

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
เงินอุดหนุนงบประมาณแผ่นดิน ปี 2542

รายงานผลการวิจัย
เรื่อง

ปัจจัยและกระบวนการที่เอื้อต่อการพัฒนาคุณธรรมระดับบุคคล
เพื่อมุ่งความสำเร็จของส่วนรวมของนักศึกษามหาวิทยาลัย
การศึกษาเชิงปริมาณและคุณภาพ

โดย

รศ. ดร. สุวิมล ว่องวานิช
รศ. ดร. นงลักษณ์ วิรัชชัย

174.9375
ส882ป

พฤษภาคม 2543

ISBN 974-334-276-1

รายงานผลการวิจัย
เรื่อง

ปัจจัยและกระบวนการที่เอื้อต่อการพัฒนาคุณธรรมระดับบุคคลเพื่อมุ่งความสำเร็จของส่วนรวมของนักศึกษามหาวิทยาลัย:
การศึกษาเชิงปริมาณและคุณภาพ

FACTORS AND PROCESS FACILITATING THE DEVELOPMENT OF INDIVIDUAL
UNIVERSITY STUDENTS' VIRTUE TOWARDS SUCCESS FOR ALL :
A QUANTITATIVE AND QUALITATIVE STUDY

โดย

รศ. ดร. สุวิมล ว่องวานิช

รศ. ดร. นงลักษณ์ วิรัชชัย

เงินอุดหนุนงบประมาณแผ่นดิน ปี 2542

ภาควิชาวิจัยการศึกษา คณะครุศาสตร์

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

พฤษภาคม 2543

ISBN 974-334-276-1

สถาบันวิทยบริการ
สงครณัฒมหาวิทยาลัย

174.9375
ค 8823

คำนำ

โดยที่ทุกวันนี้ค่านิยมทางวัตถุกำลังเกิดขึ้นในหมู่เด็กและเยาวชนของเราอย่างมาก ความเจริญก้าวหน้าของเศรษฐกิจและสังคมที่เป็นไปอย่างรวดเร็ว ทำให้หลายสิ่งหลายอย่างต้องดำเนินไปแบบแข่งขัน ผู้คนเกิดความฟุ้งเฟ้อและเห็นแก่ตนเองมากขึ้น จนละเลยที่จะมุ่งเน้นการทำตัวให้เป็นประโยชน์และสร้างสรรค์สังคม จึงเป็นเรื่องน่าสนใจที่จะศึกษาแนวทางในการพัฒนาคุณธรรมดังกล่าวแก่กลุ่มเยาวชนเหล่านี้ ประกอบกับผู้วิจัยได้มีโอกาสศึกษางานวิจัยของศาสตราจารย์ ดร. ไกรยุทธ ธีรตยาคินันท์ เรื่อง "แนวพระราชดำริด้านการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว" ทำให้ผู้วิจัยเกิดแรงบันดาลใจอยากทำงานวิจัยในเรื่องปัจจัยและกระบวนการที่เอื้อต่อการพัฒนาคุณธรรมระดับบุคคล เพื่อมุ่งความสำเร็จของส่วนรวมของนักศึกษามหาวิทยาลัย การศึกษาเชิงปริมาณและคุณภาพ

ในงานวิจัยของ ศาสตราจารย์ ดร. ไกรยุทธ ธีรตยาคินันท์ ได้เสนอชุดของคุณธรรมระดับบุคคลที่มุ่งความสำเร็จส่วนรวมอันเป็นผลจากการวิเคราะห์แนวพระราชดำริของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวที่ได้พระราชทานแก่บุคคลในโอกาสต่าง ๆ ไว้อย่างน่าสนใจยิ่ง ผู้วิจัยจึงนำคุณธรรมดังกล่าวมาเป็นกรอบความคิดของการวิจัยครั้งนี้ ทั้งนี้เพื่อวิเคราะห์ระดับของคุณธรรมที่นิสิตนักศึกษาที่มีอยู่ในปัจจุบัน และแนวทางในการพัฒนาคุณธรรมเหล่านั้น มีการศึกษาปัจจัยและกระบวนการที่เอื้อต่อการพัฒนาคุณธรรมระดับบุคคลเพื่อมุ่งความสำเร็จของส่วนรวมเป็นข้อมูลประกอบโดยใช้การวิจัยเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ เพื่อค้นหาคำตอบ ผู้วิจัยใคร่ขอถือโอกาสนี้ขอขอบพระคุณศาสตราจารย์ ดร. ไกรยุทธ ธีรตยาคินันท์ ที่ได้สร้างงานวิจัยที่มีคุณภาพและเป็นแรงบันดาลใจให้เกิดการทำวิจัยต่อ

ผู้วิจัยขอกราบนมัสการขอพระคุณท่านเจ้าคุณอาจารย์พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตโต) ที่ได้เรียบเรียงและจัดพิมพ์หนังสือ *ธรรมานุญชีวิต (A Constitution for Living)* ทั้งภาคภาษาไทยและภาษาอังกฤษ อันมีเนื้อหาที่นำมาใช้ประโยชน์ในงานวิจัยนี้ได้อย่างลงตัว โดยเฉพาะภาคภาษาอังกฤษนั้นมีส่วนช่วยอย่างมากในการเขียนบทคัดย่อภาษาอังกฤษของการวิจัยนี้

การวิจัยนี้ได้รับเงินอุดหนุนวิจัยจากงบประมาณแผ่นดินประจำปีงบประมาณ 2542 ในส่วนของคณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ภายใต้การดูแลจากรองคมนตรีฝ่ายวิชาการและวิจัย (ผศ. ดร. สุวัฒน์ สุวรรณเขตนิคม) ซึ่งให้ความเห็นชอบและสนับสนุนให้ดำเนินงานวิจัยในแนวนี้นั้นจนสำเร็จลุล่วงด้วยดี จึงใคร่ขอขอบพระคุณมา ณ โอกาสนี้

งานวิจัยนี้ได้รับความร่วมมือจากบุคคลหลายฝ่ายโดยเฉพาะการเก็บข้อมูล ผู้วิจัยขอขอบพระคุณผู้บริหารและคณาจารย์ในสถาบันอุดมศึกษาทุกแห่งที่ให้โอกาสได้เก็บข้อมูลวิจัยนี้ ตลอดจนผู้ทรงคุณวุฒิที่สละเวลาอันมีค่ามาเข้าร่วมประชุมและให้ข้อคิดที่เป็นประโยชน์กับงานวิจัย ขอขอบพระคุณ ผศ. พันธุ์สิน เกตุทัต ผศ. ดร. สุชาดา บวรกิตติวงศ์ ผศ. สิริฉันท์ เตชะพานะพงษ์ ผศ. ธัญญา สนิทวงศ์ ณ อยุธยา ดร. ฝอยบ พวงน้อย ดร. นงนุช โรจนเลิศ ดร. วรณี แกมเกตุ อาจารย์ทรงศรี สนธิทรัพย์ นิสิตภาควิชาวิจัยการศึกษา คณะครุศาสตร์ และอีกหลายท่านที่มีได้เอื้อยมนาม ที่ให้ความช่วยเหลือในการจัดเก็บข้อมูลครั้งนี้จนสำเร็จด้วยดี

นอกจากนี้ผู้วิจัยยังได้รับความอนุเคราะห์ด้านเอกสารที่เกี่ยวข้องกับการวิจัยจาก รศ. ดร. ผจงจิต อินทสุวรรณ ผู้อำนวยการสถาบันวิจัยพหุติกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ และอาจารย์ ทัศนาศ ทองภักดี ทำให้สาระเนื้อหาในการวิจัยนี้มีความสมบูรณ์ยิ่งขึ้น ผู้วิจัยจึงใคร่ขอขอบพระคุณเป็นอย่างสูง

ผู้วิจัยมุ่งหวังเป็นอย่างยิ่งว่าประโยชน์ที่ได้จากการวิจัยนี้ไม่ว่าจะเป็นส่วนใดก็ตามจะมีส่วนช่วย ในการพัฒนาคุณธรรมของนิสิตนักศึกษา และยังหวังต่อไปว่าจะมีการสานต่อการศึกษาเพื่อเป็นการเพิ่มพูน องค์ความรู้เกี่ยวกับศาสตร์ของการพัฒนาคุณธรรมให้สมบูรณ์ยิ่งขึ้น สำหรับข้อผิดพลาดประการใดที่พบ ในงานวิจัยนี้ ผู้วิจัยขอน้อมรับแต่ผู้เดียว

สุวิมล ว่องวานิช
นางลักษณ์ วิรัชชัย

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ชื่อโครงการวิจัย ปัจจัยและกระบวนการที่เชื่อต่อการพัฒนาคุณธรรมระดับบุคคลเพื่อมุ่งความสำเร็จ
ของส่วนรวมของนักศึกษามหาวิทยาลัย: การศึกษาเชิงปริมาณและคุณภาพ

ผู้วิจัย รศ. ดร. สุวิมล ว่องวานิช

รศ. ดร. นงลักษณ์ วิรัชชัย

ปี พ.ศ. พฤษภาคม 2543

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ (1) ศึกษาระดับคุณธรรมระดับบุคคลเพื่อมุ่งความสำเร็จของส่วนรวมของนิสิตนักศึกษามหาวิทยาลัย (2) ศึกษาปัจจัยและกระบวนการที่นำไปสู่การพัฒนาคุณธรรมระดับบุคคลเพื่อความสำเร็จของส่วนรวมของนิสิตนักศึกษา (3) วิเคราะห์ความสัมพันธ์เชิงสาเหตุระหว่างปัจจัยและกระบวนการกับระดับคุณธรรมระดับบุคคลเพื่อมุ่งความสำเร็จของส่วนรวม และ (4) ประเมินแนวทางการพัฒนา "รูปแบบการพัฒนาคุณธรรมระดับบุคคลเพื่อมุ่งความสำเร็จของส่วนรวม"

คุณธรรมระดับบุคคลเพื่อมุ่งความสำเร็จของส่วนรวมตามแนวพระราชดำริของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวจากการวิเคราะห์ของ ไกรยุทธ ธีรตยาศินันท์ ที่ใช้เป็นกรอบในการวิจัยครั้งนี้มี 4 ชุด โดยคุณธรรมชุดที่ 1 คุณธรรมที่เป็นปัจจัยแรงผลักดัน ได้แก่ (1.1) ความขยันหมั่นเพียร (1.2) ความอดทน (1.3) ความสามารถพึ่งตนเอง และ (1.4) การมีวินัย คุณธรรมชุดที่ 2 คุณธรรมที่เป็นปัจจัยหล่อเลี้ยง ได้แก่ (2.1) ฉันทะ (2.2) สัจจะ (2.3) ความรับผิดชอบ ความสำนึกในหน้าที่ และ (2.4) ความกตัญญู คุณธรรมชุดที่ 3 คุณธรรมที่เป็นปัจจัยเหนี่ยวรั้ง ได้แก่ (3.1) ความมีสติและรอบคอบ และ (3.2) ความตั้งใจให้ดี และ คุณธรรมชุดที่ 4 คุณธรรมที่เป็นปัจจัยสนับสนุน ได้แก่ (4.1) ความเมตตา ความปรารถนาดีต่อกัน ความเชื่อเพื่อต่อกัน (4.2) ความไม่เห็นแก่ตัว ความไม่เอาใจเปรียบผู้อื่น และความอะลุ่มอล่วยถ้อยที่ถ้อยอาศัยกัน

การวิจัยนี้ใช้วิธีการเก็บข้อมูลจากหลายวิธีการ (multi-methods) โดยข้อมูลวิจัยนี้จึงมีทั้งข้อมูลเชิงปริมาณ (quantitative data) และข้อมูลเชิงคุณภาพ (qualitative data) ซึ่งได้จากวิธีการสำรวจด้วยแบบสอบถาม การศึกษากรณีตัวอย่าง การจัดประชุมระดมความคิดโดยใช้เทคนิคกลุ่มสมมุติ (Nominal Group Technique) ในการศึกษาด้วยวิธีเชิงสำรวจ ใช้กลุ่มตัวอย่าง 2 กลุ่ม โดยกลุ่มที่ 1 เป็นกลุ่มนิสิตนักศึกษาที่กำลังศึกษาชั้นปีที่ 4 โนมมหาวิทยาลัย/สถาบันอุดมศึกษาสังกัดทบวงมหาวิทยาลัยในเขตกรุงเทพมหานครทั้งสังกัดรัฐบาลและเอกชน และกระจายตามสาขาวิชาและทุกคณะ จำนวน 3,011 คน กลุ่มที่ 2 เป็น กลุ่มอาจารย์มหาวิทยาลัยสังกัดรัฐบาลและเอกชน สังกัดละ 8 แห่งเท่ากัน จำนวน 933 คน สำหรับการศึกษากกรณีตัวอย่าง ได้ทำการศึกษากับนิสิตนักศึกษาจำนวน 27 คนซึ่งเต็มใจให้ข้อมูลเป็นนิสิตนักศึกษาที่มีคุณธรรมอยู่ในกลุ่มสูง 10 คน กลุ่มปานกลาง 14 คน และกลุ่มต่ำ 3 คน การศึกษากับกลุ่มผู้ทรงคุณวุฒิโดยการจัดประชุมสัมมนา ประกอบด้วยกลุ่มอาจารย์ที่มีประสบการณ์ในการสอนและมีโอกาสพัฒนาคุณธรรมแก่นิสิตนักศึกษา จำนวน 16 คน

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเป็นแบบสอบถามที่ประกอบด้วยแบบวัดคุณธรรมซึ่งมีค่าความเที่ยงแบบความสอดคล้องภายในเท่ากับ .8571 การวิเคราะห์ข้อมูล ใช้สถิติภาคบรรยาย ได้แก่ ความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และการวิเคราะห์เนื้อหาสำหรับคำถามปลายเปิด นอกจากนี้ยังใช้สถิติภาคสรุปอ้างอิง ได้แก่ การทดสอบค่าที (t-test) การวิเคราะห์ความแปรปรวน (Analysis of Variance) การวิเคราะห์ถดถอยพหุคูณ (Multiple Regression Analysis) และการวิเคราะห์ GLM Repeated Measure สรุปผลการวิจัย

1. ระดับคุณธรรมของนิสิตนักศึกษา

ระดับคุณธรรมจากการรายงานตนเองของนิสิตนักศึกษาไม่ค่อยสอดคล้องกับความคิดเห็นของกลุ่มอาจารย์ นิสิตนักศึกษาจะคิดว่าตนเองมีคุณธรรมในระดับที่สูงกว่าที่กลุ่มอาจารย์ ผู้ทรงคุณวุฒิเห็นว่า โดยเฉลี่ยคุณธรรมที่นิสิตนักศึกษาควรได้รับการพัฒนาเร่งด่วนที่สุดคือ ด้านการมีวินัย ความรับผิดชอบ ความสามารถในการพึ่งตนเอง และสัจจะ (ความตั้งใจและจริงใจต่อการทำงาน) คุณธรรมทั้งสี่ประการนี้ กลุ่มอาจารย์เห็นว่านิสิตศึกษามีคุณธรรมในระดับปานกลาง โดยเฉพาะคุณธรรมด้านการมีวินัยซึ่งต้องพัฒนาโดยด่วนที่สุดนั้น นิสิตศึกษามีคุณธรรมระดับปานกลางค่อนข้างต่ำ ในขณะที่นิสิตนักศึกษาเองกลับมองว่าตนเองมีคุณธรรมเหล่านี้ในระดับปานกลางหรือปานกลางค่อนข้างสูง

2. ปัจจัยและกระบวนการที่เอื้อต่อการพัฒนาคุณธรรม

2.1 กระบวนการพัฒนาจากบุคคลรอบข้าง

กลุ่มนิสิตศึกษาประมาณร้อยละ 70 ระบุว่าพ่อแม่ปู่ย่าตายายเป็นผู้ให้การอบรมสั่งสอนนิสัย และพฤติกรรมที่ดี แต่นิสิตศึกษาร้อยละ 36 เห็นว่าพ่อแม่ได้ประพฤติตนเป็นแบบอย่างที่ดีแต่ไม่ได้อบรมสั่งสอนบุตรหลาน นิสิตศึกษาประมาณร้อยละ 4 ตอบว่าได้รับการอบรมจากครูอาจารย์ แต่ก็มีประมาณร้อยละ 2 เห็นว่าครูอาจารย์ไม่ได้อบรมสั่งสอนลูกศิษย์และยังประพฤติตนไม่เป็นแบบอย่างที่ดีด้วย โดยสรุปรวมนิสิตนักศึกษาเห็นว่าพ่อแม่มีส่วนในการปลูกฝังคุณธรรมมากกว่ากลุ่มครูหรือเพื่อนฝูง และครูจะมีส่วนในการปลูกฝังคุณธรรมมากกว่าเพื่อนฝูง

2.2 กระบวนการพัฒนาตนเอง

นิสิตนักศึกษาคิดว่าตนเองมีความสนใจในการพัฒนาคุณธรรมตนเองน้อยกว่าคนรอบข้าง ไม่ว่าจะเป็นการไปวัดไปโบสถ์เพื่อฟังเทศน์และฟังธรรม การอ่านหนังสือหรือชมสื่อที่มีเนื้อหาคุณธรรม แต่ด้านการอุทิศตนบำเพ็ญประโยชน์แก่สังคม นิสิตนักศึกษาคิดว่าตนเองปฏิบัติมากกว่าคนรอบข้าง

2.3 กระบวนการพัฒนาจากอาจารย์มหาวิทยาลัย

อาจารย์ประมาณร้อยละ 53 ไม่ได้สอนวิชาที่เกี่ยวข้องกับคุณธรรม แต่อาจารย์ส่วนใหญ่มากกว่าร้อยละ 90 ได้มีการสอนสอดแทรกคุณธรรมแก่นิสิตนักศึกษา โดยใช้เวลาในการสอนไม่เกิน 20% ของจำนวนคาบเวลา

ตอนที่ 3 ผลการวิเคราะห์ความสัมพันธ์เชิงสาเหตุระหว่างปัจจัยและกระบวนการกับ

ระดับคุณธรรมระดับบุคคลเพื่อมุ่งความสำเร็จของส่วนรวม

ตัวแปรที่ใช้อธิบายระดับคุณธรรมของนิสิตศึกษามีทั้งหมด 19 ตัว แบ่งออกเป็น 4 ชุด ได้แก่ ชุดที่ 1 ตัวแปรเกี่ยวกับภูมิหลังของนิสิตนักศึกษา ประกอบด้วยตัวแปรย่อย 8 ตัว ได้แก่ ภูมิหลังทาง

ครอบครัว คือ เพศ ภูมิสำเนา รายได้ของครอบครัว สถานภาพของครอบครัว จำนวนพี่น้อง สาขาวิชาที่ได้ศึกษา สังกัดของมหาวิทยาลัย เกรดเฉลี่ยสะสม (GPAX) ชุดที่ 2 ตัวแปรเกี่ยวกับลักษณะครอบครัว ประกอบด้วยตัวแปรย่อย 1 ตัว คือ ระดับความอบอุ่นในครอบครัว ชุดที่ 3 ตัวแปรเกี่ยวกับความสนใจเรื่องการพัฒนาคุณธรรม ในตนเอง ประกอบด้วยตัวแปร ย่อย 4 ตัว ได้แก่ การทำบุญทำทาน การเข้าวัด ฟังเทศน์ ฟังธรรม การอ่านหรือฟังธรรมะ การบำเพ็ญประโยชน์ และ ชุดที่ 4 ตัวแปรเกี่ยวกับกระบวนการหล่อหลอม ประกอบด้วยตัวแปรย่อย 6 ตัว ได้แก่ การได้รับการปลูกฝังด้านคุณธรรมจากบิดามารดา การอบรมเอาใจใส่จากครูอาจารย์ การได้อยู่ในโรงเรียนที่มีปรัชญาเน้นการพัฒนาคุณธรรม การอยู่ในสภาพแวดล้อมของชุมชนที่ดี การมีเพื่อนดี ความตั้งใจในการพัฒนาปรับปรุงพฤติกรรมของตนเองให้เป็นคนดี ผลการวิเคราะห์หัตถดอยพหุคูณสรุปได้ดังนี้

3.1 โดยสรุปตัวแปรทั้งหมด 19 ตัวสามารถอธิบายความแปรปรวนของระดับคุณธรรมของนิสิตได้ร้อยละ 18.10 โดยมีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์พหุคูณเท่ากับ .426 ตัวแปรที่มีสัมประสิทธิ์ถดถอยที่มีนัยสำคัญและมีค่าเป็นบวก มี 12 ตัว ได้แก่ การพยายามปรับปรุงตนเองอยู่เสมอ (.145) การบำเพ็ญประโยชน์ (.128) การได้รับการอบรมเอาใจใส่จากครู (.087) ความอบอุ่นของครอบครัว (.085) การฟังธรรมะ (.081) การได้รับการอบรมความเป็นคนดีจากพ่อแม่ (.078) การมีเพื่อนที่ดี (.066)) การทำบุญทำทาน (.064) การเข้าวัดฟังธรรม (.064) เพศ (.051) เกรดเฉลี่ยสะสม (.036) และ จำนวนพี่น้อง (.033) สำหรับตัวแปรที่มีสัมประสิทธิ์ถดถอยมีนัยสำคัญและมีค่าเป็นลบ มี 4 ตัว ได้แก่ ภูมิสำเนา (-.091) สาขาวิชาที่ศึกษา (-.085) สังกัดของมหาวิทยาลัย (-.039) และ สถานภาพของครอบครัว (-.034)

3.2 ผลการวิจัยจากการศึกษากรณีตัวอย่างพบว่าตัวแปรที่มีอิทธิพลต่อคุณธรรมของนิสิต นักศึกษามีความคล้ายคลึงกับที่พบจากการวิเคราะห์ด้วยข้อมูลเชิงปริมาณ โดยตัวแปรส่วนใหญ่ที่มีอิทธิพลอย่างมีนัยสำคัญต่อคุณธรรมของนิสิตนักศึกษาเป็นตัวแปรที่เกี่ยวกับกระบวนการมากกว่าปัจจัย ตัวแปรที่ค่อนข้างให้ผลสอดคล้องกัน ได้แก่ จำนวนพี่น้อง การมีเพื่อนดี การบำเพ็ญประโยชน์ต่อสังคม การได้รับการเอาใจใส่จากครู การได้รับความอบอุ่นจากครอบครัว การสนใจใฝ่ธรรมะ การอบรมจากพ่อแม่ การไปวัดเข้าโบสถ์

ตอนที่ 4 แนวทางการพัฒนาคุณธรรม

แนวทางการพัฒนาคุณธรรมแก่นิสิตนักศึกษาที่ได้จากการสัมมนาของกลุ่มอาจารย์และผู้ทรงคุณวุฒิสามารถสรุปเป็นวิธีการที่น่าสนใจได้หลายวิธี ได้แก่ (1) การจัดกิจกรรมการเรียนการสอน (2) การสร้างวิชาที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาคุณธรรมให้นิสิตนักศึกษาได้เรียน (3) การชี้นำตัวแบบหรือแบบอย่างที่ดี (4) การสร้างบรรยากาศเพื่อส่งเสริมคุณธรรมในมหาวิทยาลัย

Project Title Factors and Process Facilitating the Development of Individual University
 Students' Virtue Towards Success for All: A Quantitative and Qualitative Study

Investigators Suwimon Wongwanich
 Nonglak Wiratchai

Year May, 2000

Abstract

The purposes of this research were (1) to study the level of individual university students' virtue towards success for all, (2) to study factors and process facilitating the development of virtue towards success for all, (3) to analyze the causal relationships among factors, process, and virtue towards success for all, and (4) to evaluate guidelines for developing the development model of virtue toward success for all.

The virtue towards success for all was derived from the conceptual guides of His Majesty the King by Kraiyut Tiratayakeenan. This virtue was used as the conceptual framework of the study. The virtue consisted of four sets of sub-virtue. The first set was the push-virtue consisting of diligence/effort, patience/endurance, self-reliance, and discipline. The second set was facilitating virtue consisting of having a heart of zeal (*Chanda*), truthfulness (*Sacca*), responsibility, and gratefulness. The third set was pull-virtue consisting of mindfulness and equanimity (seeing things as they are with a mind that is even, steady, firm and fair like a pair of scale). The fourth set was supporting virtue consisting of loving-kindness and altruism.

This research employed multi-methods to collect both quantitative and qualitative data, using questionnaire survey, case study research, and brainstorming process through Nominal Group Technique. The questionnaire survey included two groups of the population: 3,011 senior students and 933 faculty members from 8 public and private universities in Bangkok Metropolitan Area. In addition, 27 cases were purposively selected for case study research: 10 of which possessing high-level virtue, 14 of which possessing moderate-level virtue, and 3 of which possessing low-level virtue. Sixteen experts in student development were invited to participate in the seminar to review the virtue development guidelines.

The research instrument was a virtue scale with the reliability coefficient of .8571. Data were analyzed through use of descriptive statistics, such as frequency, percentage, mean, standard deviation, and content analysis for open-ended questions. Inferential statistics were also employed, i.e. t-test, Analysis of Variance, Multiple Regression Analysis, and GLM Repeated Measure.

Summary of the Findings

1. Students' Virtue Level

The level of students' virtue as reported by students were rather not consistent with that as perceived by faculty members. The former perceived that their virtue were tentatively higher than that as perceived by the latter. The experts, on the average, considered discipline as the most urgent virtue to be developed, followed by responsibility, self-reliance, and truthfulness, respectively. Based on the perceptions of the faculty members, students possessed moderate level for all of the four types of virtue, particularly the discipline virtue was in between low and moderate level. Whereas the students rated themselves in between moderate and high level

2. Factors and Process Facilitating Virtue Development

2.1 Development Process from the Associates

Approximately 70% of the students identified that their parents and grandparents brought them up with a good teaching and training. Thirty-six percent thought that their parents were a good model but rarely taught their children. Four percent admitted that they were groomed by their teachers. Only 2% felt that their teachers had neither taught them to be a good citizen nor behaved as an exemplar. In summary, the students perceived that their parents took great share in virtue cultivation for them as compared to their teachers or friends.

2.2 Self-development Process

Students perceived that they were less interested in self-development than the people around them in terms of the frequencies of temple/church going in order to attend the good preaching, reading or engaging to Dhamma-related media. But, the students devoted more time in doing social welfare activities than their associates.

2.3 Development by University Faculty

Approximately 50% of the instructors did not teach virtue-related courses. Nevertheless, 90% identified that they had tried to teach the students to be a virtuous citizen by spending an approximation of 20% of the instruction period.

3. The Relationships among Factors, Process, and Virtue towards Success for All

There were 19 variables used to predict virtue towards success for all. These predictors were categorized into 4 groups. The first group, background of the students, consisted of 8 variables: namely sex, hometown, family income, family status, number of siblings, area of study, type of the university (government/private), and academic achievement (GPA). The second group consisting only one variable was the warmth of

family. The third group, interest in acquiring self-virtue development, consisted of 4 variables, namely offering and making merit, temple/church attending, acquiring good teaching from various sources of media, participating in social contribution. The fourth group, virtue moulding process, consisted of 6 variables, namely parental cultivating of virtue, socialization of virtue by teachers, attending schools emphasizing on virtue development, living in good community environment, having good friends, and intention to improve oneself to be a virtuous one. The results of the multiple regression analysis were as follows.

3.1 As a whole, 19 predictors accounted for 18.15 of variance of the virtue level with a multiple regression coefficient of .426. The 12 predictors with positive and significant regression weights were intention to improve oneself (.145), participating in social contribution (.128), teacher's socializing of virtue (.087), the warmth of family (.085), acquiring good teaching from various sources of media (.081), parental cultivating of virtue (.078), having good friends (.066), offering and making merit (.064), temple/church attending (.064), sex (.051), academic achievement (GPA) (.036), and number of siblings (0.33). The four predictors with significant and negative regression coefficients were hometown (-.091), area of study (-.085), type of the university (government/private) (-.039), and family status (-.034)

3.2 The case study research revealed that the variables influencing students' virtue were similar to those obtained from the quantitative study. Most of the significant variables having effects on students' virtue were rather process variables, not related to input variables. The variables that yielded similar results were number of siblings, having good friends, participating in social contribution, socializing of virtue by teachers, the warmth of family, paying much attention to Dhamma, parental cultivation of virtue, and temple/church attendance.

4. Guidelines for Virtue Development

Based on the seminar of experts, guidelines for virtue developments were proposed and reviewed. The suggested interesting virtue development methods were (1) organizing teaching and learning activities, (2) designing new courses relating to virtue development for students, (3) seeking role models of virtuous people, (4) providing and arranging the university environment for virtue development.

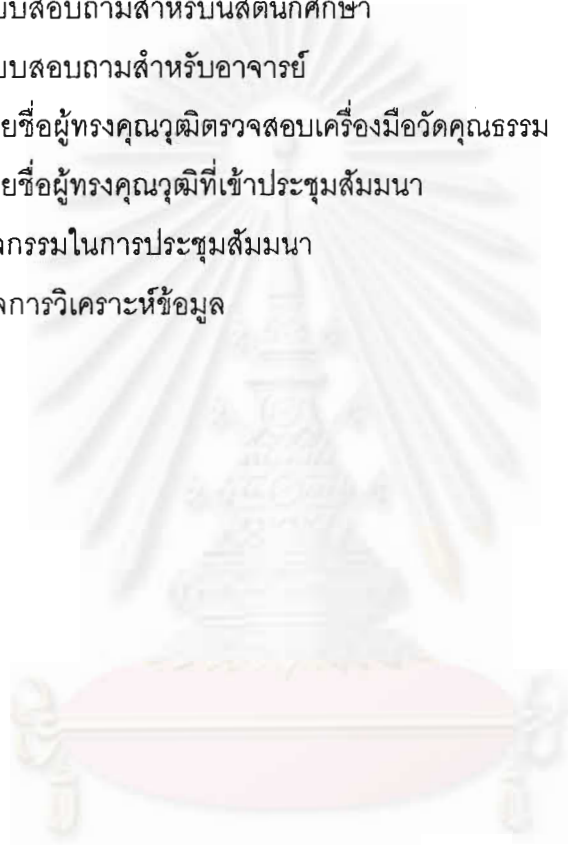
สารบัญเนื้อหา

	หน้า
คำนำ	i
บทคัดย่อ	iii
สารบัญเนื้อหา	ix
สารบัญตาราง	xiii
สารบัญแผนภาพ	xviii
บทที่ 1 บทนำ	1
ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา	1
วัตถุประสงค์ของการวิจัย	4
กรอบความคิดของการวิจัย	5
คำถามวิจัย	6
ขอบเขตของการวิจัย	8
นิยามคำศัพท์	9
ข้อตกลงเบื้องต้นของการวิจัย	10
ประโยชน์ที่ได้รับจากการวิจัย	11
บทที่ 2 เอกสารที่เกี่ยวข้องกับการวิจัย	13
ตอนที่ 1 ความหมายของคุณธรรมและจริยธรรม	13
คุณธรรมระดับบุคคลเพื่อมุ่งความสำเร็จของส่วนรวม	16
ตอนที่ 2 การพัฒนาคุณธรรม จริยธรรม	18
แนวทางการเรียนการสอนเพื่อพัฒนาจริยธรรม	19
ตอนที่ 3 ผลงานการวิจัยที่เกี่ยวกับคุณธรรม จริยธรรม	23
ตอนที่ 4 ปัจจัยที่เป็นอุปสรรคต่อการพัฒนาจริยธรรมเด็กและแนวทางการแก้ไข	33
บทที่ 3 วิธีดำเนินการวิจัย	39
ตอนที่ 1 การศึกษาด้วยวิธีสำรวจ	39
ประชากร	39
กลุ่มนักศึกษา	39
กลุ่มอาจารย์	42

	หน้า
เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย	45
การเก็บรวบรวมข้อมูล	52
การวิเคราะห์ข้อมูล	52
ตอนที่ 2 การศึกษาจากกรณีตัวอย่าง	53
กลุ่มตัวอย่าง	53
ตอนที่ 3 การศึกษาจากการประชุมสัมมนาในกลุ่มผู้ทรงคุณวุฒิ	53
การเก็บรวบรวมข้อมูล	55
เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย	55
การวิเคราะห์ข้อมูล	55
บทที่ 4 ผลการวิจัยจากการสำรวจ	57
ส่วนที่ 1 ผลการวิจัยจากกลุ่มตัวอย่างที่เป็นนักศึกษา	57
ตอนที่ 1.1 ลักษณะของกลุ่มตัวอย่าง	58
1.1.1 ภูมิหลังทางการศึกษาและครอบครัว	58
1.1.2 ภูมิหลังด้านการอบรมเลี้ยงดู	61
ตอนที่ 1.2 ระดับคุณธรรมของนักศึกษา	63
1.2.1 ความพอใจในตนเองของนักศึกษา	64
1.2.2 คุณธรรมรวมภายใต้ชุดปัจจัย	64
1.2.3 คุณธรรมชุดปัจจัยแรงผลักดัน	65
1.2.4 คุณธรรมชุดปัจจัยแรงหล่อเลี้ยง	66
1.2.5 คุณธรรมชุดปัจจัยเหนี่ยวรั้ง	67
1.2.6 คุณธรรมชุดปัจจัยสนับสนุน	67
ตอนที่ 1.3 คุณธรรมของนิสิตนักศึกษาจำแนกตามตัวแปรต่าง	68
1.3.1 คุณธรรมของนิสิตนักศึกษาจำแนกตามตัวแปรเพศ	69
1.3.2 คุณธรรมของนิสิตนักศึกษาจำแนกตามสาขาวิชา	70
1.3.3 คุณธรรมของนิสิตนักศึกษาจำแนกตามลักษณะครอบครัว	79
ตอนที่ 1.4 กระบวนการพัฒนาคุณธรรม	82
ส่วนที่ 2 ผลการวิจัยจากกลุ่มที่เป็นอาจารย์	94
ตอนที่ 2.1 ลักษณะของกลุ่มตัวอย่าง	94
ตอนที่ 2.2 การพัฒนาคุณธรรมแก่นิสิตนักศึกษา	96
ตอนที่ 2.3 ระดับคุณธรรมของนิสิตนักศึกษา	99

ตอนที่ 2.4 บุคคลที่มีส่วนในการปลูกฝังคุณธรรมแก่นิสิตนักศึกษา	103
ตอนที่ 2.5 แนวทางการพัฒนาคุณธรรม	108
ส่วนที่ 3 ผลการเปรียบเทียบคุณธรรมตามการรับรู้ของกลุ่มนิสิตนักศึกษา และกลุ่มอาจารย์	109
ส่วนที่ 4 ปัจจัยและกระบวนการที่มีอิทธิพลต่อคุณธรรมของนิสิตนักศึกษา	111
บทที่ 5 ผลการวิจัยจากกรณีตัวอย่าง	117
1. กรณีศึกษานิสิตนักศึกษาที่มีคุณธรรมระดับสูงมาก	117
2. กรณีศึกษานิสิตนักศึกษาที่มีคุณธรรมระดับสูง	121
3. กรณีศึกษานิสิตนักศึกษาที่มีคุณธรรมระดับค่อนข้างสูง	129
4. กรณีศึกษานิสิตนักศึกษาที่มีคุณธรรมระดับปานกลางค่อนข้างสูง	135
5. กรณีศึกษานิสิตนักศึกษาที่มีคุณธรรมระดับปานกลาง	141
6. กรณีศึกษานิสิตนักศึกษาที่มีคุณธรรมระดับต่ำ	148
สรุปปัจจัยที่ส่งผลต่อคุณธรรมของนิสิตนักศึกษา	157
บทที่ 6 ผลการสังเคราะห์ผลการวิจัยจากข้อมูลเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ	173
ส่วนที่ 1 ผลการวิจัยจากการประชุมกลุ่มผู้ทรงคุณวุฒิ	173
ตอนที่ 1.1 ระดับคุณธรรมของนิสิตนักศึกษาที่ควรได้รับการพัฒนาเร่งด่วนที่สุด	173
ตอนที่ 1.2 ปัจจัยและกระบวนการที่จะทำให้นิสิตศึกษามีคุณธรรม	176
ตอนที่ 1.3 แนวทางการพัฒนาคุณธรรมแก่นิสิตนักศึกษา	184
ส่วนที่ 2 ผลการสังเคราะห์การวิจัย	188
ตอนที่ 2.1 ระดับคุณธรรมของนิสิตนักศึกษา	188
ตอนที่ 2.2 ปัจจัยและกระบวนการที่เอื้อต่อการพัฒนาคุณธรรมแก่นิสิตนักศึกษา	189
ตอนที่ 2.3 แนวทางการพัฒนาคุณธรรม	191
บทที่ 7 สรุปผลการวิจัย อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ	193
สรุปผลการวิจัย	194
ตอนที่ 1. ระดับคุณธรรมของนิสิตนักศึกษา	194
ตอนที่ 2. ปัจจัยและกระบวนการที่เอื้อต่อการพัฒนาคุณธรรม	195
ตอนที่ 3 ความสัมพันธ์เชิงสาเหตุระหว่างปัจจัยและกระบวนการที่มีต่อ คุณธรรมระดับบุคคลเพื่อมุ่งความสำเร็จของส่วนรวม	198
ตอนที่ 4 แนวทางการพัฒนาคุณธรรม	199

	หน้า
อภิปรายผลการวิจัย	200
ข้อเสนอแนะเพื่อการนำผลการวิจัยไปใช้	208
ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยต่อไป	209
บรรณานุกรม	211
ภาคผนวก	217
ก แบบสอบถามสำหรับนิสิตนักศึกษา	218
ข แบบสอบถามสำหรับอาจารย์	226
ค รายชื่อผู้ทรงคุณวุฒิตรวจสอบเครื่องมือวัดคุณธรรม	230
ง รายชื่อผู้ทรงคุณวุฒิที่เข้าประชุมสัมมนา	231
จ กิจกรรมในการประชุมสัมมนา	233
ฉ ผลการวิเคราะห์ข้อมูล	237

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

สารบัญตาราง

ตารางที่		หน้า
2.1	ปัจจัยและกระบวนการพัฒนาคุณธรรมจากงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	31
3.1	กรอบการสุ่มตัวอย่างนักศึกษาและร้อยละของผู้ให้ข้อมูล จำแนกตามมหาวิทยาลัย	40
3.2	จำนวนและร้อยละของนักศึกษาผู้ตอบแบบสอบถามจำแนกตาม มหาวิทยาลัยและคณะวิชา	41
3.3	กรอบการสุ่มอาจารย์และร้อยละของผู้ให้ข้อมูลจำแนกตามมหาวิทยาลัย	42
3.4	จำนวนและร้อยละของอาจารย์ผู้ตอบแบบสอบถามจำแนกตาม มหาวิทยาลัยและคณะวิชา	43
3.5	จำนวนและร้อยละของอาจารย์ผู้ตอบแบบสอบถามจำแนกตาม คณะและสังกัด	44
3.6	ผลการทดลองใช้แบบวัดคุณธรรมตามรูปแบบการวัดแบบที่ 1	48
3.7	ผลการทดลองใช้แบบวัดคุณธรรมตามรูปแบบการวัดแบบที่ 2	49
3.8	โครงสร้างของเนื้อหาในแบบสอบถามสำหรับนักศึกษา	50
3.9	โครงสร้างของเนื้อหาในแบบสอบถามสำหรับอาจารย์	52
3.10	จำนวนกลุ่มตัวอย่างของนักศึกษาจากการสัมภาษณ์จำแนกตาม มหาวิทยาลัยและคณะวิชาที่สังกัด	54
4.1	ร้อยละของนักศึกษาจำแนกตามสังกัดของมหาวิทยาลัยและสาขาวิชา	58
4.2	ร้อยละของนักศึกษาจำแนกตามสาขาวิชาและศาสนา	58
4.3	ร้อยละของนักศึกษาจำแนกตามสาขาวิชาและเพศ	59
4.4	ร้อยละของนักศึกษาจำแนกตามสาขาวิชาและรายได้ครอบครัว	59
4.5	ร้อยละของนักศึกษาจำแนกตามสาขาวิชาและสถานภาพของครอบครัว	60
4.6	ร้อยละของนักศึกษาจำแนกตามสาขาวิชาและการพักอาศัย	60
4.7	ร้อยละของนักศึกษาจำแนกตามสาขาวิชาและผู้มีอิทธิพลต่อ แนวทางการดำเนินชีวิตศาสนา	61
4.8	ร้อยละของนักศึกษาจำแนกตามสาขาวิชาและผู้เป็นแบบอย่าง	62
4.9	ร้อยละของนักศึกษาจำแนกตามสาขาวิชาและคุณลักษณะของ บุคคลที่ยึดเป็นแบบอย่างผู้มีอิทธิพลต่อ	62
4.10	ร้อยละของนักศึกษาจำแนกตามสาขาวิชาและผู้อบรมสั่งสอน	63
4.11	ร้อยละของนักศึกษาจำแนกตามสาขาวิชาและความพอใจในตนเอง	64

ตารางที่		หน้า
4.12	ร้อยละของนักศึกษาจำแนกตามสาขาวิชาและคุณธรรมที่ตรงกับตนเองมากที่สุด	64
4.13	ร้อยละของนักศึกษาจำแนกตามสาขาวิชาและคุณธรรมที่ตรงกับตนเองน้อยที่สุด	65
4.14	ร้อยละของนักศึกษาจำแนกตามสาขาวิชาและคุณธรรมชุดปัจจัยแรงผลักดัน	66
4.15	ร้อยละของนักศึกษาจำแนกตามสาขาวิชาและคุณธรรมชุดปัจจัยหล่อเลี้ยง	66
4.16	ร้อยละของนักศึกษาจำแนกตามสาขาวิชาและคุณธรรมชุดปัจจัยเหนี่ยวรั้ง	67
4.17	ร้อยละของนักศึกษาจำแนกตามสาขาวิชาและคุณธรรมชุดปัจจัยสนับสนุน	67
4.18	สถิติพื้นฐานของระดับคุณธรรมของนิสิตนักศึกษา	68
4.19	การทดสอบความแตกต่างของค่าเฉลี่ยของระดับคุณธรรมตามตัวแปรเพศ	69
4.20	ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของคะแนนคุณธรรมรายข้อของนิสิตนักศึกษาจำแนกตามสาขาวิชา	71
4.21	การวิเคราะห์ความแปรปรวนของระดับคุณธรรมของนิสิตศึกษาระหว่างสาขาวิชา	73
4.22	การเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยระดับคุณธรรมของนักศึกษาเป็นรายคู่ในแต่ละสาขาวิชาตามตัวแปรเพศ	74
4.23	สถิติพื้นฐานของคะแนนคุณธรรม (T score) ของนิสิตนักศึกษา	76
4.24	ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของคะแนนคุณธรรมรวม (T score) ของนิสิตนักศึกษาจำแนกตามสาขาวิชา	77
4.25	ผลการวิเคราะห์ความแปรปรวนของคะแนนคุณธรรม (T score) ระหว่างสาขาวิชา	78
4.26	การเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยของคะแนนองค์ประกอบคุณธรรมของนิสิตศึกษาระหว่างสาขาวิชา	78
4.27	ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของคะแนนคุณธรรมรวม (T score) ของนิสิตนักศึกษาจำแนกตามลักษณะครอบครัว	80

ตารางที่	หน้า
4.28 ผลการวิเคราะห์ความแปรปรวนของคะแนนคุณธรรม (T score) ระหว่างกลุ่มตามสถานภาพของครอบครัว	80
4.29 การเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยของคะแนนองค์ประกอบคุณธรรมของนักศึกษาเป็นรายคู่ตามสถานภาพครอบครัว	81
4.30 ระดับพฤติกรรมของกลุ่มคนที่มีส่วนในการพัฒนาคุณธรรมของนิสิตนักศึกษา	83
4.31 ร้อยละของนักศึกษาจำแนกตามสาขาวิชาและพฤติกรรมของพ่อแม่ผู้ปกครอง	84
4.32 ร้อยละของนักศึกษาจำแนกตามสาขาวิชาและลักษณะพฤติกรรมของครู	84
4.33 ร้อยละของนักศึกษาจำแนกตามสาขาวิชาและลักษณะพฤติกรรมของเพื่อน	85
4.34 การทดสอบความแตกต่างของค่าเฉลี่ยของระดับคุณธรรมของนิสิตศึกษากับบุคคลทั่วไป	86
4.35 การทดสอบความแตกต่างของค่าเฉลี่ยของระดับการปฏิบัติตนระหว่างกลุ่มคนรอบข้างและกลุ่มนักศึกษา	87
4.36 ระดับการได้รับการพัฒนาด้านคุณธรรมด้วยวิธีต่าง ๆ	87
4.37 อิทธิพลของบุคคลที่มีส่วนในการพัฒนาคุณธรรมของนิสิตนักศึกษา	89
4.38 การทดสอบความแตกต่างของอิทธิพลของบุคคลรอบข้างที่มีต่อการพัฒนาคุณธรรมของนิสิตนักศึกษาตามความคิดของนักศึกษาโดย GLM Repeated Measure	90
4.39 การเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยของระดับอิทธิพลของบุคคลที่มีส่วนในการปลูกฝังคุณธรรมแก่นิสิตนักศึกษา	91
4.40 ร้อยละของอาจารย์จำแนกตามเพศและสาขาวิชา	95
4.41 ร้อยละของอาจารย์จำแนกตามประสบการณ์ด้านการสอนและสาขาวิชา	95
4.42 ร้อยละของอาจารย์จำแนกตามสังกัดและสาขาวิชา	96
4.43 ร้อยละของอาจารย์จำแนกตามการสอนวิชาที่เกี่ยวข้องกับคุณธรรมสาขาวิชา	97
4.44 ร้อยละของอาจารย์จำแนกตามเวลาที่ใช้ในการสอนเกี่ยวกับคุณธรรมและสาขาวิชา	97

ตารางที่	หน้า
4.45 ร้อยละของอาจารย์จำแนกตามปริมาณเวลาที่ใช้ในการสอนเกี่ยวกับ คุณธรรมและสาขาวิชา	98
4.46 ร้อยละของอาจารย์จำแนกตามเวลาที่ใช้ในการสอนเกี่ยวกับคุณธรรม และสังกัด	98
4.47 ร้อยละของอาจารย์จำแนกตามปริมาณเวลาที่ใช้ในการสอนเกี่ยวกับ คุณธรรมและสังกัด	99
4.48 ร้อยละนักศึกษาที่มีคุณธรรมชุดปัจจัยแรงผลักดันตามการรับรู้ของอาจารย์ จำแนกตามสาขาวิชา	100
4.49 ร้อยละนักศึกษาที่มีคุณธรรมชุดปัจจัยหล่อเลี้ยงตามการรับรู้ของอาจารย์ จำแนกตามสาขาวิชา	100
4.50 ร้อยละนักศึกษาที่มีคุณธรรมชุดปัจจัยเหนียวรั้งตามการรับรู้ของอาจารย์ จำแนกตามสาขาวิชา	101
4.51 ร้อยละนักศึกษาที่มีคุณธรรมชุดปัจจัยสนับสนุนตามการรับรู้ของอาจารย์ จำแนกตามสาขาวิชา	101
4.52 ร้อยละนักศึกษาที่มีคุณธรรมมุ่งความสำเร็จของส่วนรวมตามการรับรู้ของ อาจารย์จำแนกตามสาขาวิชา	102
4.53 ร้อยละเฉลี่ยของนักศึกษาที่มีคุณธรรมมุ่งความสำเร็จของส่วนรวม	102
4.54 การเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยของระดับคุณธรรมของนักศึกษาและอาจารย์	103
4.55 ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของระดับคุณธรรมของบุคคล ที่มีส่วนช่วยในการปลูกฝังคุณธรรมแก่นิสิตนักศึกษา	105
4.56 การทดสอบความแตกต่างของอิทธิพลของบุคคลรอบข้างที่มีต่อการพัฒนา คุณธรรมของนักศึกษาตามความคิดของอาจารย์โดย GLM Repeated Measure	106
4.57 การเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยของระดับคุณธรรมของบุคคลที่ใกล้ชิดนักศึกษา เป็นรายคู่ตามความคิดของอาจารย์	107
4.58 แนวทางการพัฒนาคุณธรรมแก่นิสิตนักศึกษาตามความคิดของกลุ่มอาจารย์	108
4.59 การเปรียบเทียบระดับคุณธรรมตามการรับรู้ของนิสิตนักศึกษาและอาจารย์	109
4.60 การเปรียบเทียบระดับอิทธิพลของบุคคลที่มีส่วนในการพัฒนาคุณธรรมของ นิสิตนักศึกษาตามการรับรู้ของนิสิตนักศึกษาและอาจารย์	110
4.61 สัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ระหว่างตัวแปร	112

ตารางที่	หน้า
4.62 คำสัมประสิทธิ์ถดถอยของตัวแปรที่ใช้อธิบายระดับคุณธรรม ของนิสิตนักศึกษา	113
4.63 คำสัมประสิทธิ์ถดถอยของตัวแปรที่ใช้อธิบายคุณธรรมจำแนกตาม คุณธรรมในแต่ละชุดปัจจัย	115
5.1 ปัจจัยและกระบวนการหล่อหลอมคุณธรรมของกรณีศึกษา	159
5.2 ปัจจัยและกระบวนการที่มีอิทธิพลต่อการพัฒนาคุณธรรมของนิสิตนักศึกษา	171
6.1 ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของระดับคุณธรรมของนิสิตนักศึกษา ที่ควรได้รับการพัฒนาโดยเร่งด่วน	174
6.2 วิธีการพัฒนาคุณธรรมแก่นิสิตนักศึกษา	186
6.3 ระดับคุณธรรมของนิสิตนักศึกษาจำแนกตามแหล่งข้อมูล	188
6.4 ปัจจัยและกระบวนการที่มีอิทธิพลต่อการพัฒนาคุณธรรมแก่นิสิตนักศึกษา	190
6.5 แนวทางการพัฒนาคุณธรรมแก่นิสิตนักศึกษาตามความคิดของกลุ่มอาจารย์	191

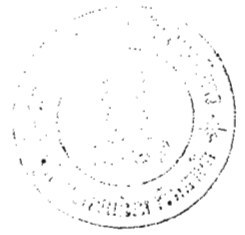
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

สารบัญแผนภาพ

แผนภาพที่		หน้า
1.1	คุณธรรมระดับบุคคลที่มุ่งความสำเร็จของส่วนรวม	7
1.2	ปัจจัยและกระบวนการที่มีอิทธิพลต่อการพัฒนาคุณธรรมระดับบุคคลที่มุ่งความสำเร็จของส่วนรวม	8
2.1	กรอบความคิดและกรอบการดำเนินการวิจัย	36

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

โดยที่แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 8 (พ.ศ. 2540 -2544) มีสาระที่เน้นการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ กำลังคนในอนาคตต้องเป็นกำลังคนที่มีคุณภาพ โดยเฉพาะในยุคที่โลกปัจจุบันมีการแข่งขันสูง การพัฒนากำลังคนนอกจากเน้นการให้โอกาสทางการศึกษาเพื่อให้เกิดความรู้ความสามารถทางวิชาการแก่กลุ่มคนทุกระดับแล้ว ยังต้องเน้นการพัฒนาคุณธรรมควบคู่ไปด้วยเพื่อให้บุคคลในสังคมอยู่ร่วมกันได้อย่างเป็นสุข ไม่เอารัดเอาเปรียบหรือมุ่งประโยชน์ส่วนตนโดยไม่เห็นแก่ประโยชน์ส่วนรวม

คุณธรรมที่จำเป็นจะต้องพัฒนาให้เกิดขึ้นในกระบวนการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์นั้น มีท่านผู้ทรงคุณวุฒิ ผู้รู้หลายท่านเสนอไว้ต่างกรรมต่างวาระ เป็นบทเป็นตอน ค่อนข้างหลากหลาย แต่คุณธรรมด้านพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ตามแนวพระราชดำริของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช ซึ่ง ไกรยุทธ ธีรตยาคินันท์ (2531) ได้ศึกษาเรียบเรียงพระบรมราโชวาทและพระราชดำรัสของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวที่พระราชทานแก่พลกนิกรไทยในโอกาสต่าง ๆ เพื่อเฉลิมพระเกียรติในวโรกาสเฉลิมมงคลสมัยพระราชพิธีรัชมังคลาภิเษกนั้น นับว่าเป็นที่สุดของข้อเขียนด้านคุณธรรมเกี่ยวกับการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ และจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยมุ่งหวังให้มีการนำไปใช้ประโยชน์ในการปรับเปลี่ยนวิธีการเรียนการสอนเพื่อให้ได้คนไทยที่มีคุณภาพ ผู้วิจัยในฐานะครูคนหนึ่ง จึงสืบสานเจตนารมณ์ดังกล่าว โดยการนำองค์ความรู้ด้านคุณธรรมดังกล่าวมาใช้ประโยชน์

คุณธรรมตามระบบพระราชดำริของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวจากการศึกษาของ ไกรยุทธ ธีรตยาคินันท์ (2531) สรุปได้ว่าสังคมจะเจริญก้าวหน้าได้ คนในสังคมต้องมีคุณธรรม การพัฒนาคุณธรรมระดับบุคคลจึงเป็นสิ่งสำคัญเพราะนำไปสู่ความสำเร็จของส่วนรวม คุณธรรมระดับบุคคลเพื่อมุ่งความสำเร็จของส่วนรวมตามระบบพระราชดำริของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวจากการเรียบเรียงของ ไกรยุทธ ธีรตยาคินันท์ สรุปได้ 4 ประการ หรือ 4 ชุด ดังนี้

คุณธรรมชุดที่ 1 คุณธรรมชุดปัจเจกแรงผลักดัน ได้แก่ (1.1) ความขยันหมั่นเพียร (1.2) ความอดทน (1.3) ความสามารถพึ่งตนเอง และ (1.4) การมีวินัย

คุณธรรมชุดที่ 2 คุณธรรมชุดปัจเจกหล่อเลี้ยง ได้แก่ (2.1) จันทะ (2.2) สัจจะ (2.3) ความรับผิดชอบ ความสำนึกในหน้าที่ และ (2.4) ความกตัญญู

คุณธรรมชุดที่ 3 คุณธรรมชุดปัจจัยเหนี่ยวรั้ง ได้แก่ (3.1) ความมีสติและรอบคอบ และ (3.2) ความตั้งใจให้ดี

คุณธรรมชุดที่ 4 คุณธรรมชุดปัจจัยสนับสนุน ได้แก่ (4.1) ความเมตตา ความปรารถนาดีต่อกัน ความเอื้อเฟื้อต่อกัน (4.2) ความไม่เห็นแก่ตัว ความไม่เอาัดเอาเปรียบผู้อื่น และความอะลุ่มอล่วยถ้อยทีถ้อยอาศัยกัน

แกนหลักของแนวคิดที่เน้น “การพัฒนาตนเองโดยมุ่งประโยชน์ส่วนรวม” ที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวพระราชทานแก่คณะบุคคลในโอกาสต่าง ๆ คือ ความร่วมมือกันของคนในชาติเพื่อสร้างสรรค์ความเจริญของประเทศ โดยเฉพาะพระราชดำรัสที่พระราชทานแก่ผู้สำเร็จการศึกษาจากมหาวิทยาลัยที่ว่า “ผู้สำเร็จการศึกษาระดับปริญญา ควรจะถือว่ามีความหน้าที่ที่ผูกพันอยู่ที่จะต้องทำประโยชน์สร้างสรรค์ความเจริญมั่นคงให้แก่ส่วนรวมและประเทศชาติ” (อ้างถึงในไกรยุทธ ธีรตยา คินันท์ (2531:56) ยิ่งตอกย้ำถึงความจำเป็นของบัณฑิตทุกคนที่ต้องเป็นผู้มีคุณธรรม นอกจากนี้ยังปรากฏแนวพระราชดำริเกี่ยวกับความหมายของการศึกษาเมื่อวันที่ 22 กรกฎาคม 2520 ซึ่งจำแนกออกเป็น 2 มิติ คือ มิติการพัฒนาองค์ความรู้ในเรื่องต่าง ๆ และมิติการพัฒนาบุคคลผู้ศึกษาเองให้มีความคิด ความประพฤติ ทักษะคติ ค่านิยม และคุณธรรม ซึ่งทั้งสองมิติแห่งความหมายนี้แยกกันไม่ได้ (ในหลวงกับการศึกษาไทย: ฟ้าทศวรรษสิริราชสมบัติ สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, 2540:142) มหาวิทยาลัยหรือสถาบันอุดมศึกษาซึ่งเป็นแหล่งผลิตทรัพยากรที่มีคุณค่าแก่สังคมต้องหันมาทบทวนบทบาทของตนเองว่าได้ทำหน้าที่นี้ครบถ้วนหรือไม่ โดยเฉพาะการพัฒนาคุณธรรมระดับบุคคลเพื่อมุ่งความสำเร็จของส่วนรวม

พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตโต, 2539) กล่าวว่าชีวิตของคนเราประกอบด้วยความเป็นอยู่ 3 ด้าน คือ ด้านพฤติกรรม (ศีล) ซึ่งแสดงออกทางกายและวาจา ด้านจิตใจ (สมาธิ) และด้านปัญญา สามด้านนี้มีความสัมพันธ์และอาศัยซึ่งกันและกัน การพัฒนาปัญญาจะพัฒนาอย่างเดียวไม่ได้ เพราะปัญญาเป็นด้านหนึ่งขององค์รวมของชีวิต ต้องพัฒนาศีลและสมาธิคู่ไปด้วย บุคคลจึงควรได้รับการพัฒนาตนเองให้ครบทั้ง 3 ด้าน สำหรับบุคคลที่เป็นเยาวชนนั้น ผู้ที่มีบทบาทสูงในการพัฒนาก็คงหนีไม่พ้นครู-อาจารย์

เมื่อศึกษาจากเอกสารที่เกี่ยวข้องก่อนหน้านี้ก็พบว่า ประชุมสุข อาชวอรุณ (2522) ก็เป็นอีกท่านหนึ่งที่ได้เน้นย้ำให้เห็นถึงความสำคัญของบทบาทของครูอาจารย์ โดยกล่าวว่าการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจมีผลกระทบต่อชีวิตและความเป็นอยู่ของคนทุกชนชั้น ครูอาจารย์เป็นคณะบุคคลที่ต้องรับผิดชอบในการทำให้เยาวชนมีความพร้อมในการเผชิญกับปัญหาและอุปสรรคอันเนื่องมาจากการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจของประเทศ มีความฉลาด มีไหวพริบที่จะใช้ชีวิตที่เป็นสุขในสังคมยุคใหม่ ครูต้องสร้างประชาชนรุ่นใหม่ให้พร้อมด้วยศีลธรรมจรรยาที่เหมาะสมสอดคล้องไปกันได้กับระบบเศรษฐกิจใหม่

ในประเด็นของผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงของเศรษฐกิจโลกนี้ ลีปนนท์ เกตุทัต (2539) แสดงความเห็นว่าการที่เศรษฐกิจเปิดเสรี มีการแข่งขันกันสูง ทำให้เกิดการใช้ทรัพยากรของโลกมากขึ้น ทำให้จิตใจมนุษย์แตกต่างจากจิตใจที่มนุษย์เคยกลมกลืนอยู่กับธรรมชาติ แนวคิดการพัฒนาคนและการพัฒนาการศึกษาเพียงอย่างเดียวทำไม่ได้ ต้องพัฒนาระบบด้วย โดยไม่ให้การศึกษายกคนจากชุมชน และการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมให้เกิดความยั่งยืนต้องอาศัยการศึกษาเพื่อพัฒนาจิตสำนึก ภูมิปัญญา ความรู้ความสามารถของคนให้สามารถจัดการกับปัญหาต่าง ๆ ได้ ปัจจัยสำคัญที่ทำให้เกิดการพัฒนายั่งยืนคือการเรียนรู้ของชุมชน สีลาภรณ์ นาครทรรพ (2539) กล่าวว่ากระบวนการเรียนรู้ของชุมชนจะมีพลังมากน้อยเพียงใดขึ้นอยู่กับองค์ประกอบ 3 ประการ คือ (1) ภูมิปัญญาและภูมิธรรม (2) การเรียนรู้ และ (3) การจัดการ การจัดการศึกษาของเราจึงต้องพัฒนาให้โดยเน้นที่องค์ประกอบ 3 ประการนี้

นอกจากนี้ พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตโต, 2539) กล่าวว่าชีวิตมนุษย์เป็นชีวิตที่อยู่ได้ด้วยการศึกษา ชีวิตที่ไม่มีการศึกษาเป็นชีวิตที่ไม่มีจุดหมาย การศึกษานำไปสู่ปัญญาซึ่งทำให้เกิดความรู้ความเข้าใจมาพัฒนาพฤติกรรมและจิตใจ ปฏิบัติการสำคัญของการศึกษาคือทำอะไรให้เกิดปัญญา สิ่งสำคัญคือการวิจัย ถ้าไม่มีการวิจัยด้วยการรู้จักคิดพิจารณาค้นหาความจริง การศึกษาจะก้าวไปไม่ได้ เพราะฉะนั้นการศึกษาและการวิจัยจึงเป็นเรื่องของชีวิตประจำวัน เมื่อใดที่พบปัญหา ก็ใช้ปัญญาไปแก้ทำให้ดีขึ้น การวิจัยคือการเปลี่ยนปัญหาให้เป็นปัญญา ดังนั้นจึงต้องมีการให้การศึกษาที่จะทำให้ผู้เรียนสามารถเปลี่ยนปัญหาให้เป็นปัญญาให้ได้ นอกจากนี้ท่านยังให้ข้อคิดที่น่าสนใจว่าการวิจัยเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาและเป็นไปเพื่ออนาคตของสังคมไทย การวิจัยเวลานี้ต้องวิจัยข้อวิจัย คือวิจัยอิทธิพลที่เป็นเหตุปัจจัยที่อยู่เบื้องหลังการวิจัยอีกชั้นหนึ่ง เพื่อให้การวิจัยช่วยนำเราไปสู่อนาคตที่ดั่งงามของประเทศไทย ที่ไม่ใช่เป็นไปเพื่ออนาคตของประเทศของตนเท่านั้น ไม่ใช่เพื่อเอาชนะแข่งขันในเวทีโลกเท่านั้น แต่เพื่อนำมนุษยชาติไปสู่ความดีงามและความมีสันติสุข ต้องช่วยกันวิจัยให้ถูกทางเพื่อแก้ปัญหาอารยธรรมของมนุษย์ จะเห็นว่าไม่ว่าจะเป็นมูมมองใด การพัฒนาคนก็ยังมีไม่พ้นที่สถาบันการศึกษาต้องรับภาระในการพัฒนาคนให้มีคุณภาพ และการวิจัยก็เป็นกลไกหนึ่งที่ใช้ในการหาแนวทางการพัฒนาคนให้มีคุณลักษณะที่พึงประสงค์

ด้วยความสำคัญของการพัฒนาภูมิธรรมควบคู่กับภูมิปัญญา การวิจัยนี้เน้นการศึกษาการพัฒนาภูมิธรรมในส่วนที่เป็นคุณธรรม คำว่าคุณธรรมและจริยธรรมมักจะใช้ปนกันในความหมายที่คล้ายกัน เพื่อให้เข้าใจตรงกันคำว่า "คุณธรรม" ในการวิจัยนี้ใช้ตามความหมายของนิธิ เอียวศรีวงศ์ (2536) ว่าหมายถึงคุณความดีซึ่งอาจดำรงอยู่ชั่ววันรันดร ต่างจากจริยธรรมซึ่งหมายถึง มาตรฐานหรือกฎเกณฑ์สำหรับความประพฤติตลอดจนพฤติกรรม คุณธรรมเป็นความดีโดยตัวเองที่จะอยู่เป็นความดีได้ทุกสมัยไม่ว่าจะเกิดการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจและสังคมเพียงใด คุณความดีที่ยก-

ย่องนับถือจึงอาจคงที่ไม่เปลี่ยนแปลง แต่เมื่อแปรสภาพพฤติกรรมแล้วก็ต้องประยุกต์เอาเองว่าจะกระทำการในสถานการณ์ใดจึงจะสอดคล้องกับหลักความดีนั้น

สำหรับจริยธรรมนั้นใช้ตามความหมายของ ดวงเดือน พันธุมนาวิน (2539) ซึ่งอธิบายถึง ทฤษฎีต้นไม้จริยธรรมที่ทำให้เข้าใจถึงความสัมพันธ์ของจิตลักษณะพื้นฐานและองค์ประกอบทางจิตใจของพฤติกรรมทางจริยธรรมได้อย่างชัดเจน ทฤษฎีต้นไม้จริยธรรมประกอบด้วยส่วนสำคัญ 3 ส่วน ส่วนที่หนึ่ง คือดอกและผลไม้บนต้น แสดงถึงพฤติกรรมการทำงานที่ดีละเว้นความชั่ว และพฤติกรรมการทำงานอย่างขยันแข็งเพื่อส่วนรวม เป็นพฤติกรรมที่เอื้อต่อการพัฒนาประเทศ ส่วนที่สอง คือลำต้น ประกอบด้วยจิตลักษณะ 5 ประการ คือ เหตุผลเชิงจริยธรรม มุ่งอนาคตและควบคุมตนเอง ความเชื่อในอำนาจตน แรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ และทัศนคติ คุณธรรมและค่านิยม ส่วนที่สามคือราก ประกอบด้วย จิตลักษณะ 3 ประการ คือ สติปัญญา ประสบการณ์ทางสังคม และสุขภาพจิต ต้นไม้จริยธรรมจึงเป็นทฤษฎีที่อธิบายความสัมพันธ์เชิงเหตุและผลระหว่างจิตลักษณะ 8 ด้านกับพฤติกรรมต่างๆ

การวิจัยนี้เกิดขึ้นเพื่อสะท้อนสภาพปัจจุบันเกี่ยวกับระดับคุณธรรมในตัวนักศึกษาซึ่งจะเป็นกำลังสำคัญในการพัฒนาประเทศชาติต่อไป จากการศึกษาค้นคว้าเอกสารที่เกี่ยวข้องกับการวิจัยพบว่า การวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาคุณธรรม จริยธรรม ส่วนใหญ่กระทำในกลุ่มประชากรที่เป็นเด็กเล็ก หรือนักเรียนระดับประถมศึกษาหรือมัธยมศึกษา ที่ทำในระดับอุดมศึกษาจะพบไม่มากนัก นอกจากนี้ในการวิจัยนี้ยังมุ่งวิเคราะห์ถึงปัจจัยและกระบวนการต่างๆ ที่เอื้อต่อการพัฒนาคุณธรรมให้เกิดขึ้นในตัวนักศึกษา ซึ่งเก็บข้อมูลโดยใช้แบบสอบถามและการศึกษาจากกรณีตัวอย่าง เพื่อให้ข้อค้นพบมีความลึกซึ้งขึ้น ผลที่ได้จากการวิจัยจะเป็นข้อมูลที่จะช่วยในการวางแผนการผลิตบัณฑิตของสถาบันการศึกษาให้ได้ทรัพยากรบุคคลที่มีคุณภาพทั้งความรู้และคุณธรรมสมดังปณิธานของแต่ละมหาวิทยาลัย

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษานิสิตนักศึกษามหาวิทยาลัยมีคุณธรรมระดับบุคคลเพื่อมุ่งความสำเร็จของส่วนรวมมากน้อยระดับใด จากการสังเคราะห์ผลการวัด/สำรวจด้วยวิธีการศึกษาต่อไปนี้
 - 1.1 การวัดด้วยแบบวัดคุณธรรมที่พัฒนาขึ้น
 - 1.2 การสำรวจจากความคิดเห็นของอาจารย์
 - 1.3 การสังเคราะห์ความคิดเห็นจากผู้ทรงคุณวุฒิโดยใช้เทคนิคกลุ่มสมมติ (Nominal Group Technique)
2. เพื่อศึกษาปัจจัยและกระบวนการที่นำไปสู่การพัฒนาคุณธรรมระดับบุคคลเพื่อความสำเร็จของส่วนรวมของนิสิตนักศึกษา โดยมีวิธีการดังต่อไปนี้
 - 2.1 การสำรวจปัจจัยเกี่ยวกับตัวนิสิตนักศึกษา อาจารย์ และสถานศึกษา

2.2 การสัมภาษณ์นิสิตนักศึกษาเพื่อรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับกระบวนการหล่อหลอม/พัฒนาคุณธรรมระดับบุคคลเพื่อมุ่งความสำเร็จของส่วนรวม

2.3 การสังเคราะห์ความคิดเห็นจากผู้ทรงคุณวุฒิโดยใช้เทคนิคกลุ่มสมมติ

2.4 การสังเคราะห์ผลที่ได้จากการศึกษาตามวิธีการในข้อ 2.1-2.3

3. เพื่อวิเคราะห์ความสัมพันธ์เชิงเหตุ-ผลระหว่างปัจจัยและกระบวนการหล่อหลอม/พัฒนาคุณธรรมระดับบุคคลเพื่อมุ่งความสำเร็จของส่วนรวม

4. เพื่อประเมินแนวทางการพัฒนา "รูปแบบการพัฒนาคุณธรรมระดับบุคคลเพื่อมุ่งความสำเร็จของส่วนรวม"

กรอบความคิดของการวิจัย

คุณธรรมที่ดีที่นิสิตนักศึกษาควรจะมีพัฒนาตนเองให้เกิดมีหลายประการ โดยเฉพาะคุณธรรมที่เกี่ยวกับศีล 5 ประการ แต่สำหรับการวิจัยครั้งนี้กำหนดกรอบความคิดเฉพาะคุณธรรมที่ได้มีการวิเคราะห์แล้วว่าหากผู้ใดได้พัฒนาตนเองให้มีคุณธรรมดังกล่าวครบถ้วน ส่วนรวมจะได้ประโยชน์ นอกเหนือจากคุณธรรมอื่นๆ ดังนั้น กรอบความคิดของการวิจัยนี้จึงยึดคุณธรรม 4 ชุดตามที่ ไกรยุทธ ธีรตยาคินันท์ (2531) ได้เรียบเรียงระบบพระราชดำริของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวจากพระบรมราโชวาทและพระราชดำรัสที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวได้พระราชทานแก่พลกนิกรไทยในโอกาสต่าง ๆ คุณธรรมทั้ง 4 ชุดประกอบด้วยคุณธรรมย่อยทั้งหมด 12 ประการดังที่ปรากฏในแผนภาพที่ 1.1

จากการศึกษารายงานการศึกษาเรื่อง แนวทางการพัฒนาคุณธรรม จริยธรรม โดยดวงเดือน พันธุมนาวิน และคณะ (2535) พบว่านักวิจัยได้ให้ข้อเสนอแนะเชิงนโยบายในการพัฒนาคุณธรรม จริยธรรมแก่เด็กว่าเป็นหน้าที่ของทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้อง ทั้งรัฐบาล สถาบันการศึกษา สถาบันศาสนา สื่อมวลชน และสถาบันครอบครัว ข้อเสนอแนะดังกล่าวได้มาจากการสังเคราะห์ผลการวิจัยเอกสารเชิงทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง ผู้วิจัยได้นำผลการศึกษานี้มาใช้เป็นกรอบความคิดของการวิจัยครั้งนี้ โดยจำแนกตัวแปรที่มีอิทธิพลต่อการพัฒนาคุณธรรมระดับบุคคลของนิสิตนักศึกษาออกเป็น 2 ส่วน คือ ตัวแปรที่เกี่ยวข้องกับปัจจัยของนิสิตนักศึกษา ได้แก่ ภูมิหลังส่วนตัว ภูมิหลังทางครอบครัว ภูมิหลังทางการศึกษา ภูมิหลังทางสภาพแวดล้อม และตัวแปรที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการหล่อหลอม/พัฒนาคุณธรรม ได้แก่ การอบรมเลี้ยงดูจากพ่อแม่ ผู้ปกครอง ครูอาจารย์ โรงเรียน ชุมชน เพื่อน สื่อ โดยมีความสัมพันธ์เชื่อมโยงดังแผนภาพที่ 1.2

1. ตัวแปรที่เกี่ยวข้องกับปัจจัย

1.1 ภูมิหลังส่วนตัว ประกอบด้วยตัวแปร เพศ ศาสนา และความสนใจเรื่องคุณธรรมส่วนตัว (ความสนใจทำบุญ ทำทาน เข้าวัด ฟังเทศน์ เป็นต้น) สำหรับตัวแปรอายุในการวิจัยนี้ไม่นำ

มาศึกษาเนื่องจากกลุ่มนิสิตนักศึกษาที่เป็นประชากรในการวิจัยนี้ส่วนใหญ่มีอายุอยู่ในวัยเดียวกัน จึงถือเป็นตัวคงที่

1.2 ภูมิหลังครอบครัว ประกอบด้วยตัวแปร สถานภาพครอบครัว รายได้ของครอบครัว ภูมิฐานะ ลักษณะครอบครัว และ จำนวนพี่น้อง ผู้ที่ยึดเป็นแบบอย่างในการดำเนินชีวิต ผู้มีอิทธิพลต่อการดำเนินชีวิต

1.3 ภูมิหลังด้านการศึกษา ได้แก่ คณะ สาขาวิชาที่กำลังศึกษา สังกัดของมหาวิทยาลัยที่กำลังศึกษา เกรดเฉลี่ยสะสม

2. ตัวแปรที่เกี่ยวกับกระบวนการหล่อหลอม/พัฒนา

2.1 ครอบครัว ประกอบด้วยตัวแปร ลักษณะการปลูกฝังของพ่อแม่ (แนวความคิดเลี้ยงดู เน้นคนดี หรือคนเก่ง)

2.2 ครูอาจารย์ ได้แก่ ตัวแปร การได้รับการอบรมดูแลเอาใจใส่จากครูอาจารย์

2.3 โรงเรียน ได้แก่ ตัวแปร การซึมซับคุณธรรมจากปรัชญาของโรงเรียน (เน้นคุณธรรมหรือคนเก่ง)

2.4 สภาพแวดล้อมในชุมชน ได้แก่ ตัวแปรการซึมซับคุณธรรมจากคุณภาพของเพื่อนบ้าน

2.5 เพื่อน ได้แก่ การซึมซับคุณธรรมจากคุณภาพของเพื่อนที่อยู่รอบข้าง

2.6 สื่อ ได้แก่ ตัวแปร ความสนใจพัฒนาปรับปรุงตนเองด้านคุณธรรมโดยอาศัยอิทธิพลจากสื่อ

คำถามวิจัย

1. นิสิตนักศึกษาในสถาบันอุดมศึกษามีคุณธรรมระดับใด มีจุดเด่นในคุณธรรมใด จุดด้อยในคุณธรรมใด

2. คุณธรรมตามการรับรู้ของกลุ่มนิสิตนักศึกษาและกลุ่มครูอาจารย์ในสถาบันอุดมศึกษาต่างกันหรือไม่ อย่างไร

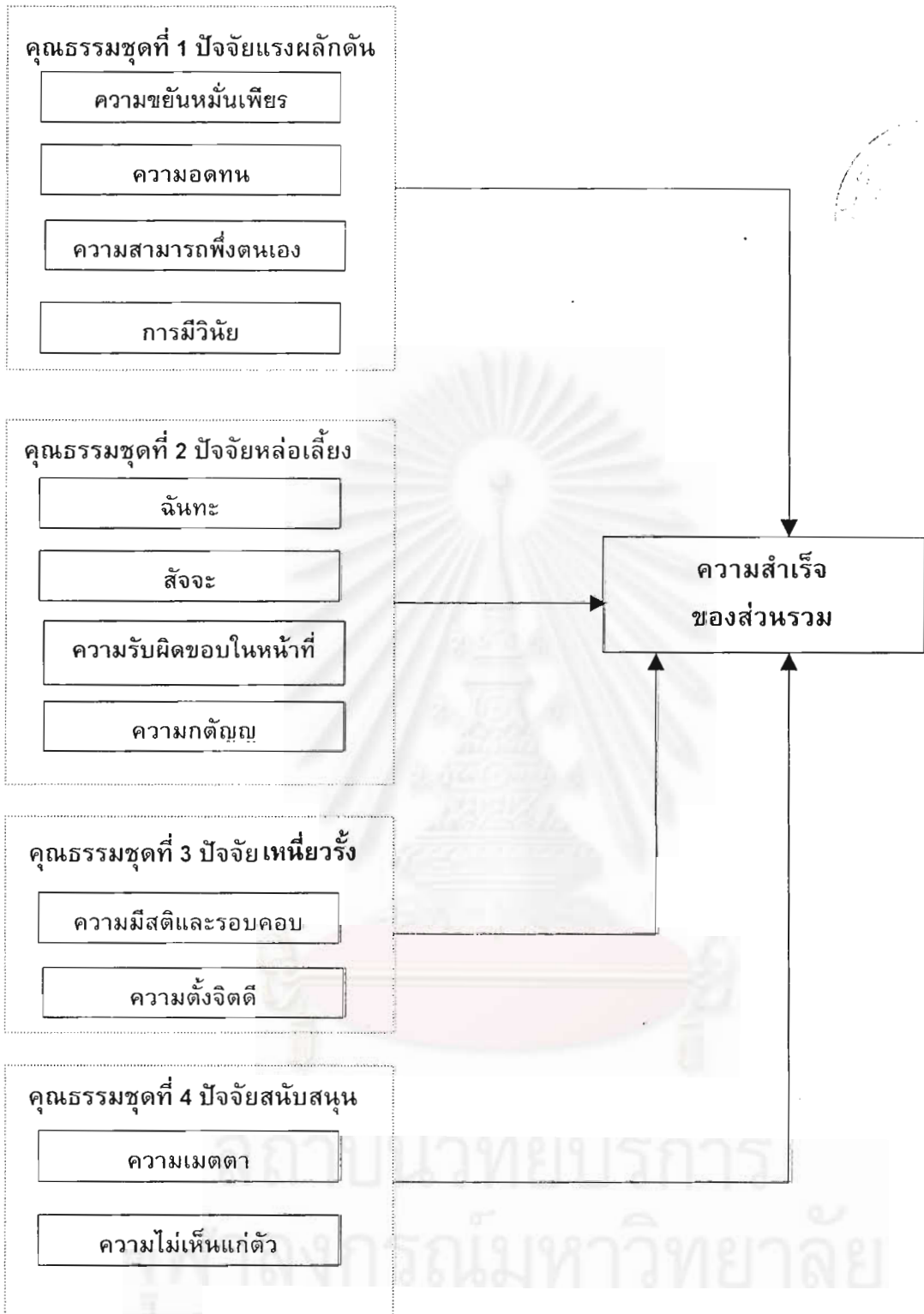
3. นิสิตนักศึกษาที่มีภูมิหลังต่างกัน จะมีระดับคุณธรรมต่างกันหรือไม่ อย่างไร

4. นิสิตที่ได้รับการหล่อหลอม/พัฒนาด้วยกระบวนการที่ต่างกันจะมีระดับคุณธรรมต่างกันหรือไม่ อย่างไร

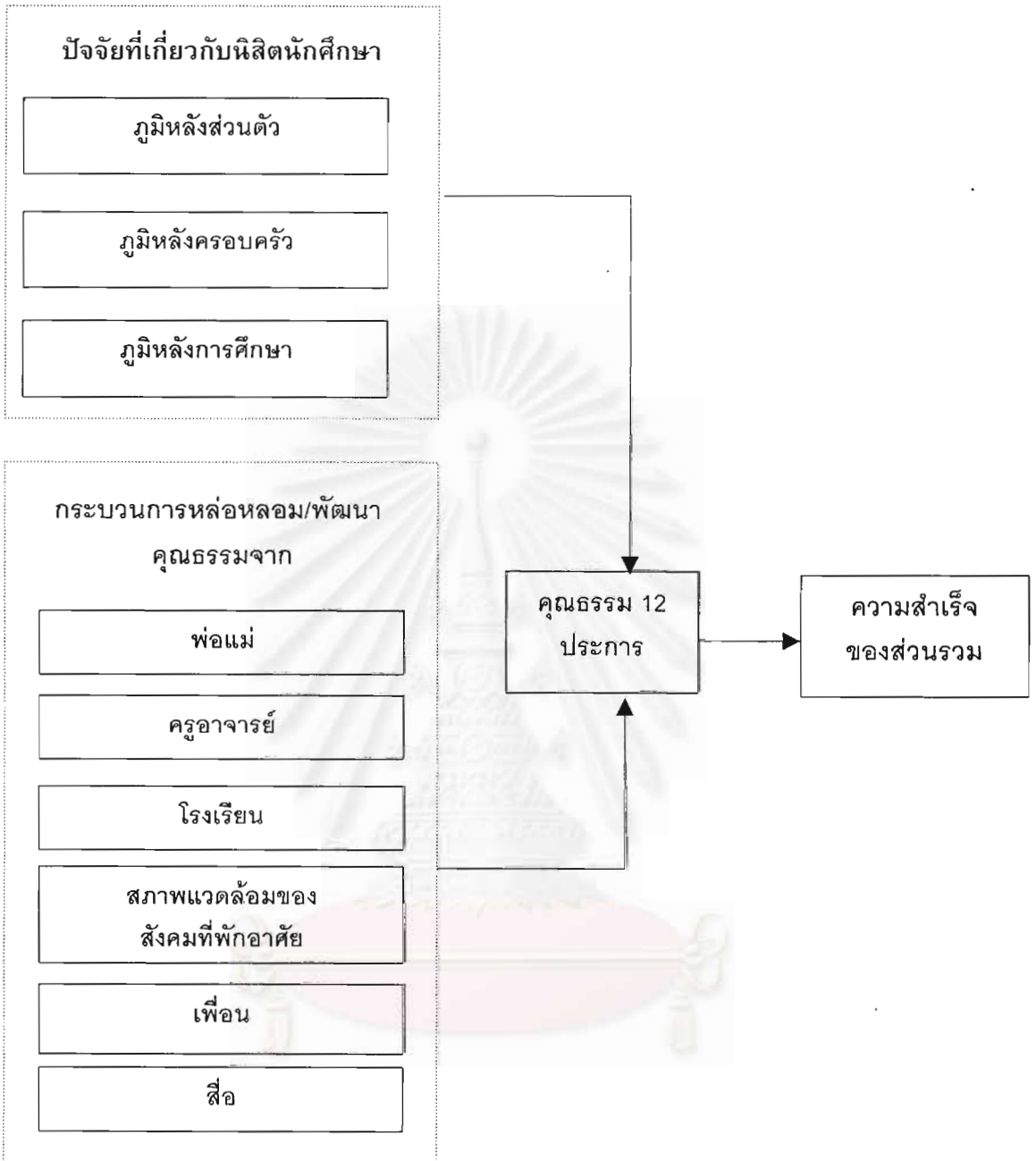
5. ปัจจัยเกี่ยวกับนิสิตนักศึกษาและกระบวนการหล่อหลอม/พัฒนาสามารถอธิบายระดับคุณธรรมระดับบุคคลของนิสิตนักศึกษาได้ในระดับใด

6. กระบวนการหล่อหลอม/พัฒนาคุณธรรมของอาจารย์ในสถาบันอุดมศึกษามีลักษณะเช่นใด ปริมาณของการสอนเน้นคุณธรรมมีอยู่ในระดับใด มีความแตกต่างกันตามสาขาวิชาหรือไม่

7. หากจะพัฒนาคุณธรรมของนิสิตนักศึกษา แนวทางการพัฒนาที่ควรจะเป็นควรมีลักษณะเช่นใด

แผนภาพที่ 1.1 คุณธรรมระดับบุคคลเพื่อมุ่งความสำเร็จของส่วนรวม

**แผนภาพที่ 1.2 ปัจจัยและกระบวนการที่มีอิทธิพลต่อการพัฒนาคุณธรรมระดับบุคคล
เพื่อบ่มงความสำเร็จส่วนรวม**

ขอบเขตของการวิจัย

1. การวิจัยนี้มีขอบเขตการศึกษาเฉพาะกลุ่มเป้าหมายที่เป็นนิสิตนักศึกษาในมหาวิทยาลัย
ชั้นปีที่ 4 ขึ้นไปที่สังกัดทบวงมหาวิทยาลัยทั้งของรัฐบาลและเอกชน ในเขตกรุงเทพมหานคร
2. ตัวแปรที่ศึกษา คือ คุณธรรมระดับบุคคลเพื่อความสำเร็จของส่วนรวม ซึ่งเรียบเรียงโดย
ไกรยุทธ ธีรตยาคีนันท์ (2531) จากระบบพระราชดำริของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวเกี่ยวกับการ
พัฒนาทรัพยากรมนุษย์ ประกอบด้วยคุณธรรม 4 ชุด ดังต่อไปนี้

คุณธรรมชุดที่ 1 คุณธรรมชุดปัจจัยแรงผลักดัน ได้แก่ (1.1) ความขยันหมั่นเพียร (1.2) ความอดทน (1.3) ความสามารถพึ่งตนเอง และ (1.4) การมีวินัย

คุณธรรมชุดที่ 2 คุณธรรมชุดปัจจัยหล่อเลี้ยง ได้แก่ (2.1) ฉันทะ (2.2) สัจจะ (2.3) ความรับผิดชอบ ความสำนึกในหน้าที่ และ (2.4) ความกตัญญู

คุณธรรมชุดที่ 3 คุณธรรมชุดปัจจัยเหนี่ยวรั้ง ได้แก่ (3.1) ความมีสติและรอบคอบ และ (3.2) ความตั้งใจให้ดี

คุณธรรมชุดที่ 4 คุณธรรมชุดปัจจัยสนับสนุน ได้แก่ (4.1) ความเมตตา ความปรารถนาดีต่อกัน ความเอื้อเฟื้อต่อกัน (4.2) ความไม่เห็นแก่ตัว ความไม่เอาัดเอาเปรียบผู้อื่น และความอะลุ่มอล่วยถ้อยทีถ้อยอาศัยกัน

3. การศึกษาครั้งนี้เน้นเฉพาะระดับคุณธรรมที่นิสิตนักศึกษาที่อยู่ตามการรับรู้ของนิสิตนักศึกษา และศึกษาปัจจัยและกระบวนการหล่อหลอม/พัฒนาคุณธรรมของนิสิตนักศึกษาตามความคิดของนิสิตนักศึกษาและผู้เกี่ยวข้อง นอกจากนี้ยังได้มีการประมวลผลข้อมูลสารสนเทศต่างๆ เพื่อให้ได้แนวทางอันเป็นประโยชน์ต่อการพัฒนา "รูปแบบการพัฒนาคุณธรรม" ต่อไป ผลการวิจัยจะเป็นเพียง "แนวทางการพัฒนารูปแบบการพัฒนาคุณธรรม" สำหรับนำไปทดลองวิจัยต่อไปว่ามีความเป็นไปได้และเกิดสัมฤทธิ์ผลมากน้อยเพียงใด

นิยามของคำศัพท์

คุณธรรมระดับบุคคลเพื่อมุ่งความสำเร็จส่วนรวม

คุณลักษณะที่ดีที่มีอยู่ในตัวบุคคล เป็นคุณธรรมพื้นฐานที่นิสิตนักศึกษาควรพัฒนาให้เกิดขึ้นกับตนเอง คุณธรรมเหล่านี้หากมีในตัวนิสิตนักศึกษาแล้ว จะทำให้ส่วนรวมได้ประโยชน์ ในการวิจัยนี้กำหนดให้คุณธรรมระดับบุคคลเพื่อมุ่งความสำเร็จประกอบด้วยคุณธรรม 4 ชุด ซึ่ง ไกรยุทธ ธีรยาสินันท์ (2531) ได้เรียบเรียงจากระบบพระราชดำริของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ได้แก่ (1) คุณธรรมชุดปัจจัยแรงผลักดัน (2) คุณธรรมชุดปัจจัยหล่อเลี้ยง (3) คุณธรรมชุดปัจจัยเหนี่ยวรั้ง และ (4) คุณธรรมชุดปัจจัยสนับสนุน แต่ละชุดมีคุณธรรมย่อย ๆ รวมทั้งหมดมี 12 ประการ ในการวิจัยนี้ได้ทำการวัดระดับคุณธรรมตามการรับรู้ของนิสิตนักศึกษาจากแบบวัดที่ผู้วิจัยได้สร้างขึ้น

คุณธรรมชุดปัจจัยแรงผลักดัน

คุณธรรมชุดที่ 1 ประกอบด้วยคุณธรรมย่อย 4 ประการ ได้แก่ (1.1) ความขยันหมั่นเพียร (1.2) ความอดทน (1.3) ความสามารถพึ่งตนเอง และ (1.4) การมีวินัย

คุณธรรมชุดปัจจัยหล่อเลี้ยง

คุณธรรมชุดที่ 2 ประกอบด้วยคุณธรรมย่อย 4 ประการ ได้แก่ (2.1) ฉันทะ (2.2) สัจจะ (2.3) ความรับผิดชอบ ความสำนึกในหน้าที่ และ (2.4) ความกตัญญู

คุณธรรมชุดปัจจัยเหนียวรั้ง

คุณธรรมชุดที่ 3 ประกอบด้วยคุณธรรมย่อย 2 ประการ ได้แก่ (3.1) ความมีสติและรอบคอบ และ (3.2) ความตั้งใจให้ดี

คุณธรรมชุดปัจจัยสนับสนุน

คุณธรรมชุดที่ 4 ประกอบด้วยคุณธรรมย่อย 2 ประการ ได้แก่ (4.1) ความเมตตา ความปรารถนาดีต่อกัน ความเอื้อเฟื้อต่อกัน (4.2) ความไม่เห็นแก่ตัว ความไม่เอาตัวเอียงเปรียบผู้อื่น และความอะลุ่มอล่วยถ้อยทีถ้อยอาศัยกัน

ปัจจัยที่เกี่ยวกับนิสิตนักศึกษา

ลักษณะของภูมิหลังของนิสิตนักศึกษา ประกอบด้วยภูมิหลังส่วนตัว ได้แก่ เพศ ความสนใจ เรื่องคุณธรรมส่วนตัว ภูมิหลังด้านครอบครัว ได้แก่ ภูมิฐานะ สถานภาพครอบครัว สภาพเศรษฐกิจของครอบครัว ลักษณะครอบครัว จำนวนพี่น้อง ภูมิหลังด้านการศึกษา ได้แก่ คณะ สาขาวิชาที่กำลังศึกษาสังกัดของมหาวิทยาลัยที่กำลังศึกษา เกรดเฉลี่ยสะสม

กระบวนการหล่อหลอม/พัฒนาคุณธรรม

กระบวนการหล่อหลอม/พัฒนาคุณธรรมของนิสิตนักศึกษา ได้แก่ ลักษณะการอบรมเลี้ยงดูจากพ่อแม่ ครูอาจารย์ สภาพโรงเรียนก่อนเข้ามหาวิทยาลัย สภาพชุมชนที่พักอาศัย ความตั้งใจปรับปรุงพฤติกรรมของตนเอง วิตจากแบบสอบถามที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น

ข้อตกลงเบื้องต้น

1. ในการเก็บข้อมูลเกี่ยวกับคุณธรรมของบุคคล หากจะให้เชื่อถือได้อย่างแท้จริง ควรใช้การสังเกตพฤติกรรมของผู้ถูกวัดจากผู้ใกล้ชิด ดังนั้น ข้อมูลเกี่ยวกับคุณธรรมของเด็กเล็กจะเก็บได้ง่ายกว่าเด็กโต หรือผู้ใหญ่ เพราะเป็นพฤติกรรมที่สังเกตเห็นได้ง่ายกว่า สำหรับการวิจัยนี้เป็นวัดคุณธรรมในกลุ่มนิสิตนักศึกษามหาวิทยาลัย ซึ่งมีธรรมชาติของการเรียนการสอนที่ต่างออกไปจากระดับมัธยมศึกษา ดังนั้น การวัดระดับคุณธรรมของนิสิตนักศึกษาจากพฤติกรรมที่มีการแสดงออกจริงจึงเป็นข้อจำกัดของการวิจัยครั้งนี้ เพราะผู้วิจัยมีความจำเป็นต้องใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงบรรยายเพื่อเก็บข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่างขนาดใหญ่ ทำให้ไม่สามารถใช้วิธีการสังเกตพฤติกรรมที่สะท้อนคุณธรรมของนิสิตนักศึกษาได้อย่างแท้จริง และไม่สามารถเก็บข้อมูลเกี่ยวกับคุณธรรมจากบุคคลใกล้ชิด ไม่ว่าจะเป็นพ่อแม่ ผู้ปกครอง อาจารย์ หรือเพื่อน การวิจัยนี้จึงใช้การสำรวจระดับคุณธรรมของนิสิตนักศึกษาด้วยแบบสอบถาม โดยการให้นิสิตนักศึกษารายงานตนเอง (self report) เพื่อลดความคลาดเคลื่อนของการให้ข้อมูลที่ไม่จริง (faking) จึงกำหนดรูปแบบของการรายงานตนเอง 2 แบบ คือ การสร้างแบบวัดตามแนวคิดของ Harter และแบบ Likert แล้วทำการตรวจสอบผลการตอบข้ามวิธี ดังนั้น ในการวิจัยนี้ถือว่าข้อมูลที่ได้จากการรายงานตนเองสามารถสะท้อนระดับคุณธรรมของผู้ตอบได้

2. งานวิจัยนี้ทำการศึกษาเกี่ยวกับนิสิตนักศึกษาในสถาบันอุดมศึกษาทั้งของรัฐบาลและเอกชน เก็บข้อมูลเกี่ยวกับคุณธรรมของนิสิตนักศึกษาที่มีปริมาณมากนับเป็นจำนวน 3-4 พันคน เป็นข้อจำกัดของการวิจัยนี้ เพราะหลายสถาบันไม่อนุญาตให้เก็บข้อมูลในห้องเรียน เนื่องจากกระทบต่อการเรียนการสอน ในบางแห่งจึงใช้การเก็บข้อมูลนอกห้องเรียน ทำให้กรอบการสุ่มตัวอย่างที่เน้นให้กระจายเท่าเทียมกันในแต่ละสาขาวิชาไม่เป็นไปตามแผนที่กำหนด อย่างไรก็ตาม ในการวิเคราะห์ข้อมูลได้มีการทดสอบความเท่าเทียมกันของกลุ่มตัวอย่างก่อนทุกครั้ง

ประโยชน์ที่ได้รับจากการวิจัย

1. ได้ข้อมูลที่เป็นแนวทางที่จะเป็นประโยชน์ต่อการวิจัยเพื่อพัฒนารูปแบบและกระบวนการหล่อหลอม/พัฒนาคุณธรรมระดับบุคคลเพื่อมุ่งความสำเร็จของส่วนรวม
2. ได้ข้อมูลที่ดีคุณภาพของนิสิตนักศึกษาด้านคุณธรรมระดับบุคคลเพื่อมุ่งความสำเร็จส่วนรวม ซึ่งจะเป็นประโยชน์ต่อมหาวิทยาลัยและหน่วยงานหรือองค์กรที่เกี่ยวข้องในการวางแผนพัฒนาคุณธรรมแก่เยาวชนต่อไป
3. ได้เครื่องมือวัดคุณธรรมระดับบุคคลเพื่อมุ่งประโยชน์ส่วนรวมซึ่งสามารถนำไปใช้ในการศึกษาวิจัยอื่น ๆ ได้
4. ได้ข้อมูลความรู้ในเชิงทฤษฎี ซึ่งเป็นประโยชน์ต่อศาสตร์การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์
5. ผลการวิจัยนี้น่าจะเกิดประโยชน์กับหน่วยงานที่สามารถนำผลการวิจัยไปใช้ประโยชน์ซึ่งได้แก่หน่วยงานต่อไปนี้

5.1 สถาบันอุดมศึกษาของรัฐและเอกชนซึ่งสามารถใช้ประโยชน์จากข้อมูลที่ได้เพื่อการวางแผนการผลิตบัณฑิตให้มีความรู้และคุณธรรม และขณะเดียวกันก็ได้ผลการวิจัยที่เป็นประโยชน์ในเชิงวิชาการที่สามารถนำไปประยุกต์ใช้ทั่วไป

5.2 สถาบันครอบครัว บุคลากร หรือองค์กรที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาคุณธรรมให้แก่เยาวชนของชาติ

5.3 หน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาและสถาบันการศึกษา สามารถนำเครื่องมือไปใช้วัดระดับคุณธรรมเพื่อประเมินคุณภาพบุคคล ตลอดจนใช้ในการวางแผนพัฒนาบุคคลได้

5.4 สถาบันการศึกษาระดับอุดมศึกษา/มหาวิทยาลัย สามารถนำวิธีวิทยาในการวิจัยนี้ไปใช้ในการศึกษาวิจัยในบริบทอื่น

บทที่ 2

เอกสารที่เกี่ยวข้องกับการวิจัย

การนำเสนอสาระจากการศึกษาเอกสารที่เกี่ยวข้องกับการวิจัยครั้งนี้แบ่งออกเป็น 5 ตอน ตอนแรก ความหมายของคุณธรรมและจริยธรรม ตอนที่สองการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรม ตอนที่สาม ผลการวิจัยที่เกี่ยวกับคุณธรรมจริยธรรม ตอนที่ 4 ปัจจัยที่เป็นอุปสรรคต่อการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมเด็ก และแนวทางการแก้ไข และในตอนสุดท้ายเป็นการนำเสนอกรอบความคิดของการวิจัย

ตอนที่ 1 ความหมายของคุณธรรมและจริยธรรม

ความหมายของ “คุณธรรม” ตามพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2525 หมายถึง สภาพคุณงามความดี ซึ่งสอดคล้องกับทศนา เขมมณี (2542) ที่กล่าวว่า คุณธรรมคือคุณลักษณะ หรือสภาวะภายในจิตใจของมนุษย์ที่เป็นไปในทางถูกต้อง ดีงาม ซึ่งเป็นภาวะนามอยู่ในจิตใจ และอภิญา มานะโรจน์ (2539) ที่ให้ความหมายคุณธรรมว่า หมายถึง หลักของความดีงามแห่งการประพฤติตน และลักษณะอุปนิสัยอันดีงามที่สั่งสมอยู่ในจิตใจของบุคคลเป็นเวลานาน มีคุณค่าก่อให้เกิดประโยชน์แก่ผู้ยี่ดถือและปฏิบัติตาม อันนำซึ่งความเจริญของตนเองและสังคม ซึ่งคุณธรรมที่เกิดขึ้นในจิตใจนั้นเกิดจากการอบรมและปลูกฝัง

“จริยธรรม” ตามพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ.2525 หมายถึง ธรรมที่เป็นข้อประพฤติ ศีลธรรม กฎศีลธรรม ในความหมายของเสฐียรพงษ์ วรรณปก (2530) จริยธรรม เป็นความดีงาม สิ่งที่ควรประพฤติ (ไม่รวมความชั่วที่ไม่ควรประพฤติ) เป็นหลักสำหรับให้คนเรายึดถือในการปฏิบัติตน จริยธรรมตัดสินให้เราเป็นคนดี มีความประพฤติดี และเว้นชั่วเมตตา กรุณา และขันติ ในขณะที่ ดวงเดือน พันธุมนาวิน และเพ็ญแข ประจันต์จันท์ (2520) กล่าวว่าจริยธรรม เป็นคำที่มีความหมายกว้างขวาง หมายถึง ลักษณะทางสังคมหลายลักษณะของมนุษย์ และมีขอบเขตรวมถึงพฤติกรรมทางสังคมประเภทต่าง ๆ ด้วย ลักษณะและพฤติกรรมที่เกี่ยวข้องกับจริยธรรม จะมีคุณสมบัติประเภทใดประเภทหนึ่งในสองประเภท คือ เป็นพฤติกรรมที่สังคมนิยมชมชอบ ส่วนอีกประเภทหนึ่งคือ ลักษณะที่สังคมไม่ต้องการให้มีอยู่ในสมาชิกในสังคม ในขณะที่ทศนา เขมมณี (2542) กล่าวว่า จริยธรรม เป็นการแสดงออกทางการประพฤติปฏิบัติ ซึ่งสะท้อนคุณธรรมภายในให้เห็นเป็นรูปธรรม

จากความหมายต่าง ๆ ข้างต้น เกี่ยวกับ “จริยธรรม” และ “คุณธรรม” เห็นได้ว่าทั้งสองคำนี้มีความหมายแตกต่างกัน แต่พบว่าคุณธรรมและจริยธรรมมักจะใช้ปนกันในความหมายที่คล้ายกัน ในขณะที่คำว่า “จริยธรรม” จะมีความหมายไปในลักษณะของรูปธรรม คือ การประพฤติ ปฏิบัติ “คุณธรรม” ก็มีความหมายในทางนามธรรม คือ เป็นสภาพหรือสภาวะของคุณงามความดีที่อยู่ใน

จิตใจมนุษย์ "คุณธรรม" ตามนิยามของนิธิ เอียวศรีวงศ์ (2536) หมายถึงคุณความดีซึ่งอาจดำรงอยู่ชั่ววันวันตร ส่วน "จริยธรรม" หมายถึงมาตรฐานหรือกฎเกณฑ์สำหรับความประพฤติตลอดจนพฤติกรรม คุณธรรมเป็นความดีโดยตัวเองที่จะอยู่เป็นความดีได้ทุกสมัยไม่ว่าจะเกิดการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจและสังคมเพียงใด คุณความดีที่ยกย่องนับถือจึงอาจคงที่ไม่เปลี่ยนแปลง แต่เมื่อแปรสู่พฤติกรรมแล้วก็ต้องประยุกต์เอาเองว่าจะกระทำการในสถานการณ์ใดจึงจะสอดคล้องกับหลักความดีนั้น

การกล่าวถึงสิ่งที่ควรประพฤติมักมีการใช้คำสองคำนี้คู่กันเป็นคุณธรรมและจริยธรรม สำหรับการวิจัยนี้ผู้วิจัยใช้คำว่าคุณธรรมและใช้ในความหมายถึงคุณความดี สภาวะภายในจิตใจของมนุษย์ที่เป็นไปในทางที่ถูกต้องดีงาม สะท้อนออกมาในรูปของพฤติกรรมที่ถูกต้องตามศีลธรรมและ/หรือจริยธรรม เพื่อต้องการเน้นถึงคุณความดีที่มีอยู่ในตัวของนิสิตนักศึกษาที่ติดตัวตลอดไป ลักษณะของสมาชิกที่ดีของสังคม

พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตโต, 2538) ได้สรุปลักษณะของสมาชิกของสังคมในหนังสือ ธรรมบุญชีวิต: พุทธจริยธรรมเพื่อชีวิตที่ดีงาม ดังต่อไปนี้

ลักษณะของคนมีคุณแก่ส่วนรวม   สมาชิกที่ดีผู้ช่วยสร้างสรรค์สังคมมีธรรมคือ หลักความประพฤติดังนี้   1. พรหมวิหาร คือ ธรรมประจำใจของผู้ประเสริฐหรือผู้มีจิตใจยิ่งใหญ่ ประกอบด้วย   1.1 เมตตา ความรัก คือ ความปรารถนาดี มีไมตรี ต้องการช่วยเหลือให้ทุกคนประสบประโยชน์และความสุข 1.2 กรุณา ความสงสาร คือ อยากช่วยเหลือผู้อื่นให้พ้นจากความทุกข์ 1.3 มุทิตา ความเบิกบานพลอยยินดี คือ เมื่อเห็นผู้อื่นอยู่ดีมีสุขก็มีใจแช่มชื่นเบิกบาน 1.4 อุเบกขา ความมีใจเป็นกลาง คือ มองตามความเป็นจริง โดยวางจิตเรียบสม่ำเสมอ มั่นคง มองเห็นการที่บุคคลจะได้รับผลดีหรือชั่วสมควรแก่เหตุที่ตนประกอบ 2. บำเพ็ญการสงเคราะห์ คือ ปฏิบัติหลักการสงเคราะห์ หรือธรรมเครื่องยึดเหนี่ยวใจคนและประสานหมู่ชนไว้ในสามัคคี ที่เรียกว่าสังคหวัตถุ 4 อย่าง ดังต่อไปนี้   2.1 ทาน คือ เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ เสียสละ แบ่งปัน ช่วยเหลือ สงเคราะห์ ด้วยปัจจัยสี่ ทุน หรือทรัพย์สินสิ่งของ ตลอดจนให้ความรู้ความเข้าใจและศิลปวิทยา 2.2 ปิยวาจา คือ กล่าวคำสุภาพไพเราะ น่าฟัง ชี้แจงสิ่งที่เป็นประโยชน์ มีเหตุผลเป็นหลักฐาน ชักจูงในทางที่ดีงาม 2.3 อัตถจริยา คือ ช่วยเหลือด้วยแรงกาย และชวนช่วยช่วยเหลือกิจการต่าง ๆ บำเพ็ญสาธารณประโยชน์ ช่วยแก้ปัญหาและปรับปรุงส่งเสริมในด้านจริยธรรม 2.4 สมานัตตตา คือ ทำตัวให้เข้ากับเขาได้ วางตนเสมอต้นเสมอปลาย ปฏิบัติสม่ำเสมอกับต่อคนทั้งหลาย ไม่เอาเปรียบและเสมอในสุขทุกข์เพื่อให้เกิดประโยชน์สุขร่วมกัน

หมายเหตุ ข้อความในล้อมกรอบตัดลอกจาก พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตโต, 2538). ธรรมบุญชีวิต: พุทธจริยธรรมเพื่อชีวิตที่ดีงาม. กรุงเทพมหานคร: หอรัตนชัยการพิมพ์. (หน้า 7-11).

ลักษณะของคนผู้เป็นส่วนร่วมที่ดีของชุมชน

มีธรรมคือ หลักความประพฤติดังนี้

1. พึ่งตนเองได้ คือ ทำตนให้เป็นที่พึ่งของตนได้ พร้อมทั้งจะรับผิดชอบตนเอง ไม่ทำตัวให้เป็นปัญหา หรือเป็นภาระต่อวงหมู่คณะหรือหมู่ญาติด้วยการประพฤติธรรม ที่เรียกว่านาถกรณธรรม 10 ประการคือ

1.1 ศีล คือ ดำเนินชีวิตโดยสุจริตทั้งทางกาย วาจา มินัยและประกอบสัมมาชีพ

1.2 พานุสัจจะ คือ ศึกษาเล่าเรียนสดับรับฟังมากอันเป็นสายวิชาของตน ศึกษาให้เข้าใจ มีความเข้าใจ กว้างขวางลึกซึ้ง รู้ชัดเจน และได้จริง

1.3 กัลยาณมิตรตาคือ มีกัลยาณมิตร รู้จักเลือกเสวนา เข้าหาที่ปรึกษา หรือผู้แนะนำสั่งสอนที่ดี เลือกสัมพันธ์เกี่ยวข้องกับ ในสิ่งแวดล้อมทางสังคมที่ดี

1.4 โสวัสสตา คือ ไม่ถือมั่น กระด้าง รู้จักรับฟังเหตุผล และข้อเท็จจริง พร้อมทั้งจะแก้ไขปรับปรุงตน

1.5 กิงกรณียสุ ทักขตา คือ เอาใจใส่ช่วยเหลือธุระและกิจการของชนร่วมหมู่คณะ ญาติ เพื่อนพ้องและของชุมชน รู้จักใช้ปัญญาไตร่ตรองหาวิธีดำเนินการที่เหมาะสม

1.6 ธรรมกามตา คือ รักธรรม ชอบศึกษาค้นคว้า สอบถามหาความรู้ หาความจริง รู้จักพูด รู้จักรับฟัง

1.7 วิยารัมภะ คือ ขยันหมั่นเพียร พยายามหลีกเลี่ยงความชั่ว ประกอบความดี บากบั่น ก้าวหน้า ไม่ย่อท้อ ไม่ละเลยทอดทิ้ง ธุระหน้าที่

1.8 สันตุฎฐี คือ ยินดี พึงพอใจ แต่ในลาภผล ผลงาน และผลสำเร็จต่าง ๆ ที่ตนสร้าง หรือแสวงหามาได้ด้วยความสามารถของตนเอง โดยทางชอบธรรม

1.9 สติ คือ รู้จักกำหนดจดจำ ระลึกการทำ คำที่พูด กิจที่ทำแล้ว และที่จะต้องทำต่อไป ได้ ทำอะไรด้วยความรอบคอบ รู้จักยับยั้งชั่งใจ ไม่ผลีผลาม ไม่ประมาท

1.10 ปัญญา คือ มีปัญญาหยั่งรู้เหตุผล รู้ดีรู้ชั่ว คุณโทษ ประโยชน์ มองสิ่งทั้งหลายตามความเป็นจริง ทำการต่าง ๆ ด้วยความคิด และมีวิจารณ์ญาณ

2. อยู่ร่วมในหมู่ด้วยดี ในด้านความสัมพันธ์กับผู้อื่นที่เป็นผู้ร่วมงาน ร่วมกิจการ หรือร่วมชุมชน ตลอดจนพี่น้องร่วมครอบครัว ปฏิบัติตามอยู่ร่วมกันที่เรียกว่า สารณียธรรม 6 ประการคือ

2.1 เมตตากายกรรม คือ แสดงไมตรี และความหวังดีต่อเพื่อนร่วมงาน ร่วมกิจการ ร่วมชุมชน ด้วยการช่วยเหลือกิจธุระต่าง ๆ โดยเต็มใจ แสดงอาการกิริยาสุภาพ เคารพนับถือกันทั้งต่อหน้าและลับหลัง

2.2 เมตตาวาจากรรม คือ ช่วยบอกแจ้งสิ่งที่เป็นประโยชน์ สั่งสอนหรือแนะนำตักเตือนกันด้วยความหวังดี กล่าววาจาสุภาพ

2.3 เมตตามโนกรรม คือ ตั้งจิตปรารถนาดี คิดทำสิ่งที่เป็นประโยชน์แก่กัน มองกันในแง่ดี มีหน้าตายิ้มแย้มแจ่มใสต่อกัน

2.4 สาธารณโภคี คือ แบ่งปันลาภผลที่ได้มาโดยชอบธรรม

2.5 สีสสามัญญตา คือ มีความประพฤติสุจริตดีงาม รักษาระเบียบวินัยของส่วนรวม ไม่ทำตนให้เป็นที่น่ารังเกียจหรือเสื่อมเสียแก่หมู่คณะ

2.6 ทฎฐิสามัญญตา คือ เคารพรับฟังความคิดเห็นกัน มีความเห็นชอบร่วมกัน ตกลงกันได้ ในหลักการสำคัญ ยึดถืออุดมคติหลักแห่งความดีงาม หรือจุดหมายสูงสุดอันเดียวกัน

คุณธรรมระดับบุคคลเพื่อมุ่งความสำเร็จของส่วนรวม

งานวิจัยของไกรยุทธ อีรตยาคีนันท์ (2531) ได้กล่าวถึงคุณธรรมที่เรียบเรียงจากระบบพระราชดำริของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวที่พระราชทานแก่บุคคลในโอกาสต่าง ๆ เกี่ยวกับคุณธรรมระดับบุคคลเพื่อมุ่งความสำเร็จของส่วนรวมมีดังต่อไปนี้

คุณธรรมระดับบุคคลเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพในการสร้างสรรค์ประโยชน์ส่วนรวมมุ่งเน้นหลักการที่มีส่วนเอื้ออำนวยให้รู้จักหน้าที่ และการปฏิบัติตามภารกิจของหน้าที่นั้น ๆ ของปัจเจกบุคคลให้เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ อันจัดเป็นวิธีการที่จะจรรโลงการสร้างสรรค์ประโยชน์ให้แก่ประเทศ โดยจะนำเสนอเป็นชุด ๆ ตามความเกี่ยวเนื่องสัมพันธ์และเกี่ยวพันซึ่งกันและกัน

คุณธรรมชุดที่ 1 ความขยันหมั่นเพียร ความอดทน ความสามารถพึ่งตนเอง และการมีวินัย

คุณธรรมชุดนี้ทำหน้าที่เปรียบเสมือน แรงผลักดันให้บุคคลมีความพยายามที่จะกระทำการใด ๆ ให้บรรลุถึงจุดมุ่งหมายที่ได้ตั้งความหวังไว้ โดยไม่หวั่นไหวต่ออุปสรรคใดๆ ที่เกิดขึ้น ความเพียรหรือความวิริยะอุตสาหะเป็นปัจจัยที่ทำให้เกิดความพยายามและความชำนาญในทักษะ ในความรู้ที่จำเป็นเพื่อให้งานที่ทำดำเนินไปได้ ขันติหรือความอดทนนั้นมีส่วนทำให้ไม่เกิดความห่อใจได้ง่ายๆ ความอดทนจึงมีส่วนทำความเพียรพยายามเป็นพฤติกรรมที่เกิดขึ้นต่อไปได้เรื่อย ๆ ความขยันหมั่นเพียรและความอดทนเป็นคุณสมบัติที่สื่อการบังคับตัวเองให้ต่อสู้เพื่อให้ได้มาซึ่งผลลัพธ์ที่ต้องการ อันเป็นการสะท้อนถึงลักษณะของการพึ่งตนเองทั้งในแง่ของกำลังใจและกำลังกายที่จะผลักดันสิ่งต่าง ๆ ให้เป็นไปในทิศทางที่ต้องการ ความสามารถพึ่งตนเองจึงเป็นคุณธรรมหนึ่งที่ต้องอยู่ควบคู่กับความขยันหมั่นเพียรและความอดทน การที่บุคคลจะปฏิบัติตามนัยแห่งความขยันหมั่นเพียร ความอดทน การพึ่งตนเองอย่างสม่าเสมอ คงเส้นคงวาได้ จนเป็นนิสัยและเป็นส่วนหนึ่งของบุคลิกได้นั้น จำต้องเป็นคนที่มีวินัย ซึ่งไม่เพียงแต่จะปฏิบัติตามกฎเกณฑ์ระเบียบที่ตราเป็นข้อบังคับเท่านั้น แต่ยังรวมถึงระเบียบที่กำหนดอยู่ในใจของตัวเองที่ปฏิบัติภารกิจต่าง ๆ ที่อยู่ในความรับผิดชอบด้วยความตั้งใจจริงและด้วยความจริงใจ

คุณธรรมชุดที่ 2 จันทะ ความศรัทธา สัจจะ ความรับผิดชอบ ความสำนึกในหน้าที่ และความกตัญญู

คุณธรรมชุดนี้ทำหน้าที่เสมือนปัจจัยหล่อเลี้ยงให้เกิดแรงผลักดันอันเนื่องมาจากการมีคุณธรรมชุดแรกในตัวบุคคล กล่าวคือ การที่แรงผลักดันจะมีมากมีน้อย จะหดหายไปหรือเพิ่มขึ้นมา ย่อมเป็นผลทั้งโดยตรงและโดยอ้อมมาจากคุณธรรมชุดที่สองนี้เป็นสำคัญความกระตือรือร้นในความเพียรพยายาม และความอดทนในการต่อสู้กับกิจการต่าง ๆ นั้น จะรักษา

หมายเหตุ ข้อความในล้อมกรอบคัดลอกจาก ไกรยุทธ อีรตยาคีนันท์ (2531). แนวพระราชดำริด้านการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว. สถาบันวิจัยศึกษา. ฝ่ายวิจัย. จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.(หน้า 80-81).

ระดับไวยากหากบุคคลนั้นไม่มีฉันทะในสิ่งที่กำลังทำอยู่ ไม่มีศรัทธาหรือความเลื่อมใสในตัวบุคคลหรือองค์การที่จะได้รับผลพอใจจากการกระทำของตนเอง ถ้าบุคคลขาดสัจจะหรือความตั้งใจจริงใจความจริงใจที่ต้องการเห็นผลพวงของความพยายามแห่งตนแล้ว ความเพียรและความอดทนที่จะต่อสู้ต่อไป โดยเฉพาะเมื่อต้องเผชิญกับอุปสรรคอันหลีกเลี่ยงไม่ได้ในทางงานต่างๆ ย่อมจะรักษาไว้ได้ไม่นาน และจะเหือดหายไปในเวลาอันรวดเร็ว ความรับผิดชอบหรือความสำนึกในหน้าที่ของตัวบุคคล ก็มีส่วนที่จะรักษาพลังผลักดันในตัวบุคคลในการกระทำกิจที่ได้รับมอบหมายให้สำเร็จลุล่วงไปด้วยดีในที่สุด ความกตัญญูก็เป็นคุณธรรมที่ทำหน้าที่ในทำนองเดียวกับความสำนึกในหน้าที่ กล่าวคือ การที่บุคคลมีความกตัญญูต่อผู้มีพระคุณต่อบ้านเกิดเมืองนอนรุนแรงเท่าใด ก็จะมีแรงผลักดันให้เขากระทำการอันชอบเพื่อที่จะทดแทนบุญคุณผู้มีพระคุณและประเทศมากเท่านั้น

คุณธรรมชุดที่ 3 ความมีสติ ความรอบคอบ และความตั้งใจให้ดี

คุณธรรมชุดนี้ทำหน้าที่คอยเหนี่ยวรั้งไม่ให้แรงผลักดันที่ก่อตัวในบุคคลนำไปสู่ผลลัพธ์ที่ไม่พึงปรารถนาแม้ว่าบุคคลนั้นจะมีความเพียรพยายามที่จะกระทำการให้สำเร็จ เนื่องจากความปรารถนาดีที่มีต่อตัวเอง ต่อเพื่อนฝูง ต่อองค์การ ต่อส่วนรวม และต่อประเทศชาติ ความมีสติช่วยให้บุคคลยังคิดขั้งใจ ก่อนที่จะทำการใด ๆ หรือไม่ผล็ผล้ามทำการใด ๆ จนกว่าจะได้มีการใช้ปัญญาไขประเด็นต่าง ๆ ที่มากับงานนั้น ๆ ความมีสติจึงเป็นคุณธรรมที่สำคัญเมื่อพิจารณาควบคู่กับคุณธรรมต่าง ๆ ที่ได้กล่าวถึงในชุดที่หนึ่งและในชุดที่สอง ความมีสติในทุกโอกาสจึงมีลักษณะของการกระทำที่รอบคอบ ไตร่ตรองด้วยเหตุผล และดำเนินการตามขั้นตอนตามที่ได้สรุปเอาไว้ ความตั้งใจให้ดี ก็คือการคิดที่เป็นกลาง ปราศจากอคติ ความเที่ยงตรงในการวินิจฉัย ซึ่งเป็นคุณธรรมที่สนับสนุนให้ความมีสติของบุคคล ได้มีส่วนในการคิดค้นประเด็นต่าง ๆ ที่ควรแก่การพิจารณา และวิเคราะห์หาข้อยุติที่เหมาะสม เพื่อใช้ในการดำเนินงาน ทำกิจที่พึงกระทำ

คุณธรรมชุดที่ 4 ความเมตตา ความปรารถนาดีต่อกัน ความเอื้อเฟื้อกัน ความไม่เห็นแก่ตัว ความไม่เอาर्डเอาเปรียบผู้อื่น และความอะลุ่มอะล่วย ถ้อยทีถ้อยอาศัยกัน

คุณธรรมชุดที่สี่นี้ ทำหน้าที่เป็นปัจจัยที่สนับสนุนบุคคลได้เปิดโอกาสให้ผู้อื่นได้มีส่วนร่วมในความสำเร็จของตัวเอง หรือผลประโยชน์ที่ตนเองได้รับ และเป็นปัจจัยที่สนับสนุนบุคคลได้มีส่วนในการกระทำกิจกรรมต่าง ๆ ที่จะเป็นประโยชน์โดยตรงต่อส่วนรวม ทั้งในวงแคบระดับครอบครัวและในวงกว้างระดับประเทศ หากปราศจากคุณธรรมต่างๆในกลุ่มนี้แล้ว บุคคลอาจใช้ความเพียรพยายามและความอดทนที่เกิดขึ้นจากการหล่อเลี้ยงของฉันทะของศรัทธา เพื่อสร้างสรรคผลประโยชน์ให้แก่ตัวเอง โดยไม่ใยดีว่าบุคคลอื่นๆจะได้รับความเสียหายมากน้อยเพียงใด หรือโดยไม่สนใจว่า ส่วนรวมได้ขาดประโยชน์ไปเนื่องจากการกระทำของตัวเอง คุณธรรมในชุดนี้จึงเป็นปัจจัยเกื้อกูลให้เกิดสามัคคีธรรมในหมู่ผู้ร่วมองค์การเดียวกัน ชุมชนเดียวกัน ชาติเดียวกัน นั่นเอง ความสามัคคีพร้อมเพรียงกันเป็นคุณธรรมพื้นฐานที่ทำให้บุคคลมีส่วนร่วมตระหนักถึงความสำคัญของส่วนรวมและการทำประโยชน์เพื่อส่วนรวม คุณธรรมชุดที่สี่นี้จึงเป็นคุณธรรมที่คอยเตือนคอยกระตุ้นบุคคลให้คำนึงถึงประโยชน์ส่วนรวมพร้อมๆกับการคำนึงถึงผลประโยชน์ส่วนตน โดยเกื้อกูลกันและกันในรูปแบบต่าง ๆ และโดยไม่เอาर्डเอาเปรียบผู้อื่น

ตอนที่ 2 การพัฒนาคุณธรรม จริยธรรม

พระมหาทองสุภย์ สุริยโชโต (2533) ซึ่งแนะนำให้เข้าใจในหลักปรัชญาสมุปปาท คือหลักของการอาศัยกันและกัน ซึ่งแนะนำให้เห็นทั้งคุณและโทษของการคบเพื่อน ให้เข้าใจถึงสภาพของไตรลักษณ์ และหลักปฏิบัติอื่น ๆ ต่อเพศตรงข้าม การยกย่องสรรเสริญเป็นครั้งคราว เมื่อประสบความสำเร็จในกิจกรรม คอยชี้แนะประสบการณ์ใหม่ๆที่เยาวชนได้รับมา ผู้ปกครองให้กำลังใจในการประกอบกิจกรรมและสิ่งที่เยาวชนมุ่งหวัง ตั้งใจ ซึ่งแนะนำให้เข้าใจความหมายของชีวิตและให้มีความเชื่อมั่นในตนเอง แนวทางปฏิบัติเพื่อพัฒนาค่านิยมและคุณธรรม เปลี่ยนแปลงหรือพัฒนาทัศนคติของผู้นำ ทั้งผู้นำสถาบันสังคม และผู้นำครอบครัว ฝึกอบรมศีลธรรมและจริยธรรมแก่เยาวชนในรูปแบบต่างๆ เช่น การฝึกอบรม การประชาสัมพันธ์

เสฐียรพงษ์ วรรณปก (2533) กล่าวถึงองค์ประกอบของการปลูกฝังจริยธรรม ปรโตโมละ สิ่งแวดล้อมภายนอก เน้นที่กัลยาณมิตร คือผู้คอยให้คำแนะนำที่ดี โยนิโสมนสิการ การรู้จักใช้ปัญญาในการพิจารณาหาเหตุผลใช้ความคิดถูกวิธี รู้จักคิด แก้ปัญหาเป็น

ดวงเดือน พันธุมนาวิน (2533) กล่าวถึงคุณลักษณะที่ควรปลูกฝังในระดับมัธยมศึกษาตอนต้น ดังนี้ (1) เจตนาที่จะกระทำเพื่อพวกพ้อง เพื่อนฝูง ญาติพี่น้องครู บิดามารดา มากกว่าการทำไปเพราะเห็นแก่ตัว และฝึกให้เด็กทำเพื่อบุคคลที่เป็นคนดีและหวังดีต่อตนเองเท่านั้น (2) ฝึกพฤติกรรมควบคุมตนเอง (3) พัฒนาประสบการณ์ทางสังคม 3 ด้านคือ ยึดตนเองเป็นศูนย์กลาง ให้น้อยลง รู้จักตัดสินผู้อื่นโดยพิจารณาที่เจตนา ทราบและเข้าใจกฎเกณฑ์ว่าเป็นสิ่งที่ต้องยอมรับ และสามารถปรับเปลี่ยนได้

บรรเทา กิตติศักดิ์ (2533) กล่าวว่าการศึกษาคุณธรรม จริยธรรม คือการรู้จักการดำเนินชีวิตประจำวันให้ถูกต้อง การดำเนินชีวิตเกี่ยวข้องกับองค์ประกอบ 2 ด้าน ได้แก่ องค์ประกอบภายนอก ได้แก่ สิ่งแวดล้อมทั้งด้านรูปธรรมคือสภาพเศรษฐกิจสังคม การเมือง และนามธรรมคือค่านิยมทางสังคม องค์ประกอบภายใน เป็นสิ่งที่อยู่ภายในตัวบุคคล มี 3 ประการคือ จิตสำนึกในการศึกษา แรงจูงใจ และการรู้จักคิด

กองวิจัยการศึกษากระทรวงศึกษาธิการ (2542) ได้เสนอวิธีการปลูกฝังสร้างจริยธรรม 4 วิธีการหลัก

1. การปรับพฤติกรรมใช้สำหรับผู้ที่พฤติกรรมเบี่ยงเบนไปจากกฎเกณฑ์ระเบียบต่างๆ ให้เข้าสู่แนวทางที่พึงประสงค์
2. การทำค่านิยมให้กระจ่าง เป็นการหาหนทางให้คนแต่ละคนรู้จักตนเอง และรู้จักคนอื่น
3. การใช้เหตุผลเชิงจริยธรรม เป็นการนำเอาแนวคิดของทฤษฎีการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรมของโคล์เบิร์ตมาปลูกฝังจริยธรรม โดยคาดหวังให้ผู้เรียนมีพัฒนาการของการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรมสูงอย่างน้อยถึงขั้นทำตามกฎเกณฑ์ของสังคม เป็นการพัฒนาความนึกคิดตามลำดับขั้น โดยอาจใช้

วิธีการอภิปรายการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรม ซึ่งมี 5 ขั้นตอนคือ การนำเสนอปัญหา การให้ข้อเสนอแนะ การกระทำ การแบ่งกลุ่มย่อยพิจารณาเหตุผล การร่วมกันอภิปรายและสรุป

4. กระบวนการกลุ่ม เป็นกระบวนการเพื่อการศึกษาเรื่องเกี่ยวกับกลุ่มคน ทำให้ได้ความรู้สู่การเปลี่ยนแปลงทัศนคติและพฤติกรรมของคนที่จะเป็นประโยชน์ในการเสริมสร้างคุณธรรม
แนวการจัดการเรียนการสอนเพื่อพัฒนาจริยธรรม

กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ (2542) ได้เสนอแนวทางการจัดการเรียนการสอนเพื่อพัฒนาจริยธรรม ดังต่อไปนี้

1. การสอนจริยธรรมโดยตรง

จริยธรรมเป็นเรื่องที่สำคัญและจำเป็นจะต้องมีการสอนกันอย่างจริงจัง โดยจัดให้มีเนื้อหาโครงสร้างที่จะสอนจะเรียนกันอย่างแน่นอน จัดการเรียนการสอนเป็น 2 แบบ คือ แบบมีโครงสร้างแน่นอน และแบบบูรณาการ มีลักษณะดังนี้

1.1 แบบมีโครงสร้างแน่นอน คือการจัดการสอนจริยธรรม ให้เป็นวิชาขึ้นมาโดยเฉพาะมีวัตถุประสงค์ที่ชัดเจน มีเนื้อหาและกิจกรรมการเรียนการสอนที่สอดคล้องสัมพันธ์กันมีการพัฒนาสื่อการเรียนการสอนช่วยให้การเรียนรู้บรรลุผลได้รวดเร็วขึ้น

1.2 แบบบูรณาการ หมายถึง การจัดสอนจริยธรรมในลักษณะบูรณาการไปพร้อม ๆ กับเนื้อหาวิชาอื่น คือ ไม่มีการจัดเนื้อหาทางจริยธรรมขึ้นเป็นพิเศษแต่ครูผู้สอนเนื้อหาวิชาต่างๆ อยู่แล้ว เช่น ประวัติศาสตร์ คณิตศาสตร์ วิทยาศาสตร์ วรรณคดี จะต้องพยายามระลึกและควรตระหนักถึงบทบาทในการสอนจริยธรรมของตน และพยายามสอดแทรกแนวนี้ การสอนในลักษณะนี้จะช่วยให้รับประโยชน์ทั้ง 2 ทาง คือ จะช่วยให้การเรียนรู้จริยธรรมมีความหมายขึ้น เพราะผู้เรียนได้เห็นถึงความสัมพันธ์เกี่ยวข้องกับเนื้อหาที่เรียนและในขณะเดียวกันก็จะช่วยให้การเรียนรู้เนื้อหาของวิชานั้น ๆ มีความสัมพันธ์กันลึกซึ้งขึ้น

2. การสอนจริยธรรมโดยอ้อม

ความเชื่อในแนวนี้มีความคิดว่าจริยธรรมและคุณธรรมต่างๆ เป็นสิ่งที่ไม่ได้เกิดขึ้นจากการสอน แต่เกิดขึ้นจากการเรียนรู้จากประสบการณ์ต่างๆ ที่แทรกซึมเข้าไป วิธีการที่ดีที่สุด คือ โรงเรียนจะต้องจัดสิ่งแวดล้อมและบรรยากาศภายในโรงเรียนให้เอื้อต่อการพัฒนาคุณธรรมของผู้เรียน เมื่อผู้เรียนมีปฏิสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อม จะเรียนรู้จริยธรรมต่าง ๆ ซึมซับได้เองโดยไม่ต้องมีการสอนและบอกกล่าวกัน หากโรงเรียนมีการจัดระบบที่ดี มีหลักสูตร และกิจกรรมการเรียนการสอนที่ดี ผู้เรียนก็จะมีพัฒนาการเรียนรู้ทางจริยธรรมได้มากตามไปด้วย การเสนอแนวทางการจัดการเรียนการสอนจริยธรรมตามที่เสนอมาแล้วนี้ มีผู้นำมาใช้ในประเทศไทยกันแล้วทุกแนว แต่ผลที่ได้ยังไม่ชัดเจนนัก จึงเป็นเรื่องที่ยังมีการศึกษาค้นคว้าทดลองกันตลอดมา

แนวทางการการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน ที่จะช่วยส่งเสริมคุณธรรมและจริยธรรมให้ เกิดกับผู้เรียน มีดังต่อไปนี้

2.1 การแสดงบทบาทสมมติ (role play) เป็นกิจกรรมที่ส่งเสริมให้นักเรียนได้มีโอกาส แสดงออก เกิดความรู้สึก ความนึกคิดในการแสดงบทบาทของคนอื่นที่ไม่ใช่ตนเอง ได้ทดลองหรือ ฝึกประสบการณ์ในการคิดวิเคราะห์ ตัดสินใจในเหตุการณ์ที่สมมติขึ้นมาจากความเป็นจริง การ แสดงบทบาทสมมติจะให้ความรู้ความเข้าใจเจตคติที่ยาวนานและลึกซึ้ง และมีผลโดยตรงต่อ พฤติกรรมของนักเรียนในการปรับและแก้ไขปัญหาต่างๆ ได้เมื่อต้องการเผชิญกับสิ่งเหล่านั้นในเหตุ การณ์อาจจะเกิดขึ้นจริงได้ในชีวิตประจำวันของนักเรียนแต่ละคน

2.2 กรณีตัวอย่าง (cases) เป็นสื่อการสอนที่สร้างขึ้นง่าย มีสาระ น่าสนใจ ให้ข้อคิดเห็นที่ เป็นประโยชน์ต่อการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนในการพัฒนาคุณลักษณะทางจริยธรรมมาก ครู สามารถสร้างกรณีตัวอย่างได้หลายรูปแบบ หลายประเภท โดยการเชื่อมโยงเอาสิ่งต่าง ๆ ที่เกิดขึ้น ในสังคมสิ่งแวดล้อม ชีวิตประจำวันที่น่าสนใจ ชวนติดตาม และยังหาข้อสรุปที่เด่นชัดไม่ได้ มา ปรับปรุงให้เป็นตัวอย่างแก่นักเรียนอย่างมีกระบวนการและขั้นตอนที่เหมาะสม นักเรียนจะได้ฝึกฝน กับการเผชิญเรื่องราว ปัญหาที่เกิดขึ้นของบุคคลหลายประเภท หลายเหตุการณ์ในรูปแบบของ กิจกรรมการสอนที่นำหลักกระบวนการกลุ่มมาใช้ นักเรียนจะได้ฝึกฝนกับการคิดวิเคราะห์ แยกแยะ ประเด็น ปัญหา มีความเห็นของตนเองเกิดขึ้น รู้จักประเมินค่าสิ่งต่างๆ และตัดสินใจได้อย่างมี หลักเกณฑ์และเหตุผล นอกจากนี้นักเรียนยังได้แลกเปลี่ยนความคิด ประสบการณ์ ความรู้สึก เจตคติของตนเองต่อผู้อื่นด้วย ได้พัฒนาทักษะการเป็นผู้นำ การทำงานกลุ่ม การอภิปรายกลุ่มย่อย และมติของกลุ่ม

2.3 สถานการณ์จำลอง การจัดประสบการณ์การเรียนการสอนที่ดี ต้องมุ่งให้นักเรียน สามารถนำไปใช้ให้เกิดประโยชน์ได้ในสถานการณ์จริง แต่การสอนด้วยสถานการณ์จริงมีปัญหา และข้อจำกัดในเรื่องการลงทุน เวลา และเหตุการณ์ที่ต้องการ ดังนั้นการใช้สถานการณ์จำลองที่ครู จัดเตรียมไว้ จะทำให้นักเรียนมีโอกาสทำกิจกรรมด้วยตนเอง ด้วยการฝึกฝนทักษะต่างๆ ทางสังคม ซึ่งจะช่วยส่งเสริมให้ผู้เรียนมีลักษณะของการใฝ่รู้ ใฝ่เรียน คิดวิเคราะห์วิวินิจฉัยและตัดสินใจด้วยตนเอง ตามคุณลักษณะที่สังคมคาดหวัง

2.4 กิจกรรมการเรียนการสอนโดยใช้ข่าวและเหตุการณ์ประจำวัน หลักการสอนเพื่อ พัฒนาคุณลักษณะด้านจริยธรรม เป็นการสอนที่มุ่งให้นักเรียนได้เห็นจริงว่าคุณธรรมทั้งหลายเป็น หลักของการปฏิบัติตนโดยชอบ และเป็นแนวทางในการใช้วิธีการที่ถูกต้องเป็นธรรมในการ แก้ปัญหาของชีวิตประจำวัน ดังนั้น ข่าวและเหตุการณ์ประจำวันจึงเป็นสื่อการสอนอย่างหนึ่งที่ครู นำมาจัดเป็นกิจกรรมการสอนได้ ทั้งที่เป็นกิจกรรมขั้นนำกิจกรรมขั้นสอน และกิจกรรมขั้นสรุป บทเรียน

2.5 กิจกรรมการสอนโดยใช้สื่อการสอน สื่อประเภทของจริง สื่อจำลอง และสื่อเทคโนโลยีประกอบการบรรยาย

2.6 กิจกรรมการเรียนการสอนโดยใช้เพลง

2.7 กิจกรรมการเรียนการสอนโดยใช้เกม นักเรียนในระดับประถมศึกษา และมัธยมศึกษาตอนต้น ยังอยู่ในวัยที่ชอบเล่นชอบเคลื่อนไหว หากครูได้นำเกมมาจัดกิจกรรมการสอนด้านพัฒนาคุณลักษณะทางจริยธรรมโดยจัดเป็นกิจกรรมสลับ คือ จัดสลับกับกิจกรรมหลักที่ใช้เวลาสอนนานๆ เกม เป็นกิจกรรมการเล่นที่มีข้อตกลงหรือกติกาเฉพาะเรื่อง ซึ่งผู้เล่นต้องแสดงความสามารถเฉพาะตน หรือความสามารถในการร่วมมือกันของกลุ่มเพื่อแข่งขันให้ได้ชัยชนะ การสอนโดยใช้เกมเป็นสื่อ นั้นช่วยให้ครูและนักเรียนมีความสัมพันธ์สนิทสนมกัน นักเรียนได้แสดงออกถึงความสามารถ ความคิด และคุณธรรมในจิตใจของตน นักเรียนเกิดอารมณ์ สนุก ตื่นเต้น การสอนโดยใช้เกมจึงทำให้นักเรียนไม่เบื่อหน่ายต่อการเรียน

2.8 กิจกรรมการเรียนการสอนโดยการวาดภาพ

2.9 กิจกรรมการเรียนการสอนโดยการแสดงละคร เป็นกิจกรรมที่ช่วยให้ครูและนักเรียนมีส่วนร่วมในการเรียนอย่างเต็มที่ นักเรียนมีโอกาสดแสดงความสามารถของตนทั้งในด้านการใช้ ทักษะภาษา การแสดงสีหน้าท่าทาง การขับทำนองเสนาะ การร้องเพลง รวมไปถึงการฝึกวางแผนงานร่วมกันอีกด้วย นอกจากนี้ยังช่วยให้นักเรียนได้ผ่อนคลายความเคร่งเครียด ได้แสดงความรู้สึกนึกคิดที่เก็บกดไว้ให้เห็นตัวอย่างที่มีชีวิตชีวา และได้ปรับตัวให้อยู่กับเพื่อนๆ อย่างมีความสุข

2.10 กิจกรรมการแสดงหุ่น การเชิดหุ่นเป็นกิจกรรมการสอนด้านจริยธรรม ที่มีลักษณะบูรณาการ คือ ครูและนักเรียนต้องจัดกิจกรรมทางดนตรีเพื่อใช้ทำนอง และเนื้อร้องบรรเลงเพลงประกอบ นักเรียนต้องฝึกทักษะการเล่านิทาน และฝึกทักษะการทำงานกลุ่ม กิจกรรมเหล่านี้จึงเกิดผลงานที่ผสมผสานกัน ช่วยสร้างลักษณะนิสัยที่ดีงามแก่นักเรียน นักเรียนมีความรู้สึกว่าเป็นเจ้าของหุ่นเหล่านั้น หุ่นเป็นตัวแทนของความดีและความชั่ว เรื่องราวที่หุ่นแสดงก็เป็นเรื่องที่เขานำมาดัดแปลงหรือสร้างขึ้นเอง นักเรียนจึงสามารถถ่ายทอดความรู้สึกนึกคิดของเขาให้หุ่นเป็นผู้แสดง นักเรียนเป็นผู้เชิดหุ่นหรือนักเรียนที่เป็นผู้ดู ต่างก็มีจุดสนใจร่วมกันคือตัวหุ่น ความเข้าใจเกี่ยวกับเรื่องนิทานที่หุ่นแสดงจึงชัดเจน เหมาะสำหรับการอธิบายหลักธรรมที่นำมาสอนให้กระจ่าง

ทิตินา แซมมณี (2542) เสนอแนวทางการพัฒนาคุณภาพจริยธรรม และค่านิยม โดยมีวิธีการพัฒนาที่หลากหลาย ผู้เขียนได้เน้นถึงวิธีการพัฒนาในแง่ของการอบรมสั่งสอนเป็นสำคัญ บุคคลแต่ละคนจะมีหรือไม่มีการพัฒนา หรือมีการพัฒนาเร็ว-ช้าต่างกัน การวัดระดับจริยธรรมของบุคคลได้โดยดูจากเหตุผลเชิงจริยธรรมที่บุคคลนั้นให้ และสามารถที่จะส่งเสริมให้บุคคลมีการพัฒนาระดับจริยธรรมให้สูงขึ้นกว่าเดิมได้ โดยการเปิดโอกาสให้บุคคลเรียนรู้จากการตัดสินใจทาง

จริยธรรมและอภิปรายร่วมกับผู้อื่น การได้แสดงความคิดเห็นและอภิปรายร่วมกับผู้อื่นจะทำให้บุคคลที่มีเหตุผลเชิงจริยธรรมต่ำเรียนรู้การใช้เหตุผลเชิงจริยธรรมสูงขึ้น พัฒนาการทางจริยธรรมของบุคคลเกิดขึ้นได้จากการที่ได้มีโอกาสปฏิสัมพันธ์กับผู้อื่น และสภาพแวดล้อม การได้มีปฏิสัมพันธ์ดังกล่าวจะช่วยให้บุคคลเข้าใจความคิดเห็นของบุคคลอื่นมากขึ้น ซึ่งเขาจะสามารถนำมาใช้ในการพิจารณาเพื่อตัดสินใจในปัญหาต่างๆ โดยเฉพาะกับปัญหาเชิงจริยธรรม ดังนั้นการให้เด็กได้เข้ากลุ่มทางสังคมต่างๆ จะช่วยให้เด็กได้เรียนรู้บทบาทของตนเองและของผู้อื่น อันจะช่วยให้เราได้พัฒนาจริยธรรมในขั้นที่สูงขึ้นไปอย่างรวดเร็ว

ครูสามารถช่วยกระตุ้นพัฒนาการทางจริยธรรมของเด็กให้สูงขึ้นได้โดยการช่วยเหลือให้เด็กได้ฝึกเผชิญกับปัญหาความขัดแย้งเชิงจริยธรรมบ่อย ๆ และฝึกให้เด็กได้คิดวิเคราะห์ อภิปรายโต้แย้งกัน และตัดสินใจโดยพิจารณาความเห็นและกฎเกณฑ์ต่างๆ ทางสังคมด้วย เรื่องที่นำมาใช้ในการอภิปรายอาจเป็นเรื่องที่เกิดขึ้นจริงในชีวิตประจำวันหรือเป็นเรื่องที่ครูสมมติขึ้นก็ได้ แต่สถานการณ์ควรมีลักษณะใกล้เคียงกับความเป็นจริงของผู้เรียน และในระดับที่สูงกว่า วิธีที่ครูสามารถช่วยกระตุ้นพัฒนาการทางจริยธรรมของเด็กให้สูงขึ้นได้อีกวิธีหนึ่งก็คือ การช่วยจัดบรรยากาศในห้องเรียนและในโรงเรียนให้เอื้อต่อการที่เด็กจะสามารถแสดงความคิดเห็นอภิปรายโต้แย้งเกี่ยวกับปัญหาขัดแย้งเชิงจริยธรรมร่วมกับเพื่อนๆ ได้อย่างเปิดเผย บรรยากาศในที่นี้ หมายถึง บรรยากาศของเสรีภาพในการพูด การแสดงความคิดเห็น การได้รับการยอมรับ และความปลอดภัยจากการถูกลงโทษ วิพากษ์วิจารณ์ และการกล่าวหาต่างๆ

คณะกรรมการการศึกษาแนวทางการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรม ซึ่งอยู่ในคณะกรรมการพัฒนาการศึกษาอบรมและเลี้ยงดูเด็ก (2535) ได้เสนอแนวทางการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรม โดยเห็นว่าการพัฒนาจริยธรรมของบุคคลขึ้นอยู่กับวิธีการอบรมเลี้ยงดูที่ดีตั้งแต่ในวัยเด็ก ผู้อบรมเลี้ยงดูเด็กต้องทำตนเป็นแบบอย่างที่ดีทั้งต่อหน้าและลับหลังเด็ก การอบรมเลี้ยงดูจะมีผลต่อการพัฒนาจิตลักษณะของเด็กดังต่อไปนี้

1. วิธีการอบรมเลี้ยงดูเด็กสองแบบร่วมกัน คือ แบบรักสนับสุนนมากกับแบบใช้เหตุผลมาก แต่ใช้อารมณ์น้อย หากใช้ควบคู่กันแล้วจะส่งเสริมการพัฒนาให้เด็กมีจิตลักษณะหลายประการตามทฤษฎีต้นไม้อจริยธรรมและยังเกี่ยวกับพฤติกรรมหลายด้าน เช่น พฤติกรรมการคบเพื่อนอย่างเหมาะสม พฤติกรรมการสร้างภูมิด้านทานการเสพติด เป็นต้น ส่วนการอบรมเลี้ยงดูแบบใช้อารมณ์มากกว่าใช้เหตุผลของผู้ใหญ่ จะทำให้เกิดสภาพที่เด็กไม่สามารถทำนายและควบคุมผลดีและผลเสียที่จะเกิดกับตนได้ จึงเป็นผลให้เด็กเรียนรู้คุณธรรมค่านิยมอย่างบกพร่องและไม่มั่นคง

2. วิธีการอบรมเลี้ยงดูแบบควบคุม ซึ่งควบคุมมากเมื่อเด็กอายุน้อย แล้วค่อย ๆ ลดการควบคุมเด็กลงหรือเปิดโอกาสให้เด็กได้ฝึกการควบคุมตนเองมากขึ้นเรื่อยๆ จะสามารถพัฒนาความ

สามารถควบคุมตนเองของเด็กได้ ส่วนการบังคับขู่เข็ญให้เด็กทำหรือละเว้นการทำอะไรต่าง ๆ มากเกินไปอย่างสม่ำเสมอ เด็กจะทำความดีละเว้นชั่วก็ต่อเมื่อมีคนคอยบังคับควบคุมเท่านั้น

3. ควรให้ความสนใจเมื่อเด็กทำความดี เพราะความสนใจเป็นรางวัลที่ให้แก่เด็กประการหนึ่ง แต่ไม่ควรให้ความสนใจเมื่อเด็กทำผิดเพราะเด็กจะทำผิดเพิ่มขึ้น วิธีการให้รางวัลเมื่อเด็กทำดีหรือมีเจตนาดีจะช่วยให้พัฒนาพฤติกรรม ทักษะคิด คุณธรรม และค่านิยมต่างๆ ตลอดจนการให้เด็กรู้รสชาติของความสำเร็จ

4. วิธีการอบรมเลี้ยงดูเด็กแบบฝึกให้พึ่งตนเองอย่างเหมาะสมกับอายุ จะพัฒนาแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ในเด็ก ทำให้เด็กเป็นผู้มีความเพียร และไม่ย่อท้อต่ออุปสรรค

5. การลงโทษเมื่อเด็กกระทำความผิด ไม่ควรกระทำหรือทำให้น้อยที่สุด และควรเพิกเฉยเสียถ้าไม่เกิดความเสียหายรุนแรง เพราะการลงโทษมีผลเสียข้างเคียงมากและมีผลดีน้อย ดังนั้น จะใช้การลงโทษต่อเมื่อพิจารณาให้เหมาะสมกับธรรมชาติของแต่ละคน แต่ละวัย แต่ละความร้ายแรงของการทำผิด เช่น กระทำผิดซ้ำแล้วซ้ำอีก ควรใช้ความระมัดระวังให้มากที่ในการลงโทษเด็ก

6. การทำตนเป็นแบบอย่างที่ดีของผู้ใหญ่เป็นเรื่องที่ต้องกระทำทั้งต่อหน้าและลับหลังโดยเฉพาะจะต้องเริ่มจากสมาชิกในครอบครัว จากครู จากผู้นำในสังคม จากสิ่งแวดล้อมรอบตัว เช่น สื่อมวลชน จากการค้าเงินธุรกิจการค้า และบริการต่างๆ ที่ไม่ควรมุ่งเอาประโยชน์โดยปราศจากความรับผิดชอบ เป็นต้น

ตอนที่ 3 ผลงานการวิจัยที่เกี่ยวกับคุณธรรมและจริยธรรม

ดวงเดือน พันธุมนาวิน และ เพ็ญแข ประจวบจันทึก (2520) ศึกษาลักษณะและการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรม ผลการวิจัยพบว่าแม้ว่าฐานะทางเศรษฐกิจและสังคมของครอบครัวจะไม่มีความสัมพันธ์กับลักษณะทางจริยธรรมของเยาวชนไทย แต่รายละเอียดในการศึกษาภาคสนามก็แสดงว่าฐานะทางเศรษฐกิจและสังคม มีแนวโน้มที่จะสัมพันธ์กับระดับการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรม และพฤติกรรมเชิงจริยธรรม ลักษณะทางสังคมที่มีความสัมพันธ์กับการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรม คือ การประกอบอาชีพของบิดา ซึ่งปรากฏว่าผู้ตอบที่มีมารดาทำงานหารายได้นั้น มีจริยธรรมสูงกว่าผู้ที่มีมารดาไม่ทำงาน นอกจากนี้ยังพบว่าหญิงมีการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรมและมีลักษณะมุ่งอนาคตสูงกว่าชายอย่างเชื่อมั่นได้พอ

การวิจัยความสัมพันธ์ระหว่างการอบรมเลี้ยงดูกับลักษณะทางจริยธรรมของเยาวชนไทยนี้ให้ผลที่สอดคล้องกับผลการวิจัยในอดีตว่าการอบรมเลี้ยงดูแบบรักมากนั้นมีความสำคัญอย่างยิ่งในการปลูกฝังจริยธรรมแก่เยาวชน และผลของการถูกอบรมเลี้ยงดูทั้งสองประเภทนี้ (แบบรักและ แบบใช้เหตุผล) มีความสัมพันธ์กันยั่งยืนกับลักษณะทางจริยธรรมของบุคคลตั้งแต่เด็กไปจนถึงวัยผู้ใหญ่ตอนต้นด้วย การเลี้ยงดูแบบรักและแบบใช้เหตุผลนี้แปรปรวนไปตามสถานะทางเศรษฐกิจของครอบครัว เพศของบุคคล และการทำงานของมารดาพร้อมกับเพศของบุตร

ลักษณะการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรมมีความสัมพันธ์กับการเลี้ยงดูแบบรักและแบบใช้เหตุผลเท่านั้น และไม่มีความสัมพันธ์กับการเลี้ยงดูแบบควบคุม และแบบหลงโทษทางกายหรือจิตแต่ประการใด นอกจากนี้ยังมีกลุ่มผู้ตอบบางประเภทที่ลักษณะจริยธรรมของเขาเหล่านั้นไม่มีความสัมพันธ์กับการอบรมเลี้ยงดูแบบใดเลยในสี่แบบที่กล่าวถึงนี้ กลุ่มเหล่านี้ได้แก่กลุ่มหญิงล้วน กลุ่มผู้มีอายุน้อย (น.ร. ชั้น ป.6 และ ม.ศ.1) และกลุ่มผู้มีฐานะปานกลาง

ผลการวิจัยนี้แสดงว่าลักษณะการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรมและลักษณะมุ่งอนาคตนั้นควรปลูกฝังก่อนที่บุคคลจะมีอายุ 10 ปี ทั้งนี้เพราะเมื่อเริ่มวัยรุ่นลักษณะทางจริยธรรมทั้งสองประการนี้จะเริ่มคงที่ ผู้ที่มาจากครอบครัวฐานะยากจนมีการพัฒนาทางจริยธรรมช้ากว่ากลุ่มอื่นในช่วงวัยรุ่นตอนต้น แต่จะก้าวทันกลุ่มอื่น เมื่อถึงวัยรุ่นตอนปลายหรือเมื่อเรียนในชั้นมัธยมศึกษาตอนปลายและอุดมศึกษา

การอบรมเลี้ยงดูในครอบครัวนั้น มีส่วนเกี่ยวข้องกับจริยธรรมของบุคคลเป็นอย่างมาก และอิทธิพลของครอบครัวที่เกี่ยวข้องกับลักษณะทางจริยธรรมของบุคคลนี้ มีความคงทนไปถึงวัยผู้ใหญ่ตอนต้นด้วย การอบรมเลี้ยงดูแบบรักมากจะใช้เหตุผลมาก มีความสัมพันธ์กับการมีเหตุผลเชิงจริยธรรมสูงของผู้ถูกศึกษาทุกระดับอายุ ส่วนการอบรมเลี้ยงดูแบบรักมาก ใช้เหตุผลมาก และหลงโทษทางจิตมากกว่าทางกายนั้น สัมพันธ์กับการมีลักษณะมุ่งอนาคตสูงอย่างเห็นได้ชัด การอบรมเลี้ยงดูทั้งสามแบบนี้เป็นลักษณะของการอบรมเลี้ยงดูแบบประชาธิปไตย ซึ่งในการศึกษาภาคสนามพบว่า ถ้าบิดามารดาในครอบครัวฐานะยากจนมีการอบรมเลี้ยงดูลูกแบบประชาธิปไตยแล้ว จะช่วยให้ลูกมีจริยธรรมสูงอย่างแน่นอน ส่วนการเลี้ยงดูแบบควบคุมนั้น ก็จำเป็นสำหรับครอบครัวประเภทนี้มากกว่าการปล่อยปละละเลยลูกของตน

ผลการศึกษาสภาพการจัดจริยศึกษาในโรงเรียนมัธยมศึกษา เขตการศึกษา 8 โดยอภิชาติ ชัยบาล และคณะ (2523) พบว่า องค์ประกอบต่างๆ ของการศึกษาสภาพการจัดจริยศึกษาในโรงเรียน แบ่งออกเป็น 3 ส่วนใหญ่ๆ คือ

1. ตัวป้อน ประกอบด้วย การสำรวจเบื้องต้นเกี่ยวกับตัวนักเรียน หนังสือเรียน พฤติกรรมของครูในโรงเรียนและสิ่งแวดล้อม
2. กระบวนการ ประกอบด้วย วิธีการจัด วิธีการสอนจริยธรรม โดยเฉพาะการวัดผลและการนิเทศ ติดตามผลโครงการส่งเสริมการจัดจริยศึกษาของโรงเรียน
3. ผลที่ได้ ประกอบด้วย ทศนะและพฤติกรรมการแสดงออกด้านจริยธรรมของโรงเรียน

จากการศึกษาพฤติกรรมของครูโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษา ด้านการปลูกฝังจริยธรรมในห้องเรียน โดยกรมสามัญศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ (2523) พบว่าครูหญิงปรับแก้พฤติกรรมด้านมารยาทของนักเรียนมากกว่าครูชาย ครูอายุมากปรับแก้พฤติกรรมการแต่งกายของนักเรียนมากกว่าครูอายุน้อย ครูสอนศิลปะ พลานามัยปรับแก้พฤติกรรมระเบียบวินัยและการแต่งกาย

มากกว่าครูที่สอนวิชาอื่น ครูหญิงปลูกฝังความรับผิดชอบและระเบียบวินัยมากกว่าครูชาย ครูอายุน้อยปลูกฝังความรับผิดชอบและระเบียบวินัยมากกว่าครูอายุมาก ครูผู้ดีต่ำกว่าปริญญาตรีปลูกฝังความรับผิดชอบและระเบียบวินัยมากกว่าครูวุฒิปริญญาตรีและสูงกว่า ครูใช้วิธีการบอก แนะนำ ปลูกฝังมากที่สุด รองลงมาคือฝึกพฤติกรรม ให้รางวัล-ลงโทษ นักเรียนอภิปรายหาเหตุผล และให้สังเกตพฤติกรรมต้นแบบตามลำดับ

ดวงเดือน พันธุนาวิณ (2524) พบว่าการอบรมเลี้ยงดูทั้งแบบให้เหตุผลมากกว่าอารมณ์ และแบบรักสนับสุนน มีความเกี่ยวข้องกับทั้งสุขภาพจิตและจริยธรรมของวัยรุ่น การใช้เหตุผลเชิงจริยธรรมของผู้ปกครองมีความสัมพันธ์กับระดับการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรมของวัยรุ่นในทางบวกค่อนข้างต่ำ ผู้ที่มีจริยธรรมในระดับสูง ย่อมต้องเป็นผู้ที่มีสุขภาพจิตดี สุขภาพจิตเป็นสาเหตุและเป็นผลของความสามารถในการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรม โดยขึ้นอยู่กับลักษณะของบุคคลและลักษณะของสภาพแวดล้อมนั้น วัยรุ่นที่มีปัญหาทางจริยธรรมมากที่สุดคือ วัยรุ่นที่มีปริมาณความขัดแย้งทางการใช้เหตุผลกับผู้ปกครองมาก มีทัศนคติที่ติดต่อบิดาน้อย และมีสุขภาพจิตต่ำ โดยเฉพาะในกลุ่มวัยรุ่นหญิงที่มาจากครอบครัวที่มีระดับเศรษฐกิจและสังคมสูง

ส่วนแหล่งที่เรียนรู้จริยธรรมของนักเรียนมากที่สุด คือ โรงเรียน รองลงมาคือ ครอบครัว สถาบันศาสนา สื่อมวลชน และจากเพื่อน ๆ สำหรับบุคคลในโรงเรียนที่เอาใจใส่สั่งสอนจริยธรรม และนักเรียนเชื่อฟังมากที่สุด ได้แก่ ครูผู้สอนวิชาจริยศึกษา รองลงมาได้แก่ ครูประจำชั้น โดยวิธีสอนที่นักเรียนเข้าใจมากที่สุด คือ การยกตัวอย่างและเล่านิทานเปรียบเทียบ และนักเรียนในชนบทเห็นว่า ครูเป็นแบบอย่างที่ดีในทางจริยธรรมสูงกว่่านักเรียนในเมือง สำหรับครอบครัว บิดาเป็นบุคคลที่สอนจริยธรรมให้แก่เด็กมากที่สุด เด็กจะเชื่อฟังคำสั่งสอนจากมารดามากกว่าบิดา โดยวิธีการสอนที่ใช้มาก คือ ตักเตือนเมื่อกระทำผิด และบิดาคือบุคคลที่นักเรียนยึดถือเป็นแบบอย่างที่ดีในเรื่องจริยธรรมมากที่สุด สำหรับการปลูกฝังจริยธรรมจากสิ่งแวดล้อม เช่น วัด และสื่อมวลชนนั้น ควรมีบทบาทในการปลูกฝังจริยธรรมให้มากขึ้น

ลัดดาวัลย์ พงศรีสมุทร และ วิลาศลักษณ์ ชิววัลลี (2524) ศึกษาวัฒนธรรมทางจิตใจ 5 ด้าน ได้แก่ ความซื่อสัตย์ ความเอื้อเฟื้อ การมีสัมมาคารวะต่อบิดามารดา ความกตัญญูตเวที การยึดบาปบุญผลการศึกษาพบว่านักเรียนที่มีฐานะความเป็นอยู่แตกต่างกันโดยนักเรียนที่มีฐานะความเป็นอยู่ต่ำ ได้รับการถ่ายทอดเรื่องความกตัญญูตเวทีที่มากกว่านักเรียนที่มีฐานะความเป็นอยู่สูงอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

นักเรียนที่บิดามีระดับการศึกษาสูงได้รับการถ่ายทอดวัฒนธรรมทางจิตใจทั้ง 5 ด้าน มากกว่านักเรียนที่บิดามีระดับการศึกษาต่ำอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 นักเรียนที่มารดามีระดับการศึกษาสูง ได้รับการถ่ายทอดวัฒนธรรมทางจิตใจทั้ง 5 ด้านมากกว่านักเรียนที่มารดามี

ระดับการศึกษาต่ำ และยัพบว่ามีนักเรียนหญิงมีการอนุรักษ์วัฒนธรรมทางจิตใจทั้ง 5 ด้าน มากกว่านักเรียนชาย

อโนชา จังจริง (2529) พบว่านักศึกษาที่บวชชีพรากหมณ์ 15 วัน มีระดับการให้เหตุผลเชิงจริยธรรมหลังบวช สูงกว่าก่อนบวชอย่างมีนัยสำคัญ ก่อนทดลองบวช กลุ่มที่บวชกับกลุ่มที่ไม่บวช มีระดับการให้เหตุผลเชิงจริยธรรมไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญ ส่วนหลังบวชทั้งสองกลุ่มมีระดับการให้เหตุผลเชิงจริยธรรมแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญ หลังการบวชกลุ่มที่มีการเลี้ยงดูแบบประชาธิปไตยมีระดับการให้เหตุผลเชิงจริยธรรมสูงกว่าแบบปล่อยปละละเลยอย่างมีนัยสำคัญและแบบเข้มงวดกวดขันมีระดับการให้เหตุผลเชิงจริยธรรมสูงกว่าแบบปล่อยปละละเลยอย่างมีนัยสำคัญ

โมหัมมัด อับดุลกาเดร์ (2530) พบว่า อิทธิพลต่อการปฏิบัติจริยธรรมของเยาวชนนั้น ส่วนใหญ่ได้รับมาจากพ่อแม่ (เน้นเรื่องการประหยัด) และครู (เน้นเรื่องวินัย) ส่วนผู้สอนศาสนามีอิทธิพลในระดับปานกลาง

จากการประมวลสังเคราะห์ผลงานวิจัยในประเทศไทยเกี่ยวกับการอบรมเลี้ยงดูเด็กไทย โดยจรรยา สุวรรณทัต และลัดดาวัลย์ เกษมเนตร (2533) พบว่านักเรียนที่มีฐานะทางเศรษฐกิจของครอบครัวสูง มีทัศนคติเกี่ยวกับการปฏิบัติตามคุณธรรมในศาสนาสูง นักเรียนที่มีมารดาที่มีการศึกษาระดับกลาง มีทัศนคติเกี่ยวกับการปฏิบัติตามคุณธรรมในศาสนาสูง อาชีพของผู้ปกครองมีผลทำให้พัฒนาการทางจริยธรรมแตกต่างกัน ที่อยู่อาศัยของนักเรียน(ในและนอกเขตเมือง) มีผลต่อการให้เหตุผลในเชิงจริยธรรมของนักเรียน เด็กในเขตเมืองมีพฤติกรรมและให้เหตุผลเชิงจริยธรรมสูงกว่าเด็กนอกเขตเมือง สถาบันครอบครัว การเลี้ยงดูของบิดา มารดา มีผลต่อการส่งเสริมให้เยาวชนเป็นพลเมืองดี การเรียนรู้คุณธรรมโดยผ่านกระบวนการถ่ายทอดทางสังคม มีพ่อแม่เป็นผู้มีบทบาทต่อเด็กมากที่สุด การอบรมเลี้ยงดูแบบให้ความรัก สนับสนุนและให้เหตุผล มีความสำคัญยิ่งต่อการปลูกฝังและการพัฒนาจริยธรรมให้แก่เยาวชน การเปรียบเทียบอิทธิพลของพ่อแม่ ครู พระสงฆ์ และโต๊ะครู ที่ส่งผลต่อการปฏิบัติจริยธรรมของเยาวชน พบว่า การปฏิบัติของเยาวชนทั้งภาพรวมและเฉพาะด้าน เด็กจะได้รับอิทธิพลจากพ่อแม่มากที่สุด รองลงมาคือครู ส่วนพระสงฆ์และโต๊ะครูมีอิทธิพลน้อย เยาวชนหญิง ได้รับอิทธิพลจากการอบรมของพ่อแม่มากกว่าเยาวชนชาย ความสัมพันธ์ภายในครอบครัวกับสุขภาพจิตและจริยธรรมของนักเรียนวัยรุ่น

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ (2532) ได้มีการศึกษาวิเคราะห์แนวความคิดจัดการศึกษาในอนาคตแล้วสรุปว่าจุดมุ่งหมายทางการศึกษา คือ การพัฒนาพลเมืองของประเทศใน 2 ด้าน คือ (1) ด้านปัญญา คุณธรรมและสมรรถภาพพื้นฐาน (2) ด้านความรู้และทักษะสำหรับการประกอบอาชีพ เพื่อให้สามารถพัฒนาคุณลักษณะของประชากรของประเทศได้ตามที่พึงประสงค์ ควรมีหลักการจัดการศึกษา 4 ประการ คือ (1) ความกว้างขวางและความเป็นธรรม กับแต่ละบุคคล

(2) ความสมดุระหว่างปัญญา คุณธรรมและสมรรถภาพพื้นฐานกับความรู้และทักษะสำหรับการประกอบอาชีพ (3) ความสอดคล้องกับสภาพเศรษฐกิจของประเทศ (4) ความหลากหลายทั้งในรูปแบบเนื้อหาและวิธีการ ในขณะที่ดวงเดือน พันธุมนาวิน (2539) ได้ให้ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับแนวทางการพัฒนาจริยธรรมและบุคลิกภาพของนิสิตนักศึกษาด้วยกลวิธี 4 ประการ คือ ให้เรียนวิชาทางสังคมศาสตร์ และพฤติกรรมศาสตร์ซึ่งเกี่ยวกับบุคคลและสังคมโดยตรง (2) การเน้นย้ำให้อาจารย์และเพื่อนนิสิตได้ช่วยกระตุ้นให้ตระหนักต่อสังคมทั้งในและนอกห้องเรียน (3) การจัดโครงการหรือกิจกรรมเสริมหลักสูตรเพื่อพัฒนาจิตใจโดยตรง (4) การสอดแทรกการพัฒนาบุคลิกภาพและจริยธรรมเข้าไปในเนื้อหาทุกวิชา

การเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและเหตุผลเชิงจริยธรรมในการสอนจริยธรรมของนักเรียนชั้น ม.2 ด้วยการสอนโดยใช้บทบาทสมมติกับการสอนตามคู่มือครู โดย สมศิริ ปลื้มจิตต์ (2534) พบว่านักเรียนที่เรียนวิชาสังคมศึกษาโดยใช้บทบาทสมมติกับการสอนตามคู่มือครูของกรมวิชาการมีการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรมแตกต่างกัน และมีการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรมหลังการทดลองสูงกว่าก่อนการทดลอง

ผลการเปรียบเทียบการให้เหตุผลเชิงจริยธรรมระหว่างนักเรียนที่ฝึกสมาธิและไม่ได้ฝึกสมาธิในชั้น ม.5 โรงเรียนวัดทรงธรรม จังหวัดสมุทรปราการ โดย เรณู ภูมิประดิษฐ์ (2534) พบว่านักเรียนที่ฝึกสมาธิมีเหตุผลเชิงจริยธรรมสูงกว่านักเรียนที่ไม่ได้ฝึกสมาธิอย่างมีนัยสำคัญและพฤติกรรมทางด้านจริยธรรมภายหลังการฝึกนั่งสมาธิสูงกว่าก่อนการฝึกสมาธิอย่างมีนัยสำคัญ

ผลการวิจัยเรื่องอิทธิพลของพระพุทธศาสนาในการพัฒนาสำนึกความเป็นไทยของนักเรียนโรงเรียนวัดไทยในสหรัฐอเมริกาโดย ประภาศรี สีหอำไพ (2535) พบว่าผู้ปกครอง นักเรียน และคนส่วนใหญ่เห็นด้วยว่า พระสงฆ์อบรมบ่มนิสัยให้นักเรียนเป็นพุทธศาสนิกชนที่ดี และปลูกฝังสำนึกความเป็นไทยให้นักเรียนได้สำเร็จอย่างมากบทบาทของสถาบันครอบครัว การศึกษา และศาสนาต่อการปลูกฝังจริยธรรม

ผลการวิจัยเรื่องสภาพการอบรมและปลูกฝังจริยธรรมในโรงเรียนประถมศึกษาโดย บุญจง เรืองสะอาด (2536) พบว่าโรงเรียนเป็นแหล่งเรียนรู้จริยธรรมของนักเรียนมากที่สุด รองลงมา ได้แก่ ครอบครัว สถาบันศาสนา สื่อมวลชน และเพื่อน บุคคลที่นักเรียนเชื่อฟังในการส่งเสริมจริยธรรมคือครูผู้สอนจริยธรรม บิดา สอนจริยธรรมแก่เด็กมากที่สุด รองลงมาคือมารดา แต่นักเรียนเชื่อฟังมารดามากกว่าบิดา นักเรียนยึดแบบอย่างบิดามากที่สุด รองลงมาคือมารดา เพื่อนมีบทบาทไม่มากนัก

ผลการศึกษาสภาพการอบรมและปลูกฝังจริยธรรมในโรงเรียนประถมศึกษาโดย บุญจง เรืองสะอาด (2537) จากการสำรวจเบื้องต้นเกี่ยวกับการอบรมและปลูกฝังจริยธรรมในโรงเรียนประถมศึกษา พบว่าหัวข้อจริยธรรมที่ครูปลูกฝังในโรงเรียนมาก คือ เรื่องความขยัน ความซื่อสัตย์

ความมีระเบียบวินัย และความสามัคคี ส่วนหัวข้อจริยธรรมที่ครูปลูกฝังไม่มากนัก ได้แก่ ความเป็นผู้มีวัฒนธรรมและการใฝ่รู้ โดยนักเรียนในเมือง ครูปลูกฝังจริยธรรมเรื่อง การต่อเวลา ความกตัญญู การเสียสละ และความอดทนมากกว่านักเรียนในโรงเรียนชนบท ซึ่งครูเน้นจริยธรรมในเรื่องความซื่อ การใฝ่รู้ ความสามัคคี ความมีระเบียบวินัย ความยุติธรรม และความเป็นผู้มีวัฒนธรรมมากกว่านักเรียนในเมือง

การศึกษากระบวนการปลูกฝังคุณธรรมแก่นิสิตจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยโดย อภิญญา มานะโรจน์ (2539) พบว่าสามารถสรุปวิธีการปลูกฝังคุณธรรมนักศึกษาได้ดังนี้

1. ต้องสร้างศรัทธาให้เกิดแก่คุณธรรม จริยธรรมนั้นๆ จัดสิ่งแวดล้อมให้เหมาะสมกับการปลูกฝังคุณธรรม ทำตัวให้เป็นแบบอย่างที่ดี การปลูกฝังคุณธรรมต้องคำนึงถึงวัยและขั้นตอนการพัฒนาจริยธรรม

2. วิธีการสอนเพื่อปลูกฝังคุณธรรม วิธีการสอนประเภทให้ครูเป็นศูนย์กลาง ครูเป็นผู้มีหน้าที่บรรยาย ตามตอบ มอบงาน วิธีการสอนประเภทให้นักศึกษาเป็นศูนย์กลาง การสอนอภิปราย สภาติต ศึกษาค้นคว้ารายงาน

3. ด้านนโยบายและแผนในการปลูกฝังคุณธรรม มหาวิทยาลัยมีการกำหนดนโยบายเป็นลายลักษณ์อักษรอย่างชัดเจน มีการปรับปรุงหลักสูตร การจัดการเรียนการสอน กิจกรรม ส่งเสริมในด้านต่างๆเพื่อปลูกฝังคุณธรรม โดยมีเป้าหมายคือ ผลิตบัณฑิตให้เป็นผู้ที่มีความรู้ความสามารถทางวิชาการและเป็นผู้มีคุณธรรม มีจรรยาบรรณ

4. คุณธรรมที่นิสิตได้รับการปลูกฝังจากมหาวิทยาลัย นิสิตได้รับการปลูกฝังคุณธรรมด้านความรับผิดชอบมากที่สุด นอกจากนั้นก็มียุทธธรรมการรู้จักตนเอง ใฝ่รู้อยู่เสมอ ไตร่ตรองเหตุผล รับผิดชอบและเสียสละเพื่อส่วนรวม

5. ปัจจัยที่มีส่วนในการพัฒนาคุณธรรมนิสิต ทุกกลุ่มตัวอย่างเห็นว่าอาจารย์ผู้สอนมีส่วนในการปลูกฝังคุณธรรมนิสิตมากที่สุด อาจารย์ที่ปรึกษามีส่วนในการพัฒนาคุณธรรมมากที่สุด กลุ่มนิสิตเห็นว่าเพื่อนมีส่วนในการปลูกฝังคุณธรรม นอกจากนี้สภาพแวดล้อมในมหาวิทยาลัยก็มีส่วนในการปลูกฝังคุณธรรมนิสิต

6. ผลการวิเคราะห์หลักสูตร พบว่าการปลูกฝังคุณธรรมของมหาวิทยาลัยด้านหลักสูตรจะจัดให้นิสิตปริญญาตรีทุกคน หลักสูตรแบ่งเป็น 2 หมวด คือ หมวดการศึกษาทั่วไป และหมวดวิชาเฉพาะ เนื้อหาวิชาเน้นคำว่า คุณธรรม จริยธรรมและความรับผิดชอบต่อ

7. การจัดการเรียนการสอน อาจารย์ผู้สอนได้ปฏิบัติหน้าที่ในการปลูกฝังคุณธรรม 9 ประการ ในระดับมากทุกประเด็น

8. การจัดกิจกรรมนิสิต อาจารย์ที่ปรึกษากิจกรรมได้ปฏิบัติหน้าที่ในการปลูกฝังคุณธรรม 9 ประการ ในระดับมากทุกประเด็น

9. ผลการวิเคราะห์การจัดกิจกรรมเพื่อส่งเสริมคุณธรรมของนิสิต พบว่าฝ่ายนิสิตสัมพันธ์ ส่งเสริมคุณธรรมความรับผิดชอบ การรู้จักตนเอง ฝ่ายวิชาการส่งเสริมคุณธรรมความรับผิดชอบ และศีลธรรม ฝ่ายศิลปวัฒนธรรมส่งเสริมความรับผิดชอบ ศีลธรรม ฝ่ายพัฒนาสังคมและบำเพ็ญประโยชน์ส่งเสริมคุณธรรมเสียสละเพื่อประโยชน์ส่วนรวมและความรับผิดชอบต่อ

จากการสำรวจงานวิจัยพบว่างานวิจัยที่นักวิจัยให้ความสนใจมุ่งพัฒนาคุณธรรม/จริยธรรม นั้นจะเป็นการศึกษาคุณธรรม/จริยธรรมเฉพาะด้าน เช่น อิทธิพลขององค์ประกอบบางประการที่มีต่อ ความรักความชอบในอาชีพครูของนิสิตคณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย (สุทธนู ศรีไสย์, 2537) งานวิจัยเรื่องผลการฝึกทักษะในการรับวัฒนธรรมที่มีต่อคุณลักษณะของนักเรียนนายร้อย (นवलละออ สุภาผล, 2534) ตัวแปรหลักของการวิจัยคือ บุคลิกภาพเก็บตัว-แสดงตัว สุขภาพจิต สติ-ปัญญา ตัวแปรอิสระรอง คือ ความใกล้ชิดกับชนบท ทักษะติดต่ออาชีพตำรวจ ทักษะติดต่อโปรแกรม การฝึกทักษะในการรับวัฒนธรรม ทักษะติดต่อตนเอง และลักษณะทางชีวสังคม ตัวแปรตามที่สำคัญ คือ ผลการปฏิบัติงาน การยอมรับเชิงจิตและความสามารถในการปรับตัว

นอกจากนี้ยังมีงานวิจัยเรื่องการเสริมสร้างจิตลักษณะเพื่อส่งเสริมพฤติกรรมอนามัยของ นักเรียน (รัตนา ประเสริฐสม, 2526) ตัวแปรในการวิจัยที่สำคัญ คือ การเสริมสร้างจิตลักษณะที่ สำคัญ 2 ประการ ได้แก่ การรับรู้ผลของความพยายามและการอดได้รอได้ โดยมีการพิจารณาจิต ลักษณะดั้งเดิมของนักเรียน 3 ประการ ได้แก่ ความเชื่ออำนาจภายใน-ภายนอกตน การหยั่งรู้เวลา ในอนาคต และความรู้เรื่องสุขภาพพลานามัย งานวิจัยเรื่ององค์ประกอบที่สัมพันธ์กับผลสัมฤทธิ์ทาง การเรียนของนักศึกษาพยาบาล (ราณี เล่าพิทักษ์, 2535) ตัวแปรที่ศึกษาได้แก่ องค์ประกอบด้าน ผู้สอน และองค์ประกอบด้านนักศึกษา (ด้านอัธมโนทัศน์ แรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ เจตคติต่อวิชาชีพ พยาบาล) งานวิจัยเรื่องการศึกษাজริยธรรมของนักศึกษามหาวิทยาลัยมหิดล (ประภาเพ็ญ สุวรรณ และคณะ, 2535) ตัวแปรหลักที่มุ่งวัดคือ การใช้เหตุผลเชิงจริยธรรมของนักศึกษา

ข้อค้นพบที่เป็นผลจากการวิจัยดังกล่าวส่วนใหญ่เป็นการศึกษาตัวแปรจริยธรรมหรือให้สาร-สนเทศที่เกี่ยวกับคุณธรรมที่แยกจากกัน ทั้งๆ ที่กระบวนการพัฒนาคุณธรรม/จริยธรรมเป็นเรื่องเดียว กัน คือสามารถพัฒนาได้หลายด้าน จึงเป็นที่น่าเสียดายว่าการวิจัยที่ศึกษาการพัฒนาคุณธรรม/ จริยธรรมในลักษณะที่เป็นองค์รวมยังมีอยู่ค่อนข้างน้อย

งานวิจัยที่มีการพิจารณาศึกษารูปแบบการพัฒนาเป็นองค์รวมที่สำคัญได้แก่ งานวิจัยของ กรมฝึกหัดครู (2537) ซึ่งคณะผู้วิจัยมุ่งพัฒนาจิตใจ คุณธรรม จริยธรรม ให้ครูมีความรู้ประจักษ์ นักปราชญ์ มีความประพฤติประจักษ์ผู้ทรงศีลตามคติพจน์ของสาโรช บัวศรี วิธิดำเนินการวิจัยมี 9 ขั้นตอน ขั้นตอนแรกเป็นการยกร่างแนวคิดรูปแบบการจัดการฝึกหัดครูโดยใช้มิติทางพุทธธรรม ขั้น ที่สอง นำร่างแนวคิดไปให้ผู้ทรงคุณวุฒิด้านพุทธธรรมพิจารณาให้ข้อเสนอแนะปรับปรุงแก้ไข ขั้นที่ สาม เป็นการดำเนินการปรับปรุงแก้ไขให้ได้กรอบความคิดหลัก ขั้นที่สี่ เป็นการสร้างเครื่องมือในรูป

แบบสอบถามปลายเปิดเกี่ยวกับกิจกรรมที่ใช้ในกระบวนการฝึกหัดครู ขั้นที่ห้า เป็นการกำหนดตัวผู้เชี่ยวชาญด้านพุทธธรรม 5 คน ด้านการฝึกหัดครู 5 คน ขั้นที่หก เป็นการรวบรวมข้อมูลความคิดเห็นจากผู้เชี่ยวชาญโดยใช้แบบสอบถาม ขั้นที่เจ็ด เป็นการวิเคราะห์ข้อมูลโดยวิเคราะห์หาความสอดคล้อง ขั้นที่แปด เป็นการสังเคราะห์ความคิดเห็นและตรวจสอบผลการสังเคราะห์กับผู้เชี่ยวชาญ ขั้นสุดท้ายเป็นการสรุปเสนอกระบวนการฝึกหัดครูซึ่งสรุปได้ว่าการกำหนดจุดมุ่งหมายการฝึกหัดครูใช้หลักการเป็นกัลยาณมิตรกำหนดเนื้อหาโดยใช้หลักอริยสัจ 4 กำหนดกิจกรรมการเรียนการสอนโดยใช้หลัก “ปรโตโมละ” และ “โยนิโสมนสิการ” กำหนดกิจกรรมเสริมโดยใช้หลักวิถีแห่งการฝึกตน 7 ประการ ได้แก่ กัลยาณมิตตา สีสัมปทา อุตตปทา จันทปทา ทิฏฐิสัมปทา อปฺปมาทสัมปทา และโยนิโสมนสิการ การจัดสภาพแวดล้อมใช้หลักสัปปริสธรรม 7 และสัปปายะ 7 และด้านการประเมินผล ควรประเมินทั้ง 4 ด้าน ได้แก่ กาย จิตใจ สังคม และปัญญา โดยมีการประเมินผล 3 ระยะเวลา คือ การประเมินผลเบื้องต้น การประเมินผลท่ามกลาง และการประเมินผลเบื้องปลาย แนวความคิดในกระบวนการพัฒนาจิตใจ คุณธรรม จริยธรรม โดยอาศัยหลักพุทธธรรมดังกล่าว เน้นการจัดการเรียนการสอนในระบบตามระบบการฝึกหัดครูซึ่งจัดให้สำหรับผู้เรียนเป็นกลุ่ม แนวความคิดดังกล่าวสอดคล้องกับหลักการจัดการศึกษาที่จัดขึ้นสำหรับผู้เรียนในระบบโรงเรียน

อย่างไรก็ตาม คุณธรรมและจริยธรรมของผู้เรียนนอกจากจะเป็นผลจากการพัฒนาตามกระบวนการที่มีระบบแล้ว ยังสามารถพัฒนาได้จากปัจจัยและกระบวนการที่ไม่อยู่ในระบบ ที่เกิดขึ้นเฉพาะตัวผู้เรียนแต่ละคนด้วย (Chain 1982; Stanton, 1982; Snarey, 1987; Meyer, 1988) ซึ่งเห็นได้ว่าแม้สถานศึกษา/มหาวิทยาลัยที่มีการจัดกระบวนการเรียนการสอนแบบเดียวกันก็ยังคงพบว่าผู้เรียนแต่ละคนในกลุ่มมีระดับการพัฒนาคุณธรรมแตกต่างกัน

ผลการสังเคราะห์งานวิจัยสรุปได้ดังตารางที่ 2.1 จากการศึกษาลักษณะและการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรมของดวงเดือน พันธุมนาวิน และเพ็ญแข ประจวบปัจฉิม (2540) ผลการวิจัยที่เกี่ยวกับปัจจัยในการพัฒนาคุณธรรมได้กล่าวถึงฐานะทางเศรษฐกิจ การประกอบอาชีพของมารดา และเพศของผู้ที่เป็นกลุ่มตัวอย่างที่สนใจศึกษา สอดคล้องกับการศึกษาเรื่องการอบรมเลี้ยงดูกับลักษณะทางจริยธรรมของคนไทยซึ่งปัจจัยดังกล่าวมีผลสัมพันธ์กับการเลี้ยงดูแบบรักมาก และแบบใช้เหตุผล คือพบว่าการเลี้ยงดูแบบรักและแบบใช้เหตุผลนี้แปรปรวนไปตามสถานะทางเศรษฐกิจของครอบครัว เพศของบุคคล และการทำงานของมารดาพร้อมกับเพศของบุตร งานวิจัยดังกล่าวได้เสนอแนะว่าการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรมและลักษณะมุ่งอนาคตนั้น ควรปลูกฝังก่อนที่บุคคลจะมีอายุ 10 ปี ทั้งนี้เพราะเมื่อเริ่มวัยรุ่น ลักษณะทางจริยธรรมจะเริ่มคงที่ ผู้ที่มาจากฐานะครอบครัวยากจน มีการพัฒนาทางจริยธรรมช้ากว่ากลุ่มอื่นในช่วงวัยรุ่นตอนต้น แต่จะก้าวทันกลุ่มอื่น เมื่อถึงวัยรุ่นตอนปลาย หรือเมื่อเรียนในชั้นมัธยมศึกษาตอนปลายและอุดมศึกษา อิทธิพลของการอบรมเลี้ยงดูในครอบครัวที่เกี่ยวข้องกับลักษณะทางจริยธรรมของบุคคล มีความคงทนไปถึงวัยผู้ใหญ่ตอนต้นด้วย

ตารางที่ 2.1 ปัจจัยและกระบวนการพัฒนาคุณธรรมจากงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ชื่อผู้ทำ วิจัย	ปัจจัยในการพัฒนาคุณธรรม									กระบวนการพัฒนาคุณธรรม			
	เพศ	ฐานะทางเศรษฐกิจ	ระดับการศึกษาของ บิดามารดา	อาชีพของบิดามารดา	การเลี้ยงดูของครอบครัว	โรงเรียน	แบบอย่างจากบุคคล รอบข้าง	ศาสนา	อื่นๆ	การอบรมสั่งสอนโดยตรง	การใช้รูปแบบการสอน ทางอ้อม	การทำตนเป็น แบบอย่าง	การฝึกฝนด้วย ตนเอง
ดวงเดือน พันธุมนาวิน และ หญิงแพ ประจันปัจจนึก(2520)	/	/		/		/	/	/		/		/	/
ลัดดาวัลย์ พงศรีสมุทร และ วิลาลักษณ์ ชวัลลสี (2524)	/	/	/										
ชโนภา จังจวัง (2524)					/			/		/		/	
โมหัมมัด อับดุลกาเดร์ (2530)					/	/		/		/		/	
จรรยา สุวรรณทัต และ ลัดดาวัลย์ เกษมเนตร (2533)		/	/	/	/				ที่อยู่อาศัย -กระบวนการ ถ่ายทอด ทางสังคม	/		/	
สมศรี ปลื้มจิตต์ (2534)					/					/	/		
เจนุ บุญประดิษฐ์ (2534)								/					/
ประภาศรี สันธะไพ (2535)								/				/	/
บุญจวง เรืองสะอาด (2536)						/				/	/		

ลัดดาวัลย์ พงศรีสมุทร และวิลาสลักษณ์ ชิววลี (2524) ซึ่งศึกษาเกี่ยวกับคุณธรรม ได้แก่ ความซื่อสัตย์ ความเอื้อเฟื้อ การมีสัมมาคารวะต่อบิดามารดา ความกตัญญูทวดเวที และการยึด บำปบุญคุณโทษ พบว่าปัจจัยที่ส่งผลให้เกิดคุณธรรมดังกล่าวได้แก่ ฐานะความเป็นอยู่ ระดับการ ศึกษาของบิดามารดา เพศ

นอกจากนี้จรรยา สุวรรณทัตและลัดดาวัลย์ เกษมเนตร (2533) พบว่าปัจจัยที่มีต่อทัศนคติ เกี่ยวกับการปฏิบัติตามคุณธรรมในศาสนาได้แก่ ฐานะทางเศรษฐกิจ ระดับการศึกษาของมารดา อาชีพของผู้ปกครอง ที่อยู่อาศัย (ในและนอกเขตเมือง) สถาบันครอบครัว การเลี้ยงดูของบิดา มารดา และกระบวนการถ่ายทอดทางสังคม สำหรับปัจจัยด้านการขัดเกลาทางศาสนาในงานวิจัย ของอินชา จังจริง (2524) ซึ่งศึกษาปัจจัยที่มีต่อระดับการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรมในนักศึกษา ได้แก่ การบวชชีพราหมณ์ เรณู ภูมิประดิษฐ์ (2534) ศึกษาปัจจัยที่มีต่อระดับการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรม ได้แก่ การฝึกสมาธิ และประกาศรี สีนอำไพ (2535) พบว่าในสังคมไทยปัจจัยด้านศาสนามีอิทธิพล ต่อการอบรมบ่มนิสัยโดยบทบาทของพระสงฆ์จะมีความเด่นชัดมาก

แหล่งที่เรียนรู้จริยธรรมของนักเรียนมากที่สุดคือ โรงเรียน รองลงมาคือครอบครัว สถาบัน ศาสนา สื่อมวลชน และจากเพื่อนๆ สำหรับบุคคลในโรงเรียนที่เอาใจใส่สั่งสอนจริยธรรมและ นักเรียนเชื่อฟังมากที่สุด ได้แก่ ครูผู้สอนวิชาจริยศึกษา รองลงมา ได้แก่ ครูประจำชั้น โดยวิธีสอนที่ นักเรียนเข้าใจมากที่สุดคือ การยกตัวอย่างและเล่านิทานเปรียบเทียบ และนักเรียนในชนบทเห็นว่า ครูเป็นแบบอย่างที่ดีในทางจริยธรรมสูงกว่านักเรียนในเมือง สำหรับครอบครัว บิดาเป็นบุคคลที่ สอนจริยธรรมให้แก่เด็กมากที่สุด แต่เด็กจะเชื่อฟังคำสั่งสอนจากมารดามากกว่าบิดา โดยวิธี การสอนที่ใช้มากที่สุดคือ ตักเตือนเมื่อกระทำผิด และบิดาคือบุคคลที่นักเรียนยึดถือเป็นแบบอย่างที่ดีใน เรื่องจริยธรรมมากที่สุด สำหรับการปลูกฝังจริยธรรมจากสิ่งแวดล้อมเช่นวัด และสื่อมวลชนนั้นควร มีบทบาทในการปลูกฝังจริยธรรมให้มากขึ้น (ดวงเดือน พันธมนาวิน, 2524)

ทั้งนี้ดวงเดือน พันธมนาวิน (2539) ยังได้เสนอแนะเกี่ยวกับแนวทางการพัฒนาจริยธรรม และบุคลิกภาพของนิสิตนักศึกษาด้วยกลวิธี 4 ประการคือ

1. ให้เรียนวิชาทางสังคมศาสตร์และพฤติกรรมศาสตร์ซึ่งเกี่ยวกับบุคคลและสังคมโดยตรง
2. การเน้นย้ำให้อาจารย์และเพื่อนนิสิตช่วยกระตุ้นให้ตระหนักต่อสังคมทั้งในห้องเรียน และนอกห้องเรียน
3. การจัดโครงการหรือกิจกรรมเสริมหลักสูตรเพื่อพัฒนาจิตใจโดยตรง
4. การสอดแทรกการพัฒนาบุคลิกภาพและจริยธรรมเข้าไปในเนื้อหาทุกวิชา

จากการวิจัยของ บุญจง เรื่องสะอาด (2536) ข้อค้นพบที่ได้ยังสนับสนุนว่าโรงเรียนเป็น แหล่งที่เรียนรู้จริยธรรมของนักเรียนมากที่สุด รองลงมาได้แก่ ครอบครัว สถาบันทางศาสนา สื่อมวลชน

ชน และเพื่อน สำหรับปัจจัยด้านบุคคลที่ส่งเสริมจริยธรรมให้แก่นักเรียนได้แก่ ครูผู้สอนจริยธรรม บิดาและมารดา ในด้านการยึดถือแบบอย่าง นักเรียนจะยึดถือตามแบบอย่างของบิดาและมารดา มากที่สุด นอกจากนั้นจากงานวิจัยดังกล่าวพบว่าจริยธรรมที่ถูกปลูกฝังมากในโรงเรียนโดยครู ได้แก่ เรื่องความซื่อสัตย์ ความมีระเบียบวินัยและความสามัคคี ส่วนจริยธรรมที่ได้รับการ ปลูกฝังน้อย ได้แก่เรื่อง การเป็นผู้มีจริยธรรมและการใฝ่รู้ นักเรียนในเมืองจะถูกปลูกฝังเรื่อง การ ตรงต่อเวลา ความกตัญญู การเสียสละและความอดทนมากกว่าในชนบท ซึ่งเน้นเรื่อง ความซื่อสัตย์ ความใฝ่รู้ ความสามัคคี ความมีระเบียบวินัย ความยุติธรรม และความเป็นผู้มีวัฒนธรรม

อภิญา มานะโรจน์ (2539) ได้ศึกษากระบวนการปลูกฝังคุณธรรมแก่นิสิตจุฬาลงกรณ์- มหาวิทยาลัย พบว่า กระบวนการปลูกฝังคุณธรรม ได้แก่ การสร้างศรัทธาให้เกิดคุณธรรม จริยธรรม นั้นๆ การจัดสิ่งแวดล้อมให้เหมาะสมกับการปลูกฝังคุณธรรม การมีแบบอย่างที่ดีให้แก่นักเรียน และในการปลูกฝังคุณธรรมควรคำนึงถึงวัย ขั้นตอนการพัฒนาจริยธรรม และวิธีการสอน สำหรับ คุณธรรมที่นิสิตได้รับการปลูกฝังจากจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยมากที่สุด ได้แก่ ความรับผิดชอบ นอกจากนั้นได้แก่ การรู้จักตนเอง ใฝ่รู้ ไตร่ตรองเหตุผล รับผิดชอบ และการเสียสละเพื่อส่วนรวม โดยได้รับการปลูกฝังจากอาจารย์ผู้สอน

ปัจจัยในการพัฒนาคุณธรรมในโรงเรียน ได้แก่ บทบาทการอบรมสั่งสอนของครู โดยการ ศึกษาพฤติกรรมของครูโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษา ด้านการปลูกฝังจริยธรรมใน ห้องเรียน (กรมสามัญศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ,2523) พบว่าครูหญิงมีบทบาทในการปรับแก้ พฤติกรรมด้านมารยาทของนักเรียน ปลูกฝังความรับผิดชอบและระเบียบวินัยมากกว่าครูชาย ครู น้อยปลูกฝังความรับผิดชอบและระเบียบวินัยมากกว่าครูอายุมาก ครูวุฒิต่ำกว่าปริญญาตรี ปลูกฝัง ความรับผิดชอบและระเบียบวินัยมากกว่าครูวุฒิปริญญาตรีและสูงกว่า โดยกระบวนการในการ พัฒนาคุณธรรมด้วยบทบาทของครูนี้ ใช้วิธีการบอก แนะนำ ปลูกฝังมากที่สุด รองลงมาคือ ฝึก พฤติกรรม ให้รางวัล-ลงโทษ นักเรียนอภิปรายหาเหตุผลและให้สังเกตพฤติกรรมต้นแบบตามลำดับ

ตอนที่ 4 ปัจจัยที่เป็นอุปสรรคต่อการพัฒนาจริยธรรมเด็กและแนวทางการแก้ไข

จากหนังสือแนวทางการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรม (2535) ได้มีการสรุปปัจจัยหรือสาเหตุที่เป็นอุปสรรคในการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมในเด็กดังนี้

1. สังคมไม่เห็นคุณค่า ไม่ยกย่องสนับสนุนและปกป้องผู้มีคุณธรรมความดีงามเท่าที่ควร ในทางตรงกันข้าม กลับมีแนวโน้มของการยอมรับในฐานะความมั่งมี ความมีอำนาจ ความมีบารมีที่ให้คุณให้โทษ ให้ประโยชน์แก่ผู้คนที่ได้มากกว่าการนิยมในคุณธรรมความดี

2. สถาบันการศึกษายังดำเนินการปลูกฝังอบรมจริยธรรมไม่ได้ผล ซึ่งมีปัญหาหลายลักษณะ เช่น แนวทางการนำหลักสูตรไปใช้ยังขาดประสิทธิภาพ เนื้อหาที่สอนไม่สอดคล้องกับจุดมุ่งหมายของหลักสูตร วิธีการสอนไม่น่าสนใจ และวิธีการประเมินผลเน้นความรู้ ความจำ เนื่องจากครูขาดความรู้ความเข้าใจโดยเฉพาะในวิธีการพัฒนาการทางด้านจิตใจของผู้เรียน เป็นต้น

3. ครูผู้สอนจริยธรรมมีความรู้ในเรื่องจริยธรรมและวิธีการจัดการเรียนการสอนไม่ดีเท่าที่ควร การสอนจริยธรรมมักจำกัดอยู่ที่ครูผู้สอนวิชาจริยศึกษาเท่านั้น ทั้ง ๆ ที่ครูทุกคนควรจะต้องมีส่วนในการสอนจริยธรรมเพราะจริยธรรมสามารถสอดแทรกอยู่ในทุก ๆ วิชาในลักษณะการสอนแบบบูรณาการ นอกจากนี้ครูบางคนยังไม่สามารถเป็นแบบอย่างที่ดีให้กับนักเรียน จึงทำให้เด็กไม่มีแบบอย่างที่ดีในการประพฤติปฏิบัติ

4. สถาบันศาสนายังมีบทบาทน้อยและยังขาดวิธีการเผยแพร่หลักธรรมที่มีประสิทธิภาพที่จะนำไปใช้ในชีวิตประจำวันได้

5. สภาพแวดล้อมในสังคมทั้งที่บ้าน ในโรงเรียน ในท้องถนน และที่สาธารณะ บั่นทอนสุขภาพร่างกายและจิตใจของเด็ก ได้แก่ ในเมืองมีอากาศเป็นพิษ นอกเมืองมีฝุ่นละอองและแมลงวันชุกชุม สภาวะความแตกแยกไร้ความในครอบครัวหรือสภาพการทำงานนอกบ้านของพ่อแม่ทำให้ต้องห่างเหินไม่อาจดูแลหรือให้เวลาแก่เด็กได้ตามสมควร ระดับจริยธรรมของผู้ใหญ่ที่มีระดับต่ำและถ่ายทอดไปสู่เด็ก มีสิ่งแวดล้อมที่เป็นอุปสรรคหรือให้โทษต่อกระบวนการเรียนรู้ของเด็ก เช่น อิทธิพลทางลบจากสื่อมวลชน หรือแม้แต่สภาพที่ผู้คนห่างเหินจากวัดและการปฏิบัติตามหลักธรรมของศาสนา มีความเห็นแก่ตัวเอารัดเอาเปรียบของผู้คนในสังคม เป็นต้น

6. รายการเสริมสร้างเยาวชนที่เผยแพร่ทางสื่อมวลชนมีน้อย ได้แก่ โทรทัศน์ ยังมีรายการที่มีคุณค่าแก่เยาวชนไทยน้อย โดยเฉพาะอย่างยิ่งรายการที่จะเสริมสร้างเยาวชนและครอบครัวให้มีคุณธรรมและจริยธรรมที่ดีงาม

7. ผู้ใหญ่ไทยให้ความสนใจแก่การอบรมเด็กน้อยไป โดยเฉพาะชายไทยที่มีฐานะยากจนขาดความรับผิดชอบในภรรยาและบุตร ส่วนชายไทยที่ฐานะปานกลางและสูงให้ความสำคัญแก่ครอบครัวน้อยเกินไป

8. บิดามารดาขาดความรู้ในการพัฒนาจิตใจและพฤติกรรมของเด็ก มีทัศนคติที่ไม่ดีต่อบุตร และในบางกรณีบิดามารดามีสุขภาพจิตไม่ดีเป็นเหตุให้การเลี้ยงดูเด็กขาดคุณภาพ

9. ขาดการศึกษา วิจัย พัฒนาและเผยแพร่วิธีการเรียนการสอนจริยธรรมที่สอดคล้องกับพัฒนาการด้านอื่น ๆ และพัฒนาการตามวัยอย่างต่อเนื่อง ทำให้สังคมขาดการรับรู้และจิตสำนึกที่จะร่วมรับผิดชอบอย่างประสานสอดคล้องให้เกิดเอกภาพและพลังอย่างแท้จริง

หมายเหตุ ข้อความในล้อมกรอบคัดลอกจาก รายงานการศึกษาแนวทางการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรม. (2535). คณะกรรมการพัฒนาการอบรมและเลี้ยงดูเด็ก. (หน้า 22-23).

แนวทางการแก้ไข

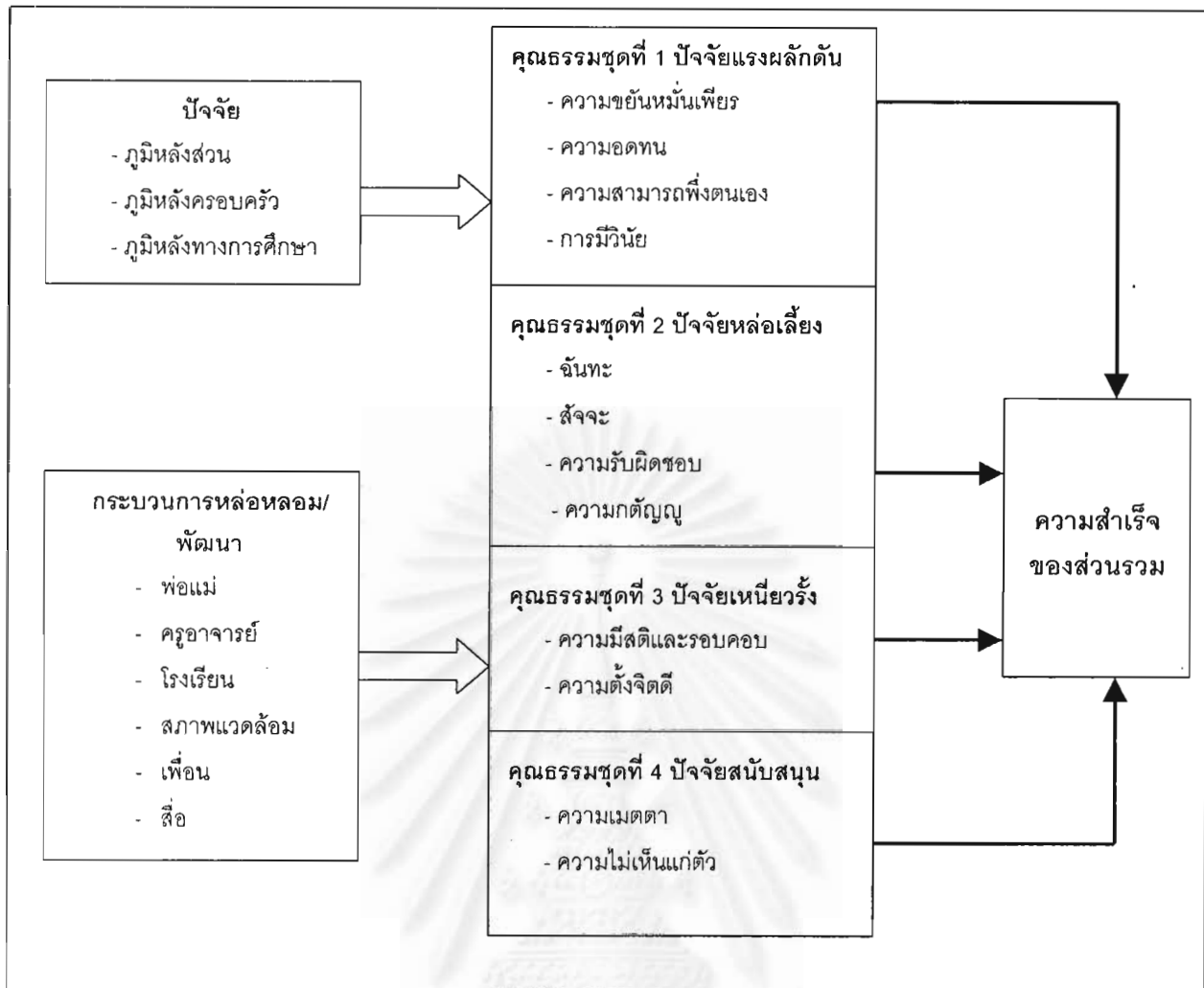
จากหนังสือแนวทางการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรม (2535:27) ได้ให้ข้อเสนอแนะเชิงนโยบายและมาตรการในการพัฒนาคุณธรรม จริยธรรม ในส่วนของสถาบันการศึกษา ดังต่อไปนี้

1. ปรับปรุงหลักสูตรการปลูกฝังอบรมจริยธรรมที่เหมาะสมกับวัยของเด็กและพัฒนาวิธีการสอนให้ถูกต้องตามหลักวิชาการ พัฒนาและปรับปรุงวิธีการประเมินผลให้สามารถวัดพัฒนาการทางจริยธรรมได้อย่างแท้จริง
2. จัดสภาพแวดล้อมในโรงเรียนให้เป็นตัวอย่างที่ดีแก่เด็ก จัดให้เด็กได้ปฏิบัติตามคุณธรรมจริยธรรมที่ปลูกฝังในกิจกรรมต่าง ๆ ในชีวิตประจำวันอย่างสม่ำเสมอและคงเส้นคงวา
3. หลักสูตรการฝึกหัดครูควรเพิ่มวิชาทางจิตวิทยา และพฤติกรรมศาสตร์อีก 5-10 หน่วยกิต นอกจากนี้ควรมีการสอนวิชาเอกด้าน "การปลูกฝังอบรมจริยธรรม"
4. ควรมีการสร้างนักวิชาการชั้นสูงที่จะทำหน้าที่วิจัย สอน และพัฒนาเยาวชนไทยอย่างมีประสิทธิภาพให้มากขึ้น โดยการให้ทุกศึกษาในชั้นปริญญาโทและปริญญาเอกทางจิตวิทยาและพฤติกรรมศาสตร์ทั้งในประเทศและต่างประเทศ
5. ให้สถานศึกษาเชิญชวนบุคลากรทางศาสนาช่วยปลูกฝังจริยธรรม
6. ควรปรับปรุงระบบการประเมินผลครู โดยไม่เน้นเป้าหมายเชิงปริมาณและไม่เน้นการประเมินผลกระทบที่เกิดขึ้นกับตัวเด็กในทันที แต่เน้นการประเมินคุณภาพและปริมาณการจัดกิจกรรมการพัฒนาที่จัดให้เด็กอย่างถูกหลักวิชา
7. ควรพัฒนาครูประจำการเกี่ยวกับหลักและวิธีการปลูกฝังอบรมจริยธรรม
8. ปรับปรุงสภาพแวดล้อมการทำงานของครู ลดภาระงานด้านธุรการ เพื่อให้ครูดูแลอบรมนักเรียนอย่างใกล้ชิด ให้สวัสดิการ ความช่วยเหลือและบริการต่าง ๆ ที่จะช่วยส่งเสริมสุขภาพจิตที่ดีของครู รวมทั้งมีการติดตามดูแลพฤติกรรมที่ไม่เหมาะสมของครูเพื่อแก้ไขปรับปรุง

หมายเหตุ ข้อความในล้อมกรอบตัดลอกจาก รายงานการศึกษาแนวทางการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรม. (2535). คณะกรรมการพัฒนาการอบรมและเลี้ยงดูเด็ก. (หน้า 27).

ตอนที่ 5 กรอบความคิดของการวิจัย

จากการศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องที่นำเสนอข้างต้น ผู้วิจัยนำสาระจากตอนที่ 1 และตอนที่ 2 มาเป็นกรอบความคิดในการวิจัย และนำสาระจากตอนที่ 3 และตอนที่ 4 มาใช้ประกอบในการดำเนินงานวิจัยครั้งนี้ดังแผนภาพที่ 2.1

การพัฒนารูปแบบการพัฒนาคุณธรรมระดับบุคคลเพื่อมุ่งความสำเร็จของส่วนรวมฉบับร่าง

การประชุมกลุ่มผู้ทรงคุณวุฒิเพื่อตรวจสอบและปรับปรุง "ร่างรูปแบบ"

รูปแบบการพัฒนาคุณธรรมระดับบุคคลเพื่อมุ่งความสำเร็จของส่วนรวม

แผนภาพที่ 2.1 กรอบความคิดและกรอบการดำเนินการวิจัย

จากแผนภาพที่ 2.1 ตัวแปรที่ศึกษาในกรอบความคิดของการวิจัยครั้งนี้มีดังต่อไปนี้

1. ตัวแปรที่เกี่ยวกับปัจจัย

1.1 ภูมิหลังส่วนตัว ประกอบด้วยตัวแปร เพศ ศาสนา และความสนใจเรื่องคุณธรรมส่วนตัว (ความสนใจทำบุญ ทำทาน เข้าวัด ฟังเทศน์ เป็นต้น) สำหรับตัวแปรอายุในการวิจัยนี้ไม่นำมาศึกษาเนื่องจากกลุ่มนิสิตนักศึกษาที่เป็นประชากรในการวิจัยนี้ส่วนใหญ่มีอายุอยู่ในวัยเดียวกัน จึงถือเป็นตัวคงที่

1.2 ภูมิหลังครอบครัว ประกอบด้วยตัวแปร สถานภาพครอบครัว รายได้ของครอบครัว ภูมิฐานะ ลักษณะครอบครัว และ จำนวนพี่น้อง ผู้ที่ยึดเป็นแบบอย่างในการดำเนินชีวิต ผู้มีอิทธิพลต่อการดำเนินชีวิต

1.3 ภูมิหลังด้านการศึกษา ได้แก่ คณะ สาขาวิชาที่กำลังศึกษา สังกัดของมหาวิทยาลัยที่กำลังศึกษา เกรดเฉลี่ยสะสม

2. ตัวแปรที่เกี่ยวกับกระบวนการหล่อหลอม/พัฒนา

2.1 ครอบครัว ประกอบด้วยตัวแปร ลักษณะการปลุกฝังของพ่อแม่ (แนวคิดการเลี้ยงดู เน้นคนดี หรือคนเก่ง)

2.2 ครูอาจารย์ ได้แก่ ตัวแปร การได้รับการอบรมดูแลเอาใจใส่จากครูอาจารย์

2.3 โรงเรียน ได้แก่ ตัวแปร การซึมซับคุณธรรมจากปรัชญาของโรงเรียน (เน้นคุณธรรมหรือคนเก่ง)

2.4 สภาพแวดล้อมในชุมชน ได้แก่ ตัวแปรการซึมซับคุณธรรมจากคุณภาพของเพื่อนบ้าน

2.5 เพื่อน ได้แก่ การซึมซับคุณธรรมจากคุณภาพของเพื่อนที่อยู่รอบข้าง

2.6 สื่อ ได้แก่ ตัวแปร ความสนใจพัฒนาปรับปรุงตนเองด้านคุณธรรมโดยอาศัยอิทธิพลจากสื่อ

สำหรับกรอบการดำเนินการวิจัยนั้นได้กล่าวโดยละเอียดในบทที่ 3 โดยขั้นตอนหลักของการได้ร่างการพัฒนารูปแบบการพัฒนาคุณธรรมระดับบุคคลเพื่อมุ่งความสำเร็จของส่วนรวมนั้นได้มาจากการใช้วิธีการศึกษาเชิงปริมาณ คือ การสำรวจด้วยแบบสอบถาม และการศึกษาเชิงคุณภาพด้วยกรณีตัวอย่าง จากนั้นจึงทำการตรวจสอบร่างรูปแบบ โดยการระดมความคิดของกลุ่มผู้ทรงคุณวุฒิโดยการจัดประชุม

บทที่ 3 วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ของการวิจัย 4 ประการ ได้แก่ (1) เพื่อศึกษาคุณธรรมระดับบุคคลเพื่อมุ่งความสำเร็จของส่วนรวมของนิสิตนักศึกษา (2) เพื่อศึกษาปัจจัยและกระบวนการที่นำไปสู่การพัฒนาคุณธรรมระดับบุคคลเพื่อความสำเร็จของส่วนรวมของนิสิตนักศึกษา (3) เพื่อวิเคราะห์ความสัมพันธ์เชิงเหตุผลระหว่างปัจจัยและกระบวนการกับระดับคุณธรรมระดับบุคคลเพื่อมุ่งความสำเร็จของส่วนรวม และ (4) เพื่อประเมินแนวทางการพัฒนา “รูปแบบการพัฒนาคุณธรรมระดับบุคคลเพื่อมุ่งความสำเร็จของส่วนรวม” โดยวิธีการวิจัยจะใช้วิธีการวิเคราะห์เอกสาร การสำรวจด้วยแบบสอบถาม การศึกษากรณีตัวอย่าง การประชุมกลุ่มสนมตินัยกับกลุ่มผู้ทรงคุณวุฒิ

ในการออกแบบวิธีการเก็บข้อมูลเพื่อตอบคำถามวิจัยนั้นใช้วิธีการเก็บข้อมูลจากหลายวิธีการ (multi-methods) ข้อมูลสำหรับการวิจัยนี้จึงมีทั้งข้อมูลเชิงปริมาณ (quantitative data) และข้อมูลเชิงคุณภาพ (qualitative data) ซึ่งได้จากวิธีการสำรวจด้วยแบบสอบถาม การศึกษากรณีตัวอย่าง การจัดประชุมระดมความคิดโดยใช้เทคนิคกลุ่มสนมตินัย (Nominal Group Technique) **วิธีดำเนินการวิจัย**

การวิจัยนี้มีขั้นตอนการดำเนินการแยกออกเป็น 3 ตอน ตอนที่ 1 เป็นการวิจัยเชิงสำรวจ ตอนที่ 2 เป็นการศึกษาจากกรณีตัวอย่าง (case studies) ตอนที่ 3 เป็นการจัดประชุมสนมตนาในกลุ่มผู้ทรงคุณวุฒิ

ตอนที่ 1 การวิจัยเชิงสำรวจ ประชากร

1. นิสิตนักศึกษาชั้นปีที่ 4 รุ่นปีการศึกษา 2542 ในมหาวิทยาลัย/สถาบันอุดมศึกษาสังกัดทบวงมหาวิทยาลัยในเขตกรุงเทพมหานคร ทั้งสังกัดรัฐบาลและเอกชน และกระจายตามสาขาวิชาและทุกคณะ

2. อาจารย์ผู้สอนระดับปริญญาบัณฑิตในมหาวิทยาลัย/สถาบันอุดมศึกษาในเขตกรุงเทพมหานคร

กลุ่มตัวอย่าง

1. กลุ่มนิสิตนักศึกษา

1.1 กลุ่มนิสิตนักศึกษาที่ใช้ในการสำรวจด้วยแบบสอบถามได้มาโดยการกำหนดกรอบการสุ่มให้กระจายตามสาขาวิชา และสังกัดมหาวิทยาลัยในสัดส่วนที่ใกล้เคียงกัน กลุ่มตัวอย่างตามกรอบการสุ่มมีขนาดประมาณ 3,960 คน

ตารางที่ 3.1 แสดงกรอบการสุ่มกลุ่มตัวอย่างที่เป็นนิสิตนักศึกษาซึ่งครอบคลุมมหาวิทยาลัยในกรุงเทพมหานครจำนวน 16 แห่ง เป็นมหาวิทยาลัยสังกัดรัฐบาลและเอกชน สังกัดละ 8 แห่งเท่า ๆ กัน และอัตราการตอบกลับของกลุ่มตัวอย่าง ปรากฏว่าจากแบบสอบถามที่ส่งไปให้นิสิตนักศึกษาตอบจำนวนทั้งหมด 3,960 คน ได้แบบสอบถามกลับคืนมากจำนวน 3,011 ฉบับ คิดเป็นร้อยละ 76.03 โดยเป็นนิสิตนักศึกษาจากมหาวิทยาลัยสังกัดรัฐบาลจำนวน 2,360 คน คิดเป็นร้อยละ 78.38 สังกัดเอกชนจำนวน 651 คน คิดเป็นร้อยละ 21.62

ตารางที่ 3.1 กรอบการสุ่มตัวอย่างนักศึกษาและร้อยละของผู้ให้ข้อมูลจำแนกตามมหาวิทยาลัย

มหาวิทยาลัย	จำนวนที่ส่งแบบสอบถาม	จำนวนแบบสอบถามที่ได้รับคืน	ร้อยละของแบบสอบถามที่ได้รับคืน
1. ศรีนครินทรวิโรฒ	320	236	73.75
2. ธรรมศาสตร์	320	184	57.50
3. เกษตรศาสตร์	320	240	75.00
4. ศิลปากร	320	150	46.88
5. มหิดล	320	283	88.44
6. จุฬาลงกรณ์	320	313	97.81
7. กรุงเทพ	200	142	71.00
8. รามคำแหง	1000	886	88.60
9. อัสสัมชัญ	100	48	48.00
10. หอการค้า	100	65	65.00
11. รุรภิรมย์	200	133	66.50
12. ศรีปทุม	100	86	86.00
13. รังสิต	100	95	95.00
14. พระนครเหนือ	80	66	82.50
15. เอเชียอาคเนย์	80	31	38.75
16. หัวเฉียวเฉลิมพระเกียรติ	80	53	66.25
รวม	3,960	3,011	76.03

ตารางที่ 3.2 แสดงกลุ่มตัวอย่างนักศึกษาที่ตอบแบบสอบถามซึ่งกระจายตามมหาวิทยาลัยและคณะ โดยการสุ่มให้กระจายตามสาขาวิชาซึ่งจำแนกเป็น 4 สาขาวิชา ได้แก่ (1) สาขาวิชาวิทยาศาสตร์การแพทย์ (2) สาขาวิชาวิทยาศาสตร์เทคโนโลยี (3) สาขาวิชาสังคมศาสตร์ และ (4) สาขาวิชามนุษยศาสตร์ ผลการเก็บข้อมูลพบว่านิสิตนักศึกษาที่ตอบแบบสอบถามมาจากสาขาวิชาวิทยาศาสตร์การแพทย์จำนวน 498 คน คิดเป็นร้อยละ 16.54 สาขาวิชาวิทยาศาสตร์เทคโนโลยีจำนวน 584 คน คิดเป็นร้อยละ 19.40 จากสาขาวิชาสังคมศาสตร์ 1,099 คน คิดเป็นร้อยละ 36.50 จากสาขาวิชามนุษยศาสตร์ 830 คน คิดเป็นร้อยละ 27.57

ตารางที่ 3.2 จำนวนและร้อยละของนักศึกษาผู้ตอบแบบสอบถาม จำแนกตามมหาวิทยาลัยและคณะวิชา

คณะวิชา	มหาวิทยาลัย															รวม	
	ศรีนครินทรวิโรฒ	ธรรมศาสตร์	เกษตรศาสตร์	ศิลปากร	มหิดล	จุฬาลงกรณ์	กรุงเทพ	อัสสัมชัญ	หอการค้า	ธุรกิจบัณฑิต	ศรีปทุม	รังสิต	รามคำแหง	พระนครเหนือ	เอเชีย		หัวเฉียว
แพทยศาสตร์	33 (17.65)				105 (56.15)	25 (13.37)						24 (12.83)					187 (100.00)
ทันตแพทย์ฯ	11 (22.92)				35 (72.92)	2 (4.17)											48 (100.00)
เภสัชศาสตร์	35 (24.82)				36 (25.53)	22 (15.60)						29 (20.57)			19 (13.48)		141 (100.00)
สหเวชศาสตร์					20 (46.51)	23 (53.49)											43 (100.00)
สัตวแพทย์ฯ	2 (6.45)					29 (93.55)											31 (100.00)
พยาบาล					20 (100.00)												20 (100.00)
วิทยาศาสตร์	34 (12.36)		34 (12.36)		66 (24.00)	38 (13.82)	32 (11.64)	1 (0.36)	4 (1.45)				62 (22.55)	4 (1.45)			275 (100.00)
วิศวกรรมฯ		49 (23.79)	35 (16.99)			2 (0.97)		3 (1.46)	16 (7.77)	2 (0.97)	21 (10.19)	13 (6.31)	3 (1.46)	31 (15.05)	31 (15.05)		206 (100.00)
อักษรศาสตร์						34 (100.00)											34 (100.00)
มนุษยศาสตร์	30 (13.64)		14 (6.36)				27 (12.27)		29 (13.18)	18 (8.18)			101 (45.91)	1 (0.45)			220 (100.00)
ศิลปศาสตร์		43 (89.58)						3 (6.25)			2 (4.17)						48 (100.00)
สถาปัตยกรรม				51 (54.84)		20 (21.51)						22 (23.66)					93 (100.00)
จิตวิทยา				63 (98.44)				1 (1.56)									64 (100.00)
ศิลปกรรมฯ	20 (95.24)							1 (4.76)									21 (100.00)
ครุศาสตร์	33 (29.20)		24 (24.24)			30 (26.55)							25 (22.12)	1 (0.88)			113 (100.00)
พหุวัฒนธรรม		2 (11.11)						1 (5.56)	15 (83.33)								18 (100.00)
นิเทศศาสตร์		27 (28.13)				37 (38.54)	27 (28.13)			2 (2.08)	3 (3.13)						96 (100.00)
เศรษฐศาสตร์		19 (11.18)	39 (22.94)			42 (24.71)	20 (11.76)		13 (7.65)	1 (0.59)			36 (21.18)				170 (100.00)
รัฐศาสตร์	1 (0.48)	30 (14.35)				5 (2.39)			1 (0.48)				172 (82.30)				209 (100.00)
สังคมศาสตร์	35 (43.21)	1 (1.23)	16 (19.75)							1 (1.23)			13 (16.05)			15 (18.52)	81 (100.00)
นิติศาสตร์		13 (6.53)					18 (9.05)	4 (2.01)		7 (3.52)	1		156 (78.39)				199 (100.00)
บริหารธุรกิจ			25 (4.81)			4 (0.77)	15 (2.88)	34 (6.54)	1 (0.19)	86 (16.54)	40 (7.69)		315 (60.58)				520 (100.00)
เทคโนโลยีสารสนเทศ														29 (100.00)			29 (100.00)
เทคนิคฯ แพทย์																19 (100.00)	19 (100.00)
อื่น ๆ	2 (1.59)		53 (42.06)	36 (28.57)	1 (0.79)		3 (2.38)	1 (0.79)		1 (0.79)	19 (15.08)	7 (5.56)	3 (2.38)				126 (100.00)
รวม	236 (7.84)	184 (6.11)	240 (7.97)	150 (4.98)	283 (9.40)	313 (10.40)	142 (4.72)	48 (1.59)	65 (2.16)	133 (4.42)	86 (2.86)	95 (3.18)	886 (29.43)	66 (2.19)	31 (1.03)	53 (1.76)	3,011 (100.00)

2. กลุ่มอาจารย์

ตารางที่ 3.3 แสดงกรอบการสุ่มอาจารย์จำแนกตามมหาวิทยาลัย ซึ่งมีมหาวิทยาลัย สังกัดรัฐบาลและเอกชน สังกัดละ 8 แห่ง เท่ากัน ขนาดกลุ่มตัวอย่างตามกรอบการสุ่มเท่ากับ 1,860 คน ผลการเก็บข้อมูลได้แบบสอบถามกลับคืนมาจำนวน 933 ฉบับ คิดเป็นร้อยละ 50.16

ตารางที่ 3.3 กรอบการสุ่มตัวอย่างอาจารย์และร้อยละของผู้ให้ข้อมูลจำแนกตามมหาวิทยาลัย

มหาวิทยาลัย	จำนวนที่ส่งแบบสอบถาม	จำนวนแบบสอบถามที่ได้รับคืน	ร้อยละของแบบสอบถามที่ได้รับคืน
1. ศรีนครินทรวิโรฒ	160	63	39.38
2. ธรรมศาสตร์	160	63	39.38
3. เกษตรศาสตร์	160	89	55.63
4. ศิลปากร	160	97	60.63
5. มหิดล	160	34	21.25
6. จุฬาลงกรณ์	160	78	48.75
7. กรุงเทพ	90	54	60.00
8.รามคำแหง	90	63	70.00
9. อัสสัมชัญ	90	30	33.33
10. หอการค้า	90	89	98.89
11.ธุรกิจบัณฑิต	90	30	33.33
12.ศรีปทุม	90	53	58.89
13.รังสิต	90	54	60.00
14.พระนครเหนือ	90	81	90.00
15.เอเชียอาคเนย์	90	39	43.33
16.หัวเฉียวเฉลิมพระเกียรติ	90	16	17.78
รวม	1860	933	50.16

ตารางที่ 3.4 แสดงกลุ่มตัวอย่างอาจารย์ที่ตอบแบบสอบถามซึ่งกระจายตามมหาวิทยาลัย และคณะ โดยการสุ่มให้กระจายตามสาขาวิชาซึ่งจำแนกเป็น 4 สาขาวิชา ได้แก่ (1) สาขาวิชา วิทยาศาสตร์การแพทย์ (2) สาขาวิชาวิทยาศาสตร์เทคโนโลยี (3) สาขาวิชาสังคมศาสตร์ และ (4) สาขาวิชามนุษยศาสตร์ ผลการเก็บข้อมูลพบว่าอาจารย์ที่ตอบแบบสอบถามมาจากสาขาวิชา วิทยาศาสตร์การแพทย์จำนวน 108 คน คิดเป็นร้อยละ 11.58 สาขาวิชาวิทยาศาสตร์เทคโนโลยี จำนวน 374 คน คิดเป็นร้อยละ 40.09 จากสาขาวิชาสังคมศาสตร์ 361 คน คิดเป็นร้อยละ 38.69 จากสาขาวิชามนุษยศาสตร์ 90 คน คิดเป็นร้อยละ 9.65

ตารางที่ 3.4 จำนวนและร้อยละของอาจารย์ผู้ตอบแบบสอบถาม จำแนกตามคณะวิชาและมหาวิทยาลัย

คณะวิชา	มหาวิทยาลัย															รวม	
	ศรีนครินทรวิโรฒ	ธรรมศาสตร์	เกษตรศาสตร์	ศิลปากร	มหิดล	จุฬาลงกรณ์	กรุงเทพ	อีสต์สมิธัญ	หอการค้า	ธุรกิจบัณฑิต	ศรีปทุม	รังสิต	รวมค่าแห่ง	พระนครเหนือ	เงเจีย		หัวเจียว
แพทยศาสตร์	12 (44.44)	1 (3.70)			14 (51.85)												27 (100.00)
ทันตแพทยศาสตร์	2 (13.33)	4 (26.67)			9 (60.00)												15 (100.00)
เภสัชศาสตร์												9 (64.29)				5 (35.71)	14 (100.00)
สหเวชศาสตร์		5 (33.33)				10 (66.67)											15 (100.00)
สัตวแพทยศาสตร์			7 (58.33)			5 (41.67)											12 (100.00)
พยาบาลศาสตร์		2 (20.00)				1 (10.00)		3 (30.00)				4 (40.00)					10 (100.00)
วิทยาศาสตร์	21(12.57)	1 (0.60)	6 (3.59)	32 (19.16)	11 (6.59)		21 (12.57)		37 (22.16)			10 (5.99)	20 (11.98)	8 (4.79)			167 (100.00)
วิศวกรรมศาสตร์		11 (12.79)	6 (6.98)					10 (11.63)		1 (1.16)	1 (1.16)	15 (17.44)	15 (17.44)	18 (20.93)	9 (10.47)		86 (100.00)
มนุษยศาสตร์	2 (6.25)		7 (21.88)							11 (34.38)	12 (37.50)						32 (100.00)
ศิลปศาสตร์		16 (42.11)								11 (28.95)					6 (15.79)		38 (100.00)
สถาปัตยกรรมฯ				4 (33.33)							4 (33.33)	4 (33.33)					12 (100.00)
จิตรกรรม/โบราณคดี			1 (20.00)	3 (60.00)									1 (20.00)				5 (100.00)
ศิลปกรรมศาสตร์	6 (37.50)						5 (31.25)	1 (6.25)					4 (25.00)				16 (100.00)
ครุศาสตร์	6 (3.73)	1 (0.62)		41 (25.47)		55 (34.16)		1 (0.62)					38 (23.60)	19 (11.80)			161 (100.00)
พาณิชยศาสตร์ฯ		12 (85.71)								2 (14.29)							14 (100.00)
นิเทศศาสตร์		1 (3.23)				6 (19.35)		1 (3.23)	12 (38.71)		6 (19.35)	5 (16.13)					31 (100.00)
เศรษฐศาสตร์			4 (30.77)			1 (7.69)	5 (38.46)	2 (15.38)	1 (7.69)								13 (100.00)
สังคมศาสตร์	14 (70.00)	2 (10.00)	4 (20.00)														20 (100.00)
นิติศาสตร์										2 (28.57)					5 (71.43)		7 (100.00)
บริหารธุรกิจ			3 (2.97)				13 (12.87)	11 (10.89)	23 (22.77)	11 (10.89)	18 (17.82)	2 (1.98)	4 (3.96)		16 (15.84)		101 (100.00)
อุตสาหกรรม		1 (3.13)	12 (37.50)	15 (46.88)									1 (3.13)		3 (9.38)		32 (100.00)
สารสนเทศศาสตร์											5 (100.00)						5 (100.00)
เทคโนโลยี อุตสาหกรรม														36 (100.00)			36 (100.00)
อื่น ๆ		6 (9.38)	39 (60.94)	2 (3.13)						6 (9.38)						11 (17.19)	64 (100.00)
รวม	63 (6.75)	63 (6.75)	89 (9.54)	97 (10.40)	34 (3.64)	78 (8.36)	54 (5.79)	30 (3.22)	89 (9.54)	30 (3.22)	53 (5.68)	54 (5.79)	63 (6.75)	81 (8.68)	39 (4.18)	16 (1.71)	933 (100.00)

ตารางที่ 3.5 แสดงการกระจายของอาจารย์จำแนกตามสังกัดมหาวิทยาลัย พบว่าสัดส่วนของอาจารย์ที่มาจากสังกัดรัฐบาลมีจำนวน 567 คน คิดเป็นร้อยละ 60.77 และมหาวิทยาลัยเอกชนจำนวน 366 คน คิดเป็นร้อยละ 39.23

ตารางที่ 3.5 จำนวนและร้อยละของผู้ตอบแบบสอบถามของอาจารย์จำแนกตามคณะและสังกัด

คณะวิชา	สังกัด		รวม
	รัฐบาล	เอกชน	
แพทยศาสตร์	27 (100.00)	-	27 (100.00)
ทันตแพทยศาสตร์	15 (100.00)	-	15 (100.00)
เภสัชศาสตร์	-	14 (100.00)	14 (100.00)
สหเวชศาสตร์	15 (100.00)	-	15 (100.00)
สัตวแพทยศาสตร์	12 (100.00)	-	12 (100.00)
พยาบาลศาสตร์	2 (20.00)	8 (80.00)	10 (100.00)
วิทยาศาสตร์	98 (58.68)	69 (41.32)	167 (100.00)
วิศวกรรมศาสตร์	35 (40.70)	51 (59.30)	86 (100.00)
มนุษยศาสตร์	9 (28.13)	23 (71.88)	32 (100.00)
ศิลปศาสตร์	16 (42.11)	22 (57.89)	38 (100.00)
สถาปัตยกรรมศาสตร์	4 (33.33)	8 (66.67)	12 (100.00)
จิตรกรรม/โบราณคดี	4 (80.00)	1 (20.00)	5 (100.00)
ศิลปกรรมศาสตร์	6 (37.50)	10 (62.50)	16 (100.00)
ครุศาสตร์	161 (100.00)	-	161 (100.00)
พาณิชยศาสตร์และการบัญชี	12 (85.71)	2 (14.29)	14 (100.00)
นิเทศศาสตร์	7 (22.58)	24 (77.42)	31 (100.00)
เศรษฐศาสตร์	5 (38.46)	8 (61.54)	13 (100.00)
สังคมศาสตร์	20 (100.00)	-	20 (100.00)
นิติศาสตร์	-	7 (100.00)	7 (100.00)
บริหารธุรกิจ	7 (6.93)	94 (93.07)	101 (100.00)
อุตสาหกรรมเกษตร	29 (90.63)	3 (9.38)	32 (100.00)
สารสนเทศศาสตร์	-	5 (100.00)	5 (100.00)
เทคโนโลยีอุตสาหกรรม	36 (100.00)	-	36 (100.00)
อื่น ๆ	47 (73.44)	17 (26.56)	64 (100.00)
รวม	567 (60.77)	366 (39.23)	933 (100.00)

เครื่องมือวิจัยสำหรับการวิจัยตอนที่ 1

เครื่องมือสำหรับการวิจัย ได้แก่ แบบสอบถามเพื่อวัดคุณธรรมระดับบุคคลเพื่อมุ่งความสำเร็จของส่วนรวมมี 2 ชุด ชุดที่ 1 เป็นแบบสอบถามสำหรับนิสิตนักศึกษาตอบ ชุดที่ 2 เป็นแบบสอบถามสำหรับอาจารย์ตอบ โดยมีขั้นตอนการสร้างดังต่อไปนี้

ชุดที่ 1 แบบสอบถามสำหรับนิสิตนักศึกษา

แบบสอบถามชุดที่ 1 ประกอบด้วยโครงสร้างของเนื้อหาที่ต้องการวัด 2 ส่วนใหญ่ ส่วนแรกเป็นแบบวัดคุณธรรม ส่วนที่ 2 มีองค์ประกอบย่อย ได้แก่ ภูมิหลังของผู้ตอบ วิธีการพัฒนาคุณธรรมที่นิสิตได้รับจากบุคคลรอบข้าง พฤติกรรมของบุคคลรอบข้าง เป็นต้น

แบบวัดคุณธรรม

ผู้วิจัยทำการศึกษาเทคนิคที่ใช้ในการวัดคุณธรรมพบว่าการสร้างแบบวัดเหตุผลเชิงจริยธรรมค่อนข้างมาก เป็นการวัดความสามารถเชิงเหตุผลของผู้ตอบในการเลือกข้อรายการพฤติกรรมที่สะท้อนความเป็นผู้มีคุณธรรม นอกจากนี้ยังมีรูปแบบการตอบที่มีการให้รายงานตนเองในการวิจัยนี้ เนื่องจากกลุ่มตัวอย่างมีจำนวนมากประมาณ 3,000-4,000 คน ผู้วิจัยพยายามสร้างแบบสอบถามให้มีความยาวไม่มาก เพราะต้องมีการเก็บข้อมูลเกี่ยวกับภูมิหลังของผู้ตอบอีกด้วย ประกอบกับการเก็บข้อมูลใช้การเก็บทั้งในห้องเรียนและนอกห้องเรียน ผู้วิจัยเห็นว่าการให้ผู้ตอบรายงานตนเอง (self-report) โดยการให้ผู้ตอบรายงานพฤติกรรมที่ตนเองประพฤติจะง่ายและสะดวกกว่า แบบวัดที่พัฒนาขึ้นจึงอยู่ในรูปแบบของการรายงานพฤติกรรมที่ตรงกับสภาพความเป็นจริงของผู้ตอบมากที่สุด แต่ได้มีการควบคุมและตรวจสอบความจริงใจในการตอบโดยการให้ผู้ตอบตอบข้อความในหลายรูปแบบ กระบวนการพัฒนาแบบวัดคุณธรรมมี 5 ขั้นตอน คือ (1) ศึกษาเอกสารที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาคุณธรรม และวิธีการวัดคุณธรรม จากนั้นทำการนิยามความหมายของคุณธรรมย่อย 12 ตัว (2) กำหนดรูปแบบของคำถาม รายการพฤติกรรมที่สอดคล้องกับนิยามที่กำหนด (3) สร้างข้อคำถามตามรูปแบบที่เลือก (4) ทำการตรวจสอบความเหมาะสมของ ข้อคำถาม โดยผู้ทรงคุณวุฒิ และปรับข้อความตามข้อเสนอแนะ และ (5) สร้างข้อคำถามและนำไปทดลองใช้ จากนั้นทำการปรับแก้จนมีคุณภาพตามที่ต้องการก่อนนำไปใช้จริง ดังรายละเอียดของแต่ละขั้นตอนต่อไปนี้

กระบวนการพัฒนาแบบวัดคุณธรรม

(1) การนิยามคุณธรรม

คุณธรรมระดับบุคคลเพื่อมุ่งความสำเร็จส่วนรวม

คุณลักษณะที่ดีที่มีอยู่ในตัวบุคคล เป็นคุณธรรมพื้นฐานที่นิสิตนักศึกษาควรพัฒนาให้เกิดขึ้นกับตนเอง คุณธรรมเหล่านี้หากมีในตัวนิสิตนักศึกษาแล้ว จะทำให้ส่วนรวมได้ประโยชน์ ในการวิจัยนี้กำหนดให้คุณธรรมระดับบุคคลเพื่อมุ่งความสำเร็จประกอบด้วยคุณธรรม 4 ชุด ซึ่ง ไกรยุทธธีรยา คีรินทร์ (2531) ได้เรียบเรียงจากระบบพระราชดำริของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ได้แก่

(1) คุณธรรมชุดปัจจัยแรงผลักดัน (2) คุณธรรมชุดปัจจัยหล่อเลี้ยง (3) คุณธรรมชุดปัจจัยเหนี่ยวรั้ง และ (4) คุณธรรมชุดปัจจัยสนับสนุน แต่ละชุดมีคุณธรรมย่อย ๆ รวมทั้งหมดมี 12 ประการ ในการ วิจัยนี้ได้ทำการวัดระดับคุณธรรมตามการรับรู้ของนิสิตนักศึกษา จากแบบวัดที่ผู้วิจัยได้สร้างขึ้น

คุณธรรมชุดปัจจัยแรงผลักดัน

คุณธรรมชุดที่ 1 ประกอบด้วยคุณธรรมย่อย 4 ประการ ได้แก่

ความขยันหมั่นเพียร หมายถึง ความพากเพียร หมั่นทำสิ่งนั้นด้วยความพยายาม เข้มแข็ง อดทน ไม่ทอดทิ้ง ไม่ท้อถอย

ความอดทน หมายถึง ความอดทนต่องานที่ตรากตรำ อดทนต่อความเหนื่อยยาก ถึงจะ ลำบากกาย นำเหนื่อยหน่ายเพียงใด ก็ไม่ท้อถอย ไม่ยอมล้มทิ้งกิจกรรมนี้ไม่หวั่นไหว

ความสามารถพึ่งตนเอง หมายถึง การที่บุคคลปฏิบัติงานโดยใช้ความสามารถของตนเอง โดยไม่พึ่งพาผู้อื่นทั้งด้านความคิดหรือการปฏิบัติ

การมีวินัย หมายถึง การทำตัวให้อยู่ในกรอบข้อบังคับของกฎเกณฑ์ที่มีการกำหนดขึ้น หรือ มีพฤติกรรมที่จำเป็นสำหรับภารกิจนั้น เพื่อภารกิจนั้น เพื่อนำสัมฤทธิ์ผลมาสู่งาน

คุณธรรมชุดปัจจัยหล่อเลี้ยง

คุณธรรมชุดที่ 2 ประกอบด้วยคุณธรรมย่อย 4 ประการ ได้แก่

ฉันทะ หมายถึง การมีใจรัก พอใจที่จะทำสิ่งนั้น ด้วยการให้เป็นผลสำเร็จอย่างดี มิใช่ทำพอ ให้เสร็จหรือหวังผลกำไร เป็นผู้ใฝ่รู้ ใฝ่ดี ใฝ่ทำให้ดี ใฝ่ศึกษา ใฝ่สูง ใฝ่สร้างสรรค์

สัจจะ หมายถึง ดำรงตนมั่นในความจริงที่รู้ชัด เห็นชัดด้วยปัญญา จริงในหลักการ จริงใน การปฏิบัติ จริงใจต่องาน ต่อเพื่อนร่วมงาน จะทำอะไรก็เป็นทีเชื่อถือไว้ใจได้

ความรับผิดชอบ ความสำนึกในหน้าที่ หมายถึง การที่บุคคลทำงานที่ตนเองได้รับมอบหมายด้วยความเอาใจใส่ ไม่ละทิ้งงาน ปฏิบัติภารกิจจนสำเร็จลุล่วง

ความกตัญญู หมายถึง สภาพจิตใจที่รับรู้ความดี และยินดีที่จะทำความดี โดยศรัทธามั่นใจ ไม่ลบหลู่ทำความดี ไม่ลบหลู่ผู้ที่ได้ทำดีมาก่อน ความรู้สึกที่จะทดแทนบุญคุณของผู้มีพระคุณ

คุณธรรมชุดปัจจัยเหนี่ยวรั้ง

คุณธรรมชุดที่ 3 ประกอบด้วยคุณธรรมย่อย 2 ประการ ได้แก่

ความมีสติและรอบคอบ หมายถึง ตั้งใจมั่น จิตใจแน่วแน่อยู่กับสิ่งที่กำหนดเป็นหนึ่งเดียว อยู่กับกิจ ไม่วอกแวก ฟุ้งซ่าน รู้จักกำหนดจดจำ ระลึกการทำ คำที่พูด กิจที่ทำแล้ว และที่จะต้อง ทำต่อไป จะทำอะไรก็รอบคอบ ไม่ผลีผลาม ไม่เดินเล่อ ไม่เลื่อนลอย ไม่ประมาท

ความตั้งใจดี หมายถึง ทำจิตใจให้สงบหนักแน่น ไม่วู่วาม ไม่ปล่อยให้อคติต่าง ๆ เข้า ครอบงำ ผิดหัดพิจารณาเรื่องราวและปัญหา ทั้งระดับประคองด้วยความรอบคอบ และด้วยใจ

บริสุทธิ ช่วยให้เกิดปัญญา สามารถวินิจฉัยได้ โดยกระจ่างแจ้ง และปฏิบัติแก้ไขได้ถูกต้อง
เที่ยงตรง การคิดที่เป็นกลาง ปราศจากอคติ ความเที่ยงตรงในการวินิจฉัย

คุณธรรมชุดปัจจัยสนับสนุน

คุณธรรมชุดที่ 4 ประกอบด้วยคุณธรรมย่อย 2 ประการ ได้แก่

ความเมตตา ความปรารถนาดีต่อกัน ความเอื้อเฟื้อต่อกัน หมายถึง ความรัก ปรารถนาดี
แสดงไมตรี หวังดีต่อเพื่อนร่วมงาน ต้องการช่วยเหลือให้ทุกคนประสบความสำเร็จ

ความไม่เห็นแก่ตัว หมายถึง ความไม่เอาัดเอาเปรียบผู้อื่น และความอะลุ่มอล่วยถ้อยที
ถ้อยอาศัยกัน ไม่เอาแต่ใจตนเอง

(2) การเลือกรูปแบบของแบบวัด

วิธีการวัดที่มีประสิทธิผลควรใช้การสังเกตโดยตรง แต่สำหรับการวิจัยครั้งนี้ไม่สามารถใช้วิธี
การดังกล่าวได้ เนื่องจากกลุ่มตัวอย่างมีจำนวนมากนับเป็นพันคน จำเป็นต้องใช้วิธีการที่ง่ายต่อการ
เก็บข้อมูล ผู้วิจัยจึงใช้วิธีการให้ผู้ตอบรายงานตนเอง โดยใช้มาตราวัดแบบ Likert แต่ข้อความถามเป็น
สถานการณ์ที่เกี่ยวกับพฤติกรรมของตนเอง

(3) การสร้างรายการพฤติกรรม

3.1 การกำหนดพฤติกรรมที่แสดงคุณธรรม พฤติกรรมครอบคลุมพฤติกรรมที่บ้าน สถาน-
ศึกษา และพฤติกรรมทางการเรียน พฤติกรรมแต่ละตัวอาจจัดอยู่ในคุณธรรมหลายตัวก็ได้ และอาจ
ตีความไม่เหมือนกัน จำนวนพฤติกรรมที่สร้างครั้งแรกมีจำนวน 50 ข้อ

3.2 การส่งข้อความเกี่ยวกับรายการพฤติกรรมให้ผู้ทรงคุณวุฒิตีความว่าพฤติกรรมนั้นวัด
คุณธรรมใด

3.3 การแจกแจงความถี่ของคุณธรรมที่พฤติกรรมนั้น ๆ สามารถวัดได้

3.4 การนำรายการพฤติกรรมที่ผู้ทรงคุณวุฒิส่วนใหญ่เห็นพ้องกันมากำหนดเป็นข้อ
รายการในแบบวัด โดยปรับเหลือ 36 ข้อ เนื่องจากคุณธรรมแต่ละตัวจะวัดด้วยรายการพฤติกรรม 3
ข้อ และสร้างข้อความคำถามเพื่อวัดคุณธรรม โดยทำเป็นแบบสอบถามฉบับสมบูรณ์

(4) การนำแบบวัดไปทดลองใช้

จัดทำแบบสอบถามฉบับสมบูรณ์ โดยรวมเนื้อหาทุกส่วนเข้าด้วยกัน แล้วให้กลุ่มตัวอย่างที่
เป็นนิสิตชั้นปีที่ 3 คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ทดลองตอบแบบสอบถามในห้องเรียน
จากนั้นนำมาวิเคราะห์ดูการกระจายของการตอบ การหาค่าความเที่ยง และความตรงเชิงโครงสร้าง
โดยการวิเคราะห์องค์ประกอบ แล้วนำไปทดลองใช้ใหม่ โดยทำการปรับปรุงแก้ไขทั้งหมด 4 ครั้ง
ผลการทดลองใช้ปรากฏดังต่อไปนี้

ตารางที่ 3.6 ผลการทดสอบใช้แบบวัดคุณธรรมตามรูปแบบการวัดแบบที่ 1

ทดลองใช้	รูปแบบคำถาม	จำนวนข้อ	วันที่ทดลอง	จำนวนตัวอย่าง	ความเที่ยง	ความตรงเชิงโครงสร้าง
ครั้งที่ 1	Likert 3 ระดับ	36	11 มิ.ย.42	44 คน	.5183	ได้ 12 องค์ประกอบ อธิบายความแปรปรวนได้ร้อยละ 73.90 แต่ข้อรายการไม่ได้วัดคุณธรรมที่เป็นไปตามทฤษฎี ไม่สมเหตุสมผล คำตอบไม่ค่อยกระจาย
ครั้งที่ 2	Likert 3 ระดับ	36	15 มิ.ย.42	31 คน	.8503	ปรับข้อความที่คลุมเครือ วิเคราะห์องค์ประกอบใหม่ได้ 11 องค์ประกอบ อธิบายความแปรปรวนได้ร้อยละ 80.17 แต่ข้อรายการไม่ได้วัดคุณธรรมที่เป็นไปตามทฤษฎี และไม่ค่อยสมเหตุสมผล คำตอบไม่ค่อยกระจาย
ครั้งที่ 3	Likert 7 ระดับ	36	16 มิ.ย.42	26 คน	.9635	ปรับมาตรวัดเป็น 7 ระดับให้ละเอียดขึ้น วิเคราะห์องค์ประกอบใหม่ได้ 8 องค์ประกอบ อธิบายความแปรปรวนได้ร้อยละ 80.04 แต่ข้อรายการไม่ได้วัดคุณธรรมที่เป็นไปตามทฤษฎี และไม่ค่อยสมเหตุสมผล
ครั้งที่ 4	Likert 7 ระดับ	36	17-18 มิ.ย.42	61 คน	.9210	ปรับข้อคำถามใหม่ วิเคราะห์องค์ประกอบใหม่ได้ 9 องค์ประกอบ อธิบายความแปรปรวนได้ร้อยละ 70.59 แต่ข้อรายการไม่ได้วัดคุณธรรมที่เป็นไปตามทฤษฎี และไม่ค่อยสมเหตุสมผล

หลังจากที่มีการทดลองใช้ 4 ครั้ง พบว่าแบบวัดที่พัฒนาขึ้นมีคุณภาพด้านความเที่ยง แต่ในด้านความตรงนั้นพบว่ายังไม่มีคุณภาพตามที่ต้องการ เนื่องจากการเกาะกลุ่มของข้อรายการไม่เป็นได้วัดตามรายการคุณธรรมที่ต้องการวัด เช่น ข้อความที่ตั้งใจจะวัดคุณธรรมความมีสติ บางข้อไปรวมอยู่ภายใต้คุณธรรมความอดทน หรือข้อความที่มีคำว่า เพื่อนมาเกาะกลุ่มกัน จนเหมือนกับการวัดคุณธรรมด้านความรักเพื่อน เป็นต้น

ผู้วิจัยได้เปลี่ยนรูปแบบการวัดใหม่ เนื่องจากเกรงว่ากลุ่มตัวอย่างอาจเสแสร้งตอบ และรายการที่วัดแต่ละข้อวัดคุณธรรมหลายมิติในข้อความเดียวกัน จากการศึกษาแบบวัดต่าง ๆ พบว่าแบบวัดที่มีรูปแบบการตอบแบบของ Harter (1982) น่าสนใจนำมาทดลองใช้ โดยการให้ผู้ตอบเลือกว่า

ตนเองมีคุณสมบัติใกล้เคียงหรือตรงกับพฤติกรรมของบุคคลแบบใดมากที่สุด การใช้รูปแบบการตอบที่ต่างไปจากที่ผู้ตอบเคยคุ้นเคยอาจช่วยลดข้อจำกัดของการให้ข้อมูลที่ไม่เป็นจริงได้ และลักษณะของรูปแบบการตอบอาจทำให้อลดการให้ข้อมูลที่ไม่เป็นจริงได้ ตัวอย่างของการใช้แบบวัดตามแบบ Harter มีดังต่อไปนี้

ตัวอย่างคำถาม

โปรดทำเครื่องหมาย ในช่อง ทางด้านซ้ายมือหรือขวามือที่ตรงกับคุณลักษณะของตัวท่าน

ลักษณะ ตรงกับ	ลักษณะ ใกล้เคียงกับ					ลักษณะ ใกล้เคียงกับ	ลักษณะ ตรงกับ
ข้าพเจ้า	ข้าพเจ้า					ข้าพเจ้า	ข้าพเจ้า
☐	☐	0.	นักศึกษาบางคนสามารถ ใช้คอมพิวเตอร์ได้	แต่	นักประเมินส่วนใหญ่ไม่มี ความสามารถในการใช้ คอมพิวเตอร์	☐	☒
ข้อ 0 ผู้ตอบเห็นว่าตนเองมีลักษณะตรงกับข้อความด้านขวา							
☐	☒	00.	นักประเมินบางคนสามารถ ใช้คอมพิวเตอร์ได้	แต่	นักประเมินส่วนใหญ่ไม่มี ความสามารถในการใช้ คอมพิวเตอร์	☐	☐
ข้อ 00 ผู้ตอบเห็นว่าตนเองมีลักษณะใกล้เคียงกับข้อความข้างซ้าย							

ในการสร้างเครื่องมือครั้งที่ 5 นี้ ผู้วิจัยกำหนดให้มีข้อคำถามเพียง 12 ข้อ โดยมุ่งวัดคุณธรรมแต่ละข้อ และใช้ข้อความที่ใกล้เคียงกับนิยามของคุณธรรมมากที่สุด เพื่อมิให้เกิดการวัดคุณธรรมหลายมิติดังที่พบในการทดลอง 4 ครั้งแรก ผลการทดลองใช้แบบวัดใหม่ ได้ผลดังนี้ ตารางที่ 3.7 ผลการทดลองใช้แบบวัดคุณธรรมตามรูปแบบการวัดแบบที่ 2

ทดลองใช้	รูปแบบคำถาม	จำนวนข้อ	วันที่ทดลอง	จำนวนตัวอย่าง	ความเที่ยง	ความตรงเชิงโครงสร้าง
ครั้งที่ 5	Harter 4 ระดับ	12	18 มิ.ย.42	43 คน	.8481	ผลการวิเคราะห์องค์ประกอบได้ องค์ประกอบเดียว โดยอธิบายความแปรปรวนได้ร้อยละ 39.25

ผลการทดลองพบว่าคุณภาพด้านความเที่ยงอยู่ในเกณฑ์ที่ใช้ได้ คือ .8481 สำหรับความตรงเชิงโครงสร้างนั้นพบว่าวัดได้องค์ประกอบเดียว เป็นคุณธรรมรวม ผู้วิจัยเห็นว่าคุณธรรมทั้ง 12 ประการต่างมีความคาบเกี่ยวกัน ไม่ว่าจะเป็นคุณธรรมด้านความขยันหมั่นเพียร ความอดทน ความรับผิดชอบ ดังนั้นการวิเคราะห์องค์ประกอบของแบบวัดคุณธรรมได้เพียงองค์ประกอบเดียวก็ถือว่าสมเหตุสมผล จึงเลือกใช้แบบวัดนี้ในการวัดคุณธรรมระดับบุคคลเพื่อมุ่งความสำเร็จของ

ส่วนรวมในการวิจัยนี้ อย่างไรก็ตาม ในแบบวัดนี้ได้มีการให้ผู้ตอบรายงานตนเองเกี่ยวกับระดับคุณธรรมทั้ง 12 ด้านของตนเองตามมาตรวัด 5 ระดับตามแบบ Likert ด้วย แต่เป็นการใช้คำถามตรงเกี่ยวกับคุณธรรม 12 ข้อ เช่น ท่านมีคุณธรรมด้านความขยันหมั่นเพียรในระดับทั้งนี้เพื่อตรวจสอบความสอดคล้องของผลการวัดจากรูปแบบการตอบทั้งสองแบบด้วย

(5) รายละเอียดของแบบสอบถามสำหรับนิสิตนักศึกษา

หลังจากได้แบบวัดคุณธรรมแล้ว ได้มีการสร้างข้อคำถามเพื่อวัดภูมิหลังของผู้ตอบ วิธีการอบรมเลี้ยงดู กระบวนการพัฒนาคุณธรรม เพื่อตอบคำถามวิจัย โครงสร้างของแบบสอบถามปรากฏในตารางที่ 3.8

ตารางที่ 3.8 โครงสร้างของเนื้อหาในแบบสอบถามสำหรับนิสิตนักศึกษา

ตอนที่	เนื้อหาสาระ	ชุดที่ 1	รูปแบบคำตอบ
1	ข้อมูลเกี่ยวกับผู้ตอบ	18 ข้อ	ปลายปิดผสมปลายเปิด
2	ระดับคุณธรรมตามมาตรวัดแบบ Harter	12 ข้อ	เลือกระดับคุณธรรมที่ใกล้เคียงกับตัวเองมากที่สุด 1-4 ระดับ
3	ระดับคุณธรรมตามมาตรวัดแบบ Likert	12 ข้อ	มาตรฐานประมาณค่า 5 ระดับ
4	ความสนใจในคุณธรรมของคนรอบข้างและนักศึกษา	4 ข้อ	มาตรฐานประมาณค่า 3 ระดับ
5	กระบวนการพัฒนาคุณธรรม	6 ข้อ	มาตรฐานประมาณค่า 5 ระดับ
6	อิทธิพลของบุคคลที่มีส่วนในการพัฒนาคุณธรรม	5 ข้อ	มาตรฐานประมาณค่า 3 ระดับ
	ระดับคุณธรรมของบุคคลรอบข้าง	4 ข้อ	เลือกตัวที่ต้องการที่สุด
7	คุณธรรมโดยรวมของคนทั่วไปและตนเอง และวิธีการพัฒนาคุณธรรม	5 ข้อ	ปลายปิด
	จำนวน	7 หน้า	

(6) คุณภาพของแบบวัดคุณธรรม

โดยสรุปผลการทดลองใช้พบว่าแบบวัดคุณธรรมที่มีรูปแบบการตอบแบบของ Harter มีคุณภาพด้านความเที่ยงแบบความสอดคล้องภายในเท่ากับ .8481 และมีความตรงเชิงโครงสร้างโดยวัดคุณธรรมได้ 1 องค์ประกอบเป็นคุณธรรมรวม รายละเอียดของแบบสอบถามมีดังนี้

ตอนที่ 1 ข้อมูลเกี่ยวกับผู้ตอบ มี 18 ข้อ ได้แก่ สถานภาพของผู้ตอบ ชื่อ ที่อยู่ สังกัดวิชา มหาวิทยาลัย อายุ เกรดเฉลี่ยสะสม เพศ รายได้ครอบครัว สถานภาพครอบครัว ลักษณะครอบครัว แม่แบบในการดำเนินชีวิต ผู้มีอิทธิพลในการเลี้ยงดู ความพอใจในความเป็นตนเอง คุณลักษณะของตนเอง

ตอนที่ 2 ระดับคุณธรรมของนิสิตนักศึกษา วัดตามแนวคิดของ Harter จำนวน 12 ข้อตามคุณธรรมย่อย 12 ตัว

ตอนที่ 3 ระดับคุณธรรมของนิสิตนักศึกษาวัดด้วยมาตราประมาณค่าแบบ Likert 5 ระดับเปรียบเทียบคุณธรรมของตนเองกับคนทั่วไป

ตอนที่ 4 เปรียบเทียบพฤติกรรมของบุคคลรอบข้างกับตนเองเกี่ยวกับความสนใจในเรื่องคุณธรรม จำนวน 4 ข้อ

ตอนที่ 5 กระบวนการหล่อหลอมพฤติกรรม ซึ่งได้รับจากพ่อแม่ ครูอาจารย์ โรงเรียน สภาพแวดล้อม เพื่อน และสื่อ จำนวน 6 ข้อ

ตอนที่ 6 บุคคลที่มีส่วนในการพัฒนาคุณธรรมแก่นิสิตนักศึกษาจำนวน 12 ข้อ จำแนกตามคุณธรรมแต่ละด้าน และพฤติกรรมของบุคคลรอบข้างในด้านการปลูกฝังคุณธรรมแก่นิสิตนักศึกษา

ตอนที่ 7 ความสำเร็จของตนเองและปัจจัยที่คิดว่ามีอิทธิพลต่อการนำไปสู่ความสำเร็จส่วนรวม จำนวน 5 ข้อ

อย่างไรก็ตาม หลังจากที่มีการนำแบบวัดไปใช้จริง พบว่าแบบวัดคุณธรรมซึ่งมีรูปแบบการตอบแบบ Harter ก่อให้เกิดความสับสนในกลุ่มผู้ตอบ แบบสอบถามที่ได้รับกลับคืนมามีลักษณะของการตอบที่ใช้ไม่ได้ประมาณ 100 กว่าฉบับ หรือประมาณร้อยละ 5 ของแบบสอบถามทั้งหมดที่ตอบกลับมา โดยผู้ตอบมีการให้ข้อมูลทั้งด้านซ้ายและด้านขวาในข้อเดียวกัน ทำให้นำไปใช้ในการวิเคราะห์ไม่ได้ตอบ และเมื่อสอบถามความคิดเห็นของกลุ่มตัวอย่างก็พบว่าแบบวัดที่ใช้ยาก ผู้ตอบไม่ค่อยเข้าใจวิธีการตอบและใช้เวลานาน หลายคนเข้าใจผิดคิดว่าผู้ตอบต้องมีการประเมินความรู้สึกของตนเองด้วยว่า “คนส่วนใหญ่” หรือ “คนบางคน” มีลักษณะตามข้อคำถามที่กำหนดจริงหรือไม่ แทนที่จะประเมินแต่ระดับคุณธรรมของตนเองแต่อย่างเดียว ดังนั้นแบบวัดที่ได้รับกลับคืนมาแม้ผู้ตอบจะให้ข้อมูลที่ดูเหมือนจะใช้ได้ แต่หากความเข้าใจขณะตอบเป็นแบบที่กล่าวมาก็มีความเป็นไปได้ที่ข้อมูลที่ได้จะไม่สะท้อนความจริง

เมื่อผลจากการนำแบบวัดไปใช้จริงเป็นเช่นนี้ ผู้วิจัยจึงได้ตรวจสอบคุณภาพของแบบวัดใหม่ทั้งที่เป็นแบบ Harter และแบบ Likert ผลปรากฏว่าความเที่ยงแบบความสอดคล้องภายในของแบบวัดคุณธรรมที่มีรูปแบบการตอบแบบ Harter เท่ากับ .6442 ส่วนแบบวัดที่ใช้รูปแบบการตอบแบบ Likert มีความเที่ยงเท่ากับ .8571 ซึ่งสูงกว่าแบบแรกมากทั้งที่มีจำนวนข้อรายการ 12 ข้อเท่ากัน ใน การวิจัยนี้ผู้วิจัยจึงตัดสินใจใช้แบบวัดคุณธรรมที่มีรูปแบบการตอบแบบมาตรฐานค่า 5 ระดับตามแบบของ Likert

สำหรับแบบวัดที่มีรูปแบบการตอบแบบ Harter นั้น ผู้วิจัยเห็นว่ายังมีคุณภาพใช้ได้ แต่ในการเก็บข้อมูล ต้องมีการชี้แจงให้ผู้ตอบเข้าใจทุกคน ดังเช่นที่ได้มีการชี้แจงในการทดลองใช้กับกลุ่มตัวอย่างขนาดเล็กซึ่งไม่พบปัญหานี้ ดังนั้นหากจะมีการใช้แบบวัดคุณธรรมแบบ Harter นี้ครั้งต่อไป ต้องมีการอธิบายวิธีการตอบให้กลุ่มตัวอย่างทราบพร้อมกัน ผู้วิจัยเห็นว่าแบบวัดแบบ Harter เป็นแบบวัดที่ไม่เหมาะกับการเก็บข้อมูลทางไปรษณีย์ หรือเก็บในปริมาณมาก เนื่องจากการให้ผู้ตอบอ่านคำชี้แจงเองจะทำให้เข้าใจคลาดเคลื่อนได้ เพราะเป็นแบบวัดที่คนส่วนใหญ่ไม่คุ้นเคย

ชุดที่ 2 แบบสอบถามสำหรับอาจารย์

โครงสร้างของข้อคำถามในแบบสอบถามสำหรับอาจารย์มีเนื้อหาที่คล้ายกับของนิสิตนักศึกษา กระบวนการสร้างเป็นไปตามหลักการเดียวกับแบบสอบถามสำหรับนิสิตนักศึกษา แต่มีความสั้นกว่า รายละเอียดมีดังนี้

ตารางที่ 3.9 โครงสร้างของเนื้อหาในแบบสอบถามสำหรับอาจารย์

ตอนที่	เนื้อหาสาระ	ชุดที่ 1	รูปแบบคำตอบ
1	ข้อมูลเกี่ยวกับผู้ตอบ	7 ข้อ	ปลายเปิดผสมปลายเปิด
2	ระดับคุณธรรมของนิสิตนักศึกษา ตามมาตรวัดแบบ Likert	6 ข้อ	แบบเลือกตอบ
3	เปรียบเทียบคุณธรรมของอาจารย์กับนิสิตนักศึกษา	12 ข้อ	มาตรประมาณค่า 5 ระดับ
4	อิทธิพลของบุคคลที่มีส่วนในการพัฒนาคุณธรรม วิธีการพัฒนาคุณธรรม	12 ข้อ 1 ข้อ	มาตรประมาณค่า 3 ระดับ ปลายเปิด
จำนวน		3 หน้า	

การเก็บรวบรวมข้อมูลสำหรับการวิจัยตอนที่ 1.1

กลุ่มนิสิตนักศึกษา

ในการวิจัยครั้งนี้ใช้ยุทธวิธีในการเก็บข้อมูล 2 วิธี คือ (1) การเก็บข้อมูลจากนิสิตนักศึกษาในห้องเรียน โดยขออนุญาตผู้สอนในห้อง (2) การเก็บข้อมูลนอกห้องเรียน เช่น นักศึกษามหาวิทยาลัยรามคำแหง โดยผู้เก็บข้อมูลจะรอรับแบบสอบถามคืนทันที โดยมีการทำบันทึกถึงอธิการบดีมหาวิทยาลัย คณะบดีคณะต่าง ๆ

กลุ่มอาจารย์

ส่งแบบสอบถามให้อาจารย์ในแต่ละมหาวิทยาลัย อย่างสุ่มเป็นรายบุคคล โดยส่งแบบสอบถามในซองรับข่าวสารของอาจารย์แต่ละท่าน และให้ส่งแบบสอบถามกลับคืนตามที่อยู่ด้านหลังซึ่งติดแสตมป์ให้เรียบร้อยแล้ว

การวิเคราะห์ข้อมูล

1. วิเคราะห์คุณภาพของแบบวัด โดยการหาค่าอำนาจจำแนกรายข้อด้วยการคำนวณค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์แบบเพียร์สัน ทำการตรวจสอบความตรงเชิงโครงสร้างด้วยการวิเคราะห์องค์ประกอบ (factor analysis) โดยใช้การวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงสำรวจ (exploratory factor analysis) คำนวณค่าความเที่ยงโดยใช้สูตรสัมประสิทธิ์แอลฟาของครอนบาค (Cronbach's Alpha Coefficient) การวิเคราะห์คุณภาพของเครื่องมือนี้ใช้โปรแกรมสำเร็จรูป SPSS PC for Windows version 9.0

2. การใช้สถิติภาคบรรยาย ได้แก่ ความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

3. การใช้สถิติสรุปอ้างอิง ได้แก่ การทดสอบค่าที (t-test) การวิเคราะห์ความแปรปรวน (Analysis of Variance) และการวิเคราะห์ถดถอยพหุคูณ (Multiple Regression Analysis)

ตอนที่ 2 การศึกษาจากกรณีตัวอย่าง

กลุ่มตัวอย่าง

กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ นิสิตนักศึกษาที่เต็มใจให้ข้อมูล โดยกรอกรายละเอียดเกี่ยวกับตนเอง และที่อยู่ให้ติดต่อในแบบสอบถามที่ส่งไปครั้งแรก ผู้วิจัยกำหนดการเลือกกรณีตัวอย่างไม่ต่ำกว่า 18 กรณี โดยพยายามให้กระจายตามระดับคุณธรรม คณะ มหาวิทยาลัย และสังกัด

เกณฑ์การเลือกกรณีตัวอย่าง

1. เลือกตามความสมัครใจ
2. ใช้คะแนนคุณธรรมรวมที่วัดได้จากแบบสอบถาม โดยเรียงคะแนนคุณธรรมจากมากไปหาน้อย เลือกกลุ่มที่มีคุณธรรมสูง ปานกลาง ต่ำ และให้กระจายตามสาขาวิชา
3. เลือกกรณีตัวอย่างสำหรับนิสิตนักศึกษาที่มีการประกาศเกียรติคุณว่าเป็นผู้ทำประโยชน์ให้แก่ส่วนรวม
4. หลังจากทำการเก็บข้อมูลพบว่า มีกรณีตัวอย่างทั้งสิ้น 27 คน รายละเอียด ปรากฏในตารางที่ 3.9 โดยเป็นกลุ่มสูง 10 คน กลุ่มปานกลาง 14 คน และกลุ่มต่ำ 3 คน

การเก็บข้อมูล

1. นัดหมายกลุ่มตัวอย่างตามที่อยู่ที่ได้รับ อธิบายกระบวนการเก็บข้อมูล ซึ่งจะมีผู้เข้าไปสัมภาษณ์นิตินิให้เวลาประมาณ 2 ชั่วโมง และมีค่าตอบแทนให้เป็นการขอบคุณ ให้สัญญาว่าจะรักษาความลับ ไม่เปิดเผยชื่อจริง จะใช้นามสมมติ
2. ทำการสัมภาษณ์ และขออนุญาตบันทึกเทป เนื้อหาในการสัมภาษณ์เน้นปัจจัยและกระบวนการที่หล่อหลอมพฤติกรรมของนิสิตนักศึกษาให้มีคุณธรรมระดับที่เป็นอยู่ในปัจจุบัน โดยนิตินิที่เป็นกรณีตัวอย่างจะไม่ทราบคะแนนคุณธรรมของตนเอง
3. ทำการถอดเทป และสังเคราะห์เนื้อหา เก็บข้อมูลเพิ่มเติมหากพบข้อมูลครั้งแรกไม่เพียงพอ
4. สังเคราะห์ปัจจัยและกระบวนการที่เอื้อต่อการพัฒนาคุณธรรมของนิสิตนักศึกษาเข้าด้วยกัน

ตอนที่ 3 การศึกษาจากการการประชุมสัมมนาในกลุ่มผู้ทรงคุณวุฒิ

การจัดประชุมสัมมนาครั้งนี้มีเป้าหมายเพื่อระดมความคิดเกี่ยวกับแนวทางการพัฒนาคุณธรรมแก่นิสิตนักศึกษา จึงมีการเชิญผู้ทรงคุณวุฒิเข้าร่วมสัมมนา เพื่อให้ข้อมูลเกี่ยวกับแนวทางดังกล่าว

กลุ่มผู้ทรงคุณวุฒิ

กลุ่มอาจารย์ที่มีประสบการณ์ในการสอนและมีโอกาสพัฒนาคุณธรรมแก่นิสิตนักศึกษา จำนวน 15-20 คน

ตารางที่ 3.10 จำนวนกลุ่มตัวอย่างของนักศึกษาจากการสัมภาษณ์ จำแนกตามมหาวิทยาลัยและคณะวิชาที่สังกัด

มหาวิทยาลัย	คณะวิชา															รวม
	วิศวกรรม	แพทยฯ	ทันตฯ	วิทย์ฯ	นิเทศฯ	อักษรฯ	บริหาร ธุรกิจ	บัญชี	อุตสาหกรรม	เศรษฐ ศาสตร์	จิตกรรม	สัตวฯ	ศึกษาศาสตร์	พยาบาล	รัฐศาสตร์	
จุฬาลงกรณ์	1(สูง)		1(สูง)		2 (กลาง)	2(ส,ก)		1(สูง)				1 (ต่ำ)				9
ธรรมศาสตร์								2(สูง)								2
เกษตรศาสตร์							1(กลาง)		1 (กลาง)				1(สูง)			3
มอดล			1(สูง)	1(สูง)										2(กลาง)		4
ศรีนครินทรวิโรฒ		1(สูง)											2(กลาง)			3
รามคำแหง															1(กลาง)	1
ศิลปากร											1 (กลาง)					1
พระนครเหนือ				1(กลาง)												1
กรุงเทพ				1(ต่ำ)												1
หอการค้า						1(กลาง)						1 (กลาง)				1
รังสิต					1 (ต่ำ)											1
รวม	1	1	2	3	3	3	1	3	1	1	1	1	3	2	1	27

เกณฑ์การคัดเลือกผู้ทรงคุณวุฒิ

อาจารย์มีคุณสมบัติที่ตรงกับลักษณะใดลักษณะหนึ่งต่อไปนี้

1. เป็นอาจารย์มหาวิทยาลัย
2. มีโอกาสสอนในวิชาที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาคุณธรรมแก่นิสิตนักศึกษา
3. เป็นผู้บริหารหรือคณะกรรมการที่รับผิดชอบด้านการพัฒนากิจกรรมหรือการพัฒนานิสิตนักศึกษาในมหาวิทยาลัย
4. เป็นผู้ที่สนใจด้านคุณธรรม/พฤติกรรมและจริยธรรมของนิสิตนักศึกษาหรืออยู่ในสาขาวิชาที่เกี่ยวข้องกับศาสตร์ของการพัฒนาคุณธรรม

สำหรับในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยเห็นว่ามหาวิทยาลัยหรือสังกัดมหาวิทยาลัยของผู้ทรงคุณวุฒิไม่ได้มีอิทธิพลต่อการให้ข้อมูลในการวิจัยครั้งนี้ เพื่อความสะดวกในการเก็บข้อมูลวิจัย จึงให้ผู้ทรงคุณวุฒิที่อยู่ในจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยเป็นส่วนใหญ่ ในการประชุมจริงพบว่ามีผู้เข้าร่วมประชุมจำนวน 16 คน รวมผู้วิจัยอีก 2 คน รวมเป็นผู้เข้าประชุมทั้งหมด 18 คน

การเก็บข้อมูล

1. จัดประชุมโดยใช้เทคนิคกลุ่มสมมติ (Nominal group technique) โดยเชิญผู้ทรงคุณวุฒิมาประชุมร่วมกันที่คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย แล้วใช้เทคนิคการประเมินความต้องการจำเป็น (needs assessment technique) ในการระดมสมองและจัดเรียงลำดับแนวทางการพัฒนาคุณธรรมที่เหมาะสมที่สุด ในวันพฤหัสบดีที่ 30 ธันวาคม 2542 ณ ห้องประชุมนานาชาติ คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

2. ตารางการประชุมเน้น การนำเสนอผลการวิจัยที่ได้จากการสำรวจด้วยแบบสอบถาม และกรณีตัวอย่าง ซึ่งครอบคลุมระดับคุณธรรมของนิสิตนักศึกษาในปัจจุบัน ปัจจัยและกระบวนการที่มีอิทธิพลต่อการพัฒนาคุณธรรม จากนั้นขอให้ผู้ทรงคุณวุฒิแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับแนวทางในการพัฒนาคุณธรรมเพื่อรูปแบบการพัฒนาคุณธรรมแก่นิสิตนักศึกษา

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

แบบสอบถามให้ผู้ทรงคุณวุฒิให้ข้อมูลก่อนการอภิปราย นำข้อมูลดังกล่าวไปประมวลผลสรุป และนำเสนอที่ประชุมทันที เพื่อให้ที่ประชุมได้รับทราบข้อมูลเกี่ยวกับความคิดเห็นของกลุ่ม จากนั้นจึงมีการอภิปรายร่วมกัน

การวิเคราะห์ข้อมูล

1. ถอดเทป และวิเคราะห์เนื้อหา
2. ข้อมูลเชิงปริมาณใช้สถิติภาคบรรยาย เช่น ความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน
3. สรุปประเด็น และนำเสนอรูปแบบการพัฒนาคุณธรรมแก่นิสิตนักศึกษา

บทที่ 4

ผลการวิจัยจากการสำรวจ

ในบทนี้นำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูลซึ่งแบ่งเป็น 4 ส่วน ดังนี้

ส่วนที่ 1 ผลการวิจัยจากกลุ่มตัวอย่างที่เป็นนิสิตนักศึกษา

ส่วนที่ 2 ผลการวิจัยจากกลุ่มตัวอย่างที่เป็นอาจารย์

ส่วนที่ 3 ผลการเปรียบเทียบคุณธรรมตามการรับรู้ของกลุ่มนิสิตนักศึกษาและอาจารย์

ส่วนที่ 4 ปัจจัยและกระบวนการที่มีอิทธิพลต่อคุณธรรมของนิสิตนักศึกษา

ส่วนที่ 1 ผลการวิจัยจากกลุ่มตัวอย่างที่เป็นนิสิตนักศึกษา

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลในส่วนนี้ แบ่งออกเป็น 4 ตอน ได้แก่ ลักษณะของกลุ่มตัวอย่างระดับคุณธรรมของนิสิตนักศึกษา ตัวแปรที่อธิบายระดับคุณธรรมของนิสิตนักศึกษา และกระบวนการพัฒนาคุณธรรมของนิสิตนักศึกษา การวิจัยในตอนนี้ต้องการตอบคำถามวิจัยที่ว่าลักษณะของนิสิตนักศึกษาส่วนใหญ่เป็นเช่นใด มีภูมิหลังทั้งทางครอบครัวและการศึกษา และสภาพแวดล้อมอื่นๆ อย่างไรบ้าง และคุณธรรมระดับบุคคลเพื่อมุ่งประโยชน์ส่วนรวมของนิสิตนักศึกษาอยู่ในระดับใด ตัวแปรด้านภูมิหลังของนิสิตนักศึกษา และกระบวนการอะไรบ้างที่สามารถอธิบายระดับคุณธรรมของนิสิตนักศึกษาได้ดี

คุณธรรมที่ทำการศึกษาในการวิจัยครั้งนี้ประกอบด้วยคุณธรรม 4 ชุด ได้แก่ คุณธรรมที่เป็นปัจจัยแรงผลักดัน คุณธรรมที่เป็นปัจจัยหล่อเลี้ยง คุณธรรมที่เป็นปัจจัยเหนี่ยวรั้ง และคุณธรรมที่เป็นปัจจัยสนับสนุน ภายใต้แต่ละปัจจัยประกอบด้วยคุณธรรมย่อยรวมทั้งหมด 12 ตัว ดังต่อไปนี้

ปัจจัยแรงผลักดัน ประกอบด้วยคุณธรรม 4 ประการ ได้แก่ ความขยัน อดทน พึ่งตนเอง และมีวินัย

ปัจจัยหล่อเลี้ยง ประกอบด้วยคุณธรรม 4 ประการ ได้แก่ ฉันทะ สัจจะ ความรับผิดชอบ และความกตัญญู

ปัจจัยเหนี่ยวรั้ง ประกอบด้วยคุณธรรม 2 ประการ ได้แก่ ความมีสติ ความตั้งใจดี

ปัจจัยสนับสนุน ประกอบด้วยคุณธรรม 2 ประการ ได้แก่ ความมีเมตตา ความไม่เห็นแก่ตัว การวิเคราะห์ข้อมูลจะมีทั้งการวิเคราะห์รายคุณธรรมย่อยแต่ละตัวและสรุปรวมแต่ละปัจจัยตลอดจนระดับคุณธรรมโดยรวมทั้งหมด 12 ตัว วิธีการที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูลจะใช้ทั้งสถิติภาคบรรยาย ได้แก่ เป็นความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และการวิเคราะห์ตารางไขว้ (cross-tabulation) เพื่ออธิบายความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปร สำหรับคำถามปลายเปิดนั้นจะใช้การวิเคราะห์เนื้อหา นอกจากนี้ยังใช้สถิติภาคสรุปอ้างอิง ได้แก่ การทดสอบค่าที (t-test) และการ

วิเคราะห์ความแปรปรวน (Analysis of Variance) เพื่อเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยระหว่างกลุ่ม สำหรับการศึกษาดัชนีที่อธิบายคุณธรรมของนิสิตนักศึกษานั้น จะใช้การวิเคราะห์ถดถอยพหุคูณ

ตอนที่ 1.1 ลักษณะของกลุ่มตัวอย่าง

1.1.1 ภูมิหลังทางการศึกษาและครอบครัว

ตารางที่ 4.1 แสดงจำนวนนักศึกษาจำแนกตามสังกัดของมหาวิทยาลัยและสาขาวิชาตามกรอบการสุ่มที่ผู้วิจัยกำหนดในบทที่ 3 ผลปรากฏว่านักศึกษาส่วนใหญ่ที่ตอบแบบสอบถามกลับคืนมาสังกัดมหาวิทยาลัยรัฐบาลมากกว่าเอกชนในทุกสาขาวิชา โดยที่สาขาวิชามนุษยศาสตร์มีจำนวนนักศึกษาที่สังกัดมหาวิทยาลัยรัฐบาลมากที่สุดคือ ร้อยละ 83.98 และสังกัดมหาวิทยาลัยเอกชนร้อยละ 16.02 ส่วนสาขาวิชาสังคมศาสตร์มีจำนวนนักศึกษาที่สังกัดมหาวิทยาลัยรัฐบาลน้อยที่สุดเมื่อเทียบกับสาขาวิชาอื่นคือร้อยละ 74.89 และสังกัดมหาวิทยาลัยเอกชนร้อยละ 25.11

ตารางที่ 4.1 ร้อยละของนักศึกษาจำแนกตามสังกัดของมหาวิทยาลัยและสาขาวิชา

สาขาวิชา	สังกัด		รวม
	รัฐบาล	เอกชน	
วิทยาศาสตร์การแพทย์	401 (80.52)	97 (19.48)	498 (100.00)
วิทยาศาสตร์เทคโนโลยี	439 (75.17)	145 (24.83)	584 (100.00)
สังคมศาสตร์	823 (74.89)	276 (25.11)	1099 (100.00)
มนุษยศาสตร์	697 (83.98)	133 (16.02)	830 (100.00)
รวม	2360 (78.38)	651 (21.62)	3011 (100.00)

ตารางที่ 4.2 แสดงจำนวนนักศึกษาจำแนกตามสาขาวิชาและการนับถือศาสนา ผลปรากฏว่าส่วนใหญ่ศึกษานับถือศาสนาพุทธในทุกสาขาวิชา คือประมาณร้อยละ 90 ขึ้นไป โดยที่สาขาวิชาวิทยาศาสตร์การแพทย์และสาขาวิชามนุษยศาสตร์จะนับถือศาสนาคริสต์และศาสนาอิสลาม รองลงมาตามลำดับจากศาสนาพุทธ ส่วนสาขาวิชาวิทยาศาสตร์เทคโนโลยีและสาขาวิชาสังคมศาสตร์ นับถือศาสนาอิสลามและคริสต์ รองลงมาตามลำดับจากศาสนาพุทธ

ตารางที่ 4.2 ร้อยละของนักศึกษาจำแนกตามสาขาวิชาและศาสนา

สาขาวิชา	ศาสนา				รวม
	พุทธ	คริสต์	อิสลาม	อื่น ๆ	
วิทยาศาสตร์การแพทย์	477 (95.78)	14 (2.81)	6 (1.20)	1 (0.20)	498 (100.00)
วิทยาศาสตร์เทคโนโลยี	562 (96.23)	6 (1.03)	15 (2.57)	1 (0.17)	584 (100.00)
สังคมศาสตร์	1029 (93.63)	28 (2.55)	37 (3.37)	5 (0.45)	1099 (100.00)
มนุษยศาสตร์	786 (94.70)	23 (2.77)	15 (1.81)	6 (0.72)	830 (100.00)
รวม	2854 (94.79)	71 (2.36)	73 (2.42)	13 (0.43)	3011 (100.00)

ตารางที่ 4.3 แสดงจำนวนนักศึกษาจำแนกตามสาขาวิชาและเพศที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้พบว่าในสาขาวิชาวิทยาศาสตร์การแพทย์และสาขาวิชาวิทยาศาสตร์เทคโนโลยี นักศึกษาชายและหญิงมีส่วนต่างกันมาก โดยสาขาวิชาวิทยาศาสตร์การแพทย์มีนักศึกษาชายร้อยละ 32.53 และนักศึกษานหญิงร้อยละ 67.47 ในขณะที่สาขาวิชาวิทยาศาสตร์เทคโนโลยีมีนักศึกษาชายร้อยละ 63.01 และนักศึกษานหญิงร้อยละ 36.99 ในขณะที่สาขาวิชาสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์ ส่วนของนักศึกษาชายและหญิงใกล้เคียงกัน เมื่อมองภาพโดยรวมทุกสาขาวิชา พบว่านักศึกษาชาย มีร้อยละ 47.56 และนักศึกษานหญิงร้อยละ 52.44 ซึ่งอยู่ในสัดส่วนที่ใกล้เคียงกัน

ตารางที่ 4.3 ร้อยละของนักศึกษาจำแนกตามสาขาวิชาและเพศ

สาขาวิชา	เพศ		รวม
	ชาย	หญิง	
วิทยาศาสตร์การแพทย์	162 (32.53)	336 (67.47)	498 (100.00)
วิทยาศาสตร์เทคโนโลยี	368 (63.01)	216 (36.99)	584 (100.00)
สังคมศาสตร์	474 (43.13)	625 (56.87)	1,099(100.00)
มนุษยศาสตร์	428 (51.57)	402 (48.43)	830 (100.00)
รวม	1,432(47.56)	1,579(52.44)	3,011(100.00)

ตารางที่ 4.4 แสดงจำนวนนักศึกษาจำแนกตามสาขาวิชาและรายได้ของครอบครัว ผลปรากฏว่ารายได้ครอบครัวโดยเฉลี่ยต่อเดือนของนักศึกษาส่วนใหญ่อยู่ในช่วง 10,001-20,000 บาท รองลงมาคือช่วง 20,001-30,000 บาท เมื่อแยกพิจารณาตามสาขาวิชาพบว่ารายได้ของครอบครัวโดยเฉลี่ยต่อเดือนของนักศึกษาสาขาวิชาวิทยาศาสตร์การแพทย์ส่วนใหญ่อยู่ในช่วง 20,001-30,000 บาท ส่วนนักศึกษาสาขาวิชาวิทยาศาสตร์เทคโนโลยี สาขาวิชาสังคมศาสตร์และสาขาวิชามนุษยศาสตร์ ส่วนใหญ่อยู่ในช่วง 10,001-20,000 บาท

ตารางที่ 4.4 ร้อยละของนักศึกษาจำแนกตามสาขาวิชาและรายได้ของครอบครัว

รายได้ครอบครัวโดยเฉลี่ยต่อเดือน (รวมทั้งบิดามารดา)	สาขาวิชา				รวม
	วิทยาศาสตร์การแพทย์	วิทยาศาสตร์เทคโนโลยี	สังคมศาสตร์	มนุษยศาสตร์	
ต่ำกว่า 10,001 บาท	63 (12.65)	116 (19.86)	225 (20.47)	170 (20.48)	574 (19.06)
10,001 - 20,000 บาท	93 (18.67)	168 (28.77)	322 (29.30)	203 (24.46)	786 (26.10)
20,001 - 30,000 บาท	112 (22.49)	131 (22.43)	201 (18.29)	186 (22.41)	630 (20.92)
30,001 - 40,000 บาท	73 (14.66)	58 (9.93)	106 (9.65)	105 (12.65)	342 (11.36)
40,001 - 50,000 บาท	52 (10.44)	48 (8.22)	83 (7.55)	68 (8.19)	251 (8.34)
มากกว่า 50,000 บาท	105 (21.08)	63 (10.79)	162 (14.74)	98 (11.81)	428 (14.21)
รวม	498(100.00)	584(100.00)	1,099(100.00)	830(100.00)	3,011(100.00)

ตารางที่ 4.5 แสดงจำนวนนักศึกษาจำแนกตามสาขาวิชาและสภาพครอบครัว ผลปรากฏว่าส่วนใหญ่บิดามารดาของนักศึกษาจะอยู่ด้วยกัน รองลงมาคือบิดาหรือมารดาเสียชีวิตแล้วและบิดามารดาหย่าร้างกัน ในทุกสาขาวิชา ยกเว้นสาขาวิชามนุษยศาสตร์ที่จำนวนบิดาหรือมารดาเสียชีวิตแล้วและบิดามารดาหย่าร้างกันมีสัดส่วนเท่ากัน คือ ร้อยละ 9.28

ตารางที่ 4.5 ร้อยละของนักศึกษาจำแนกตามสาขาวิชาและสถานภาพของครอบครัว

รายได้ครอบครัวโดยเฉลี่ยต่อเดือน	สาขาวิชา				รวม
	วิทยาศาสตร์การแพทย์	วิทยาศาสตร์เทคโนโลยี	สังคมศาสตร์	มนุษยศาสตร์	
บิดามารดาอยู่ด้วยกัน	423 (84.94)	484 (82.88)	885 (80.53)	676 (81.45)	2,468(81.97)
บิดามารดาหย่าร้างกัน	26 (5.22)	43 (7.36)	78 (7.10)	77 (9.28)	224 (7.44)
บิดา/มารดาเสียชีวิต	49 (9.84)	57 (9.76)	136 (12.37)	77 (9.28)	319 (10.59)
รวม	498(100.00)	584 (100.00)	1,099(100.00)	830 (100.00)	3,011(100.00)

ตารางที่ 4.6 แสดงจำนวนนักศึกษาจำแนกตามสาขาวิชาและการพักอาศัย ผลปรากฏว่าส่วนใหญ่ นักศึกษาอาศัยอยู่กับบิดามารดา (ร้อยละ 47.26) รองลงมาคือ อาศัยอยู่กับเพื่อนฝูง (ร้อยละ 19.63) และอาศัยกับผู้ปกครอง ญาติ (ร้อยละ 16.90) ตามลำดับในทุกสาขาวิชา

ตารางที่ 4.6 ร้อยละของนักศึกษาจำแนกตามสาขาวิชาและการพักอาศัย

ที่พักอาศัยในปัจจุบัน	สาขาวิชา				รวม
	วิทยาศาสตร์การแพทย์	วิทยาศาสตร์เทคโนโลยี	สังคมศาสตร์	มนุษยศาสตร์	
บิดา มารดา	311 (62.45)	270 (46.23)	437 (39.76)	405 (48.80)	1,423 (47.26)
ผู้ปกครอง ญาติ	50 (10.04)	102 (17.47)	232 (21.11)	125 (15.06)	509 (16.90)
เพื่อนฝูง	51 (10.24)	102 (17.47)	274 (24.93)	164 (19.76)	591 (19.63)
อยู่คนเดียว	31 (6.22)	56 (9.59)	102 (9.28)	67 (8.07)	256 (8.50)
อยู่กับพระในวัด	-	3 (0.51)	4 (0.36)	8 (0.96)	15 (0.50)
อื่น ๆ	55 (11.04)	51 (8.73)	50 (4.55)	61 (7.35)	217 (7.21)
รวม	498 (100.00)	584 (100.00)	1,099(100.00)	830 (100.00)	3,011(100.00)

โดยสรุปรวม ผลการวิเคราะห์ภูมิหลังของกลุ่มตัวอย่างพบว่านิสิตนักศึกษาที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้มาจากมหาวิทยาลัยของรัฐมากกว่าเอกชน โดยมีนิสิตนักศึกษาที่อยู่ในสาขาวิชาสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์มากกว่าสาขาวิทยาศาสตร์การแพทย์และวิทยาศาสตร์เทคโนโลยี สัดส่วนของนิสิตนักศึกษาที่เป็นหญิงและชายใกล้เคียงกัน แต่หากพิจารณาแยกตามสาขาวิชาพบว่าสาขาวิทยาศาสตร์การแพทย์มีเพศหญิงในสัดส่วนที่มากกว่า ในขณะที่สาขาวิทยาศาสตร์เทคโนโลยีมีเพศชายมากกว่า ด้านรายได้ของครอบครัวมีการกระจายตั้งแต่ช่วงต่ำกว่า 10,000 – 50,000 บาทขึ้นไป

กลุ่มตัวอย่างประมาณร้อยละ 82 มีลักษณะครอบครัวที่บิดามารดาจะอยู่ด้วยกัน นอกจากนี้ยังพบว่าประมาณร้อยละ 47 พักอาศัยอยู่กับบิดามารดา นอกนั้นพักอยู่กับญาติพี่น้องและ เพื่อนฝูง

1.1.2 ภูมิหลังด้านการอบรมเลี้ยงดู

ตารางที่ 4.7 แสดงจำนวนนักศึกษาจำแนกตามสาขาวิชาและผู้ที่มียุติพลต่อแนวทางการดำเนินชีวิต ผลปรากฏว่ากลุ่มตัวอย่างประมาณร้อยละ 36.43 ให้ข้อมูลว่าผู้ที่มียุติพลมากที่สุดต่อการกำหนดแนวทางการดำเนินชีวิตของนิสิตนักศึกษาคือมารดา รองลงมาร้อยละ 26.47 ได้รับความอิทธิพลจากคนอื่น ๆ และร้อยละ 24.38 ตอบว่าได้รับอิทธิพลจากบิดา สภาพเช่นนี้เกิดขึ้นในทำนองเดียวกันในทุกสาขาวิชา

ตารางที่ 4.7 ร้อยละของนักศึกษาจำแนกตามสาขาวิชาและผู้ที่มียุติพลต่อแนวทางการดำเนินชีวิต

ผู้มียุติพลต่อการกำหนดแนวทางการดำเนินชีวิต	สาขาวิชา				รวม
	วิทยาศาสตร์การแพทย์	วิทยาศาสตร์เทคโนโลยี	สังคมศาสตร์	มนุษยศาสตร์	
บิดา	129 (25.90)	150 (25.68)	272 (24.75)	183 (22.05)	734 (24.38)
มารดา	217 (43.57)	214 (36.64)	396 (36.03)	270 (32.53)	1,097(36.43)
ครูอาจารย์	2 (0.40)	5 (0.86)	10 (0.91)	11 (1.33)	28 (0.93)
ญาติพี่น้อง	21 (4.22)	25 (4.28)	82 (7.46)	54 (6.51)	182 (6.04)
เพื่อนฝูง	20 (4.02)	33 (5.65)	46 (4.19)	53 (6.39)	152 (5.05)
พระภิกษุสงฆ์	6 (1.20)	4 (0.68)	5 (0.45)	6 (0.72)	21 (0.70)
อื่น ๆ	103 (20.68)	153 (26.20)	288 (26.21)	253 (30.48)	797 (26.47)
รวม	498 (100.00)	584 (100.00)	1,099 (100.00)	830 (100.00)	3,011 (100.00)

ตารางที่ 4.8 แสดงจำนวนนักศึกษาจำแนกตามสาขาวิชาและผู้เป็นแบบอย่าง ผลปรากฏว่าโดยภาพรวมพบว่านักศึกษาประมาณร้อยละ 29.79 ตอบว่าไม่ได้ยึดผู้ใดเป็นแบบอย่างในการดำเนินชีวิต รองลงมาร้อยละ 27.63 ตอบว่ายึดบิดาเป็นแบบอย่าง และร้อยละ 23.21 ยึดมารดาเป็นแบบอย่าง แต่เมื่อพิจารณาแยกเป็นสาขาวิชาพบว่าทุกสาขาวิชายกเว้นสาขาวิชาสังคมศาสตร์ที่มีลักษณะการตอบเหมือนภาพรวม โดยกลุ่มตัวอย่างในสาขาวิชาสังคมศาสตร์ร้อยละ 28.48 ตอบว่าผู้ที่เป็นแบบอย่างที่นักศึกษาอยากจะทำตัวให้เหมือนมากที่สุดคือ บิดา รองลงมาคือมารดา (ร้อยละ 27.39) และไม่ได้ยึดผู้ใดเป็นแบบอย่าง (ร้อยละ 26.93)

ตารางที่ 4.8 ร้อยละของนักศึกษาจำแนกตามสาขาวิชาและผู้เป็นแบบอย่าง

ผู้ที่เป็นแบบอย่าง ที่อยากจะทำตัวให้ เหมือนมากที่สุด	สาขาวิชา				รวม
	วิทยาศาสตร์ การแพทย์	วิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี	สังคมศาสตร์	มนุษยศาสตร์	
ไม่มี	153 (30.72)	192 (32.88)	296 (26.93)	256 (30.84)	897 (29.79)
บิดา	132 (26.51)	167 (28.60)	313 (28.48)	220 (26.51)	832 (27.63)
มารดา	127 (25.50)	118 (20.21)	301 (27.39)	156 (18.80)	702 (23.31)
ครูอาจารย์	37 (7.43)	34 (5.82)	47 (4.28)	74 (8.92)	192 (6.38)
อื่น ๆ	49 (9.84)	73 (12.50)	142 (12.92)	124 (14.94)	388 (12.89)
รวม	498 (100.00)	584 (100.00)	1,099(100.00)	830 (100.00)	3,011(100.00)

ตารางที่ 4.9 แสดงจำนวนนักศึกษาจำแนกตามสาขาวิชาและคุณลักษณะของบุคคลที่ยึดเป็นแบบอย่าง ผลปรากฏว่าคุณลักษณะพิเศษของบุคคลที่ยึดเป็นแบบอย่างมากที่สุด คือ เป็นคนดี มีคุณธรรม (ร้อยละ 45.57) รองลงมาคือ เป็นผู้ที่มีพระคุณที่รักและเคารพ (ร้อยละ 24.08) และเป็นคนเก่ง ประสบความสำเร็จ (ร้อยละ 21.45) แต่เมื่อพิจารณาเป็นสาขาวิชาพบว่าสาขาวิชาสังคมศาสตร์และสาขาวิชามนุษยศาสตร์ มีลักษณะแตกต่างไปคือ คุณลักษณะพิเศษของบุคคลที่ยึดเป็นแบบอย่างมากที่สุด คือ เป็นคนดี มีคุณธรรม รองลงมาคือ เป็นคนเก่ง ประสบความสำเร็จ และเป็นผู้ที่มีพระคุณที่รักและเคารพ

ตารางที่ 4.9 ร้อยละของนักศึกษาจำแนกตามสาขาวิชาและคุณลักษณะของบุคคลที่ยึดเป็นแบบอย่าง

คุณลักษณะพิเศษของบุคคล ที่ยึดเป็นแบบอย่าง	สาขาวิชา				รวม
	วิทยาศาสตร์ การแพทย์	วิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี	สังคมศาสตร์	มนุษยศาสตร์	
เป็นคนเก่ง ประสบความสำเร็จ	106 (21.29)	125 (21.40)	229 (20.84)	186 (22.41)	646 (21.45)
เป็นคนดี มีคุณธรรม	251 (50.40)	263 (45.03)	476 (43.31)	382 (46.02)	1,372(45.57)
เป็นผู้ที่มีพระคุณที่รักและเคารพ	105 (21.08)	143 (24.49)	299 (27.21)	178 (21.45)	725 (24.08)
อื่น ๆ	36 (7.23)	53 (9.08)	95 (8.64)	84 (10.12)	268 (8.90)
รวม	498 (100.00)	584 (100.00)	1,099(100.00)	830 (100.00)	3,011(100.00)

ตารางที่ 4.10 แสดงจำนวนนักศึกษาจำแนกตามสาขาวิชาและผู้บรมสั่งสอน ผลปรากฏว่าบุคคลที่อบรมสั่งสอนลักษณะนิสัยที่ดีและพฤติกรรมที่ดีในปัจจุบันมากที่สุด คือ พ่อแม่ ปู่ย่า ตายาย (ร้อยละ 70.14) รองลงมา คือ รู้จักคิดได้เอง ไม่มีใครสอน (ร้อยละ 16.51) โดยมีลักษณะการแจกแจงที่สอดคล้องกันในทุกสาขาวิชา

ตารางที่ 4.10 ร้อยละของนักศึกษาจำแนกตามสาขาวิชาและผู้อบรมสั่งสอน

บุคคลที่อบรมสั่งสอน ลักษณะนิสัยที่ดีและ พฤติกรรมที่ดีในปัจจุบัน	สาขาวิชา				รวม
	วิทยาศาสตร์ การแพทย์	วิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี	สังคมศาสตร์	มนุษยศาสตร์	
รู้จักคิดได้เอง ไม่มีใครสอน	67 (13.45)	94 (16.10)	186 (16.92)	150 (18.07)	497 (16.51)
พ่อแม่ ปู่ย่าตายาย	367 (73.69)	419 (71.75)	773 (70.34)	553 (66.63)	2,112 (70.14)
ครูอาจารย์	25 (5.02)	16 (2.74)	47 (4.28)	30 (3.61)	118 (3.92)
เพื่อนฝูง	3 (0.60)	4 (0.68)	10 (0.91)	9 (1.08)	26 (0.86)
คำสั่งสอนของพระ/นักบวช	9 (1.81)	16 (2.74)	22 (2.00)	27 (3.25)	74 (2.46)
อื่น ๆ	27 (5.42)	35 (5.99)	61 (5.55)	61 (7.35)	184 (6.11)
รวม	498 (100.00)	584(100.00)	1,099(100.00)	830 (100.00)	3,011(100.00)

ผลการวิเคราะห์ภูมิหลังด้านการอบรมเลี้ยงดูพบว่า นิสิตนักศึกษาร้อยละ 36 คิดว่ามารดา มีอิทธิพลต่อการกำหนดแนวทางการดำเนินชีวิต และร้อยละ 24 ได้รับอิทธิพลจากบิดา นอกจากนี้ยังพบว่าประมาณร้อยละ 50 ยึดบิดาหรือมารดาเป็นแบบอย่างที่ต้องการเลียนแบบประมาณร้อยละ 6 ยึดครูเป็นแบบอย่าง เป็นที่น่าสังเกตว่านิสิตนักศึกษาประมาณร้อยละ 30 ระบุว่าไม่มีใครที่เขาต้องการเอาเยี่ยงเป็นแบบ สำหรับผู้ที่มีบุคคลที่ต้องการยึดเป็นแบบอย่างให้เหตุผลที่น่าสนใจ โดยประมาณร้อยละ 46 ให้เหตุผลในการยึดบุคคลต่าง ๆ เป็นแบบอย่างว่าเพราะความเป็นคนดีของบุคคลนั้น ในขณะที่ร้อยละ 24 ให้เหตุผลว่าเพราะบุคคลนั้นเป็นผู้ที่มีพระคุณ เป็นที่รักและเคารพ และประมาณร้อยละ 21 ให้เหตุผลว่าเพราะบุคคลนั้นเป็นคนเก่งและประสบความสำเร็จ

กลุ่มนิสิตนักศึกษาร้อยละ 70 ระบุว่าพ่อแม่ปู่ย่าตายายเป็นผู้ให้การอบรมสั่งสอนนิสัยและพฤติกรรม ดี ๆ ที่เป็นอยู่ในปัจจุบันนี้ มีเพียงร้อยละ 4 ที่ตอบว่าได้รับการอบรมจากครูอาจารย์ สำหรับผู้ที่ได้รับอิทธิพลจากการชี้แนะของเพื่อนมีไม่ถึงร้อยละ 1 อย่างไรก็ตาม กลุ่มตัวอย่างประมาณร้อยละ 17 ตอบว่าการที่เป็นคนดีอยู่ทุกวันนี้เกิดจากการรู้จักคิดได้เอง ไม่มีใครสอน ผลการวิจัยในที่พบนี้เป็นการสรุปในลักษณะภาพรวม แต่หากพิจารณาเป็นรายสาขาวิชาก็พบว่าข้อค้นพบไม่ค่อยต่างไปจากการวิเคราะห์ในลักษณะสรุปรวม

ตอนที่ 1.2 ระดับคุณธรรมของนิสิตนักศึกษา

การวิเคราะห์ข้อมูลในตอนี้แสดงระดับคุณธรรมของนิสิตนักศึกษาซึ่งจำแนกตามชุดของคุณธรรม 4 ชุด ได้แก่ (1) บัณฑิตแรงผลักดัน (2) บัณฑิตหล่อเลี้ยง (3) บัณฑิตเหนียวรั้ง และ (4) บัณฑิตสนับสนุน ภายใต้แต่ละชุดจะมีคุณธรรมย่อยรวมทั้งหมดมีคุณธรรมย่อย 12 ตัว โดยเปรียบเทียบความแตกต่างของระดับคุณธรรมระหว่างสาขาวิชา

1.2.1 ความพอใจในตนเองของนิสิตนักศึกษา

ตารางที่ 4.11 แสดงจำนวนนักศึกษาจำแนกตามสาขาวิชาและความพอใจในความเป็นตัวเองของนักศึกษา ผลปรากฏว่านักศึกษาทุกสาขาวิชามีความพอใจในความเป็นตัวเองระดับปานกลาง (ร้อยละ 65.59) รองลงมาคือ พอใจมาก (22.82) และยังไม่พอใจ (ร้อยละ 11.39)

ตารางที่ 4.11 ร้อยละของนักศึกษาจำแนกตามสาขาวิชาและความพอใจในตนเอง

ความพอใจในความเป็นตัวเองในวันนี้	สาขาวิชา				รวม
	วิทยาศาสตร์การแพทย์	วิทยาศาสตร์เทคโนโลยี	สังคมศาสตร์	มนุษยศาสตร์	
ยังไม่พอใจ	43 (8.63)	79 (13.53)	130 (11.83)	97 (11.69)	349 (11.59)
พอใจปานกลาง	345 (69.28)	378 (64.73)	707 (64.33)	545 (65.66)	1,975(65.59)
พอใจมาก	110 (22.09)	127 (21.75)	262 (23.84)	188 (22.65)	687 (22.82)
รวม	498 (100.00)	584 (100.00)	1,099(100.00)	830 (100.00)	3,011(100.00)

1.2.2 คุณธรรมรวมภายใต้ชุดของปัจจัย

ตารางที่ 4.12 แสดงจำนวนนิสิตนักศึกษาตามระดับคุณธรรมที่ตรงกับตัวนิสิตนักศึกษามากที่สุด ผลปรากฏว่าส่วนใหญ่ศึกษามีคุณธรรมชุดที่ 2 คือปัจจัยหล่อเลี้ยง ได้แก่ ด้านความฉันทะ (อยากทำในสิ่งดี) สัจจะ (ตั้งใจจริง) รับผิดชอบ กตัญญู มากที่สุด (ร้อยละ 51.94) รองลงมาคุณธรรมชุดที่ 4 ปัจจัยสนับสนุนคือ มีเมตตา ไม่เห็นแก่ตัว ไม่เอาเปรียบใคร (ร้อยละ 26.74) คุณธรรมชุดที่ 1 ปัจจัยแรงผลักดัน ได้แก่ ขยันอดทน พึ่งตนเอง มีวินัย (ร้อยละ 11.52) และคุณธรรมชุดที่ 3 ความมีสติรอบคอบและตั้งใจดี (ร้อยละ 9.80)

ตารางที่ 4.12 ร้อยละของนักศึกษาจำแนกตามสาขาวิชาและคุณธรรมที่ตรงกับตนเองมากที่สุด

คุณธรรมที่ตรงกับตัวท่านมากที่สุด	สาขาวิชา				รวม
	วิทยาศาสตร์การแพทย์	วิทยาศาสตร์เทคโนโลยี	สังคมศาสตร์	มนุษยศาสตร์	
ชุดที่ 1 ปัจจัยแรงผลักดัน ขยันอดทน พึ่งตนเอง มีวินัย	48 (9.64)	69 (11.82)	131 (11.92)	99 (11.93)	347 (11.52)
ชุดที่ 2 ปัจจัยหล่อเลี้ยง อยากทำในสิ่งดี ตั้งใจจริง รับผิดชอบต่อ กตัญญู	288 (57.83)	318 (54.45)	541 (49.23)	417 (50.24)	1564 (51.94)
ชุดที่ 3 ปัจจัยเหนียวรั้ง มีสติรอบคอบ ตั้งใจดี	26 (5.22)	51 (8.73)	118 (10.74)	100 (12.05)	295 (9.80)
ชุดที่ 4 ปัจจัยสนับสนุน มีเมตตา ไม่เห็นแก่ตัว	136 (27.31)	146 (25.00)	309 (28.12)	214 (25.78)	805 (26.74)
รวม	498 (100.00)	584 (100.00)	1,099 (100.00)	830 (100.00)	3,011 (100.00)

ตารางที่ 4.13 แสดงจำนวนนักศึกษาจำแนกตามสาขาวิชาและคุณธรรมที่ตรงกับตัวนิสิต นักศึกษาน้อยที่สุด ผลปรากฏว่า ส่วนใหญ่คุณธรรมที่ตรงกับนักศึกษาน้อยที่สุด คือ มีสติ รอบคอบ ตั้งจิตดี (ร้อยละ 47.36) รองลงมา คือ ขยันอดทน พึ่งตนเอง มีวินัย (ร้อยละ 41.48) ซึ่งทุกสาขาวิชามีจำนวนร้อยละที่ใกล้เคียงกัน ยกเว้นในอันดับที่ 3 ที่มีการสลับกันคือ ในสาขาวิชา วิทยาศาสตร์การแพทย์และวิทยาศาสตร์เทคโนโลยี คือ มีเมตตา ไม่เห็นแก่ตัว ไม่เอาเปรียบใคร อันดับที่ 4 อยากทำในสิ่งดี ตั้งใจจริง รับผิดชอบ กตัญญู ส่วนในสาขาวิชาสังคมศาสตร์และสาขา ศึกษามนุษยศาสตร์ อันดับที่ 3 คือ อยากทำในสิ่งดี ตั้งใจจริง รับผิดชอบ กตัญญู อันดับที่ 4 คือ มีเมตตา ไม่เห็นแก่ตัว ไม่เอาเปรียบใคร

ตารางที่ 4.13 ร้อยละของนักศึกษาจำแนกตามสาขาวิชาและคุณธรรมที่ตรงกับตนเองน้อยที่สุด

คุณธรรมที่ตรงกับ ตัวหาน้อยที่สุด	สาขาวิชา				รวม
	วิทยาศาสตร์ การแพทย์	วิทยาศาสตร์/ เทคโนโลยี	สังคมศาสตร์	มนุษยศาสตร์	
ชุดที่ 1 ปัจจัยแรงผลักดัน ขยันอดทน พึ่งตนเอง มีวินัย	209 (41.97)	260 (44.52)	446 (40.58)	334 (40.24)	1249 (41.48)
ชุดที่ 2 ปัจจัยหล่อเลี้ยง อยากทำในสิ่งดี ตั้งใจจริง รับ ผิดชอบ กตัญญู	15 (3.01)	26 (4.45)	64 (5.82)	51 (6.14)	156 (5.18)
ชุดที่ 3 ปัจจัยเหนียวรั้ง มีสติรอบคอบ ตั้งจิตดี	241 (48.39)	255 (43.66)	534 (48.59)	396 (47.71)	1426 (47.36)
ชุดที่ 4 ปัจจัยสนับสนุน มีเมตตา ไม่เห็นแก่ตัว	33 (6.63)	43 (7.36)	55 (5.00)	49 (5.90)	180 (5.98)
รวม	498 (100.00)	584 (100.00)	1099 (100.00)	830 (100.00)	3011 (100.00)

1.2.3 คุณธรรมชุดปัจจัยแรงผลักดัน

ตารางที่ 4.14 แสดงจำนวนนักศึกษาจำแนกคุณธรรมชุดปัจจัยแรงผลักดันซึ่งจำแนกเป็น คุณธรรมย่อย 4 ตัว ผลปรากฏว่า นิสิตนักศึกษาร้อยละ 44.9 ตอบว่าตนเองมีคุณธรรมด้านความ สามารถพึ่งตนเองมากที่สุด รองลงมาคือ ความอดทน (ร้อยละ 27.33) การมีวินัย (ร้อยละ 15.74) และความขยันหมั่นเพียร (ร้อยละ 12.02) เมื่อพิจารณาแยกตามสาขาวิชา พบว่าให้ผล การวิจัยสอดคล้องกันกับการวิเคราะห์ในลักษณะสรุปรวม

ตารางที่ 4.14 ร้อยละของนักศึกษาจำแนกตามสาขาวิชาและคุณธรรมชุดปัจจัยแรงผลักดัน

คุณธรรมที่ตรงกับ ตัวท่านมากที่สุด	สาขาวิชา				รวม
	วิทยาศาสตร์ การแพทย์	วิทยาศาสตร์/ เทคโนโลยี	สังคมศาสตร์	มนุษยศาสตร์	
ความขยันหมั่นเพียร	74 (14.86)	62 (10.62)	123 (11.19)	103 (12.41)	362 (12.02)
ความอดทน	130 (26.10)	175 (29.97)	306 (27.84)	212 (25.54)	823 (27.33)
ความสามารถพึ่งตนเอง	211 (42.37)	258 (44.18)	489 (44.49)	394 (47.47)	1352 (44.90)
การมีวินัย	83 (16.67)	89 (15.24)	181 (16.47)	121 (14.58)	474 (15.74)
รวม	498 (100.00)	584 (100.00)	1099 (100.00)	830 (100.00)	3011 (100.00)

1.2.4 คุณธรรมชุดปัจจัยหล่อเลี้ยง

ตารางที่ 4.15 แสดงจำนวนนักศึกษาจำแนกคุณธรรมชุดปัจจัยหล่อเลี้ยงซึ่งจำแนกเป็นคุณธรรมย่อย 4 ตัว ผลปรากฏว่านิสิตนักศึกษาร้อยละ 32.45 ตอบว่าตนเองมีคุณธรรมด้านความรับผิดชอบ สำนึกในหน้าที่ มากที่สุด รองลงมาคือความกตัญญู (ร้อยละ 28.40) เมื่อพิจารณารายละเอียดในแต่ละสาขาวิชาพบว่าทุกสาขาวิชายกเว้นสาขาวิชาวิทยาศาสตร์การแพทย์พบว่านิสิตนักศึกษามีคุณธรรมตรงกับภาพรวม ส่วนสาขาวิชาวิทยาศาสตร์การแพทย์ คุณธรรมที่ตรงกับนักศึกษามากที่สุด คือ ความรับผิดชอบ สำนึกในหน้าที่ (ร้อยละ 34.14) รองลงมาคือ ฉันทะ (ร้อยละ 27.71) ส่วนอันดับที่ 3 และ 4 เหมือนสาขาวิชาอื่น

ตารางที่ 4.15 ร้อยละของนักศึกษาจำแนกตามสาขาวิชาและคุณธรรมชุดปัจจัยหล่อเลี้ยง

คุณธรรมที่ตรงกับ ท่านมากที่สุด	สาขาวิชา				รวม
	วิทยาศาสตร์ การแพทย์	วิทยาศาสตร์/ เทคโนโลยี	สังคมศาสตร์	มนุษยศาสตร์	
ฉันทะ (พอใจและอยากทำใน สิ่งที่ดี)	138 (27.71)	146 (25.00)	257 (23.38)	213 (25.66)	754 (25.04)
มีสัจจะ (ตั้งใจจริงและจริงจัง ต่อการทำงาน)	54 (10.84)	94 (16.10)	171 (15.56)	106 (12.77)	425 (14.11)
ความรับผิดชอบ สำนึกใน หน้าที่	170 (34.14)	183 (31.34)	347 (31.57)	277 (33.37)	977 (32.45)
ความกตัญญู (กระทำการ เพื่อทดแทนบุญคุณ)	136 (27.31)	161 (27.57)	324 (29.48)	234 (28.19)	855 (28.40)
รวม	498 (100.00)	584 (100.00)	1099 (100.00)	830 (100.00)	3011 (100.00)

1.2.5 คุณธรรมชุดปัจจัยเหนียวรั้ง

ตารางที่ 4.16 แสดงจำนวนนักศึกษาจำแนกคุณธรรมชุดปัจจัยเหนียวรั้งซึ่งจำแนกเป็นคุณธรรมย่อย 2 ตัว ผลปรากฏว่านิสิตนักศึกษาร้อยละ 67.98 ตอบว่าตนเองมีคุณธรรมด้านความตั้งใจดี (ใจเป็นกลาง ความเที่ยงตรงในการวินิจฉัย) มากที่สุด รองลงมาคือ ความมีสติและรอบคอบ ร้อยละ 32.02 ผลการวิจัยเมื่อวิเคราะห์แยกย่อยเป็นรายสาขาวิชาพบว่าให้ผลสอดคล้องกับการวิเคราะห์ในภาพรวม

ตารางที่ 4.16 ร้อยละของนักศึกษาจำแนกตามสาขาวิชาและคุณธรรมชุดปัจจัยเหนียวรั้ง

คุณธรรมที่ตรงกับ ท่านมากที่สุด	สาขาวิชา				รวม
	วิทยาศาสตร์ การแพทย์	วิทยาศาสตร์/ เทคโนโลยี	สังคมศาสตร์	มนุษยศาสตร์	
ความมีสติและรอบคอบ	132 (26.51)	200 (34.25)	379 (34.49)	253 (30.48)	964 (32.02)
ความตั้งใจดี (ใจเป็นกลาง ความเที่ยงตรงในการวินิจฉัย)	366 (73.49)	384 (65.75)	720 (65.51)	577 (69.52)	2047 (67.98)
รวม	498 (100.00)	584 (100.00)	1099 (100.00)	830 (100.00)	3011 (100.00)

1.2.6 คุณธรรมชุดปัจจัยสนับสนุน

ตารางที่ 4.17 แสดงจำนวนนักศึกษาจำแนกคุณธรรมชุดปัจจัยสนับสนุนซึ่งจำแนกเป็นคุณธรรมย่อย 2 ตัว ผลปรากฏว่านิสิตนักศึกษาร้อยละ 61.18 ตอบว่าตนเองมีคุณธรรมด้านความไม่เห็นแก่ตัว ไม่เอาเปรียบใคร มากที่สุด รองลงมาคือ ความเมตตา ปรารถนาดีต่อกัน (ร้อยละ 38.82) โดยเมื่อพิจารณาแยกตามสาขาวิชาพบว่าให้ผลสอดคล้องกัน

ตารางที่ 4.17 ร้อยละของนักศึกษาจำแนกตามสาขาวิชาและคุณธรรมชุดปัจจัยสนับสนุน

คุณธรรมที่ตรงกับ ท่านมากที่สุด	สาขาวิชา				รวม
	วิทยาศาสตร์ การแพทย์	วิทยาศาสตร์/ เทคโนโลยี	สังคมศาสตร์	มนุษยศาสตร์	
ความเมตตา ปรารถนาดี ต่อกัน	191 (38.35)	241 (41.27)	426 (38.76)	311 (37.47)	1169 (38.82)
ความไม่เห็นแก่ตัว ไม่เอาเปรียบใคร	307 (61.65)	343 (58.73)	673 (61.24)	519 (62.53)	1842 (61.18)
รวม	498 (100.00)	584 (100.00)	1099 (100.00)	830 (100.00)	3011 (100.00)

ตอนที่ 1.3 คุณธรรมของนิสิตนักศึกษาจำแนกตามตัวแปรต่าง ๆ

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลในตอนนี้เสนอระดับคุณธรรมของนิสิตนักศึกษาจำแนกตามคุณธรรมย่อย 12 ตัว คุณธรรมแต่ละชุด (4 ชุด) และคุณธรรมรวม (12 คุณธรรมย่อย) โดยใช้ตัวแปรที่คัดสรรมาอธิบายระดับคุณธรรมเหล่านั้น ตัวแปรที่คัดเลือกมาอธิบาย ได้แก่ เพศ สาขาวิชา ลักษณะของครอบครัว และผู้เป็นแบบอย่างในการประพฤติตนของนิสิตนักศึกษา

การวิเคราะห์คุณธรรมในลักษณะสรุปรวมภายใต้แต่ละปัจจัยให้การวิเคราะห์องค์ประกอบ (factor analysis) เพื่อกำหนดคะแนนองค์ประกอบ (factor score) จากนั้นทำการแปลงคะแนนองค์ประกอบเป็นคะแนนที่ (T score) ซึ่งมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 50 และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 10 เพื่อนำไปใช้วิเคราะห์ต่อไป ในการอธิบายระดับคุณธรรมในลักษณะสรุปรวมภายใต้คุณธรรม 4 ชุดหรือสรุปรวมทั้งหมดจะใช้ตัวแปรคะแนนองค์ประกอบเป็นตัวแปรตาม

ตารางที่ 4.18 แสดงค่าเฉลี่ยของคะแนนคุณธรรมของนิสิตนักศึกษาจากมาตรฐานค่า 5 ระดับ ผลปรากฏว่าคุณธรรมของนิสิตนักศึกษาส่วนใหญ่อยู่ในระดับปานกลางค่อนข้างมาก คุณธรรมที่เด่นมากคือความกตัญญู (4.21) รองลงมาคือคุณธรรมด้านความมีเมตตา (3.83) ความรับผิดชอบ (3.81) คุณธรรมที่นิสิตนักศึกษาคิดว่าตนเองมีน้อยที่สุดคือ ความขยัน (3.16) เป็นที่น่าสังเกตว่าค่าความเบ้มีค่าใกล้ศูนย์และค่าความโด่งมีค่าต่ำ แสดงว่าการแจกแจงของคุณธรรมมีลักษณะเป็นโค้งปกติ

ตารางที่ 4.18 สถิติพื้นฐานของระดับคุณธรรมของนิสิตนักศึกษา

คุณธรรม	N	Min	Max	Mean	SD	Skew	Kurtosis
1. ขยัน	3011	1	5	3.16	0.73	-0.01	0.80
2. อุตุน	3011	1	5	3.43	0.82	-0.14	0.14
3. พึ่งตนเอง	3011	1	5	3.64	0.84	-0.25	-0.09
4. วินัย	3011	1	5	3.35	0.87	-0.05	-0.01
5. ฉันทะ	3011	1	5	3.78	0.83	-0.25	-0.21
6. สัจจะ	3011	1	5	3.73	0.82	-0.26	-0.03
7. รับผิดชอบ	3011	1	5	3.81	0.80	-0.26	-0.22
8. กตัญญู	3011	1	5	4.21	0.84	-0.82	0.12
9. มีสติ รอบคอบ	3011	1	5	3.29	0.81	0.05	0.12
10. ตั้งจิตดี	3011	1	5	3.47	0.81	0.16	-0.19
11. เมตตา	3011	1	5	3.83	0.79	-0.25	-0.19
12. ไม่เห็นแก่ตัว	3011	1	5	3.78	0.84	-0.27	-0.27

1.3.1 คุณธรรมของนิสิตนักศึกษาจำแนกตามเพศ

ตารางที่ 4.19 แสดงระดับคุณธรรมของนิสิตนักศึกษาจำแนกตามตัวแปรเพศ เมื่อพิจารณาจากค่าเฉลี่ยพบว่าคุณธรรมบางด้านเพศชายมีค่าสูงกว่าเพศหญิง บางด้านเพศหญิงมีค่าสูงกว่าเพศชาย เมื่อใช้สถิติทดสอบที่พบว่าคุณธรรมที่นิสิตนักศึกษาชายและหญิงมีระดับคุณธรรมต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 จำนวน 6 ตัว ได้แก่ ความอดทน ความสามารถพึ่งตนเอง ความรับผิดชอบสำนึกในหน้าที่ ความกตัญญู ความมีสติ และความตั้งใจดี ผลการทดสอบความแตกต่างของค่าเฉลี่ยของระดับคุณธรรมของนักศึกษาชายและหญิงแสดงใน ตารางที่ 4.19

ตารางที่ 4.19 การทดสอบความแตกต่างของค่าเฉลี่ยของระดับคุณธรรมตามตัวแปรเพศ

คุณธรรม	เพศ	N	Mean	S.D	t	p
1.ความขยันหมั่นเพียร	ชาย	1432	3.17	0.77	0.269	.7880
	หญิง	1579	3.16	0.68		
2.ความอดทน	ชาย	1432	3.46	0.86	2.162*	.0310
	หญิง	1579	3.40	0.79		
3.ความสามารถพึ่งตนเอง	ชาย	1432	3.69	0.86	2.800*	.0050
	หญิง	1579	3.60	0.83		
4.การมีวินัย	ชาย	1432	3.32	0.91	-1.407	.1600
	หญิง	1579	3.37	0.83		
5.ฉันทะ	ชาย	1432	3.77	0.85	-0.943	.3460
	หญิง	1579	3.80	0.81		
6.สัจจะ	ชาย	1432	3.74	0.86	0.152	.8790
	หญิง	1579	3.73	0.77		
7.รับผิดชอบ	ชาย	1432	3.76	0.84	-3.269*	.0010
	หญิง	1579	3.85	0.77		
8.ความกตัญญู	ชาย	1432	4.16	0.88	-2.962*	.0030
	หญิง	1579	4.26	0.80		
9.ความมีสติและรอบคอบ	ชาย	1432	3.34	0.82	3.478*	.0010
	หญิง	1579	3.24	0.79		
10.ความตั้งใจดี	ชาย	1432	3.53	0.82	3.842*	.0000
	หญิง	1579	3.42	0.80		
11.ความเมตตา	ชาย	1432	3.81	0.81	-1.175	.2400
	หญิง	1579	3.85	0.76		
12.ไม่เห็นแก่ตัว ไม่เอาเปรียบใคร	ชาย	1432	3.79	0.88	0.386	.7000
	หญิง	1579	3.78	0.81		

* p< .05

ผลการเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยของคุณธรรมของเพศชายและเพศหญิงในตารางที่ 4.19 พบว่าเพศชายมีคุณธรรมด้านความอดทน ความสามารถพึ่งตนเอง ความมีสติและรอบคอบ และความตั้งใจดี สูงกว่าเพศหญิงอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และพบว่าเพศหญิงมีคุณธรรมด้านความรับผิดชอบ และความกตัญญูสูงกว่าเพศชายอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

1.3.2 คุณธรรมของนิสิตนักศึกษาจำแนกตามสาขาวิชา

1.3.2.1 คุณธรรม 12 ด้าน

การวิเคราะห์เปรียบเทียบความแตกต่างของคุณธรรมของนิสิตนักศึกษาจำแนกตามสาขาวิชา โดยใช้การวิเคราะห์ความแปรปรวน ได้ผลดังเสนอในตารางที่ 4.20-4.22 ตารางที่ 4.20 มีการเสนอค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของคุณธรรมแต่ละด้านทั้ง 12 ด้าน ตารางที่ 4.21 เสนอผลการวิเคราะห์ความแปรปรวน และตารางที่ 4.22 เสนอผลการเปรียบเทียบรายคู่ในกรณีนี้ที่ผลการวิเคราะห์ความแปรปรวนพบว่าความแตกต่างระหว่างค่าเฉลี่ยมีนัยสำคัญทางสถิติ

ผลการวิเคราะห์พบว่า คุณธรรมทุกด้านยกเว้นด้านความมีระเบียบวินัยมีค่าเฉลี่ยคุณธรรมแตกต่างกันระหว่างสาขาวิชาอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ เนื่องจากการวิจัยครั้งนี้ใช้การวัดคุณธรรมตามการรับรู้ ดังนั้นผลการวิจัยที่พบว่านิสิตนักศึกษาในบางสาขาวิชารับรู้คุณธรรมของตนเองในระดับที่ต่ำกว่าอีกสาขาวิชาหนึ่งนั้น ในความเป็นจริงระดับคุณธรรมอาจไม่ได้แตกต่างกันก็ได้ แต่เป็นการรับรู้ที่ประเมินตนเองต่ำกว่าที่เป็นจริง (underestimate)

ตารางที่ 4.22 แสดงผลการเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยระดับคุณธรรมของนักศึกษาเป็นรายคู่ภายใต้แต่ละสาขาวิชา ผลปรากฏว่านิสิตนักศึกษาสาขามนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์มีคุณธรรมตามการรับรู้สูงกว่าสาขาวิทยาศาสตร์การแพทย์และวิทยาศาสตร์เทคโนโลยี 3 ด้าน คือ ด้านความมีสติรอบคอบ ด้านความตั้งใจดี และด้านความเมตตา ความปรารถนาดีต่อกัน สำหรับคุณธรรมอีก 6 ด้าน คือ ด้านความอดทน ความสามารถพึ่งตนเอง จันทะ สัจจะ ด้านความรับผิดชอบ และความไม่เห็นแก่ตัวนั้น พบว่านักศึกษาสาขามนุษยศาสตร์ประเมินตนเองว่ามีคุณธรรมสูงกว่าสาขาวิทยาศาสตร์การแพทย์ กล่าวโดยสรุปนิสิตนักศึกษาสาขามนุษยศาสตร์มีคุณธรรมตามการรับรู้สูงกว่าสาขาวิทยาศาสตร์การแพทย์จำนวน 9 ด้าน

นอกจากนี้ยังพบว่านิสิตนักศึกษาสาขาวิชามนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ส่วนใหญ่จะมีคุณธรรมตามการรับรู้ไม่ค่อยแตกต่างกันและในหลายด้านคุณธรรมของสองกลุ่มนี้มักจะสูงกว่ากลุ่มสาขาวิทยาศาสตร์การแพทย์และวิทยาศาสตร์เทคโนโลยีดังกล่าวแล้วข้างต้น อย่างไรก็ตาม สำหรับคุณธรรมด้านสัจจะนั้น พบว่านิสิตนักศึกษาสาขามนุษยศาสตร์จะมีระดับสูงกว่าสาขาสังคมศาสตร์ ในขณะที่คุณธรรมด้านความกตัญญูนั้น พบว่านิสิตนักศึกษาสาขาสังคมศาสตร์ประเมินตนเองว่ามีระดับสูงกว่าสาขาอื่น ๆ ทั้งสามสาขาวิชา

ตารางที่ 4.20 ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของคะแนนคุณธรรมรายข้อของนิสิต นักศึกษาจำแนกตามสาขาวิชา

คุณธรรม	สาขาวิชา	N	Mean	SD
1. ชยัน	วิทยาศาสตร์การแพทย์	498	3.11	0.72
	วิทยาศาสตร์เทคโนโลยี	584	3.09	0.73
	สังคมศาสตร์	1099	3.18	0.71
	มนุษยศาสตร์	830	3.21	0.74
	รวม	3011	3.16	0.73
2. อุดทน	วิทยาศาสตร์การแพทย์	498	3.31	0.76
	วิทยาศาสตร์เทคโนโลยี	584	3.42	0.86
	สังคมศาสตร์	1099	3.44	0.82
	มนุษยศาสตร์	830	3.49	0.84
	รวม	3011	3.43	0.82
3. พึ่งตนเอง	วิทยาศาสตร์การแพทย์	498	3.58	0.83
	วิทยาศาสตร์เทคโนโลยี	584	3.60	0.85
	สังคมศาสตร์	1099	3.63	0.86
	มนุษยศาสตร์	830	3.72	0.83
	รวม	3011	3.64	0.84
4. การมีวินัย	วิทยาศาสตร์การแพทย์	498	3.30	0.79
	วิทยาศาสตร์เทคโนโลยี	584	3.30	0.85
	สังคมศาสตร์	1099	3.38	0.89
	มนุษยศาสตร์	830	3.36	0.89
	รวม	3011	3.35	0.87
5. จันทะ	วิทยาศาสตร์การแพทย์	498	3.70	0.78
	วิทยาศาสตร์เทคโนโลยี	584	3.74	0.79
	สังคมศาสตร์	1099	3.79	0.83
	มนุษยศาสตร์	830	3.86	0.87
	รวม	3011	3.78	0.83
6. สัจจะ	วิทยาศาสตร์การแพทย์	498	3.62	0.76
	วิทยาศาสตร์เทคโนโลยี	584	3.72	0.79
	สังคมศาสตร์	1099	3.72	0.83
	มนุษยศาสตร์	830	3.83	0.83
	รวม	3011	3.73	0.82

ตารางที่ 4.20 (ต่อ)

คุณธรรม	สาขาวิชา	N	Mean	SD
7. รับผิดชอบ	วิทยาศาสตร์การแพทย์	498	3.72	0.73
	วิทยาศาสตร์เทคโนโลยี	584	3.79	0.79
	สังคมศาสตร์	1099	3.82	0.82
	มนุษยศาสตร์	830	3.85	0.83
	รวม	3011	3.81	0.80
8. กตัญญู	วิทยาศาสตร์การแพทย์	498	4.12	0.85
	วิทยาศาสตร์เทคโนโลยี	584	4.19	0.84
	สังคมศาสตร์	1099	4.26	0.84
	มนุษยศาสตร์	830	4.22	0.83
	รวม	3011	4.21	0.84
9. มีสติ รอบคอบ	วิทยาศาสตร์การแพทย์	498	3.12	0.74
	วิทยาศาสตร์เทคโนโลยี	584	3.21	0.80
	สังคมศาสตร์	1099	3.37	0.81
	มนุษยศาสตร์	830	3.33	0.83
	รวม	3011	3.29	0.81
10. ตั้งจิตดี	วิทยาศาสตร์การแพทย์	498	3.38	0.73
	วิทยาศาสตร์เทคโนโลยี	584	3.38	0.80
	สังคมศาสตร์	1099	3.51	0.82
	มนุษยศาสตร์	830	3.54	0.86
	รวม	3011	3.47	0.81
11. เมตตา	วิทยาศาสตร์การแพทย์	498	3.70	0.75
	วิทยาศาสตร์เทคโนโลยี	584	3.76	0.78
	สังคมศาสตร์	1099	3.88	0.77
	มนุษยศาสตร์	830	3.89	0.83
	รวม	3011	3.83	0.79
12. ไม่เห็นแก่ตัว	วิทยาศาสตร์การแพทย์	498	3.67	0.76
	วิทยาศาสตร์เทคโนโลยี	584	3.71	0.83
	สังคมศาสตร์	1099	3.82	0.85
	มนุษยศาสตร์	830	3.84	0.87
	รวม	3011	3.78	0.84

ตารางที่ 4.21 การวิเคราะห์ความแปรปรวนของระดับคุณธรรมของนักศึกษาระหว่างสาขาวิชา

คุณธรรม	แหล่งความแปรปรวน	df	SS	MS	F	p	Levene Statistic ¹	p
1. ขยันหมั่นเพียร	ระหว่างกลุ่ม	3	6.1237	2.0412	3.8895*	0.0087	2.2763	0.0779
	ภายในกลุ่ม	3007	1578.1088	0.5248				
	รวม	3010	1584.2325					
2. ความอดทน	ระหว่างกลุ่ม	3	11.0108	3.6703	5.4195*	0.0010	6.2357	0.0003
	ภายในกลุ่ม	3007	2036.4584	0.6772				
	รวม	3010	2047.4693					
3. พึ่งตนเอง	ระหว่างกลุ่ม	3	8.4416	2.8139	3.9620*	0.0079	0.8345	0.4748
	ภายในกลุ่ม	3007	2135.6122	0.7102				
	รวม	3010	2144.0538					
4. การมีวินัย	ระหว่างกลุ่ม	3	3.5387	1.1796	1.5696	0.1948	5.7397	0.0007
	ภายในกลุ่ม	3007	2259.8621	0.7515				
	รวม	3010	2263.4009					
5. ซื่อสัตย์	ระหว่างกลุ่ม	3	9.7456	3.2485	4.7825*	0.0025	0.8273	0.4787
	ภายในกลุ่ม	3007	2042.5035	0.6792				
	รวม	3010	2052.2491					
6. สัจจะ	ระหว่างกลุ่ม	3	14.2182	4.7394	7.1753*	0.0001	0.7108	0.5455
	ภายในกลุ่ม	3007	1986.1638	0.6605				
	รวม	3010	2000.3819					
7. ความรับผิดชอบ	ระหว่างกลุ่ม	3	5.3580	1.7860	2.7745*	0.0401	1.1478	0.3285
	ภายในกลุ่ม	3007	1935.6875	0.6437				
	รวม	3010	1941.0455					
8. ความกตัญญู	ระหว่างกลุ่ม	3	7.7718	2.5906	3.6846*	0.0116	1.1040	0.3462
	ภายในกลุ่ม	3007	2114.1936	0.7031				
	รวม	3010	2121.9655					
9. มีสติและ รอบคอบ	ระหว่างกลุ่ม	3	25.5431	8.5144	13.2053*	0.0000	14.3563	0.0000
	ภายในกลุ่ม	3007	1938.8243	0.6448				
	รวม	3010	1964.3673					
10. ความตั้งใจดี	ระหว่างกลุ่ม	3	14.9883	4.9961	7.5986*	0.0000	10.2487	0.0000
	ภายในกลุ่ม	3007	1977.1014	0.6575				
	รวม	3010	1992.0897					
11. ความเมตตา	ระหว่างกลุ่ม	3	16.8434	5.6145	9.1220*	0.0000	3.8151	0.0097
	ภายในกลุ่ม	3007	1850.7733	0.6155				
	รวม	3010	1867.6167					
12. ความไม่เห็นแก่ตัว ไม่เอาเปรียบใคร	ระหว่างกลุ่ม	3	13.1129	4.3710	6.1907*	0.0003	1.4674	0.2215
	ภายในกลุ่ม	3007	2123.0930	0.7061				
	รวม	3010	2136.2059					

¹ สถิติทดสอบ Homogeneity of Variance

*p< .05

ตารางที่ 4.22 การเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยของระดับคุณธรรมของนักศึกษาเป็นรายคู่ภายใต้แต่ละสาขาวิชา

คุณธรรม	สาขาวิชา	Mean	สาขาวิชา			
			1	2	3	4
1. ความขยันหมั่นเพียร	1. วิทยาศาสตร์การแพทย์	3.11				
	2. วิทยาศาสตร์เทคโนโลยี	3.09				
	3. สังคมศาสตร์	3.18				
	4. มนุษยศาสตร์	3.21		*		
2. ความอดทน	1. วิทยาศาสตร์การแพทย์	3.31				
	2. วิทยาศาสตร์เทคโนโลยี	3.42				
	3. สังคมศาสตร์	3.44	*			
	4. มนุษยศาสตร์	3.49	*			
3. ความสามารถพึ่งตนเอง	1. วิทยาศาสตร์การแพทย์	3.58				
	2. วิทยาศาสตร์เทคโนโลยี	3.60				
	3. สังคมศาสตร์	3.63				
	4. มนุษยศาสตร์	3.72	*			
4. ความมีวินัย	1. วิทยาศาสตร์การแพทย์	3.30				
	2. วิทยาศาสตร์เทคโนโลยี	3.30				
	3. สังคมศาสตร์	3.38				
	4. มนุษยศาสตร์	3.36				
5. ฉันทะ (พอใจ ศรัทธา และอยากทำในสิ่งดีให้สำเร็จ)	1. วิทยาศาสตร์การแพทย์	3.70				
	2. วิทยาศาสตร์เทคโนโลยี	3.74				
	3. สังคมศาสตร์	3.79				
	4. มนุษยศาสตร์	3.86	*	*		
6. สัจจะ (ตั้งใจจริงและจริงจังต่อการทำงาน)	1. วิทยาศาสตร์การแพทย์	3.62				
	2. วิทยาศาสตร์เทคโนโลยี	3.72				
	3. สังคมศาสตร์	3.72				
	4. มนุษยศาสตร์	3.83	*		*	
7. ความรับผิดชอบ ความสำนึกในหน้าที่	1. วิทยาศาสตร์การแพทย์	3.72				
	2. วิทยาศาสตร์เทคโนโลยี	3.79				
	3. สังคมศาสตร์	3.82				
	4. มนุษยศาสตร์	3.85	*			
8. ความกตัญญู (กระทำการเพื่อทดแทนบุญคุณ)	1. วิทยาศาสตร์การแพทย์	4.12				
	2. วิทยาศาสตร์เทคโนโลยี	4.19				
	3. สังคมศาสตร์	4.26	*			
	4. มนุษยศาสตร์	4.22				

ตารางที่ 4.22 (ต่อ)

คุณธรรม	สาขาวิชา	Mean	สาขาวิชา			
			1	2	3	4
9. ความมีสติและรอบคอบ	1. วิทยาศาสตร์การแพทย์	3.12				
	2. วิทยาศาสตร์เทคโนโลยี	3.21				
	3. สังคมศาสตร์	3.37	*	*		
	4. มนุษยศาสตร์	3.33	*	*		
10. ความตั้งใจดี (การคิดที่เป็นกลาง ความเที่ยงตรงในการวินิจฉัย)	1. วิทยาศาสตร์การแพทย์	3.38				
	2. วิทยาศาสตร์เทคโนโลยี	3.38				
	3. สังคมศาสตร์	3.51	*	*		
	4. มนุษยศาสตร์	3.54	*	*		
11. ความเมตตา ความปรารถนาดีต่อกัน	1. วิทยาศาสตร์การแพทย์	3.70				
	2. วิทยาศาสตร์เทคโนโลยี	3.76				
	3. สังคมศาสตร์	3.88	*	*		
	4. มนุษยศาสตร์	3.89	*	*		
12. ความไม่เห็นแก่ตัว ไม่เอาเปรียบใคร	1. วิทยาศาสตร์การแพทย์	3.67				
	2. วิทยาศาสตร์เทคโนโลยี	3.71				
	3. สังคมศาสตร์	3.82	*			
	4. มนุษยศาสตร์	3.84	*	*		

* $p < .05$

1.3.2.2 คะแนนองค์ประกอบคุณธรรม

ตารางที่ 4.23 แสดงสถิติพื้นฐานของคะแนนองค์ประกอบคุณธรรม 4 ชุด ผลปรากฏว่าค่าเฉลี่ยของคะแนนองค์ประกอบคุณธรรมทุกองค์ประกอบมีค่าเท่ากับ 50 และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 10 การกระจายของคะแนนคุณธรรมทุกชุดมีความเบ้ลบ ยกเว้นคุณธรรมชุดปัจจัยเห็นยวรั้งที่มีความเบ้บวก แต่มีค่าความเบ้ต่ำมาก แสดงว่าคุณธรรมมีการแจกแจงแบบปกติ ทั้งนี้ อาจจะเป็นเพราะกลุ่มตัวอย่างมีขนาดใหญ่ และเพราะผู้วิจัยได้ปรับคะแนนองค์ประกอบเป็นคะแนนที่ อย่างไรก็ตาม ผลการวิเคราะห์ในตารางที่ 4.18 ยืนยันว่าคุณธรรมทั้ง 12 ด้านมีลักษณะการแจกแจงเป็นแบบโค้งปกติ ดังนั้นจึงน่าจะสรุปได้ว่าการแจกแจงมีลักษณะเป็นโค้งปกติ

การวิเคราะห์เปรียบเทียบความแตกต่างของคุณธรรมของนิสิตนักศึกษาจำแนกตามสาขาวิชา โดยใช้การวิเคราะห์ความแปรปรวน ได้ผลดังเสนอในตารางที่ 4.24-4.26 ตารางที่ 4.24 มีการเสนอค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของคุณธรรมองค์ประกอบคุณธรรมแต่ละชุดจำนวน 4 ชุด ตารางที่ 4.25 เสนอผลการวิเคราะห์ความแปรปรวน และตารางที่

4.26 เสนอผลการเปรียบเทียบรายคู่ในกรณีนี้ที่ผลการวิเคราะห์ความแปรปรวนพบว่าความแตกต่างระหว่างค่าเฉลี่ยมีนัยสำคัญทางสถิติ

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลจากตารางที่ 4.24 ซึ่งแสดงสถิติพื้นฐานสำหรับคะแนนองค์ประกอบคุณธรรม 4 ชุดจำแนกตามสาขาวิชา พบว่าในทุกชุดของคุณธรรม คะแนนองค์ประกอบของคุณธรรมของนิสิตนักศึกษาในกลุ่มสาขามนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์จะสูงกว่าในกลุ่มสาขาวิทยาศาสตร์การแพทย์และวิทยาศาสตร์เทคโนโลยี และระดับคุณธรรมโดยเฉลี่ยของนิสิตนักศึกษาในกลุ่มวิทยาศาสตร์การแพทย์จะต่ำกว่ากลุ่มสาขาวิชาอื่น และเมื่อทดสอบความแปรปรวนของคะแนนองค์ประกอบคุณธรรมระหว่างกลุ่มในตารางที่ 4.25 ทั้ง 4 ชุด พบว่ามีนัยสำคัญที่ระดับ .05

ผลการทดสอบความแตกต่างของค่าเฉลี่ยรายคู่ในตารางที่ 4.25 นิสิตนักศึกษาสาขามนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์มีคะแนนองค์ประกอบคุณธรรมสูงกว่าสาขาวิทยาศาสตร์การแพทย์และวิทยาศาสตร์เทคโนโลยี

เมื่อพิจารณาเป็นรายชุดของคุณธรรม พบว่าได้ผลคล้ายคลึงกัน คือนิสิตนักศึกษาสาขามนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์มีคะแนนองค์ประกอบคุณธรรมสูงกว่าสาขาวิทยาศาสตร์การแพทย์และวิทยาศาสตร์เทคโนโลยี 2 ชุด คือ คุณธรรมชุดปัจจัยเหนียวรั้งและคุณธรรมชุดปัจจัยสนับสนุน

สำหรับคุณธรรมชุดปัจจัยแรงผลักดันและชุดปัจจัยหล่อเลี้ยงนั้นพบว่านิสิตนักศึกษาสาขามนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์มีระดับคุณธรรมสูงกว่าสาขาวิทยาศาสตร์การแพทย์ และสำหรับคุณธรรมชุดปัจจัยแรงผลักดันนั้น ยังพบว่านิสิตนักศึกษาสาขามนุษยศาสตร์มีระดับสูงกว่าสาขาวิทยาศาสตร์เทคโนโลยีด้วย ในขณะที่ระดับคุณธรรมของนิสิตนักศึกษาสาขาสังคมศาสตร์ไม่พบว่ามี ความแตกต่างจากสาขาวิทยาศาสตร์เทคโนโลยีในคุณธรรมด้านปัจจัยแรงผลักดันนี้

โดยสรุปรวมเมื่อพิจารณาคะแนนองค์ประกอบคุณธรรมแต่ละชุด จะพบว่าคุณธรรมของนิสิตนักศึกษาในสาขาวิทยาศาสตร์การแพทย์จากการประเมินตนเองจะมีระดับต่ำกว่านิสิตนักศึกษาสาขามนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ในทุกชุด

ตารางที่ 4.23 สถิติพื้นฐานของคะแนนคุณธรรม (T score) ของนิสิตนักศึกษา

ชุดของคุณธรรม	N	Min	Max	Mean	SD	Skew	Kurtosis
ปัจจัยแรงผลักดัน	3011	9.544	77.539	50.000	10.000	-0.056	0.672
ปัจจัยหล่อเลี้ยง	3011	4.238	68.033	50.000	10.000	-0.377	0.161
ปัจจัยเหนียวรั้ง	3011	15.497	73.543	50.000	10.000	0.179	0.098
ปัจจัยสนับสนุน	3011	11.285	66.457	50.000	10.000	-0.206	-0.256
คุณธรรมรวม	3011	-1.001	77.209	50.000	10.000	-0.087	0.503

ตารางที่ 4.24 ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของคะแนนคุณธรรมรวม (T score) ของนิสิต นักศึกษาจำแนกตามสาขาวิชา

ชุดของคุณธรรม	สาขาวิชา	N	Mean	SD
ปัจจัยแรงผลักดัน	วิทยาศาสตร์การแพทย์	498	48.790	9.312
	วิทยาศาสตร์เทคโนโลยี	584	49.346	10.072
	สังคมศาสตร์	1099	50.232	10.037
	มนุษยศาสตร์	830	50.879	10.212
	รวม	3011	50.000	10.000
ปัจจัยหล่อเลี้ยง	วิทยาศาสตร์การแพทย์	498	48.484	9.361
	วิทยาศาสตร์เทคโนโลยี	584	49.637	9.304
	สังคมศาสตร์	1099	50.166	10.183
	มนุษยศาสตร์	830	50.946	10.485
	รวม	3011	50.000	10.000
ปัจจัยเหนี่ยวรั้ง	วิทยาศาสตร์การแพทย์	498	48.156	8.700
	วิทยาศาสตร์เทคโนโลยี	584	48.752	9.866
	สังคมศาสตร์	1099	50.901	10.020
	มนุษยศาสตร์	830	50.791	10.556
	รวม	3011	50.000	10.000
ปัจจัยสนับสนุน	วิทยาศาสตร์การแพทย์	498	48.363	9.105
	วิทยาศาสตร์เทคโนโลยี	584	49.050	9.757
	สังคมศาสตร์	1099	50.651	10.009
	มนุษยศาสตร์	830	50.789	10.504
	รวม	3011	50.000	10.000
คุณธรรมรวม	วิทยาศาสตร์การแพทย์	498	48.022	8.871
	วิทยาศาสตร์เทคโนโลยี	584	48.987	9.663
	สังคมศาสตร์	1099	50.612	10.085
	มนุษยศาสตร์	830	51.089	10.526
	รวม	3011	50.000	10.000

ตารางที่ 4.25 ผลการวิเคราะห์ความแปรปรวนของคะแนนคุณธรรม (T score) ระหว่างสาขาวิชา

ชุดของคุณธรรม	แหล่งความแปรปรวน	SS	df	MS	F	p	Levene Statistic ¹	p
ปัจจัยแรงผลักดัน	Between Groups	1680.4393	3	560.1464	5.6273*	0.0008	2.637	.0480
	Within Groups	299319.5607	3007	99.5409				
	Total	301000.0000	3010					
ปัจจัยหล่อเลี้ยง	Between Groups	1994.1153	3	664.7051	6.6847*	0.0002	3.697	.0110
	Within Groups	299005.8847	3007	99.4366				
	Total	301000.0000	3010					
ปัจจัยเหนียวรั้ง	Between Groups	4013.6307	3	1337.8769	13.5461*	0.0000	6.4370	.0000
	Within Groups	296986.3693	3007	98.7650				
	Total	301000.0000	3010					
ปัจจัยสนับสนุน	Between Groups	2843.6080	3	947.8693	9.5596*	0.0000	3.4630	.0160
	Within Groups	298156.3920	3007	99.1541				
	Total	301000.0000	3010					
คุณธรรมรวม	Between Groups	3942.8980	3	1314.2993	13.3042*	0.0000	5.7550	.0010
	Within Groups	297057.1020	3007	98.7885				
	Total	301000.0000	3010					

* p < .05

¹ สถิติทดสอบ Homogeneity of Variance

ตารางที่ 4.26 การเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยของคะแนนองค์ประกอบคุณธรรมของนักศึกษา ระหว่างสาขาวิชา

ชุดของคุณธรรม	สาขาวิชา	Mean	สาขาวิชา			
			1	2	3	4
1. ปัจจัยแรงผลักดัน	1. วิทยาศาสตร์การแพทย์	48.790				
	2. วิทยาศาสตร์เทคโนโลยี	49.346				
	3. สังคมศาสตร์	50.232	*			
	4. มนุษยศาสตร์	50.879	*	*		
2. ปัจจัยหล่อเลี้ยง	1. วิทยาศาสตร์การแพทย์	48.484				
	2. วิทยาศาสตร์เทคโนโลยี	49.637				
	3. สังคมศาสตร์	50.166	*			
	4. มนุษยศาสตร์	50.946	*			

ตารางที่ 4.26 (ต่อ)

ชุดของคุณธรรม	สาขาวิชา	Mean	สาขาวิชา			
			1	2	3	4
3. ปัจจัยเหนียวรั้ง	1. วิทยาศาสตร์การแพทย์	48.156				
	2. วิทยาศาสตร์เทคโนโลยี	48.752				
	3. สังคมศาสตร์	50.901	*	*		
	4. มนุษยศาสตร์	50.791	*	*		
4. ปัจจัยสนับสนุน	1. วิทยาศาสตร์การแพทย์	48.363				
	2. วิทยาศาสตร์เทคโนโลยี	49.050				
	3. สังคมศาสตร์	50.651	*	*		
	4. มนุษยศาสตร์	50.789	*	*		
5. คุณธรรมรวม	1. วิทยาศาสตร์การแพทย์	48.022				
	2. วิทยาศาสตร์เทคโนโลยี	48.987				
	3. สังคมศาสตร์	50.612	*	*		
	4. มนุษยศาสตร์	51.089	*	*		

* p < .05

1.3.3 คุณธรรมของนิสิตนักศึกษาจำแนกตามลักษณะของครอบครัว

การวิเคราะห์เปรียบเทียบความแตกต่างของคะแนนองค์ประกอบคุณธรรมของนิสิตนักศึกษาจำแนกตามลักษณะของครอบครัว โดยใช้การวิเคราะห์ความแปรปรวน ได้ผลดังเสนอในตารางที่ 4.27-4.29 ตารางที่ 4.27 แสดงสถิติพื้นฐานสำหรับคะแนนองค์ประกอบระดับคุณธรรม 4 ชุดจำแนกตามลักษณะของครอบครัว ผลปรากฏว่าในทุกชุดของคุณธรรมคะแนนองค์ประกอบของคุณธรรมของนิสิตนักศึกษาในกลุ่มที่บิดาหรือมารดาเสียชีวิตจะมีระดับสูงกว่ากลุ่มอื่น ตารางที่ 4.28 เสนอผลการวิเคราะห์ความแปรปรวน และตารางที่ 4.29 เสนอผลการเปรียบเทียบรายคู่ในกรณีที่ผลการวิเคราะห์ความแปรปรวนพบว่าความแตกต่างระหว่างค่าเฉลี่ยมีนัยสำคัญทางสถิติ

ตารางที่ 4.28 แสดงผลการวิเคราะห์ความแปรปรวนของคะแนนองค์ประกอบคุณธรรมของนักศึกษาที่มาจากครอบครัวที่มีลักษณะต่างกัน ผลปรากฏว่าค่าเฉลี่ยขององค์ประกอบระดับคุณธรรมของนิสิตนักศึกษาที่มีลักษณะครอบครัวต่างกันจะแตกต่างกันเฉพาะในกลุ่มคุณธรรมชุดปัจจัยสนับสนุนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

ตารางที่ 4.29 แสดงผลการทดสอบรายคู่ในคุณธรรมชุดปัจจัยสนับสนุน ผลปรากฏว่านิสิตนักศึกษาที่มีบิดาและ/หรือมารดาเสียชีวิตมีค่าเฉลี่ยคะแนนองค์ประกอบของคุณธรรมชุดนี้สูงกว่านักศึกษาที่มีบิดามารดาอยู่ด้วยกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

ตารางที่ 4.27 ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของคะแนนคุณธรรมรวม (T score) ของนิสิต นักศึกษาจำแนกตามลักษณะครอบครัว

ชุดของคุณธรรม	ลักษณะครอบครัว	N	Mean	SD
ปัจจัยแรงผลักดัน	บิดามารดาอยู่ด้วยกัน	2468	50.0542	9.8120
	บิดามารดาแยกกันอยู่	224	49.0470	10.9015
	บิดาหรือมารดาเสียชีวิต	319	50.2498	10.7508
	รวม	3011	50.0000	10.0000
ปัจจัยหล่อเลี้ยง	บิดามารดาอยู่ด้วยกัน	2468	49.9991	9.9186
	บิดามารดาแยกกันอยู่	224	49.3307	10.5273
	บิดาหรือมารดาเสียชีวิต	319	50.4772	10.2502
	รวม	3011	50.0000	10.0000
ปัจจัยเหนี่ยวนำ	บิดามารดาอยู่ด้วยกัน	2468	49.9105	9.8476
	บิดามารดาแยกกันอยู่	224	49.5019	10.7795
	บิดาหรือมารดาเสียชีวิต	319	51.0420	10.5552
	รวม	3011	50.0000	10.0000
ปัจจัยสนับสนุน	บิดามารดาอยู่ด้วยกัน	2468	49.7512	9.9714
	บิดามารดาแยกกันอยู่	224	50.6166	10.3952
	บิดาหรือมารดาเสียชีวิต	319	51.4920	9.8195
	รวม	3011	50.0000	10.0000
คุณธรรมรวม	บิดามารดาอยู่ด้วยกัน	2468	49.9113	9.8951
	บิดามารดาแยกกันอยู่	224	49.5109	10.6650
	บิดาหรือมารดาเสียชีวิต	319	51.0294	10.2900
	รวม	3011	50.0000	10.0000

ตารางที่ 4.28 ผลการวิเคราะห์ความแปรปรวนของคะแนนคุณธรรม (T score) ระหว่างกลุ่มที่แตกต่างกันตามลักษณะครอบครัว

ชุดของคุณธรรม	แหล่งความแปรปรวน	SS	df	MS	F	P	Levene Statistic ¹	p
ปัจจัยแรงผลักดัน	Between Groups	230.6059	2	115.3029	1.1531	0.3159	3.065	.0470
	Within Groups	300769.3941	3008	99.9898				
	Total	301000.0000	3010					
ปัจจัยหล่อเลี้ยง	Between Groups	172.9893	2	86.4946	0.8649	0.4213	0.7660	.4650
	Within Groups	300827.0107	3008	100.0090				
	Total	301000.0000	3010					

ตารางที่ 4.28 (ต่อ)

ชุดของคุณธรรม	แหล่งความแปรปรวน	SS	df	MS	F	P	Levene Statistic ¹	p
ปัจจัยเหนียวรั้ง	Between Groups	421.7258	2	210.8629	2.1102	0.1215	3.5980	.0280
	Within Groups	300578.2742	3008	99.9263				
	Total	301000.0000	3010					
ปัจจัยสนับสนุน	Between Groups	948.0923	2	474.0462	4.7523*	0.0087	1.234	.2910
	Within Groups	300051.9077	3008	99.7513				
	Total	301000.0000	3010					
คุณธรรมรวม	Between Groups	411.0384	2	205.5192	2.0566	0.1282	1.490	.2260
	Within Groups	300588.9616	3008	99.9298				
	Total	301000.0000	3010					

¹ สถิติทดสอบ Homogeneity of Variance

* p < .05

ตารางที่ 4.29 การเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยของคะแนนองค์ประกอบคุณธรรมของนักศึกษาเป็นรายคู่ตามสถานภาพของครอบครัว

ชุดของคุณธรรม	สถานภาพของครอบครัว	Mean	สถานภาพของครอบครัว		
			1	2	3
4. ปัจจัยสนับสนุน	1. บิดาและมารดาอยู่ด้วยกัน	49.7512			
	2. บิดามารดาหย่าร้างกัน	50.6166			
	3. บิดาและ/หรือมารดาเสียชีวิต	51.4920	*		

* p < .05

สรุปผลการวิจัยเกี่ยวกับระดับคุณธรรมของนิสิตนักศึกษาพบว่านิสิตนักศึกษาประมาณร้อยละ 89 ส่วนใหญ่พอใจในคุณลักษณะที่เป็นอยู่ของตนเองระดับปานกลางขึ้นไปถึงระดับมาก มีเพียงร้อยละ 11 ยังไม่พอใจ

นิสิตนักศึกษาประมาณครึ่งหนึ่งคิดว่าตนเองมีคุณธรรมที่เป็นปัจจัยหล่อเลี้ยง (ฉันทะ สัจจะ รับผิดชอบ กตัญญู) มากกว่าคุณธรรมชุดอื่น รองลงมาประมาณร้อยละ 27 คิดว่าตนเองมีคุณธรรมด้านปัจจัยสนับสนุน (เมตตา กรุณา ไม่เอาเปรียบใคร)

เมื่อพิจารณาแยกภายใต้แต่ละปัจจัยพบว่าในคุณธรรมชุดปัจจัยแรงผลักดัน นิสิตนักศึกษา ร้อยละ 45 คิดว่าตนเองมีคุณธรรมด้านความสามารถพึ่งตนเองมากกว่าคุณธรรมอื่น รองลงมา ร้อยละ 27 คือด้านความอดทน สำหรับคุณธรรมชุดปัจจัยหล่อเลี้ยง นิสิตนักศึกษามีคุณธรรมในลักษณะกระจาย แต่ร้อยละ 32 คิดว่าตนเองมีคุณธรรมด้านความรับผิดชอบต่อสำนึกในหน้าที่มาก

กว่าคุณธรรมอื่น สำหรับคุณธรรมชุดปัจจัยเห็นยวั้ง นิสิตนักศึกษาร้อยละ 68 คิดว่าตนเองมีคุณธรรมด้านความตั้งใจดี มีใจเป็นกลางมากกว่าคุณธรรมอื่น ส่วนคุณธรรมชุดปัจจัยสนับสนุน นิสิตนักศึกษาร้อยละ 61 คิดว่าตนเองมีคุณธรรมด้านความไม่เห็นแก่ตัว ไม่เอาเปรียบใครมากกว่าตัวอื่น

เมื่อเปรียบเทียบคุณธรรมของเพศชายและหญิง พบว่าคุณธรรมที่นิสิตนักศึกษาชายและหญิงมีระดับคุณธรรมต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 มี 6 ตัว ได้แก่ ความอดทน ความสามารถพึ่งตนเอง ความรับผิดชอบสำนึกในหน้าที่ ความกตัญญู ความมีสติรอบคอบ และความตั้งใจดี โดยนิสิตนักศึกษาเพศชายประเมินว่าตนเองมีคุณธรรมด้านความอดทน ความสามารถพึ่งตนเอง ความมีสติและรอบคอบและความตั้งใจดี สูงกว่าเพศหญิง ในขณะที่นิสิตนักศึกษาเพศหญิงประเมินตนเองว่ามีคุณธรรมด้านความรับผิดชอบและความกตัญญูสูงกว่าเพศชาย

นอกจากนี้เมื่อวิเคราะห์โดยภาพรวมเป็นชุดของคุณธรรมพบว่านิสิตนักศึกษาในกลุ่มสาขามนุษยศาสตร์จะประเมินระดับคุณธรรมของตนเองสูงกว่าในกลุ่มสาขาวิทยาศาสตร์การแพทย์ในคุณธรรมทุกชุด และเมื่อวิเคราะห์ย่อยเป็นรายคุณธรรม 12 ตัว พบว่าได้ผลในทำนองเดียวกันคือนิสิตนักศึกษากลุ่มมนุษยศาสตร์ประเมินตนเองว่ามีระดับคุณธรรมสูงกว่าสาขาวิทยาศาสตร์การแพทย์

ในด้านภูมิหลังทางครอบครัวนั้นพบว่านิสิตนักศึกษาที่มีบิดาและ/หรือมารดาเสียชีวิตมีค่าคุณธรรมชุดปัจจัยสนับสนุน (ความมีเมตตา ไม่เห็นแก่ตัว) สูงกว่านักศึกษาที่มีบิดามารดาอยู่ด้วยกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 สำหรับคุณธรรมชุดอื่น ๆ นั้นให้ผลไม่แตกต่างกัน

ตอนที่ 1.4 กระบวนการพัฒนาคุณธรรม

ผลการวิจัยในตอนนี้แสดงกระบวนการที่นิสิตนักศึกษาได้รับการพัฒนาคุณธรรม โดยการศึกษาค้นคว้าจากคนรอบข้างนิสิตนักศึกษา การวิเคราะห์เปรียบเทียบบุคคลที่มีส่วนในการพัฒนาคุณธรรมแก่นิสิตนักศึกษา ระดับคุณธรรมของนิสิตนักศึกษากับคนทั่วไปหรือคนรอบข้าง ความสนใจของนิสิตนักศึกษาในการพัฒนาคุณธรรมของตนเองด้วยวิธีต่าง ๆ และวิธีการที่นิสิตนักศึกษาได้รับการพัฒนาคุณธรรม

1.4.1 พฤติกรรมของคนรอบข้างนิสิตนักศึกษา

ตารางที่ 4.30 แสดงระดับพฤติกรรมของกลุ่มคนที่มีส่วนในการพัฒนาคุณธรรมของนิสิตนักศึกษาจำแนกตามคุณธรรม ผลปรากฏว่าพฤติกรรมของพ่อแม่ในคุณธรรมต่าง ๆ จะอยู่ในระดับสูง โดยค่าเฉลี่ยอยู่ระหว่าง 4.29-4.47 ในขณะที่ระดับพฤติกรรมของครูอาจารย์ในคุณธรรมด้านต่าง ๆ ส่วนใหญ่มีค่าเฉลี่ยใกล้เคียงกันอยู่ระหว่างปานกลางค่อนข้างน้อยไปทางมาก (ค่าเฉลี่ยอยู่ระหว่าง

3.85-4.22) ชุดของคุณธรรมที่ครูอาจารย์แสดงออกสูงกว่าคุณธรรมชุดอื่น คือ ชุดปัจจัยแรงผลักดัน ได้แก่ ความขยัน อดทน พึ่งตนเอง มีวินัย สำหรับคุณธรรมของกลุ่มเพื่อนฝูงนั้นพบว่า ส่วนใหญ่มีค่าอยู่ในระดับปานกลาง และในแต่ละชุดของคุณธรรมมีระดับที่ใกล้เคียงกัน

ตารางที่ 4.30 ระดับพฤติกรรมของกลุ่มคนที่มีส่วนในการพัฒนาคุณธรรมของนิสิต นักศึกษา

ข้อความ	N	Mean	SD.
1. พ่อแม่ ผู้ปกครองของท่านมีพฤติกรรมต่อไปนี้ในระดับใด			
1.1 ขยัน อดทน พึ่งตนเอง มีวินัย	3011	4.31	0.79
1.2 อยากทำในสิ่งที่ดี ตั้งใจจริง รับผิดชอบ สำนึกในหน้าที่ กตัญญู	3011	4.47	0.69
1.3 มีสติและรอบคอบ ตั้งจิตดี (ใจเป็นกลาง)	3011	4.29	0.75
1.4 มีเมตตา ไม่เห็นแก่ตัว ไม่เอาเปรียบใคร	3011	4.29	0.79
2. ครูอาจารย์ของท่านส่วนใหญ่มีพฤติกรรมต่อไปนี้ในระดับใด			
2.1 ขยัน อดทน พึ่งตนเอง มีวินัย	3011	4.22	0.75
2.2 อยากทำในสิ่งที่ดี ตั้งใจจริง รับผิดชอบ สำนึกในหน้าที่ กตัญญู	3011	3.99	0.77
2.3 มีสติและรอบคอบ ตั้งจิตดี (ใจเป็นกลาง)	3011	3.92	0.81
2.4 มีเมตตา ไม่เห็นแก่ตัว ไม่เอาเปรียบใคร	3011	3.85	0.84
3. เพื่อนของท่านส่วนใหญ่มีพฤติกรรมต่อไปนี้ในระดับใด			
3.1 ขยัน อดทน พึ่งตนเอง มีวินัย	3011	3.63	0.88
3.2 อยากทำในสิ่งที่ดี ตั้งใจจริง รับผิดชอบ สำนึกในหน้าที่ กตัญญู	3011	3.47	0.86
3.3 มีสติและรอบคอบ ตั้งจิตดี (ใจเป็นกลาง)	3011	3.42	0.84
3.4 มีเมตตา ไม่เห็นแก่ตัว ไม่เอาเปรียบใคร	3011	3.36	0.88

1.4.1.1 พฤติกรรมการอบรมของพ่อแม่

ตารางที่ 4.31 แสดงจำนวนนักศึกษาจำแนกตามสาขาวิชาและลักษณะพฤติกรรมของพ่อแม่ผู้ปกครอง ผลปรากฏว่าส่วนใหญ่พ่อแม่และผู้ปกครองของนักศึกษาในทุกสาขาวิชาให้การอบรมสั่งสอนดีและประพฤติเป็นแบบอย่างที่ดีด้วย (ร้อยละ 44.30) รองลงมาคือ ไม่ค่อยได้อบรมสั่งสอน แต่ประพฤติเป็นแบบอย่างที่ดี (ร้อยละ 35.74) ส่วนลักษณะพฤติกรรมของพ่อแม่ ผู้ปกครองที่ปฏิบัติต่อลูกน้อยที่สุด คือ ไม่ค่อยได้รับการอบรมสั่งสอน และไม่ได้ประพฤติตนเป็นแบบอย่างที่ดีด้วย (ร้อยละ 0.63)

ตารางที่ 4.31 ร้อยละของนักศึกษาจำแนกตามสาขาวิชาและพฤติกรรมของพ่อแม่ผู้ปกครอง

ลักษณะพฤติกรรมของพ่อแม่ผู้ปกครอง	สาขาวิชา				รวม
	วิทยาศาสตร์การแพทย์	วิทยาศาสตร์/เทคโนโลยี	สังคมศาสตร์	มนุษยศาสตร์	
ให้การอบรมสั่งสอนดี และประพฤติเป็นแบบอย่างที่ดีด้วย	312 (62.65)	289 (49.49)	470 (42.77)	263 (31.69)	1334 (44.30)
ไม่ค่อยได้อบรมสั่งสอน แต่ประพฤติเป็นแบบอย่างที่ดี	139 (27.91)	200 (34.25)	405 (36.85)	332 (40.00)	1076 (35.74)
ให้การอบรมสั่งสอนดี แต่ไม่ได้ประพฤติตนตามที่สอน	44 (8.84)	92 (15.75)	215 (19.56)	231 (27.83)	582 (19.33)
ไม่ค่อยได้รับการอบรมสั่งสอน และไม่ได้ประพฤติตนเป็นแบบอย่างที่ดีด้วย	3 (0.60)	3 (0.51)	9 (0.82)	4 (0.48)	19 (0.63)
รวม	498 (100.00)	584 (100.00)	1099 (100.00)	830 (100.00)	3011 (100.00)

1.4.1.2 พฤติกรรมการอบรมของครูอาจารย์

ตารางที่ 4.32 แสดงจำนวนนักศึกษาจำแนกตามสาขาวิชาและลักษณะพฤติกรรมของครู ผลปรากฏว่าส่วนใหญ่ลักษณะพฤติกรรมของครูจะให้การอบรมสั่งสอนดี และประพฤติเป็นแบบอย่างที่ดีด้วย (ร้อยละ 70.11) รองลงมาคือ ไม่ค่อยได้อบรมสั่งสอน แต่ประพฤติเป็นแบบอย่างที่ดี (ร้อยละ 14.95) และให้การอบรมสั่งสอนดี แต่ไม่ได้ประพฤติตนตามที่สอน (ร้อยละ 13.45) เมื่อพิจารณารายละเอียดในแต่ละสาขาวิชา พบว่าสาขาวิชาวิทยาศาสตร์การแพทย์และสาขาวิชาสังคมศาสตร์ ส่วนใหญ่ลักษณะพฤติกรรมของครูจะให้การอบรมสั่งสอนดี และประพฤติเป็นแบบอย่างที่ดีด้วย รองลงมาคือ ให้การอบรมสั่งสอนดี แต่ไม่ได้ประพฤติตนตามที่สอนและไม่ค่อยได้อบรมสั่งสอน แต่ประพฤติเป็นแบบอย่างที่ดี ส่วนสาขาวิชาวิทยาศาสตร์เทคโนโลยีและสาขาวิชามนุษยศาสตร์มีลักษณะแจ่มแจ้งเหมือนภาพโดยรวม

ตารางที่ 4.32 ร้อยละของนักศึกษาจำแนกตามสาขาวิชาและลักษณะพฤติกรรมของครู

ลักษณะพฤติกรรมของครู	สาขาวิชา				รวม
	วิทยาศาสตร์การแพทย์	วิทยาศาสตร์/เทคโนโลยี	สังคมศาสตร์	มนุษยศาสตร์	
ให้การอบรมสั่งสอนดี และประพฤติเป็นแบบอย่างที่ดีด้วย	345 (69.28)	399 (68.32)	775 (70.52)	592 (71.33)	2111 (70.11)
ไม่ค่อยได้อบรมสั่งสอน แต่ประพฤติเป็นแบบอย่างที่ดี	61 (12.25)	103 (17.64)	152 (13.83)	134 (16.14)	450 (14.95)
ให้การอบรมสั่งสอนดี แต่ไม่ได้ประพฤติตนตามที่สอน	83 (16.67)	77 (13.18)	156 (14.19)	89 (10.72)	405 (13.45)
ไม่ค่อยได้รับการอบรมสั่งสอน และไม่ได้ประพฤติตนเป็นแบบอย่างที่ดีด้วย	9 (1.81)	5 (0.86)	16 (1.46)	15 (1.81)	45 (1.49)
รวม	498 (100.00)	584 (100.00)	1099 (100.00)	830 (100.00)	3011 (100.00)

1.4.1.3 พฤติกรรมของเพื่อนฝูง

ตารางที่ 4.33 แสดงจำนวนนักศึกษาจำแนกตามสาขาวิชาและลักษณะพฤติกรรมของเพื่อน พบว่านักศึกษาทุกสาขาวิชาส่วนใหญ่เห็นว่าลักษณะพฤติกรรมของเพื่อนจะให้คำแนะนำในสิ่งที่ดีและประพฤติเป็นแบบอย่างที่ดีด้วย (ร้อยละ 51.64) รองลงมาคือ การให้คำแนะนำในสิ่งที่ดี แต่ไม่ได้ประพฤติตนตามที่ชี้แนะ (ร้อยละ 24.18) ส่วนลักษณะพฤติกรรมเพื่อนที่พบน้อยที่สุด คือ ไม่ค่อยชี้แนะแนวทางที่ดีและไม่ได้ประพฤติตนเป็นแบบอย่างที่ดีด้วย (ร้อยละ 6.21)

ตารางที่ 4.33 ร้อยละของนักศึกษาจำแนกตามสาขาวิชาและลักษณะพฤติกรรมของเพื่อน

ลักษณะพฤติกรรมของเพื่อน	สาขาวิชา				รวม
	วิทยาศาสตร์	วิทยาศาสตร์/ เทคโนโลยี	สังคมศาสตร์	มนุษยศาสตร์	
	การแพทย์				
ให้คำแนะนำในสิ่งที่ดี และประพฤติเป็นแบบอย่างที่ดีด้วย	220 (44.18)	263 (45.03)	602 (54.78)	470 (56.63)	1555 (51.64)
ไม่ค่อยได้ชี้แนะแนวทางที่ดี แต่ประพฤติเป็นแบบอย่างที่ดี	116 (23.29)	127 (21.75)	170 (15.47)	128 (15.42)	541 (17.97)
ให้คำแนะนำในสิ่งที่ดี แต่ไม่ได้ประพฤติตนตามที่ชี้แนะ	121 (24.30)	144 (24.66)	277 (25.20)	186 (22.41)	728 (24.18)
ไม่ค่อยชี้แนะแนวทางที่ดี และไม่ได้ประพฤติตนเป็นแบบอย่างที่ดีด้วย	41 (8.23)	50 (8.56)	50 (4.55)	46 (5.54)	187 (6.21)
รวม	498 (100.00)	584 (100.00)	1099 (100.00)	830 (100.00)	3011 (100.00)

1.4.2 การเปรียบเทียบระดับคุณธรรมของนิสิตนักศึกษากับคนทั่วไป

ตารางที่ 4.34 แสดงผลการทดสอบความแตกต่างของค่าเฉลี่ยของระดับคุณธรรมของนิสิตศึกษากับคุณธรรมของคนทั่วไปในสังคมตามการรับรู้ของนิสิตนักศึกษา ผลปรากฏว่าค่าเฉลี่ยระหว่างกลุ่มมีความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ในทุกคุณธรรมย่อยทั้ง 12 ตัว โดยนิสิตนักศึกษาคิดว่าตนเองมีคุณธรรมสูงกว่าคนทั่วไปในทุกคุณธรรม ยกเว้นคุณธรรมด้านความขยันหมั่นเพียร ที่นิสิตนักศึกษาประเมินว่าคนทั่วไปมีคุณธรรมด้านนี้สูงกว่า

ตารางที่ 4.34 การทดสอบความแตกต่างของค่าเฉลี่ยของระดับคุณธรรมของนักศึกษาและคุณธรรมของคนทั่วไปในสังคม

คุณธรรม	กลุ่มบุคคล	N	Mean	S.D	t
ความขยันหมั่นเพียร	คุณธรรมของคนทั่วไป	3011	3.22	0.72	3.74*
	คุณธรรมของนักศึกษา	3011	3.16	0.73	
ความอดทน	คุณธรรมของคนทั่วไป	3011	3.17	0.83	-13.62*
	คุณธรรมของนักศึกษา	3011	3.43	0.82	
ความสามารถพึ่งตนเอง	คุณธรรมของคนทั่วไป	3011	3.32	0.87	-16.47*
	คุณธรรมของนักศึกษา	3011	3.64	0.84	
การมีวินัย	คุณธรรมของคนทั่วไป	3011	2.65	0.96	-33.69*
	คุณธรรมของนักศึกษา	3011	3.35	0.87	
ฉันทะ	คุณธรรมของคนทั่วไป	3011	3.16	0.92	-34.90*
	คุณธรรมของนักศึกษา	3011	3.78	0.83	
สัจจะ	คุณธรรมของคนทั่วไป	3011	3.05	0.88	-37.12*
	คุณธรรมของนักศึกษา	3011	3.73	0.82	
ความรับผิดชอบ ความ สำนึกในหน้าที่	คุณธรรมของคนทั่วไป	3011	3.10	0.92	-38.19*
	คุณธรรมของนักศึกษา	3011	3.81	0.80	
ความกตัญญู	คุณธรรมของคนทั่วไป	3011	3.32	0.97	-45.26*
	คุณธรรมของนักศึกษา	3011	4.21	0.84	
ความมีสติและรอบคอบ	คุณธรรมของคนทั่วไป	3011	3.05	0.79	-13.14*
	คุณธรรมของนักศึกษา	3011	3.29	0.81	
ความตั้งใจดี	คุณธรรมของคนทั่วไป	3011	2.80	0.88	-36.22*
	คุณธรรมของนักศึกษา	3011	3.47	0.81	
ความเมตตา ความ ปรารถนาดีต่อกัน	คุณธรรมของคนทั่วไป	3011	2.82	0.98	-51.20*
	คุณธรรมของนักศึกษา	3011	3.83	0.79	
ความไม่เห็นแก่ตัว ไม่เอาเปรียบใคร	คุณธรรมของคนทั่วไป	3011	2.48	1.04	-59.84*
	คุณธรรมของนักศึกษา	3011	3.78	0.84	

* p < .05

1.4.3 ความสนใจในการพัฒนาคุณธรรมของนิสิตนักศึกษา

ตารางที่ 4.35 แสดงการทดสอบความแตกต่างของค่าเฉลี่ยของระดับพฤติกรรมการปฏิบัติตัวระหว่างกลุ่มของคนรอบข้างและกลุ่มนักศึกษา ผลปรากฏว่าระดับของการปฏิบัติตนตามพฤติกรรมที่มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ได้แก่ การไปวัดไปโบสถ์เพื่อฟังเทศน์และฟังธรรม การอ่านหนังสือหรือชมสื่อที่มีเนื้อหาคุณธรรม และการอุทิศตนบำเพ็ญ

ประโยชน์เพื่อส่วนรวม โดยนิสิตนักศึกษาคิดว่าตนเองอุทิศตนบำเพ็ญประโยชน์แก่สังคมมากกว่า
 คนรอบข้าง นอกจากนี้ นิสิตนักศึกษาคิดว่าตนเองปฏิบัติดีน้อยกว่าคนรอบข้าง

ตารางที่ 4.35 การทดสอบความแตกต่างของค่าเฉลี่ยของระดับการปฏิบัติตนระหว่างกลุ่ม
 คนรอบข้างและกลุ่มนักศึกษา

คุณลักษณะ	กลุ่มบุคคล	N	Mean	S.D	t
การทำบุญทำทานแก่ ผู้ยากไร้หรือด้อยโอกาส	พฤติกรรมของคนรอบข้าง	3011	1.91	0.59	1.64
	พฤติกรรมของนักศึกษา	3011	1.89	0.59	
การไปวัด ไปโบสถ์	พฤติกรรมของคนรอบข้าง	3011	1.83	0.65	6.71*
ฟังเทศน์ ฟังธรรม	พฤติกรรมของนักศึกษา	3011	1.75	0.62	
การอ่านหนังสือ หรือ ชมสื่อที่มีเนื้อหาคุณธรรม	พฤติกรรมของคนรอบข้าง	3011	1.71	0.67	6.86*
	พฤติกรรมของนักศึกษา	3011	1.62	0.65	
การอุทิศตนบำเพ็ญ ประโยชน์เพื่อส่วนรวม	พฤติกรรมของคนรอบข้าง	3011	1.78	0.62	-2.01*
	พฤติกรรมของนักศึกษา	3011	1.80	0.62	

* $p < .05$

1.4.4 วิธีการพัฒนาคุณธรรมของนิสิตนักศึกษา

ตารางที่ 4.36 ระดับของวิธีการที่นิสิตได้รับการพัฒนาคุณธรรม ผลปรากฏว่าทุกวิธีการที่มี
 ส่วนในการพัฒนาคุณธรรมของนิสิตนักศึกษามีค่าอยู่ระดับปานกลาง โดยนิสิตนักศึกษาคิดว่า
 ตนเองมีเพื่อนที่คอยชักจูงในทางที่ดีสูงกว่าข้อรายการอื่น (3.75) รองลงมาคือการทำมีอาจารย์ดีคอย
 ดูแลเอาใจใส่ (3.72) การนำตัวอย่างของพฤติกรรมดี ๆ มาใช้ในการพัฒนาปรับปรุงตนเอง (3.65)
 เป็นที่น่าสังเกตว่านิสิตนักศึกษาเห็นด้วยกับข้อความที่ว่าตนเองได้รับการปลูกฝังจากพ่อแม่ด้าน
 ความเป็นคนดีมากกว่าความเป็นคนเก่ง ในระดับที่ต่ำกว่าข้ออื่น

ตารางที่ 4.36 ระดับการได้รับการพัฒนาด้านคุณธรรมด้วยวิธีต่าง ๆ

ข้อความ	N	Mean	SD.
1. พ่อแม่ปลูกฝังให้ท่านเป็นคนดีมากกว่าคนเก่ง	3011	3.12	1.31
2. ครูอาจารย์ของท่านส่วนใหญ่เอาใจใส่ ตักเตือน ปรับปรุง พฤติกรรมที่บกพร่องของท่าน	3011	3.72	0.94
3. โรงเรียนที่ท่านเรียนตั้งแต่เด็กมีปรัชญาที่เน้นการพัฒนาคุณธรรม ของผู้เรียนมากกว่าเน้นการแข่งขันทางวิชาการ	3011	3.35	0.89
4. ท่านพักอาศัยอยู่ในสภาพแวดล้อมของเพื่อนบ้าน/ชุมชนที่ดี	3011	3.48	0.90
5. ท่านมีเพื่อนที่คอยชักจูงไปในทางที่ดี	3011	3.75	0.86
6. ท่านนำแบบอย่างพฤติกรรมดี ๆ ที่ปรากฏตามสื่อมาใช้ในการ ปรับปรุงพฤติกรรมตนเอง	3011	3.65	0.88

1.4.5 บุคคลที่มีส่วนในการปลูกฝังคุณธรรมแก่นิสิตนักศึกษา

ในการวิจัยครั้งนี้ได้มีการศึกษาระดับอิทธิพลของบุคคลที่มีส่วนในการปลูกฝัง/การพัฒนาคุณธรรมของนิสิตนักศึกษา บุคคลที่มีส่วนในการปลูกฝังคุณธรรม/จริยธรรมแก่นิสิตนักศึกษามี 3 กลุ่ม คือ กลุ่มพ่อแม่ ครูอาจารย์ และเพื่อนฝูง ผู้วิจัยใช้วิธีการวัดระดับอิทธิพลของบุคคลต่าง ๆ ตามการรับรู้ของนิสิตนักศึกษา เนื่องจากผู้ให้ข้อมูล (นิสิตนักศึกษา) เป็นคน ๆ เดียวกัน ข้อมูลที่ได้จากการตอบของนิสิตนักศึกษาจึงประกอบด้วยตัวแปร 3 ตัว คือ ระดับอิทธิพลจากพ่อแม่ ระดับอิทธิพลจากครูอาจารย์ และระดับอิทธิพลจากเพื่อน ตัวแปรที่แสดงระดับอิทธิพลดังกล่าวจึงถือว่ามีความสัมพันธ์กัน ในการวิเคราะห์ความแตกต่างของค่าเฉลี่ยของระดับอิทธิพลของบุคคลทั้ง 3 กลุ่มนั้นจึงใช้การวิเคราะห์ความแปรปรวนแบบการวัดซ้ำ (repeated measure)

การวิเคราะห์ความแตกต่างของค่าเฉลี่ยของระดับอิทธิพลโดยการวิเคราะห์ความแปรปรวนแบบการวัดซ้ำ (repeated measure) สามารถวิเคราะห์ได้ 2 วิธี คือ วิธีการของ ANOVA repeated measure และวิธีการของ GLM แบบ repeated measure สำหรับการวิจัยนี้ใช้การวิเคราะห์ GLM แบบ repeated measure เนื่องจากเป็นการวิเคราะห์ที่มีตรวจสอบข้อตกลงเบื้องต้นของการใช้สถิติและวิธีปรับแก้เมื่อข้อมูลไม่เป็นไปตามข้อตกลงเบื้องต้นด้วยวิธีการที่สมบูรณ์กว่า (SPSS version 7.5, 1997)

การวิเคราะห์ข้อมูลในการวิจัยนี้เป็นเพียงการทดสอบความแตกต่างของค่าเฉลี่ยของระดับอิทธิพลของกลุ่มบุคคลซึ่งมาจาก 3 แหล่ง ไม่ได้มีการศึกษาอิทธิพลของตัวของตัวแปรอิสระหรือตัวแปรจัดกระทำ ผลการวิเคราะห์ข้อมูลจะมีทั้งส่วนที่เป็น multivariate test และ univariate test ซึ่งเสนอผลเฉพาะส่วนที่เป็น within-subjects test อย่างไรก็ตามผลการวิเคราะห์ข้อมูลจาก multivariate test และ univariate test จะให้ค่าสถิติที่ต่างกันไป แต่จะให้ผลสรุปการวิจัยที่ตรงกัน

ผลการวิเคราะห์ความแตกต่างของระดับอิทธิพลของบุคคลที่มีต่อการปลูกฝัง/พัฒนาคุณธรรมแก่นิสิตนักศึกษาปรากฏในตารางที่ 4.37-4.39 โดยตารางที่ 4.37 แสดงสถิติพื้นฐานสำหรับคุณธรรมย่อย 12 ตัว จำแนกตามกลุ่มของผู้มีส่วนในการปลูกฝังคุณธรรมแก่นิสิตนักศึกษา 3 กลุ่ม ตารางที่ 4.38 แสดงผลการวิเคราะห์ความแตกต่างของอิทธิพลของบุคคลที่อยู่รอบข้างนิสิตนักศึกษาที่มีส่วนในการพัฒนาคุณธรรมแก่นิสิตนักศึกษาตามความรู้สึกของตัวนิสิตนักศึกษาเองโดยใช้การวิเคราะห์ GLM แบบ Repeated Measure และตารางที่ 4.39 เป็นการทดสอบค่าเฉลี่ยของระดับ อิทธิพลเป็นรายคู่เมื่อพบว่าค่าสถิติ F ที่ใช้ทดสอบความแตกต่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

ในตารางที่ 4.37 ซึ่งแสดงสถิติพื้นฐานสำหรับคุณธรรมย่อย 12 ตัว จำแนกตามกลุ่มของผู้มีส่วนในการปลูกฝังคุณธรรมแก่นิสิตนักศึกษา ผลปรากฏว่าในคุณธรรมทุกตัว นิสิตนักศึกษาจะตอบว่าพ่อแม่มีส่วนในการปลูกฝังคุณธรรมมากกว่ากลุ่มครูหรือเพื่อนฝูง และครูจะมีส่วนในการปลูกฝังคุณธรรมมากกว่าเพื่อนฝูง

ว่าพ่อแม่มีส่วนร่วมในการปลูกฝังคุณธรรมมากกว่ากลุ่มครูหรือเพื่อนฝูง และครูจะมีส่วนร่วมในการปลูกฝังคุณธรรมมากกว่าเพื่อนฝูง

ผลการทดสอบความแตกต่างของอิทธิพลของบุคคลที่อยู่รอบข้างนิสิตนักศึกษาที่มีส่วนในการพัฒนาคุณธรรมแก่นักศึกษาตามความรู้สึกของตัวนิสิตนักศึกษาเองโดยใช้การวิเคราะห์ GLM แบบ Repeated Measure ในตารางที่ 4.38 พบว่าในทุกคุณธรรม ค่า F มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 แสดงว่าบุคคลที่ใกล้ชิดนิสิตนักศึกษามีระดับของอิทธิพลต่างกันในการพัฒนาคุณธรรมของนิสิต นักศึกษาอย่างน้อย 1 คู่ ผลการวิเคราะห์ภายหลังปรากฏดังตารางที่ 4.39

ตารางที่ 4.39 แสดงผลการเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยเป็นรายคู่ ปรากฏว่านักศึกษาคิดว่าพ่อแม่มีส่วนปลูกฝังคุณธรรมให้กับตนเองมากกว่าที่ได้รับจากกลุ่มครูอาจารย์และเพื่อนฝูง โดยค่าเฉลี่ยของระดับการมีส่วนร่วมในการปลูกฝังคุณธรรมจากกลุ่มพ่อแม่สูงกว่ากลุ่มอาจารย์และเพื่อนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และนักศึกษาคิดว่าอาจารย์มีส่วนปลูกฝังคุณธรรมให้แก่ตนเองมากกว่ากลุ่มเพื่อนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ในทุกคุณธรรมเช่นกัน

ตารางที่ 4.37 อิทธิพลของบุคคลที่มีส่วนในการพัฒนาคุณธรรมของนิสิตนักศึกษา

คุณธรรม	N	พ่อแม่		ครูอาจารย์		เพื่อนฝูง	
		Mean	SD	Mean	SD	Mean	SD
1. ชยัน	3011	2.625	0.523	2.595	0.553	2.169	0.635
2. อุดหนุน	3011	2.750	0.473	2.327	0.589	1.966	0.604
3. พึ่งตนเอง	3011	2.729	0.492	2.317	0.607	2.010	0.621
4. วินัย	3011	2.607	0.556	2.501	0.600	1.876	0.656
5. จันทะ	3011	2.572	0.550	2.488	0.593	1.875	0.630
6. สัจจะ	3011	2.632	0.526	2.390	0.585	2.012	0.621
7. รับผิดชอบ	3011	2.694	0.510	2.557	0.570	2.040	0.623
8. กตัญญู	3011	2.781	0.446	2.545	0.581	2.034	0.647
9. มีสติ รอบคอบ	3011	2.672	0.527	2.467	0.593	2.003	0.636
10. ตั้งจิตดี	3011	2.527	0.563	2.373	0.589	1.954	0.617
11. เมตตา	3011	2.627	0.536	2.340	0.597	2.081	0.636
12. ไม่เห็นแก่ตัว	3011	2.736	0.479	2.381	0.598	2.179	0.642

ตารางที่ 4.38 การทดสอบความแตกต่างของอิทธิพลของบุคคลรอบข้างที่มีต่อการพัฒนาคุณธรรม
ของนักศึกษาตามความคิดของนักศึกษาโดย GLM แบบ Repeated Measure

คุณธรรม	Multivariate Test ⁽¹⁾	Value	F ⁽²⁾	Mauchly's Test of Sphericity	แหล่งความแปรปรวน	df ⁽³⁾	SS	MS	F ⁽⁴⁾	P
ความซื่อสัตย์	Pillai's Trace	.309	672.741*	W=.962	GROUP	2	392.350	196.175	690.231*	.000
	Wilk's Lambda	.691		Chi-square=117.105	ERROR	6020	1710.983	.284		
	Hotelling's Trace	.447		df=2, p=.000	รวม					
ความอดทน	Pillai's Trace	.545	1802.254*	W=.987	GROUP	2	926.749	463.375	1837.726*	.000
	Wilk's Lambda	.455		Chi-square=35.533	ERROR	6020	1517.917	.252		
	Hotelling's Trace	1.198		df=2, p=.000	รวม					
ความสามารถที่ตนเอง	Pillai's Trace	.474	1356.524*	W=.988	GROUP	2	783.089	391.544	1419.729*	.000
	Wilk's Lambda	.526		Chi-square=35.578	ERROR	6020	1660.244	.276		
	Hotelling's Trace	.902		df=2, p=.000	รวม					
การมีวินัย	Pillai's Trace	.481	1392.313*	W=.984	GROUP	2	939.329	469.665	1525.014*	.000
	Wilk's Lambda	.519		Chi-square=48.196	ERROR	6020	1854.004	.308		
	Hotelling's Trace	.925		df=2, p=.000	รวม					
ฉันทะ	Pillai's Trace	.489	1439.254*	W=.990	GROUP	2	869.465	434.732	1551.141*	.000
	Wilk's Lambda	.511		Chi-square=30.439	ERROR	6020	1687.202	.280		
	Hotelling's Trace	.957		df=2, p=.000	รวม					
สัจจะ	Pillai's Trace	.411	1049.161*	W=.979	GROUP	2	587.511	293.755	1162.542*	.000
	Wilk's Lambda	.589		Chi-square=62.501	ERROR	6020	1521.156	.253		
	Hotelling's Trace	.697		df=2, p=.000	รวม					
ความรับผิดชอบ	Pillai's Trace	.447	1217.226*	W=.966*	GROUP	2	716.368	358.184	1401.723*	.000
	Wilk's Lambda	.553		Chi-square=104.758	ERROR	6020	1538.298	.256		
	Hotelling's Trace	.809		df=2, p=.000	รวม					
ความกตัญญู	Pillai's Trace	.510	1565.090*	W=.975	GROUP	2	878.433	439.217	1725.641*	.000
	Wilk's Lambda	.490		Chi-square=76.294	ERROR	6020	1532.233	.255		
	Hotelling's Trace	1.040		df=2, p=.000	รวม					
ความมีสติและรอบคอบ	Pillai's Trace	.452	1242.333*	W=.989	GROUP	2	707.822	353.911	1339.254*	.000
	Wilk's Lambda	.548		Chi-square=32.087	ERROR	6020	1590.844	.264		
	Hotelling's Trace	.826		df=2, p=.000	รวม					
ความตั้งใจดี	Pillai's Trace	.383	934.265*	W=.990	GROUP	2	529.771	264.886	1022.036*	.000
	Wilk's Lambda	.617		Chi-square=29.271	ERROR	6020	1560.229	.259		
	Hotelling's Trace	.621		df=2, p=.000	รวม					
ความเมตตา	Pillai's Trace	.360	847.012*	W=.983	GROUP	2	449.756	224.878	890.103*	.000
	Wilk's Lambda	.640		Chi-square=50.752	ERROR	6020	1520.910	.253		
	Hotelling's Trace	.563		df=2, p=.000	รวม					
ความไม่เห็นแก่ตัวไม่เอาเปรียบใคร	Pillai's Trace	.394	979.894*	W=.981	GROUP	2	478.671	239.335	972.640*	.000
	Wilk's Lambda	.606		Chi-square=58.636	ERROR	6020	1481.329	.246		
	Hotelling's Trace	.651		df=2, p=.000	รวม					

*p < .05

- หมายเหตุ
1. ไม่ได้เสนอค่า Roy's Largest Root เนื่องจากมีค่าเท่ากับค่า Hotelling's Trace
 2. ค่าสถิติ F ที่ใช้ทดสอบนัยสำคัญของค่าสถิติของ Pillai, Wilks, Hotelling, Roy มีค่าเท่ากันทุกตัว
 3. ผู้วิจัยปัดจุดทศนิยมของค่า df เพื่อให้ง่ายต่อการนำเสนอ
 4. ผลการทดสอบ Mauchly's Test of Sphericity พบว่าทุกตัวมีนัยสำคัญ ค่าสถิติทดสอบ F ใช้สถิติอิงตามวิธีการของ Greenhouse-Geisser (SPSS version 7.5, 1997)

ตารางที่ 4.39 การเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยของระดับอิทธิพลของบุคคลที่มีส่วนในการปลูกฝัง
คุณธรรมแก่นิสิตนักศึกษา

คุณธรรม	บุคคล	Mean	บุคคล		
			พ่อแม่	ครูอาจารย์	เพื่อน
ความขยันหมั่นเพียร	1. พ่อแม่	2.62			
	2. ครูอาจารย์	2.60	*		
	3. เพื่อนฝูง	2.17	*	*	
ความอดทน	1. พ่อแม่	2.75			
	2. ครูอาจารย์	2.33	*		
	3. เพื่อนฝูง	1.97	*	*	
ความสามารถพึ่งตนเอง	1. พ่อแม่	2.73			
	2. ครูอาจารย์	2.32	*		
	3. เพื่อนฝูง	2.01	*	*	
การมีวินัย	1. พ่อแม่	2.61			
	2. ครูอาจารย์	2.50	*		
	3. เพื่อนฝูง	1.88	*	*	
ฉันทะ (พอใจ ศรัทธา และอยากทำในสิ่งดีให้สำเร็จ)	1. พ่อแม่	2.57			
	2. ครูอาจารย์	2.49	*		
	3. เพื่อนฝูง	1.88	*	*	
สัจจะ (ตั้งใจจริงและจริงจังต่อการทำงาน)	1. พ่อแม่	2.63			
	2. ครูอาจารย์	2.39	*		
	3. เพื่อนฝูง	2.01	*	*	
ความรับผิดชอบ ความสำนึกในหน้าที่	1. พ่อแม่	2.69			
	2. ครูอาจารย์	2.56	*		
	3. เพื่อนฝูง	2.04	*	*	
ความกตัญญู (กระทำการเพื่อทดแทนบุญคุณ)	1. พ่อแม่	2.78			
	2. ครูอาจารย์	2.55	*		
	3. เพื่อนฝูง	2.03	*	*	
ความมีสติและรอบคอบ	1. พ่อแม่	2.67			
	2. ครูอาจารย์	2.47	*		
	3. เพื่อนฝูง	2.00	*	*	
ความตั้งใจดี (การคิดที่เป็นกลาง ความเที่ยงตรงในการวินิจฉัย)	1. พ่อแม่	2.53			
	2. ครูอาจารย์	2.37	*		
	3. เพื่อนฝูง	1.95	*	*	
ความเมตตา ความปรารถนาดีต่อกัน	1. พ่อแม่	2.63			
	2. ครูอาจารย์	2.34	*		
	3. เพื่อนฝูง	2.08	*	*	
ความไม่เห็นแก่ตัว ไม่เอาเปรียบใคร	1. พ่อแม่	2.74			
	2. ครูอาจารย์	2.38	*		
	3. เพื่อนฝูง	2.18	*	*	

* p < .05

สรุปผลการวิจัย

ผลการวิจัยในตอนนี้สรุปได้ว่าพฤติกรรมของกลุ่มบุคคลที่อยู่รอบข้างของนิสิตนักศึกษา โดยเฉพาะพฤติกรรมของพ่อแม่มีคุณธรรมอยู่ระดับสูงในทุกชุดของคุณธรรม สำหรับพฤติกรรมของครูอาจารย์อยู่ในระดับปานกลางค่อนข้างไปทางมาก ชุดของคุณธรรมที่ครูอาจารย์แสดงออกสูงกว่าคุณธรรมชุดอื่น คือ ชุดปัจจัยแรงผลักดันได้แก่ ความขยัน อดทน พึ่งตนเอง มีวินัย สำหรับระดับคุณธรรมของกลุ่มเพื่อนฝูงนั้นพบว่าส่วนใหญ่มีค่าอยู่ในระดับปานกลาง และในแต่ละชุดของคุณธรรมมีระดับที่ใกล้เคียงกัน

ผลการวิจัยยังพบว่านิสิตศึกษาร้อยละ 44 ให้ข้อมูลว่าพ่อแม่ผู้ปกครองให้การอบรมสั่งสอนบุตรหลานและประพฤติเป็นแบบอย่างที่ดี รองลงมาคือพฤติกรรมที่ไม่ค่อยได้อบรมสั่งสอนบุตรหลาน แต่ประพฤติเป็นแบบอย่างที่ดี (ร้อยละ 36) ส่วนลักษณะพฤติกรรมของพ่อแม่ผู้ปกครองที่ไม่ค่อยอบรมสั่งสอนบุตรหลานและยังไม่ได้ประพฤติตนเป็นแบบอย่างที่ดีด้วยมีไม่ถึงร้อยละ 1 (ร้อยละ 0.63)

สำหรับพฤติกรรมของครูอาจารย์นั้นนิสิตศึกษาร้อยละ 70 ให้ข้อมูลว่าให้การอบรมสั่งสอนดีและประพฤติเป็นแบบอย่างที่ดีด้วย และร้อยละ 15 ตอบว่าครูไม่ค่อยได้อบรมสั่งสอนแต่ประพฤติเป็นแบบอย่างที่ดี และร้อยละ 13 ให้การอบรมสั่งสอนดี แต่ไม่ได้ประพฤติตนตามที่สอน กลุ่มตัวอย่างเพียงร้อยละ 2 ที่ตอบว่ามีครูอาจารย์ที่ไม่ได้อบรมสั่งสอนลูกศิษย์และยังประพฤติตนไม่เป็นแบบอย่างที่ดีด้วย

ในด้านพฤติกรรมของเพื่อนนั้น นิสิตศึกษามากกว่าครึ่ง (ร้อยละ 52) ให้ข้อมูลว่าพฤติกรรมของเพื่อนส่วนใหญ่จะให้คำแนะนำในสิ่งที่ดีและประพฤติเป็นแบบอย่างที่ดีด้วย และร้อยละ 24 มีเพื่อนที่ให้คำแนะนำในสิ่งที่ดีแม้ตัวเพื่อนเองจะไม่ได้ประพฤติตนตามที่ชี้แนะ

โดยสรุปรวมนิสิตนักศึกษาเห็นว่าพ่อแม่มีส่วนในการปลูกฝังคุณธรรมมากกว่ากลุ่มครูหรือเพื่อนฝูง และครูจะมีส่วนในการปลูกฝังคุณธรรมมากกว่าเพื่อนฝูง

เมื่อให้เปรียบเทียบพฤติกรรมของตนเองกับคนทั่วไป นิสิตศึกษาประเมินตนเองว่ามีคุณธรรมสูงกว่าคนทั่วไปในทุกคุณธรรม ยกเว้นคุณธรรมด้านความขยันหมั่นเพียร ที่นิสิตศึกษาประเมินว่าคนทั่วไปมีคุณธรรมด้านนี้สูงกว่า

ในด้านความสนใจในการพัฒนาตนเองนั้น นิสิตศึกษาคิดว่าตนเองมีความสนใจในการพัฒนาคุณธรรมน้อยกว่าคนรอบข้าง ไม่ว่าจะเป็นการไปวัดไปโบสถ์เพื่อฟังเทศน์และฟังธรรม การอ่านหนังสือหรือชมสื่อที่มีเนื้อหาคุณธรรม แต่ด้านการอุทิศตนบำเพ็ญประโยชน์แก่สังคม นิสิตศึกษาคิดว่าตนเองปฏิบัติมากกว่าคนรอบข้าง

การวิจัยเกี่ยวกับวิธีการต่าง ๆ ที่มีส่วนในการพัฒนาคุณธรรมของนิสิตศึกษาพบว่ามีความอยู่ระดับปานกลาง โดยนิสิตศึกษาคิดว่าตนเองมีเพื่อนที่คอยชักจูงในทางที่สูงกว่าข้อรายการอื่น

(3.75) รองลงมาคือการทำที่มีอาจารย์ดีคอยดูแลเอาใจใส่ดูแล (3.72) การนำตัวอย่างของพฤติกรรมดีๆ มาใช้ในการพัฒนาปรับปรุงตนเอง (3.65) เป็นที่น่าสังเกตว่านิสิตนักศึกษาเห็นด้วยกับข้อความที่ว่าตนเองได้รับการปลูกฝังจากพ่อแม่ด้านความเป็นคนดีมากกว่าความเป็นคนเก่งในระดับที่ต่ำกว่าข้ออื่น

นิสิตนักศึกษาให้ข้อมูลว่ามารดาหรือบิดามีอิทธิพลต่อการกำหนดแนวทางการดำเนินชีวิตและประมาณครึ่งหนึ่งต้องการยึดบิดาหรือมารดาเป็นแบบอย่างเพื่อต้องการเลียนแบบ มีเพียงร้อยละ 6 ที่ต้องการยึดครูเป็นแบบอย่าง เหตุผลในการยึดบุคคลเป็นแบบอย่างเนื่องจากความเป็นคนดีของบุคคลนั้น และบุคคลนั้นเป็นผู้ที่มีพระคุณ เป็นที่รักและเคารพ

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับลักษณะของกลุ่มตัวอย่างที่เป็นนิสิตนักศึกษาพบว่านิสิตศึกษาร้อยละ 89 ส่วนใหญ่พอใจในคุณลักษณะที่เป็นอยู่ของตนเองระดับปานกลางขึ้นไปถึงระดับมาก นิสิตนักศึกษาประมาณครึ่งหนึ่งคิดว่าตนเองมีคุณธรรมที่เป็นปัจจัยหล่อเลี้ยง (ฉันจะรักจะ รับผิดชอบ กตัญญู) มากกว่าคุณธรรมชุดอื่น

เมื่อพิจารณาแยกภายใต้แต่ละปัจจัยพบว่าในคุณธรรมชุดปัจจัยแรงผลักดัน นิสิตนักศึกษาประเมินตนเองว่ามีคุณธรรมด้านความสามารถพึ่งตนเองมากกว่าคุณธรรมอื่น สำหรับคุณธรรมชุดปัจจัยหล่อเลี้ยง นิสิตศึกษามีคุณธรรมในลักษณะกระจาย แต่ประเมินตนเองมีคุณธรรมด้านความรับผิดชอบต่อสำนึกในหน้าที่มากกว่าคุณธรรมอื่น สำหรับคุณธรรมชุดปัจจัยเห็นยั้ง ส่วนใหญ่ประเมินตนเองว่ามีคุณธรรมด้านความตั้งใจดี มีใจเป็นกลางมากกว่าคุณธรรมอื่น ส่วนคุณธรรมชุดปัจจัยสนับสนุน ส่วนใหญ่ประเมินตนเองว่ามีคุณธรรมด้านความไม่เห็นแก่ตัว ไม่เอาเปรียบใครมากกว่าตัวอื่น

เมื่อเปรียบเทียบคุณธรรมของเพศชายและหญิง นิสิตนักศึกษาชายประเมินว่าตนเองมีคุณธรรมด้านความอดทน ความสามารถพึ่งตนเอง ความมีสติและรอบคอบและความตั้งใจดี สูงกว่าเพศหญิง ในขณะที่นิสิตนักศึกษาเพศหญิงประเมินตนเองว่ามีคุณธรรมด้านความรับผิดชอบต่อสังคมและความกตัญญูสูงกว่าเพศชาย นอกจากนี้เมื่อวิเคราะห์โดยภาพรวมเป็นชุดของคุณธรรมพบว่า นิสิตนักศึกษาในกลุ่มสาขามนุษยศาสตร์จะประเมินระดับคุณธรรมของตนเองสูงกว่าในกลุ่มสาขาวิทยาศาสตร์การแพทย์ในคุณธรรมทุกชุด และเมื่อวิเคราะห์ย่อยเป็นรายคุณธรรม 12 ตัว พบว่าได้ผลในทำนองเดียวกันคือนิสิตนักศึกษาสาขามนุษยศาสตร์ประเมินตนเองว่ามีระดับคุณธรรมสูงกว่าสาขาวิทยาศาสตร์การแพทย์

ในด้านภูมิหลังทางครอบครัวนั้นพบว่านิสิตนักศึกษาที่มีบิดาและ/หรือมารดาเสียชีวิตมีค่าคุณธรรมชุดปัจจัยสนับสนุน (ความมีเมตตา ไม่เห็นแก่ตัว) สูงกว่าจากนักศึกษาที่มีบิดามารดาอยู่ด้วยกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 สำหรับคุณธรรมชุดอื่น ๆ นั้นให้ผลไม่แตกต่างกัน

ผลการศึกษาระบบการพัฒนาคุณธรรมของนิสิตนักศึกษาแสดงให้เห็นว่านิสิตนักศึกษา ร้อยละ 70 ได้รับการอบรมสั่งสอนจากพ่อแม่ปู่ย่าตายาย และเพียงร้อยละ 4 ที่ได้รับการอบรมจาก ครูอาจารย์ โดยสรุปรวมกลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่คือร้อยละ 80 มีพ่อแม่ที่ประพฤติตนเป็นแบบอย่าง ที่ดี แต่ยังมี ความแตกต่างในด้านการอบรมสั่งสอน เนื่องจากพ่อแม่ส่วนหนึ่งไม่ได้อบรมสั่งสอนลูก ในด้านพฤติกรรมของครูอาจารย์นั้น พบว่านิสิตนักศึกษาเห็นว่าครูอาจารย์ทำตัวเป็นแบบอย่างที่ดี และให้การอบรมสั่งสอนด้วยถึงร้อยละ 70 อีกประมาณร้อยละ 15 คิดว่าครูทำตัวเป็นแบบอย่าง แต่ไม่ได้ให้การอบรมสั่งสอน และเพื่อนที่แนะนำในทางที่ดีมีร้อยละ 76

ส่วนที่ 2 ผลการวิจัยจากกลุ่มตัวอย่างที่เป็นอาจารย์

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลในส่วนนี้แบ่งออกเป็น 4 ตอน ได้แก่ ลักษณะของกลุ่มตัวอย่าง ระดับ การพัฒนาคุณธรรมของนิสิตนักศึกษาโดยอาจารย์ ระดับคุณธรรมของนิสิตนักศึกษาตามความคิด ของอาจารย์ การวิจัยในตอนี้ต้องการตอบคำถามวิจัยที่ว่าอาจารย์มีส่วนในการพัฒนาคุณธรรมแก่ นิสิตศึกษาในระดับใด นิสิตนักศึกษามีคุณธรรมระดับใด และแนวทางในการพัฒนาคุณธรรมโดย ตัวอาจารย์ควรใช้วิธีการใดบ้าง

คุณธรรมที่ทำการศึกษาในการวิจัยครั้งนี้ประกอบด้วยคุณธรรม 4 ชุด ได้แก่ คุณธรรมที่เป็น ปัจจัยแรงผลักดัน คุณธรรมที่เป็นปัจจัยหล่อเลี้ยง คุณธรรมที่เป็นปัจจัยเหนี่ยวรั้ง และคุณธรรมที่ เป็นปัจจัยสนับสนุน ภายใต้แต่ละปัจจัยประกอบด้วยคุณธรรมย่อยรวมทั้ง 12 ตัว การวิเคราะห์ ข้อมูลจะมีทั้งการวิเคราะห์รายคุณธรรมย่อยแต่ละตัวและสรุปรวมแต่ละปัจจัย ตลอดจนระดับ คุณธรรมโดยรวมทั้งหมด 12 ตัว วิธีการที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูลจะเหมือนส่วนที่ 1

ตอนที่ 2.1 ลักษณะของกลุ่มตัวอย่าง

ในบทที่ 3 ได้กำหนดกรอบการสุ่มกลุ่มอาจารย์ให้กระจายในสาขาวิชาต่าง ๆ ในสัดส่วนที่ ใกล้เคียงกัน แต่ผลการเก็บข้อมูลพบว่าสัดส่วนอาจารย์ที่ให้ข้อมูลเมื่อจำแนกตามสาขาและเพศ แล้ว พบว่าผู้ตอบแบบสอบถามครั้งนี้ส่วนใหญ่อยู่ในสาขาวิชาวิทยาศาสตร์เทคโนโลยี (ร้อยละ 40.09) และสังคมศาสตร์ (ร้อยละ 38.69) ซึ่งมากกว่าสาขาวิทยาศาสตร์การแพทย์ (ร้อยละ 11.58) และมนุษยศาสตร์ (ร้อยละ 9.65) โดยภาพรวมพบว่าผู้ตอบแบบสอบถามครั้งนี้ทั้งหมดมีเพศหญิง (ร้อยละ 60.88) ในสัดส่วนที่มากกว่าเพศชาย (ร้อยละ 39.12) เมื่อพิจารณาแยกเป็นรายสาขาวิชา พบว่ามีทุกสาขาวิชาที่มีสัดส่วนของเพศหญิงมากกว่าเพศชาย ยกเว้นสาขาวิชาวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยีมีสัดส่วนของเพศชายมากกว่าเพศหญิง

ตารางที่ 4.40 ร้อยละของอาจารย์จำแนกตามเพศและสาขาวิชา

สาขาวิชา	เพศ				รวม	
	ชาย		หญิง			
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ
วิทยาศาสตร์การแพทย์	37	34.26	71	65.74	108(11.58)	100.00
วิทยาศาสตร์เทคโนโลยี	194	51.87	180	48.13	374(40.09)	100.00
สังคมศาสตร์	109	30.19	252	69.81	361(38.69)	100.00
มนุษยศาสตร์	25	27.78	65	72.22	90 (9.65)	100.00
รวม	365	39.12	568	60.88	933(100.00)	100.00

ตารางที่ 4.41 แสดงจำนวนผู้ตอบแบบสอบถามจำแนกตามประสบการณ์ด้านการสอนและสาขาวิชา ผลปรากฏว่าโดยภาพรวมอาจารย์มีประสบการณ์ในการสอนอยู่ในช่วง 1-5 ปี คิดเป็นร้อยละ 35.37 รองลงมาคือช่วง 16-20 ปี (ร้อยละ 33.01) อาจารย์ที่มีประสบการณ์มากกว่า 20 ปี ให้ข้อมูลในการวิจัยนี้เพียงร้อยละ 1.71 เมื่อพิจารณาเป็นรายสาขาวิชาพบว่า ในสาขาวิชาวิทยาศาสตร์การแพทย์ ส่วนใหญ่มีประสบการณ์ในการสอนอยู่ในช่วง 1-5 ปี (ร้อยละ 44.44) รองลงมาคือ อยู่ในช่วง 16.-20 ปี (ร้อยละ 25.00) เช่นเดียวกับในสาขาวิชาวิทยาศาสตร์เทคโนโลยีซึ่งส่วนใหญ่มีประสบการณ์ในการสอนอยู่ในช่วง 1-5 ปี (ร้อยละ 39.57) แต่ในสาขาวิชาสังคมศาสตร์ส่วนใหญ่มีประสบการณ์ในการสอนอยู่ในช่วง 16-20 ปี (ร้อยละ 39.61) ในขณะที่ในสาขาวิชามนุษยศาสตร์ ส่วนใหญ่มีประสบการณ์ในการสอนอยู่ในช่วง 16-20 ปี (ร้อยละ 41.11)

ตารางที่ 4.41 ร้อยละของอาจารย์จำแนกตามประสบการณ์ด้านการสอนและสาขาวิชา

สาขาวิชา	ประสบการณ์ด้านการสอน										รวม	
	1-5 ปี		6-10 ปี		11-15 ปี		16-20 ปี		มากกว่า 20 ปี			
	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%
วิทยาศาสตร์การแพทย์	48	44.44	23	21.30	10	9.26	27	25.00	-	-	108	100.00
วิทยาศาสตร์เทคโนโลยี	148	39.57	72	19.25	48	12.83	101	27.01	5	1.34	374	100.00
สังคมศาสตร์	111	30.75	60	16.62	41	11.36	143	39.61	6	1.66	361	100.00
มนุษยศาสตร์	23	25.56	11	12.22	14	15.56	37	41.11	5	5.56	90	100.00
รวม	330	35.37	166	17.79	113	12.11	308	33.01	16	1.71	933	100.00

ตารางที่ 4.42 แสดงจำนวนผู้ตอบแบบสอบถามจำแนกตามสังกัดและสาขาวิชา ผลปรากฏว่าอาจารย์ในสาขาวิชาวิทยาศาสตร์การแพทย์ และสาขาวิชาวิทยาศาสตร์เทคโนโลยีจะอยู่ในสังกัดรัฐบาลมากกว่าเอกชน โดยมาจากสังกัดรัฐบาลประมาณร้อยละ 64-65 ที่เหลืออยู่ในสังกัดเอกชน ในขณะที่อาจารย์ในสาขาสังคมศาสตร์จะมาจากสังกัดรัฐบาลร้อยละ 58.17 ที่แตกต่างออกไป คืออาจารย์ในสังกัดมนุษยศาสตร์ที่พบว่ามาจากสังกัดเอกชน (ร้อยละ 53.33) มากกว่าสังกัดรัฐบาล (ร้อยละ 46.67)

ตารางที่ 4.42 ร้อยละของอาจารย์จำแนกตามสังกัดและสาขาวิชา

สาขาวิชา	สังกัด				รวม	
	รัฐบาล		เอกชน			
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ
วิทยาศาสตร์การแพทย์	70	64.81	38	35.19	108	100.00
วิทยาศาสตร์เทคโนโลยี	245	65.51	129	34.49	374	100.00
สังคมศาสตร์	210	58.17	151	41.83	361	100.00
มนุษยศาสตร์	42	46.67	48	53.33	90	100.00
รวม	567	60.77	366	39.23	933	100.00

ผลการวิจัยภูมิหลังของกลุ่มอาจารย์ที่ให้ข้อมูลสรุปได้ว่าส่วนใหญ่มาจากสาขาวิทยาศาสตร์เทคโนโลยีและสังคมศาสตร์ อาจารย์มีการกระจายตามประสบการณ์การทำงาน โดยมีทั้งอาจารย์ที่มีประสบการณ์การทำงานน้อย (1-5 ปี) และประสบการณ์การทำงานมาก (16-20 ปี) นอกจากนี้ยังพบว่า มีอาจารย์เพศหญิงมากกว่าเพศชาย และมาจากสังกัดรัฐบาลมากกว่าเอกชน ผลการวิเคราะห์ข้อมูลเมื่อแยกเป็นรายภาควิชา พบว่าสัดส่วนการกระจายแตกต่างกันในบางสาขา โดยเฉพาะในตัวแปรสังกัด ที่พบว่าอาจารย์ในสาขามนุษยศาสตร์สังกัดเอกชนตอบแบบสอบถามมากกว่าสังกัดรัฐบาล

ตอนที่ 2.2 การพัฒนาคุณธรรมแก่นิสิตนักศึกษา

2.2.1 จำนวนวิชาที่เกี่ยวข้องกับคุณธรรมที่เปิดสอนในมหาวิทยาลัย

ตารางที่ 4.43 แสดงร้อยละของการได้สอนวิชาที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาคุณธรรมแก่นิสิตนักศึกษาของกลุ่มอาจารย์ที่ตอบแบบสอบถาม ผลปรากฏว่าโดยสรุปรวมอาจารย์ที่ไม่ได้สอนวิชาที่เกี่ยวข้องกับคุณธรรมมีสัดส่วนมากกว่าคือมีร้อยละ 53.48 โดยที่อาจารย์ที่ได้สอนมีร้อยละ 46.52 แต่เมื่อพิจารณาแยกเป็นรายสาขาวิชา พบว่าทุกสาขาวิชามีการสอนวิชาที่เกี่ยวข้องกับคุณธรรมเป็นส่วนใหญ่ ยกเว้นสาขาวิทยาศาสตร์เทคโนโลยีที่มีการสอนวิชาเหล่านี้น้อยกว่าอาจารย์ในสาขาอื่น

อาจารย์ในสาขาวิชาสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์มีการสอนวิชาที่เกี่ยวกับคุณธรรมมากกว่าร้อยละ 60 ในขณะที่ในสาขาวิชาวิทยาศาสตร์การแพทย์มีการสอนวิชาเหล่านี้ร้อยละ 55.56 สำหรับสาขาวิทยาศาสตร์เทคโนโลยีนั้น อาจารย์ร้อยละ 21.66 เท่านั้นที่ตอบว่าได้สอนวิชาที่เกี่ยวกับคุณธรรม

ตารางที่ 4.43 ร้อยละของอาจารย์จำแนกตามการสอนวิชาที่เกี่ยวข้องกับคุณธรรมและสาขาวิชา

สาขาวิชา	วิชาสอนที่เกี่ยวข้องกับคุณธรรม				รวม	
	มี		ไม่มี			
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ
วิทยาศาสตร์การแพทย์	60	55.56	48	44.44	108	100.00
วิทยาศาสตร์เทคโนโลยี	81	21.66	293	78.34	374	100.00
สังคมศาสตร์	239	66.20	122	33.80	361	100.00
มนุษยศาสตร์	54	60.00	36	40.00	90	100.00
รวม	434	46.52	499	53.48	933	100.00

2.2.2 เวลาที่ใช้ในการสอดแทรกคุณธรรมในชั่วโมงสอน

อาจารย์ร้อยละ 92.50 ให้ข้อมูลว่าได้มีการสอดแทรกคุณธรรมแก่นิสิตนักศึกษา ลักษณะเช่นนี้ปรากฏในทำนองเดียวกันเมื่อวิเคราะห์เป็นรายสาขาวิชา โดยเฉพาะในสาขาสังคมศาสตร์ และมนุษยศาสตร์ที่อาจารย์มีการสอนคุณธรรมในสัดส่วนที่สูงถึงร้อยละ 95 และร้อยละ 94.4 ตามลำดับ

ตารางที่ 4.44 ร้อยละของอาจารย์จำแนกตามเวลาที่ใช้ในการสอนเกี่ยวกับคุณธรรมและสาขาวิชา

สาขาวิชา	เวลาที่ใช้ในการสอนคุณธรรม				รวม	
	ไม่มี		มี			
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ
วิทยาศาสตร์การแพทย์	10	9.26	98	90.74	108	100.00
วิทยาศาสตร์เทคโนโลยี	37	9.89	337	90.11	374	100.00
สังคมศาสตร์	18	4.99	343	95.01	361	100.00
มนุษยศาสตร์	5	5.56	85	94.44	90	100.00
รวม	70	7.50	863	92.50	933	100.00

2.2.3 ปริมาณเวลาที่ใช้ในการสอนคุณธรรม

ตารางที่ 4.45 แสดงจำนวนผู้ตอบแบบสอบถามจำแนกตามปริมาณเวลาที่ใช้ในการสอนเกี่ยวกับคุณธรรม ผลปรากฏว่าโดยสรุปรวมอาจารย์ที่ใช้เวลาในการสอนเกี่ยวกับคุณธรรมประมาณ

ไม่ถึง 10% ของจำนวนคาบเวลา มีถึงร้อยละ 40.51 ในขณะที่อาจารย์ที่ใช้เวลาในการสอนประมาณ 10%-20% ของจำนวนคาบเวลา มีถึงร้อยละ 42.23 ซึ่งอยู่ในสัดส่วนที่ใกล้เคียงกัน แสดงว่าอาจารย์มากกว่าร้อยละ 80 ใช้เวลาในการสอดแทรกคุณธรรมแก่นิสิตไม่ถึง 20% และมีเพียงร้อยละ 9.75 ที่ใช้เวลาในการอบรมคุณธรรมมากกว่า 20% ของจำนวนคาบเวลา

เมื่อพิจารณาเป็นรายสาขาวิชาพบว่าส่วนใหญ่จะใช้เวลาในการสอนคุณธรรมประมาณ 10%-20% ของจำนวนคาบเวลา โดยเฉพาะในสาขาสังคมศาสตร์มีอาจารย์ประมาณครึ่งหนึ่ง (ร้อยละ 50.14) ใช้เวลาในการอบรมด้านคุณธรรมประมาณ 10%-20% ของจำนวนคาบเวลา ในขณะที่อาจารย์ในสาขาวิทยาศาสตร์เทคโนโลยีส่วนใหญ่คือร้อยละ 52.41 ใช้เวลาในเรื่องนี้ไม่เกิน 10% ของจำนวนคาบเวลา

ตารางที่ 4.45 ร้อยละของอาจารย์จำแนกปริมาณเวลาที่ใช้ในการสอนเกี่ยวกับคุณธรรมและสาขาวิชา

สาขาวิชา	ร้อยละของจำนวนคาบเวลา								รวม	
	น้อยกว่า 10%		10-20 %		มากกว่า 20 %		ไม่ได้ระบุ			
	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%
วิทยาศาสตร์การแพทย์	41	37.96	45	41.67	12	11.11	10	9.26	108	100.00
วิทยาศาสตร์เทคโนโลยี	196	52.41	125	33.42	16	4.28	37	9.89	374	100.00
สังคมศาสตร์	110	30.47	181	50.14	52	14.40	18	4.99	361	100.00
มนุษยศาสตร์	31	34.44	43	47.78	11	12.22	5	5.56	90	100.00
รวม	378	40.51	394	42.23	91	9.75	70	7.50	933	100.00

จากตารางที่ 4.46 แสดงจำนวนผู้ตอบแบบสอบถามจำแนกตามเวลาที่ใช้ในการสอนเกี่ยวกับคุณธรรมและสังกัด ผลปรากฏว่าอาจารย์ที่สังกัดทั้งภาครัฐและภาคเอกชนส่วนใหญ่ร้อยละ 90 ขึ้นไปมีเวลาที่ใช้ในการสอนคุณธรรม และได้ผลทำนองเดียวกันในทุกสาขาวิชา

ตารางที่ 4.46 ร้อยละของอาจารย์จำแนกตามเวลาที่ใช้ในการสอนเกี่ยวกับคุณธรรมและสังกัด

สังกัด	เวลาที่ใช้ในการสอนคุณธรรม				รวม	
	ไม่มี		มี			
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ
รัฐบาล	37	6.53	530	93.47	567	100.00
เอกชน	34	9.29	332	90.71	366	100.00
รวม	71	7.61	862	92.39	933	100.00

ตารางที่ 4.47 แสดงจำนวนผู้ตอบแบบสอบถามจำแนกตามปริมาณเวลาที่ใช้ในการสอนเกี่ยวกับคุณธรรมและสังกัด ผลปรากฏว่าอาจารย์ในสังกัดรัฐบาลส่วนใหญ่ใช้เวลาในการสอนเกี่ยวกับคุณธรรมประมาณ 10%-20% ของจำนวนคาบเวลา ในขณะที่อาจารย์ในสังกัดเอกชนส่วนใหญ่ใช้เวลาในการสอนไม่ถึง 10 % (ร้อยละ 43.17)

ตารางที่ 4.47 ร้อยละของอาจารย์จำแนกตามปริมาณเวลาที่ใช้ในการสอนเกี่ยวกับคุณธรรมและสังกัด

สังกัด	ร้อยละของจำนวนคาบเวลา								รวม	
	น้อยกว่า 10%		10-20 %		มากกว่า 20 %		ไม่ได้ระบุ			
	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%
รัฐบาล	220	38.80	261	46.03	49	8.64	37	6.53	567	100.00
เอกชน	158	43.17	133	36.34	42	11.47	33	9.02	366	100.00
รวม	378	40.51	394	42.23	91	9.76	70	7.50	933	100.00

ผลการวิจัยในตอนนี้นี้สรุปได้ว่าอาจารย์ประมาณร้อยละ 53 ไม่ได้สอนวิชาที่เกี่ยวข้องกับคุณธรรม เป็นที่น่าสังเกตว่าเมื่อพิจารณาแยกเป็นรายสาขาวิชา พบว่าทุกสาขาวิชามีการสอนวิชาที่เกี่ยวข้องกับคุณธรรมเป็นส่วนใหญ่ ยกเว้นสาขาวิทยาศาสตร์เทคโนโลยีที่มีการสอนวิชาเหล่านี้้น้อยกว่าสาขาอื่น อย่างไรก็ตามพบว่าอาจารย์ส่วนใหญ่มากกว่าร้อยละ 90 ได้มีการสอนสอดแทรกคุณธรรมแก่นิสิตนักศึกษา โดยใช้เวลาในการสอนไม่เกิน 20% ของจำนวนคาบเวลา นอกจากนี้ยังพบว่าไม่ว่าจะเป็นสังกัดใดก็จะให้ผลในการทำงานของตัวเองกัน แต่เป็นที่น่าสนใจว่าอาจารย์ในสาขาวิทยาศาสตร์เทคโนโลยีจะใช้เวลากับการสอดแทรกคุณธรรมน้อยกว่าสาขาวิชาอื่นเล็กน้อย

ตอนที่ 2.3 ระดับคุณธรรมของนิสิตนักศึกษา

การวิเคราะห์ในตอนนี้เป็นการศึกษาในระดับคุณธรรมของนิสิตนักศึกษาตามการรับรู้ของอาจารย์ โดยการสอบถามระดับคุณธรรมที่อาจารย์คิดว่านิสิตนักศึกษามีลักษณะเด่นที่สุด ทั้งนี้คุณธรรมที่ถามมีทั้งหมด 4 ชุด คือ ชุดปัจจัยแรงผลักดัน ปัจจัยหล่อเลี้ยง ปัจจัยเหนียวรั้ง และปัจจัยสนับสนุน ผลการวิเคราะห์จะนำเสนอแยกที่ละปัจจัย โดยจำแนกเป็นรายสาขาวิชา

2.3.1 คุณธรรมชุดปัจจัยแรงผลักดัน

ตารางที่ 4.48 แสดงระดับคุณธรรมชุดปัจจัยแรงผลักดันของนิสิตนักศึกษาตามความคิดเห็นของอาจารย์ ผลปรากฏว่าโดยภาพรวมอาจารย์ร้อยละ 46.73 คิดว่านิสิตมีคุณธรรมเด่นในด้านความสามารถในการพึ่งตนเอง รองลงมาคือความขยันหมั่นเพียร (ร้อยละ 30.33) คุณธรรมด้านความมีวินัยจะน้อยที่สุด (ร้อยละ 5.90) เมื่อวิเคราะห์แยกเป็นรายสาขาวิชา พบว่าได้ผลในการทำงานเดียวกัน

ตารางที่ 4.48 ร้อยละของนักศึกษาที่มีคุณธรรมซุดปัจจัยแรงผลักดันตามการรับรู้ของอาจารย์
จำแนกตามสาขาวิชา

คุณธรรมของนักศึกษา ระดับปริญญาตรี	สาขาวิชา				รวม
	วิทยาศาสตร์ การแพทย์	วิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี	สังคมศาสตร์	มนุษยศาสตร์	
ความขยันหมั่นเพียร	41 (37.96)	108 (28.88)	104 (28.81)	30 (33.34)	283 (30.33)
ความอดทน	19 (17.59)	66 (17.65)	58 (16.07)	16 (17.78)	159 (17.04)
ความสามารถพึ่งตนเองได้	43 (39.82)	176 (47.06)	177 (49.03)	40 (44.44)	436 (46.73)
การมีวินัย	5 (4.63)	24 (6.42)	22 (6.09)	4 (4.44)	55 (5.90)
รวม	108 (100.00)	374 (100.00)	361(100.00)	90 (100.00)	933 (100.00)

2.3.2 คุณธรรมซุดปัจจัยหล่อเลี้ยง

ตารางที่ 4.49 แสดงระดับคุณธรรมซุดปัจจัยหล่อเลี้ยงของนิสิตนักศึกษาตามความคิดเห็นของอาจารย์ ผลปรากฏว่าโดยภาพรวมอาจารย์ร้อยละ 42.02 คิดว่านิสิตมีคุณธรรมเด่นในด้าน
ฉันทะ (พอใจในการทำสิ่งดี) รองลงมาคือความรับผิดชอบ (ร้อยละ 32.69) คุณธรรมด้านความ
กตัญญูจะน้อยที่สุด (ร้อยละ 11.57) เมื่อวิเคราะห์แยกเป็นรายสาขาวิชา พบว่าได้ผลในทำนอง
เดียวกัน

ตารางที่ 4.49 ร้อยละของนักศึกษาที่มีคุณธรรมซุดปัจจัยหล่อเลี้ยงตามการรับรู้ของอาจารย์
จำแนกตามสาขาวิชา

คุณธรรมของนักศึกษา ระดับปริญญาตรี	สาขาวิชา				รวม
	วิทยาศาสตร์ การแพทย์	วิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี	สังคมศาสตร์	มนุษยศาสตร์	
ฉันทะ (พอใจ ศรัทธาและ อยากทำในสิ่งที่ดี)	42 (38.89)	162 (43.32)	148 (41.00)	40 (44.44)	392 (42.02)
สัจจะ (ตั้งใจจริงและ จริงใจต่อการทำงาน)	21 (19.44)	49 (13.10)	49 (13.57)	9 (10.00)	128 (13.72)
ความรับผิดชอบ ความสำนึกในหน้าที่	34 (31.48)	119 (31.82)	122 (33.80)	30 (33.34)	305 (32.69)
ความกตัญญู (กระทำการ เพื่อทดแทนบุญคุณ)	11 (10.19)	44 (11.76)	42 (11.63)	11 (12.22)	108 (11.57)
รวม	108 (100.00)	374 (100.00)	361 (100.00)	90 (100.00)	933 (100.00)

2.3.3 คุณธรรมชุดปัจจัยเหนียวรั้ง

ตารางที่ 4.50 แสดงระดับคุณธรรมชุดปัจจัยเหนียวรั้งของนิสิตนักศึกษาตามความคิดเห็นของอาจารย์ ผลปรากฏว่าโดยภาพรวมอาจารย์ร้อยละ 64.84 คิดว่านิสิตมีคุณธรรมเด่นในด้านความตั้งใจดี ที่เหลือคือคุณธรรมด้านความมีสติและรอบคอบ (ร้อยละ 35.16) เมื่อวิเคราะห์แยกเป็นรายสาขาวิชา พบว่าได้ผลในทำนองเดียวกัน

ตารางที่ 4.50 ร้อยละของนักศึกษาที่มีคุณธรรมชุดปัจจัยเหนียวรั้งตามการรับรู้ของอาจารย์ จำแนกตามสาขาวิชา

คุณธรรมของนักศึกษา ระดับปริญญาตรี	สาขาวิชา				รวม
	วิทยาศาสตร์ การแพทย์	วิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี	สังคมศาสตร์	มนุษยศาสตร์	
ความมีสติและรอบคอบ	44 (40.74)	122 (32.62)	128 (35.46)	34 (37.78)	328 (35.16)
ความตั้งใจดี (ใจเป็น กลางๆ)	64 (59.26)	252 (67.38)	233 (64.54)	56 (62.22)	605 (64.84)
รวม	108 (100.00)	374 (100.00)	361 (100.00)	90 (100.00)	933 (100.00)

2.3.4 คุณธรรมชุดปัจจัยสนับสนุน

ตารางที่ 4.51 แสดงระดับคุณธรรมชุดปัจจัยสนับสนุนของนิสิตนักศึกษาตามความคิดเห็นของอาจารย์ ผลปรากฏว่าโดยภาพรวมอาจารย์ร้อยละ 65.59 คิดว่านิสิตมีคุณธรรมเด่นในด้านความเมตตา ปรารถนาดีต่อกัน ที่เหลือคือคุณธรรมด้านความไม่เห็นแก่ตัว (ร้อยละ 34.41) เมื่อวิเคราะห์แยกเป็นรายสาขาวิชา พบว่าได้ผลในทำนองเดียวกัน เฉพาะในกลุ่มสาขาวิทยาศาสตร์การแพทย์ คุณธรรมของนิสิตนักศึกษาจะเด่นด้านความเมตตา ปรารถนาดีต่อกันสูงกว่าสาขาอื่น

ตารางที่ 4.51 ร้อยละของนักศึกษาที่มีคุณธรรมชุดปัจจัยสนับสนุนตามการรับรู้ของอาจารย์ จำแนกตามสาขาวิชา

คุณธรรมของนักศึกษาระดับ ปริญญาตรี	สาขาวิชา				รวม
	วิทยาศาสตร์ การแพทย์	วิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี	สังคมศาสตร์	มนุษยศาสตร์	
ความเมตตา ปรารถนาดีต่อกัน	77 (71.30)	233 (62.30)	242 (67.04)	60 (66.67)	612 (65.59)
ความไม่เห็นแก่ตัว ไม่เอาเปรียบใคร	31 (28.70)	141 (37.70)	119 (32.96)	30 (33.33)	321 (34.41)
รวม	108 (100.00)	374 (100.00)	361 (100.00)	90 (100.00)	933 (100.00)

2.3.5 คุณธรรมมุ่งความสำเร็จของส่วนรวมของนิสิตนักศึกษา

ตารางที่ 4.52 แสดงการวิเคราะห์คุณธรรมของนิสิตนักศึกษาโดยรวมทั้ง 12 คุณธรรม โดยแยกออกเป็น 4 ชุด ผลปรากฏว่าอาจารย์ร้อยละ 36.55 เห็นว่านิสิตนักศึกษาจะมีความเด่นในคุณธรรมชุดปัจจัยหล่อเลี้ยง รองลงมาคือคุณธรรมชุดปัจจัยสนับสนุน (ร้อยละ 28.19) คุณธรรมชุดปัจจัยแรงผลักดัน (ร้อยละ 22.83) และคุณธรรมชุดปัจจัยเหนี่ยวรั้ง (ร้อยละ 12.43) เมื่อวิเคราะห์จำแนกเป็นรายสาขาวิชา พบว่าทุกสาขาค้ำยคลึงกัน

ตารางที่ 4.52 ร้อยละของนิสิตนักศึกษาที่มีคุณธรรมมุ่งความสำเร็จของส่วนรวมตามการรับรู้ของอาจารย์จำแนกตามสาขาวิชา

ชุดของคุณธรรม	สาขาวิชา				รวม
	วิทยาศาสตร์การแพทย์	วิทยาศาสตร์เทคโนโลยี	สังคมศาสตร์	มนุษยศาสตร์	
ปัจจัยแรงผลักดัน (ขยัน อดทน พึ่งตนเอง มีวินัย)	36 (33.33)	70 (18.72)	87 (24.10)	20 (22.22)	213 (22.83)
ปัจจัยหล่อเลี้ยง (มีจันทะ มีสัจจะ รับผิดชอบ)	37 (34.26)	137 (36.63)	136 (37.67)	31 (34.45)	341 (36.55)
ปัจจัยเหนี่ยวรั้ง (มีสติและรอบคอบ ตั้งจิตดี)	11 (10.19)	59 (15.77)	38 (10.53)	8 (8.89)	116 (12.43)
ปัจจัยสนับสนุน (มีความเมตตา ไม่เห็นแก่ตัว)	24 (22.22)	108 (28.88)	100 (27.70)	31 (34.44)	263 (28.19)
รวม	108 (100.00)	374 (100.00)	361 (100.00)	90 (100.00)	933 (100.00)

2.3.6 จำนวนนิสิตนักศึกษาที่มีคุณธรรมมุ่งความสำเร็จของส่วนรวม

เมื่อให้อาจารย์ประมาณจำนวนนิสิตนักศึกษาที่มีคุณธรรมมุ่งความสำเร็จของส่วนรวม พบว่าโดยเฉลี่ยอาจารย์เห็นว่ามีนิสิตทุกสาขาวิชาประมาณครึ่งหนึ่งที่มีคุณธรรมมุ่งความสำเร็จของส่วนรวม โดยส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 21.01 เมื่อพิจารณาแยกตามสาขาวิชาพบว่า อาจารย์ในสาขาวิชามนุษยศาสตร์และวิทยาศาสตร์การแพทย์ประเมินสัดส่วนของนิสิตนักศึกษาที่มีคุณธรรมน้อยกว่าสาขาวิชาอื่นเพียงเล็กน้อย

ตารางที่ 4.53 ร้อยละเฉลี่ยของนิสิตนักศึกษาที่มีคุณธรรมมุ่งความสำเร็จของส่วนรวม

สาขาวิชา	N	Minimum	Maximum	Mean	SD.	Skewness	Kurtosis
วิทยาศาสตร์การแพทย์	108	5	95	52.94	21.49	-.485	-.486
วิทยาศาสตร์เทคโนโลยี	374	1	95	49.15	21.17	-.703	-.457
สังคมศาสตร์	361	1	95	51.25	20.34	-.440	-.548
มนุษยศาสตร์	90	5	90	46.33	21.95	-.353	-1.081
รวม	933	1	95	50.13	21.01	-.544	-.539

ผลการวิจัยในตอนนี้นี้สรุปได้ว่าตามความคิดของอาจารย์ส่วนใหญ่จะเห็นว่านิสิตนักศึกษา มีความเด่นในคุณธรรมชุดปัจจัยหล่อเลี้ยง รองลงมาคือคุณธรรมชุดปัจจัยสนับสนุน คุณธรรมชุดปัจจัยแรงผลักดัน และคุณธรรมชุดปัจจัยเหนี่ยวรั้ง

เมื่อพิจารณาคุณธรรม 4 ชุด พบว่าในคุณธรรมชุดปัจจัยแรงผลักดัน อาจารย์ส่วนใหญ่ เห็นว่านิสิตนักศึกษามีคุณธรรมเด่นในด้านความสามารถในการพึ่งตนเอง รองลงมาคือความขยันหมั่นเพียร มากกว่าคุณธรรมอื่น โดยด้านความอดทนและความมีวินัยจะน้อยที่สุด

สำหรับคุณธรรมชุดปัจจัยหล่อเลี้ยงนั้นพบว่านิสิตมีคุณธรรมเด่นในด้านฉันทะ (พอใจในการทำสิ่งดี) รองลงมาคือความรับผิดชอบ โดยด้านคุณธรรมด้านสัจจะและความกตัญญูจะน้อยที่สุด

ในคุณธรรมชุดปัจจัยเหนี่ยวรั้งพบว่านิสิตมีคุณธรรมเด่นด้าน ด้านความตั้งใจดี รองลงมาคือคุณธรรมด้านความมีสติและรอบคอบ ส่วนคุณธรรมชุดปัจจัยสนับสนุนนั้นพบว่านิสิตมีคุณธรรมเด่นในด้านความเมตตา ปรารถนาดีต่อกัน ที่เหลือคือคุณธรรมด้านความไม่เห็นแก่ตัว

ตอนที่ 2.4 บุคคลที่มีส่วนในการปลูกฝังคุณธรรมแก่นิสิตนักศึกษา

2.4.1 การเปรียบเทียบระดับคุณธรรมของอาจารย์และนิสิตนักศึกษา

จากการให้อาจารย์ประเมินระดับคุณธรรมของตนเองโดยเปรียบเทียบกับคุณธรรมของนิสิตนักศึกษาในคุณธรรมย่อยทั้ง 12 ตัว พบว่าในคุณธรรมทุกตัวอาจารย์คิดว่าตนเองมีคุณธรรมสูงกว่านิสิตนักศึกษาอย่างมีนัยสำคัญ

ตารางที่ 4.54 การเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยของระดับคุณธรรมของนักศึกษาและอาจารย์

คุณธรรม	กลุ่มบุคคล	N	Mean	S.D	t
ความขยันหมั่นเพียร	คุณธรรมของอาจารย์	933	3.75	0.63	24.22*
	คุณธรรมของนักศึกษา	933	3.06	0.71	
ความอดทน	คุณธรรมของอาจารย์	933	3.93	0.66	32.73*
	คุณธรรมของนักศึกษา	933	2.93	0.78	
ความสามารถพึ่งตนเอง	คุณธรรมของอาจารย์	933	4.14	0.66	33.17*
	คุณธรรมของนักศึกษา	933	3.08	0.81	
การมีวินัย	คุณธรรมของอาจารย์	933	3.92	0.67	39.72*
	คุณธรรมของนักศึกษา	933	2.62	0.82	
ฉันทะ	คุณธรรมของอาจารย์	933	4.20	0.63	30.78*
	คุณธรรมของนักศึกษา	933	3.33	0.75	

ตารางที่ 4.54 (ต่อ)

คุณธรรม	คุณธรรมของ	N	Mean	S.D	t
สัจจะ	คุณธรรมของอาจารย์	933	4.22	0.62	35.15*
	คุณธรรมของนักศึกษา	933	3.20	0.73	
ความรับผิดชอบ ความ สำนึกในหน้าที่	คุณธรรมของอาจารย์	933	4.32	0.62	38.60*
	คุณธรรมของนักศึกษา	933	3.14	0.79	
ความกตัญญู	คุณธรรมของอาจารย์	933	4.12	0.69	28.22*
	คุณธรรมของนักศึกษา	933	3.23	0.82	
ความมีสติและรอบคอบ	คุณธรรมของอาจารย์	933	3.79	0.63	31.28*
	คุณธรรมของนักศึกษา	933	2.97	0.66	
ความตั้งใจดี	คุณธรรมของอาจารย์	933	3.97	0.64	32.38*
	คุณธรรมของนักศึกษา	933	3.13	0.69	
ความเมตตา ความ ปรารถนาดีต่อกัน	คุณธรรมของอาจารย์	933	4.15	0.62	24.78*
	คุณธรรมของนักศึกษา	933	3.51	0.71	
ความไม่เห็นแก่ตัว ไม่เอาเปรียบใคร	คุณธรรมของอาจารย์	933	4.18	0.68	24.89*
	คุณธรรมของนักศึกษา	933	3.47	0.72	

* $p < .05$

2.4.2 อิทธิพลของบุคคลที่มีส่วนช่วยปลูกฝังคุณธรรม

การเสนอผลการวิจัยในตอนนี้เป็น การประเมินขนาดอิทธิพลของบุคคลที่มีส่วนในการปลูกฝังคุณธรรมตามคุณธรรมย่อย 12 ตัว แก่นิสิตนักศึกษาโดยกลุ่มอาจารย์เป็นผู้ประเมิน บุคคลที่มีส่วนในการปลูกฝังคุณธรรมในที่นี้แยกออกเป็น 3 กลุ่ม ได้แก่ พ่อแม่ ครูอาจารย์ และเพื่อนฝูง เนื่องจากข้อมูลที่ได้มาจากการตอบของอาจารย์คนเดียวกันจะประกอบด้วยตัวแปร 3 ตัว คือ ระดับอิทธิพลจากพ่อแม่ ระดับอิทธิพลจากครูอาจารย์ และระดับอิทธิพลจากเพื่อน ตัวแปรที่แสดงระดับอิทธิพลดังกล่าวจึงถือว่ามีความสัมพันธ์กัน ในการวิเคราะห์ความแตกต่างของค่าเฉลี่ยของระดับอิทธิพลของบุคคลทั้ง 3 กลุ่มนั้นจึงใช้การวิเคราะห์ความแปรปรวนแบบการวัดด้วยวิธีการของ GLM แบบ repeated measure เช่นเดียวกับการเสนอผลการวิจัยในตอนที่ 1.4 กระบวนการพัฒนาคุณธรรม

ผลการวิเคราะห์ความแตกต่างของระดับอิทธิพลของบุคคลที่มีต่อการปลูกฝัง/พัฒนาคุณธรรมแก่นิสิตนักศึกษาตามการรับรู้ของกลุ่มอาจารย์ปรากฏในตารางที่ 4.55 - 4.57 ตารางที่ 4.55 แสดงสถิติพื้นฐานสำหรับคุณธรรมย่อย 12 ตัว จำแนกตามกลุ่มของผู้มีส่วนในการปลูกฝังคุณธรรมแก่นิสิตนักศึกษา 3 กลุ่ม ตารางที่ 4.56 แสดงผลการวิเคราะห์ GLM แบบ Repeated Measure และตารางที่ 4.39 เป็นการทดสอบค่าเฉลี่ยของระดับอิทธิพลเป็นรายคู่เมื่อพบว่ามีค่าสถิติ F ที่ใช้ทดสอบความแตกต่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลจากค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของระดับอิทธิพลของบุคคลที่มีส่วนช่วยในการปลูกฝังคุณธรรมให้กับนักศึกษาในตารางที่ 4.55 แสดงให้เห็นว่าจากการประเมินของอาจารย์ พ่อแม่เป็นบุคคลที่มีส่วนช่วยในการปลูกฝังคุณธรรมทั้ง 12 ตัวใกล้เคียงกันโดยมีค่าเฉลี่ยอยู่ระหว่าง 2.62 - 2.87 ในขณะที่กลุ่มครูอาจารย์เป็นบุคคลที่มีส่วนช่วยในการปลูกฝังคุณธรรมมีค่าเฉลี่ยใกล้เคียงกันทุกคุณธรรม คือ อยู่ระหว่าง 2.40-2.77 ส่วนเพื่อนเป็นบุคคลที่มีส่วนช่วยในการปลูกฝังคุณธรรมน้อยกว่า 2 กลุ่มแรก พบว่ามีค่าเฉลี่ยน้อยกว่า คือมีค่าอยู่ระหว่าง 1.89-2.49

ผลการวิเคราะห์ GLM แบบ Repeated Measure ในตารางที่ 4.56 พบว่าค่า F มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ในทุกคุณธรรม แสดงว่าบุคคลที่ใกล้ชิดกับนิสิตนักศึกษาที่มีอิทธิพลต่างกันในการพัฒนาคุณธรรมของนิสิตนักศึกษาอย่างน้อย 1 คู่

ผลการวิเคราะห์ภายหลังปรากฏดังตารางที่ 4.57 พบว่าในการพัฒนาคุณธรรมส่วนใหญ่พ่อแม่มีบทบาทอย่างมาก รองลงมาคือครูอาจารย์ และเพื่อนฝูง โดยข้อค้นพบนี้ครอบคลุมคุณธรรมด้าน ความขยันหมั่นเพียร ความอดทน ความสามารถพึ่งตนเอง การมีวินัย จันทะ ความกตัญญู ความเมตตาและปรารถนาดีต่อกัน และความไม่เห็นแก่ตัว ไม่เอาเปรียบใคร สำหรับข้อค้นพบที่แตกต่างออกไป ได้แก่ คุณธรรมด้านสัจจะ ความรับผิดชอบ ความมีสติและรอบคอบ ความตั้งใจดี โดยพบว่าพ่อแม่และครูอาจารย์มีส่วนในการปลูกฝังอยู่ในระดับที่ไม่แตกต่างกัน แต่แตกต่างจากอิทธิพลของเพื่อน คือ มีส่วนในการปลูกฝังคุณธรรมมากกว่ากลุ่มเพื่อน

ตารางที่ 4.55 ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของระดับคุณธรรมของบุคคลที่มีส่วนช่วยในการปลูกฝังคุณธรรมให้กับนักศึกษา

คุณธรรม	N	พ่อแม่		ครูอาจารย์		เพื่อนฝูง	
		Mean	SD.	Mean	SD.	Mean	SD.
1. ความขยันหมั่นเพียร	933	2.77	.48	2.58	.54	2.23	.71
2. ความอดทน	933	2.74	.51	2.41	.56	2.07	.67
3. ความสามารถพึ่งตนเอง	933	2.71	.56	2.50	.57	2.09	.70
4. การมีวินัย	933	2.71	.54	2.76	.46	1.89	.75
5. จันทะ	933	2.70	.51	2.55	.55	2.18	.67
6. สัจจะ	933	2.65	.54	2.62	.53	2.12	.66
7. ความรับผิดชอบ	933	2.76	.47	2.77	.45	2.07	.67
8. ความกตัญญู	933	2.87	.38	2.40	.61	1.90	.70
9. ความมีสติและรอบคอบ	933	2.62	.56	2.59	.55	1.97	.67
10. ความตั้งใจดี	933	2.59	.58	2.60	.52	2.01	.67
11. ความเมตตา	933	2.83	.41	2.54	.56	2.49	.63
12. ความไม่เห็นแก่ตัว	933	2.82	.43	2.52	.58	2.44	.67

ตารางที่ 4.56 การทดสอบความแตกต่างของอิทธิพลของบุคคลรอบข้างที่มีต่อการพัฒนาคุณธรรม
คุณธรรมของนักศึกษาตามความคิดของอาจารย์โดย GLM แบบ Repeated Measure

คุณธรรม	Multivariate Test ⁽¹⁾	Value	F ⁽²⁾	Mauchly's Test of Sphericity	แหล่งความแปรปรวน	df ⁽³⁾	SS	MS	F ⁽⁴⁾	P
ความขยันหมั่นเพียร	Pillai's Trace	.288	188.383*	W=.906	GROUP	2	139.662	69.831	227.692*	.000
	Wilk's Lambda	.712		Chi-square=92.143	ERROR	1864	571.671	.307		
	Hotelling's Trace	.405		Df=2, p=.000	รวม					
ความอดทน	Pillai's Trace	.403	314.626*	W=.961	GROUP	2	210.680	105.340	343.284*	.000
	Wilk's Lambda	.597		Chi-square=36.726	ERROR	1864	571.986	.307		
	Hotelling's Trace	.676		Df=2, p=.000	รวม					
ความสามารถฟังตนเอง	Pillai's Trace	.340	239.805*	W=.959	GROUP	2	189.383	94.691	280.188*	.000
	Wilk's Lambda	.660		Chi-square=38.538	ERROR	1864	629.951	.338		
	Hotelling's Trace	.515		Df=2, p=.000	รวม					
การวิพากษ์	Pillai's Trace	.545	557.090*	W=.909	GROUP	2	448.209	224.104	725.489*	.000
	Wilk's Lambda	.455		Chi-square=88.415	ERROR	1864	575.791	.309		
	Hotelling's Trace	1.197		Df=2, p=.000	รวม					
ฉันทะ	Pillai's Trace	.304	202.896*	W=.945	GROUP	2	135.079	67.539	246.405*	.000
	Wilk's Lambda	.696		Chi-square=52.439	ERROR	1864	510.921	.274		
	Hotelling's Trace	.436		Df=2, p=.000	รวม					
สัจจะ	Pillai's Trace	.353	253.858*	W=.963	GROUP	2	167.806	83.903	301.033*	.000
	Wilk's Lambda	.647		Chi-square=35.376	ERROR	1864	519.528	.279		
	Hotelling's Trace	.545		Df=2, p=.000	รวม					
ความรับผิดชอบ	Pillai's Trace	.497	460.685*	W=.907	GROUP	2	299.250	149.625	601.838*	.000
	Wilk's Lambda	.503		Chi-square=91.383	ERROR	1864	463.416	.249		
	Hotelling's Trace	.990		Df=2, p=.000	รวม					
ความกตัญญู	Pillai's Trace	.596	686.697*	W=.959	GROUP	2	439.220	219.610	798.303*	.000
	Wilk's Lambda	.404		Chi-square=38.839	ERROR	1864	512.780	.275		
	Hotelling's Trace	1.475		Df=2, p=.000	รวม					
ความมีสติและรอบคอบ	Pillai's Trace	.462	399.925*	W=.959	GROUP	2	248.584	124.292	481.247*	.000
	Wilk's Lambda	.538		Chi-square=38.809	ERROR	1864	481.416	.258		
	Hotelling's Trace	.859		Df=2, p=.000	รวม					
ความตั้งใจดี	Pillai's Trace	.423	341.349*	W=.968*	GROUP	2	213.070	106.535	402.314*	.000
	Wilk's Lambda	.577		Chi-square=29.885	ERROR	1864	493.597	.265		
	Hotelling's Trace	.733		Df=2, p=.000	รวม					
ความเมตตา	Pillai's Trace	.260	163.199*	W=.946	GROUP	2	63.945	31.972	136.882	.000
	Wilk's Lambda	.740		Chi-square=51.884	ERROR	1864	435.388	.234		
	Hotelling's Trace	.351		Df=2, p=.000	รวม					
ความปรารถนาดีต่อกัน	Pillai's Trace	.273	174.925*	W=.924	GROUP	2	72.331	36.165	140.539	.000
	Wilk's Lambda	.727		Chi-square=74.043	ERROR	1864	479.669	.257		
	Hotelling's Trace	.376		Df=2, p=.000	รวม					

*p< .05

- หมายเหตุ
1. ไม่ได้เสนอค่า Roy's Largest Root เนื่องจากมีค่าเท่ากับค่า Hotelling's Trace
 2. ค่าสถิติ F ที่ใช้ทดสอบนัยสำคัญของค่าสถิติของ Pillai, Wilks, Hotelling, Roy มีค่าเท่ากับทุกตัว
 3. ผู้วิจัยปัดเศษทศนิยมของค่า df เพื่อให้ง่ายต่อการนำเสนอ
 4. ผลการทดสอบ Mouchly's Test of Sphericity พบว่าทุกตัวมีนัยสำคัญ ค่าสถิติทดสอบ F ใช้สถิติถึงตามวิธีการของ Greenhouse-Geisser (SPSS version 7.5, 1997)

ตารางที่ 4.57 การเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยของอิทธิพลของบุคคลที่มีส่วนในการปลูกฝังคุณธรรม

คุณธรรม	กลุ่มบุคคล	Mean	บุคคล		
			1	2	3
ความขยันหมั่นเพียร	1. พ่อแม่	2.77			
	2. ครูอาจารย์	2.58	*		
	3. เพื่อนฝูง	2.23	*	*	
ความอดทน	1. พ่อแม่	2.74			
	2. ครูอาจารย์	2.41	*		
	3. เพื่อนฝูง	2.07	*	*	
ความสามารถพึ่งตนเอง	1. พ่อแม่	2.71			
	2. ครูอาจารย์	2.50	*		
	3. เพื่อนฝูง	2.09	*	*	
การมีวินัย	1. พ่อแม่	2.71			
	2. ครูอาจารย์	2.76	*		
	3. เพื่อนฝูง	1.89	*	*	
ฉันทะ (พอใจ ศรัทธาและอยาก ทำในสิ่งดีให้สำเร็จ)	1. พ่อแม่	2.70			
	2. ครูอาจารย์	2.55	*		
	3. เพื่อนฝูง	2.18	*	*	
สัจจะ (ตั้งใจจริงและจริงใจต่อ การทำงาน)	1. พ่อแม่	2.65			
	2. ครูอาจารย์	2.62			
	3. เพื่อนฝูง	2.12	*	*	
ความรับผิดชอบ ความสำนึกใน หน้าที่	1. พ่อแม่	2.76			
	2. ครูอาจารย์	2.77			
	3. เพื่อนฝูง	2.07	*	*	
ความกตัญญู (กระทำการเพื่อ ทดแทนบุญคุณ)	1. พ่อแม่	2.87			
	2. ครูอาจารย์	2.40	*		
	3. เพื่อนฝูง	1.90	*	*	
ความมีสติและรอบคอบ	1. พ่อแม่	2.62			
	2. ครูอาจารย์	2.59			
	3. เพื่อนฝูง	1.97	*	*	
ความตั้งใจดี (การคิดที่เป็น กลาง ความเที่ยงตรงในการ วินิจฉัย)	1. พ่อแม่	2.59			
	2. ครูอาจารย์	2.60			
	3. เพื่อนฝูง	2.01	*	*	
ความเมตตา ความปรารถนาดี ต่อกัน	1. พ่อแม่	2.83			
	2. ครูอาจารย์	2.54	*		
	3. เพื่อนฝูง	2.49	*	*	
ความไม่เห็นแก่ตัว ไม่เอาเปรียบ ใคร	1. พ่อแม่	2.82			
	2. ครูอาจารย์	2.52	*		
	3. เพื่อนฝูง	2.44	*	*	

* p < .05

ตอนที่ 2.5 แนวทางการพัฒนาคุณธรรม

ในการสำรวจความคิดเห็นของกลุ่มอาจารย์ในมหาวิทยาลัยได้มีการสอบถามความคิดเห็นเกี่ยวกับแนวทางในการพัฒนาคุณธรรมระดับบุคคลเพื่อมุ่งความสำเร็จส่วนรวมโดยการใช้นโยบายเปิด ผลการวิเคราะห์คำตอบของกลุ่มครูอาจารย์จากคำถามปลายเปิดเกี่ยวกับแนวทางในการพัฒนาคุณธรรมดังกล่าวแก่นิสิตนักศึกษา ปรากฏผลดังตารางที่ 4.58

แนวทางที่กลุ่มอาจารย์เสนอแนะมากที่สุดคือการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่ช่วยในการพัฒนาคุณธรรมแก่นิสิตนักศึกษา รองลงมา คือ การสอดแทรกคุณธรรมในขณะสอน และควรชี้นำตัวแบบหรือแบบอย่างที่ดีให้นิสิตนักศึกษาเห็น นอกจากนี้ควรใช้วิธีการสร้างจิตสำนึกหรือความตระหนักให้เกิดกับผู้เรียน มีอาจารย์เพียงส่วนน้อยที่เสนอแนะแนวทางในการออกกฎระเบียบลงโทษนิสิตนักศึกษาที่ไม่ได้ประพฤติตนตามคุณธรรมที่ควรจะเป็น

ตารางที่ 4.58 แนวทางการพัฒนาคุณธรรมแก่นิสิตนักศึกษาตามความคิดของกลุ่มอาจารย์

แนวทางการพัฒนา	ความถี่
1. การจัดกิจกรรมการเรียนการสอน	126
2. การสอดแทรกคุณธรรมในวิชาที่สอน	111
3. อาจารย์ชี้นำตัวแบบหรือแบบอย่างที่ดี	70
4. สร้างความตระหนักให้เกิดกับผู้เรียน	61
5. พ่อแม่ควรมีส่วนในการปลูกฝังตั้งแต่เด็ก	48
6. กำหนดเป็นรายวิชาบังคับในหลักสูตร	38
7. สร้างสิ่งแวดล้อมในมหาวิทยาลัยเพื่อการพัฒนาคุณธรรม	22
8. ส่งเสริมยกย่องคนดี	14
9. อาจารย์เอาใจใส่กวดแก่นิสิตนักศึกษา	13
10. กำหนดกฎระเบียบบังคับให้ประพฤติตนตามคุณธรรม	7
11. ให้คะแนนจิตพิสัยที่ดีในวิชาที่เรียน	5

ผลการวิจัยในส่วนนี้ได้มีการนำไปใช้เป็นข้อมูลประกอบการอภิปรายของกลุ่มผู้ทรงคุณวุฒิ ซึ่งมีการจัดประชุมสัมมนาเพื่อหาแนวทางการพัฒนาคุณธรรมแก่นิสิตนักศึกษา รายละเอียดได้นำเสนอในบทที่ 7

ส่วนที่ 3 ผลการเปรียบเทียบคุณธรรมตามการรับรู้ของกลุ่มตัวอย่างและอาจารย์

3.1 ระดับคุณธรรมตามการรับรู้ของนิสิตนักศึกษาและอาจารย์

คุณธรรมของนิสิตนักศึกษาเมื่อเปรียบเทียบกับคนรอบข้าง นิสิตนักศึกษาคิดว่าตนเองมีระดับคุณธรรมสูงกว่า ยกเว้นคุณธรรมด้านความขยันหมั่นเพียรที่คิดว่าต่ำกว่าคนทั่วไป สำหรับในกลุ่มอาจารย์นั้น อาจารย์คิดว่าตนเองมีคุณธรรมสูงกว่านิสิตนักศึกษาในทุกคุณธรรม และเมื่อเปรียบเทียบระดับคุณธรรมของนิสิตนักศึกษาพบว่านิสิตนักศึกษารับรู้ว่าคุณธรรมของตนเองสูงกว่าระดับตามการรับรู้ของอาจารย์ในทุกชุดของคุณธรรม และพบว่าในทุกคุณธรรม อาจารย์คิดว่านิสิตนักศึกษาจะมีคุณธรรมอยู่ในระดับปานกลางเป็นส่วนใหญ่

ตารางที่ 4.59 การเปรียบเทียบระดับคุณธรรมตามการรับรู้ของนิสิตนักศึกษาและอาจารย์

คุณธรรม	คุณธรรมตามการรับรู้ ของนักศึกษา			คุณธรรมตามการรับรู้ ของอาจารย์		
	คนทั่วไป	นักศึกษา	ระดับ	อาจารย์	นักศึกษา	ระดับ
1. ปัจจัยแรงผลักดัน						
1.1 ความขยันหมั่นเพียร	3.22	3.16	ปานกลาง	3.75	3.06	ปานกลาง
1.2 ความอดทน	3.17	3.43	ปานกลาง	3.93	2.93	ปานกลางค่อนข้างต่ำ
1.3 ความสามารถพึ่งตนเอง	3.32	3.64	ปานกลางค่อนข้างสูง	4.14	3.08	ปานกลาง
1.4 การมีวินัย	2.65	3.35	ปานกลาง	3.92	2.62	ปานกลางค่อนข้างต่ำ
2. ปัจจัยหล่อเลี้ยง						
2.1 ฉันทะ	3.16	3.78	ปานกลางค่อนข้างสูง	4.20	3.33	ปานกลาง
2.2 สัจจะ	3.05	3.73	ปานกลางค่อนข้างสูง	4.22	3.20	ปานกลาง
2.3 ความรับผิดชอบ	3.10	3.81	ปานกลางค่อนข้างสูง	4.32	3.14	ปานกลาง
2.4 ความกตัญญู	3.32	4.21	สูง	4.12	3.23	ปานกลาง
3. ปัจจัยเหนี่ยวรั้ง						
3.1 ความมีสติและรอบคอบ	3.05	3.29	ปานกลาง	3.79	2.97	ปานกลางค่อนข้างต่ำ
3.2 ความตั้งใจดี	2.80	3.47	ปานกลาง	3.97	3.13	ปานกลาง
4. ปัจจัยสนับสนุน						
4.1 ความเมตตา	2.82	3.83	ปานกลางค่อนข้างสูง	4.15	3.51	ปานกลางค่อนข้างสูง
4.2 ความไม่เห็นแก่ตัว	2.48	3.78	ปานกลางค่อนข้างสูง	4.18	3.47	ปานกลาง

หมายเหตุ เครื่องมือวัดเป็นแบบมาตรประมาณค่า 5 ระดับ เนื่องจากกลุ่มตัวอย่างมีแนวโน้มตอบเข้าหาค่ากลาง (3) ผู้ที่ได้คะแนน

ต่ำกว่า 3.00 จะตีความว่าคุณธรรมตามการรับรู้ปานกลางค่อนข้างต่ำ หรือคุณธรรมต่ำ (ต่ำกว่า 2.50)

โดย ค่าเฉลี่ยระหว่าง 4.00- 5.00 หมายถึง สูง

3.50-3.99 หมายถึง ปานกลางค่อนข้างสูง

3.00-3.49 หมายถึง ปานกลาง

2.50-2.99 หมายถึง ปานกลางค่อนข้างต่ำ

< 2.50 หมายถึง ต่ำ

3.2 บุคคลที่มีส่วนในการพัฒนาคุณธรรมตามการรับรู้ของนิสิตนักศึกษาและอาจารย์

การเสนอการวิจัยในส่วนนี้เป็นการเปรียบเทียบระดับคุณธรรมของนิสิตนักศึกษาตามการรับรู้ของนิสิตนักศึกษาและอิทธิพลของบุคคลที่มีส่วนในการพัฒนาคุณธรรมให้กับนิสิตนักศึกษา โดยสรุปจากการผลการวิจัยจากตารางที่ 4.39 และ ตารางที่ 4.57

ตารางที่ 4.60 การเปรียบเทียบระดับอิทธิพลของบุคคลที่มีส่วนในการพัฒนาคุณธรรมของ นิสิตนักศึกษาตามการรับรู้ของนิสิตนักศึกษาและอาจารย์

คุณธรรม	นิสิตนักศึกษา			อาจารย์		
	พ่อแม่	อาจารย์	เพื่อน	พ่อแม่	อาจารย์	เพื่อน
ความซื่อสัตย์สุจริต	*			*		
ความอดทน	*			*		
ความสามารถพึ่งตนเอง	*			*		
การมีวินัย	*			*		
ฉันทะ (พอใจ ศรัทธาและ อยากทำในสิ่งดีให้สำเร็จ)	*			*		
สัจจะ (ตั้งใจจริงและจริงใจ ต่อการทำงาน)	*			*	*	
ความรับผิดชอบ ความสำนึก ในหน้าที่	*			*	*	
ความกตัญญู (กระทำการเพื่อ ทดแทนบุญคุณ)	*			*		
ความมีสติและรอบคอบ	*			*	*	
ความตั้งใจดี (การคิดที่เป็นกลาง ความเที่ยงตรงในการวินิจฉัย)	*			*	*	
ความเมตตา ความปรารถนาดี ต่อกัน	*			*		
ความไม่เห็นแก่ตัว ไม่เอาเปรียบใคร	*			*		

* หมายถึง บุคคลที่มีอิทธิพลมากที่สุด

ความคิดเห็นของนิสิตนักศึกษาและอาจารย์เกี่ยวกับระดับอิทธิพลของบุคคลที่มีส่วนในการพัฒนาคุณธรรมแก่นิสิตนักศึกษาจากตารางที่ 4.60 พบว่าจะไม่ค่อยแตกต่างกัน นั่นคือ พ่อแม่เป็นบุคคลที่มีอิทธิพลมากที่สุดในการปลูกฝังคุณธรรมทุกตัวแก่นิสิตนักศึกษา ในขณะที่กลุ่มครูอาจารย์เห็นว่าพ่อแม่มีอิทธิพลมากกว่าครูอาจารย์ในการพัฒนาคุณธรรมทุกด้าน ยกเว้นคุณธรรมบางตัวที่ครูอาจารย์คิดว่าตนเองมีส่วนในการพัฒนานิสิตนักศึกษาพอ ๆ กับพ่อแม่ ได้แก่ สัจจะ ความรับผิดชอบ ความมีสติและรอบคอบ ความตั้งใจดี

ส่วนที่ 4 ปัจจัยและกระบวนการที่มีอิทธิพลต่อคุณธรรมของนิสิตนักศึกษา

การวิจัยในส่วนนี้เป็นการศึกษาประสิทธิภาพของตัวแปรในการทำนายระดับคุณธรรมระดับบุคคลเพื่อมุ่งความสำเร็จของส่วนรวม จากการวิเคราะห์ความสัมพันธ์และการวิเคราะห์ถดถอย ตัวแปรที่ใช้ในการศึกษาตามกรอบความคิดของการวิจัยมีทั้งหมด 19 ตัว แบ่งออกเป็น 4 ชุด ดังต่อไปนี้

ชุดที่ 1 ตัวแปรเกี่ยวกับภูมิหลังของนิสิตนักศึกษา ประกอบด้วยตัวแปรย่อย 8 ตัว ได้แก่ ภูมิหลังทางครอบครัว คือ เพศ ภูมิลำเนา รายได้ของครอบครัว สถานภาพของครอบครัว จำนวนพี่น้อง และภูมิหลังทางการศึกษา คือ สาขาวิชาที่ได้ศึกษา เกรดเฉลี่ยสะสม (GPAX)

ชุดที่ 2 ตัวแปรเกี่ยวกับลักษณะครอบครัว ประกอบด้วยตัวแปรย่อย 1 ตัว คือ ระดับความอบอุ่นในครอบครัว

ชุดที่ 3 ตัวแปรเกี่ยวกับความสนใจเรื่องการพัฒนาคุณธรรม ในตนเอง ประกอบด้วยตัวแปรย่อย 4 ตัว ได้แก่ การทำบุญทำทาน การเข้าวัดฟังเทศน์ฟังธรรม การอ่านหรือฟังธรรมะ การบำเพ็ญประโยชน์

ชุดที่ 4 ตัวแปรเกี่ยวกับกระบวนการหล่อหลอม ประกอบด้วยตัวแปรย่อย 6 ตัว ได้แก่ การได้รับการปลูกฝังด้านคุณธรรมจากบิดามารดา (เน้นความเป็นคนดีมากกว่าคนเก่ง) การอบรมเอาใจใส่จากครูอาจารย์ การได้อยู่ในโรงเรียนที่มีปรัชญาเน้นการพัฒนาคุณธรรม การอยู่ในสภาพแวดล้อมของชุมชนที่ดี การมีเพื่อนดี ความตั้งใจในการพัฒนาปรับปรุงพฤติกรรมของตนเองให้เป็นคนดี

ผลการวิเคราะห์สหสัมพันธ์ในตารางที่ 4.61 แสดงให้เห็นว่าค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรทำนายและตัวแปรเกณฑ์ (ระดับคุณธรรม) พบว่าเกือบทุกค่ามีนัยสำคัญที่ระดับ .05 ยกเว้น ตัวแปร เพศ สถานภาพครอบครัว สังกัดของมหาวิทยาลัย เกรดเฉลี่ยสะสมที่ไม่พบว่ามีความสัมพันธ์กัน สำหรับตัวแปรที่มีความสัมพันธ์ทางบวกกับตัวแปรเกณฑ์ ได้แก่ จำนวนพี่น้อง (.068) ลักษณะครอบครัว (.161) และตัวแปรเกี่ยวกับชุดความสนใจในการพัฒนาคุณธรรม และกระบวนการหล่อหลอมทุกตัวแปรย่อย สำหรับตัวแปรที่มีความสัมพันธ์ทางลบ ได้แก่ ภูมิลำเนา รายได้ครอบครัว สาขาวิชาที่ศึกษา

นอกจากนี้ยังพบว่าตัวแปรทำนายบางตัวมีความสัมพันธ์ระหว่างกัน โดยเฉพาะตัวแปรในชุดที่เกี่ยวกับกระบวนการหล่อหลอม มีความสัมพันธ์อย่างมีนัยสำคัญ ที่ระดับ .05 ทุกตัวแปรย่อย

ตารางที่ 4.61 สัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ระหว่างตัวแปร

ตัวแปร	คุณธรรม	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19
ระดับคุณธรรม	1.000																			
1. เพศ	0.016	1.000																		
2. ภูมิลำเนา	-0.155*	-0.040*	1.000																	
3. รายได้ครอบครัว	-0.062*	-0.052*	0.305*	1.000																
4. สถานภาพครอบครัว	-0.019	-0.026	0.002	0.123*	1.000															
5. จำนวนพี่น้อง	0.068*	0.057*	-0.131*	-0.071*	-0.011	1.000														
6. สาขาวิชา	-0.109*	0.021	0.073*	0.061*	0.036*	-0.048*	1.000													
7. สังกัดมหาวิทยาลัย	-0.030	0.007	-0.107*	-0.150*	-0.013	-0.020	-0.014	1.000												
8. GPAX	-0.002	-0.163*	0.110*	0.072*	0.007	-0.008	0.013	0.203*	1.000											
9. ลักษณะครอบครัว	0.161*	-0.073*	-0.116*	0.011	0.200*	-0.010	-0.027	-0.005	-0.001	1.000										
10. ทำบุญทำทาน	0.169*	-0.081*	-0.051*	0.020	0.002	0.003	0.037*	-0.039*	-0.035*	0.049*	1.000									
11. เข้าวัด	0.198*	-0.028	-0.104*	-0.048*	0.016	0.030*	-0.132*	-0.006	-0.038*	0.115*	0.184*	1.000								
12. อ่านพึงธรรมะ	0.198*	-0.016	-0.121*	-0.105*	-0.017	0.054*	-0.022	-0.015	-0.068*	0.109*	0.179*	0.263*	1.000							
13. บำเพ็ญประโยชน์	0.239*	0.053*	-0.105*	-0.098*	-0.014	0.057*	-0.015	0.018	-0.056*	0.091*	0.234*	0.205*	0.307*	1.000						
14. พอมแม่ปลูกฝัง	0.074*	-0.106*	0.022	0.021	-0.009	-0.012	0.248*	-0.086*	-0.014	0.093*	0.242*	-0.195*	0.171*	0.175*	1.000					
15. ครูเอาใจใส่	0.195*	0.063*	-0.115*	-0.053*	0.018	0.057*	-0.151*	0.017	-0.010	0.145*	0.048*	0.288*	0.089*	0.094*	-0.267*	1.000				
16. ปรัชญาฯ.ร.เน้นพัฒนา คุณธรรม	0.130*	-0.003	-0.055*	-0.102*	0.024	0.038*	-0.064*	-0.046*	-0.069*	0.113*	0.110*	0.108*	0.133*	0.151*	0.096*	0.277*	1.000			
17. สภาพแวดล้อมดี	0.157*	-0.058*	-0.063*	0.019	0.051*	0.020	0.034*	-0.051*	0.010	0.186*	0.155*	0.051*	0.129*	0.143*	0.235*	0.156*	0.297*	1.000		
18. เพื่อนดี	0.158*	-0.167*	0.006	0.068*	0.024	-0.026	0.029	-0.020	0.037*	0.121*	0.126*	0.000	0.089*	0.071*	0.202*	0.088*	0.187*	0.311*	1.000	
19. ตั้งใจปรับปรุงตนเอง	0.236*	-0.075*	-0.040*	0.001	0.008	-0.004	-0.081*	-0.014	0.040*	0.078*	0.104*	0.175*	0.123*	0.078*	-0.092*	0.272*	0.184*	0.167*	0.289*	1.000
MEAN	50	.48	.47	3.06	.82	3.17	.36	.78	2.72	50.00	1.89	1.75	1.62	1.80	3.12	3.72	3.35	3.48	3.75	3.65
SD	10	.50	.50	1.66	.38	1.49	.48	.41	.39	10	.59	.62	.65	.62	1.31	.94	.89	.90	.86	.88

* p < .05

ตารางที่ 4.62 ค่าสัมประสิทธิ์ถดถอยของตัวแปรที่ใช้อธิบายระดับคุณธรรมของนิสิตนักศึกษา

ที่	ตัวแปร	b	SE b	B	b	SE b	B	b	SE b	B	b	SE b	B
	Constant	50.588	1.443		43.159	1.674		30.991	1.789		20.978	1.947	
1	เพศ	.281	.364	.014	.496	.361	.025	.629	.349	.031	1.018	.346	.051**
2	ภูมิลำเนา	-2.938	.383	-.147**	-2.542	.382	-.127**	-1.971	.368	-.098**	-1.815	.360	-.091**
3	รายได้ครอบครัว	-.102	.116	-.017	-.121	.114	-.020	-.028	.110	-.005	-.072	.108	-.012
4	สถานภาพของครอบครัว	-.344	.469	-.013	-1.132	.473	-.044*	-.958	.455	-.037*	-.876	.444	-.034*
5	จำนวนพี่น้อง	.274	.121	.041*	.295	.120	.044*	.220	.115	.033	.223	.113	.033*
6	สาขาวิชาที่ศึกษา	-2.009	.375	-.096**	-1.928	.371	-.093**	-1.763	.359	-.085**	-1.780	.361	-.085**
7	สังกัดของมหาวิทยาลัย	-1.342	.453	-.055**	-1.292	.447	-.053**	-1.175	.430	-.048**	-.938	.421	-.039*
8	GPA	.790	.478	.031	.782	.473	.031	1.206	.455	.047**	.921	.445	.036*
9	ลักษณะของครอบครัว				.155	.018	.154**	.119	.018	.119**	.086	.018	.085**
10	การทำบุญทำทาน							1.651	.304	.097**	1.080	.306	.064**
11	การเข้าวัด							1.512	.290	.094**	1.297	.302	.081**
12	การอ่านฟังธรรม							1.296	.286	.084**	.869	.284	.056**
13	การบำเพ็ญประโยชน์							2.385	.298	.148**	2.069	.294	.128**
14	พ่อแม่ปลูกฝัง										.593	.155	.078**
15	ครูเอาใจใส่										.917	.204	.087**
16	ปรัชญาร.ร.										-.133	.206	-.012
17	สภาพแวดล้อมดี										.306	.207	.028
18	เพื่อนดี										.765	.215	.066**
19	ตั้งใจปรับปรุงพฤติกรรม										1.651	.208	.145**
	R	.198			.248			.368			.426		
	F	15.309			21.894			36.220			34.884		
	P	.000			.000			.000			.000		
	R ²	.039			.062			.136			.181		
	R ² change				.023			.074			.045		

*p < .05, ** p < .01

ผลการวิเคราะห์ถดถอยพหุคูณในตารางที่ 4.62 แสดงให้เห็นว่าชุดของตัวแปรที่เกี่ยวกับภูมิหลังของนิสิตนักศึกษาสามารถทำนายระดับคุณธรรมของนิสิตนักศึกษาได้ร้อยละ 3.90 โดยมีสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์พหุคูณเท่ากับ .198 เมื่อเพิ่มตัวแปรชุดที่สองเกี่ยวกับลักษณะครอบครัวพบว่าค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์พหุคูณเท่ากับ .248 สามารถทำนายคุณธรรมได้ร้อยละ 6.20 เพิ่มขึ้น

จากเดิมร้อยละ 2.3 เมื่อเพิ่มตัวแปรชุดที่สามเกี่ยวกับความสนใจด้านคุณธรรมพบว่าค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์พหุคูณเท่ากับ .368 สามารถทำนายคุณธรรมได้ร้อยละ 13.60 เพิ่มขึ้นจากเดิมร้อยละ 7.40 และเมื่อเพิ่มตัวแปรชุดที่สี่เกี่ยวกับกระบวนการหล่อหลอมพบว่าค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์พหุคูณเท่ากับ .426 สามารถทำนายคุณธรรมได้ร้อยละ 18.10 เพิ่มขึ้นจากเดิมร้อยละ 4.50

โดยสรุปตัวแปรทั้งหมด 19 ตัวสามารถทำนายระดับคุณธรรมของนิสิตได้ร้อยละ 18.10 เมื่อพิจารณาสัมประสิทธิ์ถดถอยพบว่า ตัวแปรทำนายมีสัมประสิทธิ์ถดถอยอย่างมีนัยสำคัญทั้งหมด 16 ตัว ยกเว้น ตัวแปรรายได้ของครอบครัว การได้เรียนในโรงเรียนที่เน้นการพัฒนาคุณธรรม และการอยู่ในสภาพแวดล้อมของชุมชนที่ดี

สำหรับตัวแปรที่มีน้ำหนักถดถอยเป็นบวก มี 12 ตัว ได้แก่ การพยายามปรับปรุงตนเองอยู่เสมอ (.145) การบำเพ็ญประโยชน์ (.128) การได้รับการอบรมเอาใจใส่จากครู (.087) ความอบอุ่นของครอบครัว (.085) การเข้าวัด (.081) การได้รับการอบรมความเป็นคนดีจากพ่อแม่ (.078) การมีเพื่อนที่ดี (.066)) การทำบุญทำทาน (.064) การอ่านและฟังธรรมะ (.056) เพศ (.051) เกรดเฉลี่ยสะสม (.036) และ จำนวนพี่น้อง (.033)

สำหรับตัวแปรที่มีน้ำหนักถดถอยเป็นลบ มี 4 ตัว ได้แก่ ภูมิลำเนา (-.091) สาขาวิชาที่ศึกษา (-.085) สังกัดของมหาวิทยาลัย (-.039) และสถานภาพของครอบครัว (-.034)

ผลการวิจัยนี้ตีความได้ว่าผู้พยายามพัฒนาปรับปรุงตนเอง ผู้สนใจเรื่องคุณธรรม ผู้ที่ชอบการบำเพ็ญประโยชน์ ผู้ที่ได้รับการอบรมจากพ่อแม่ ครูอาจารย์ ครอบครัวมีความอบอุ่น และผู้เป็นนิสิตนักศึกษาเพศชาย มีเกรดเฉลี่ยสูง และมีพี่น้องมาก มีแนวโน้มว่าจะเป็นผู้ที่มีระดับคุณธรรมสูง เป็นที่น่าสังเกตว่านิสิตนักศึกษาที่มีภูมิลำเนาในกรุงเทพมหานคร ศึกษาอยู่ในสาขาวิชาวิทยาศาสตร์ และอยู่ในมหาวิทยาลัยที่สังกัดรัฐบาล และมีพ่อแม่อยู่ด้วยกัน มีแนวโน้มที่จะมีระดับคุณธรรมต่ำเมื่อตัวแปรปัจจัยอื่น ๆ คงที่ สำหรับตัวแปรด้านรายได้ของครอบครัว การได้เรียนในโรงเรียนที่เน้นการพัฒนาคุณธรรม และการอยู่ในสภาพแวดล้อมของชุมชนที่ดี ไม่ใช่ตัวทำนายที่ดีของระดับคุณธรรมของนิสิตนักศึกษา

ผลการวิเคราะห์ในตารางที่ 4.63 เป็นการเปรียบเทียบประสิทธิภาพในการทำนายคุณธรรมและสัมประสิทธิ์ถดถอยของตัวแปรแต่ละตัว เมื่อวิเคราะห์แยกคุณธรรมเป็นแต่ละชุดปัจจัย ตัวแปรทั้ง 19 ตัวสามารถทำนายคุณธรรมชุดปัจจัยแรงผลักดัน ปัจจัยหล่อเลี้ยง ปัจจัยเหนียวรั้ง และปัจจัยสนับสนุนได้ใกล้เคียงกัน คือ ร้อยละ 13.0, 13.3, 10.5 และ 12.4 ตามลำดับ

เมื่อพิจารณาสัมประสิทธิ์ถดถอยของตัวแปรพบว่าตัวแปรที่มีอิทธิพลต่อคุณธรรมในทุกชุดปัจจัยให้ผลที่ไม่ค่อยแตกต่างกัน โดยตัวแปรที่มีอิทธิพลในทางบวกในทุกชุดคุณธรรมมี 7 ตัว ตัวแปรที่ส่งผลทางบวก ได้แก่ ลักษณะครอบครัว การบำเพ็ญประโยชน์ การได้รับการอบรมปลูกฝัง

ด้านคุณธรรมจากพ่อแม่ การได้รับการเอาใจใส่จากครูอาจารย์ ความตั้งใจที่จะปรับปรุงพฤติกรรมของตนเองอยู่เสมอ สำหรับตัวแปรที่มีอิทธิพลทางลบ มี 2 ตัว ได้แก่ ภูมิลำเนา สาขาวิชา นอกนั้นเป็นตัวแปรที่ส่งผลต่างกันหรือส่งผลในบางคุณธรรม เช่น เพศ รายได้ครอบครัว สถานภาพครอบครัว จำนวนพี่น้อง สังกัดมหาวิทยาลัย GPA เป็นต้น

ตารางที่ 4.63 ค่าสัมประสิทธิ์ถดถอยของตัวแปรที่ใช้อธิบายคุณธรรมจำแนกตามคุณธรรมในแต่ละชุดปัจจัย

ตัวแปร	ปัจจัยแรงผลักดัน	ปัจจัยหล่อเลี้ยง	ปัจจัยเหนี่ยวรั้ง	ปัจจัยสนับสนุน	คุณธรรมรวม
เพศ	0.06**	0.00	0.10**	0.01	.051**
ภูมิลำเนา	-0.09**	-0.07**	-0.07**	-0.05**	-.091**
รายได้ครอบครัว	-0.04*	-0.01	0.00	0.01	-.012
สถานภาพครอบครัว	0.01	-0.02	-0.03	-0.06**	-.034*
จำนวนพี่น้อง	0.04**	0.03	0.02	0.01	.033*
สาขาวิชาที่ศึกษา	-0.05**	-0.05**	-0.09**	-0.07**	-.085**
สังกัดของมหาวิทยาลัย	-0.05	-0.01	-0.03	-0.03	-.039*
GPA	0.12**	0.04*	0.01	-0.05**	.036*
ลักษณะครอบครัว	0.05	0.13**	0.04*	0.04*	.085**
การทำบุญทำทาน	0.03	0.05**	0.04	0.08**	.064**
การเข้าวัด	0.07**	0.04	0.06**	0.09**	.081**
การอ่านพึงธรรม	0.07**	0.03	0.06**	0.02	.056**
การบำเพ็ญประโยชน์	0.12**	0.10**	0.09**	0.09**	.128**
พ่อแม่ปลุกฝัง	0.07**	0.08**	0.04	0.06**	.078**
ครูเอาใจใส่	0.02	0.08**	0.06**	0.11**	.087**
ปรัชญา ร.ร.	0.01	-0.01	0.01	-0.04*	-.012
สภาพแวดล้อมดี	0.04*	0.00	0.04	0.01	.028
เพื่อนดี	0.02	0.06**	0.03	0.09**	.066**
ตั้งใจปรับปรุงพฤติกรรม	0.13**	0.14**	0.10**	0.09**	.145**
R	.361	.365	.324	.352	.426
F	23.590	24.174	18.441	22.251	34.884
P	.000	.000	.000	.000	.000
R ²	.130	.133	.105	.124	.181

บทที่ 5

ผลการวิจัยจากการศึกษากรณีตัวอย่าง

การวิจัยในตอนนี้ใช้การสัมภาษณ์กลุ่มตัวอย่างซึ่งเต็มใจจะให้ข้อมูลเกี่ยวกับลักษณะของคุณธรรม ภูมิหลัง ปัจจัยและกระบวนการหล่อหลอมคุณธรรมของตนเอง การคัดเลือกกรณีตัวอย่างให้เกณฑ์ดังต่อไปนี้ (1) ความเต็มใจจะให้ข้อมูล (2) เป็นผู้ที่ได้คะแนนระดับคุณธรรมจากการวัดด้วยแบบสอบถามในระดับสูง ปานกลาง หรือต่ำ (3) เลือกกรณีศึกษาให้มีการกระจายตามเพศ สาขาที่เรียน สังกัดมหาวิทยาลัย และ (4) เป็นกรณีตัวอย่างที่มีผลงานเด่นเป็นที่ยอมรับของสังคมในมหาวิทยาลัย

กรณีศึกษาที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้มีจำนวน 27 คน ซึ่งผู้วิจัยได้วิเคราะห์ข้อมูลจากการสัมภาษณ์ แล้วสรุปลักษณะเด่นของคุณธรรมที่ปรากฏสำหรับกรณีศึกษาแต่ละคน นอกจากนี้ยังได้สรุปลักษณะของปัจจัยและกระบวนการพัฒนาคุณธรรมของกรณีศึกษาแต่ละคน

ผลการศึกษาคณะศึกษาศาสตร์ทั้ง 27 กรณี ปรากฏว่านิสิตนักศึกษาที่มีคุณธรรมอยู่ในระดับสูงมากจำนวน 1 คน ระดับคุณธรรมสูงจำนวน 5 คน ระดับค่อนข้างสูง 4 คน ระดับปานกลางค่อนข้างสูงจำนวน 4 คน ปานกลางจำนวน 10 คน และระดับต่ำ จำนวน 3 คน ผลการศึกษาจำแนกตามระดับคุณธรรมของนิสิตนักศึกษา มีดังนี้

1. กรณีศึกษานิสิตนักศึกษาที่มีคุณธรรมในระดับสูงมาก

กรณีตัวอย่างที่ 1

1. นายนอง(ชาย)	คณะศึกษาศาสตร์ (รัฐบาล) ระดับคุณธรรมสูงมาก		
• มีวินัย	• สัจจะ	• พึ่งตนเอง	• เมตตา
• อุดม	• รับผิดชอบ	• กตัญญู	
• ฉันทะ	• ดำเนินหน้าที่	• ไม่เห็นแก่ตัว	

ปัจจัย

- ครอบครัวเกษตร เป็นครอบครัวอุดหนุน ชยัน ช่วยเหลือกัน
- ลุงเป็นแบบอย่างเรื่องความขยันทำงาน

กระบวนการ

ฐานะเศรษฐกิจที่ต้องดิ้นรนหาเลี้ยงตัวเอง ทำให้นายนองมีความขยันอดทน มีวินัย และพึ่งตนเอง และการเลี้ยงดูของครอบครัวที่มีความอบอุ่น ทำให้ไม่เป็นปัญหาของสังคม การดำเนินชีวิตเข้มแข็งแบบอย่างจากลุง

จากกรณีศึกษานิสิตนักศึกษาที่มีคุณธรรมอยู่ในระดับสูงจำนวน 10 คน เป็นนักศึกษาที่มีคุณธรรมอยู่ในระดับสูงมาก 1 คน ได้แก่ นายนอง ซึ่งเป็นนักศึกษาคณะศึกษาศาสตร์ มีภูมิลำเนาเดิมอยู่ที่จังหวัดขอนแก่น ครอบครัวทำอาชีพเกษตรกรรม (ทำนา) มีรายได้ต่ำกว่า 10,000 บาทต่อเดือน ลักษณะครอบครัว เป็นครอบครัวขยายมีพ่อแม่ พี่น้อง ตายาย และลุงอยู่ในละแวกเดียวกัน สถานภาพของครอบครัว บิดามารดาอยู่ด้วยกัน นายนองมี คุณธรรมที่เด่นคือการมีวินัย ตรงต่อเวลา อุตุน มีขันที พึ่งพอใจ ศรีทธานในสิ่งที่ตนเองทำ มีลัจจะ รับผิดชอบต่อหน้าที่ พึ่งตนเองได้สูง กตัญญู ไม่เห็นแก่ตัว มีความเสียสละ และเมตตาปรารถนาดีต่อผู้อื่น ดังจะเห็นได้จากการสัมภาษณ์นายนองได้แสดงให้เห็นว่าตนมีความศรัทธา พึ่งพอใจและตั้งใจจริงกับสิ่งที่ตนทำ โดยถือว่าเป็นความรับผิดชอบที่ต้องทำอย่างเต็มที่ด้วยความอุตุน เช่นจากบทสัมภาษณ์ตอนหนึ่ง

“ถ้าเราขยัน ถ้าเราทำอะไรให้จริงจัง ผมคิดว่ามันไม่มีปัญหา ไม่ว่าเราจะทำอะไร การทำงานก็เหมือนกัน อย่างน้อย เขามาถามว่าจะไปสายไหนดี เรียนสายไหนจะเลือกอะไร ยิ่งงัยงัยผมก็บอกว่าไปสายไหนก็ได้ถ้าเราชอบ ขอให้เราอย่าเลือกงาน ผมก็บอกแค่นั้น งานทุกอย่างมันดีหมด ถ้าเราไม่เลือก ถ้าเราตั้งใจ ถ้าเราอุตุน”

“ทำเต็มที่ครับ ถือว่าเป็นงานของเรา เราได้รับมอบหมายมา เราต้องทำทุกงาน”

“ครับ งานส่วนรวมคืองานส่วนตัว ผมจะไม่ค่อยนั้นเท่าไรหรอก พอผ่านๆนะครับ แต่งานส่วนรวมโดยมากผมจะทำเต็มที่ ไปเห็นงานเพื่อนส่วนไหนที่จะได้รับการปรับปรุง ตรงที่เรายังคิดว่ามันไม่ดี ผมจะเสนอไป เพื่อนๆก็จะยอมรับ”

นอกจากนั้นนายนองยังยึดถือในเรื่องการมีระเบียบวินัย การตรงต่อเวลา การพึ่งตนเองในขณะเดียวกันก็มีความเสียสละ ไม่เห็นแก่ตัว มีความกตัญญูและมีความเมตตาปรารถนาดีต่อผู้อื่น ซึ่งจะเห็นได้จากการให้สัมภาษณ์ตอนหนึ่งที่กล่าวถึงลักษณะของตนเอง

“ผมคิดว่าเป็นคนอะไรก็ได้ ง่ายๆ ไม่ชอบยุ่งยาก สบายๆ แต่ในความง่ายๆ ต้องมีระเบียบวินัย ส่วนมากผมจะถือพวกนี้มาก เช่น ความมีระเบียบ มีวินัย เสียสละ เราจะไม่ชอบคนที่ว่าเอื่อยๆ อืดอาด เชื่องช้า พวกนี้เป็นปัญหากับผู้ร่วมงาน ผมจะไม่ชอบ ส่วนใหญ่ผมจะไม่ชอบคนพวกนี้”

“พึ่งตัวเอง ตรงนี้เต็มที่ครับ พึ่งตัวเอง อย่างการทำงานที่ผมว่าผมบริหารงานไม่เป็นก็คือส่วนมากผมจะไม่ค่อยไว้วางใจผู้อื่น จะเชื่อตนเอง ถ้าตนเองทำอะไรได้ จะทำเองให้ถึงที่สุดก่อนจึงขอความช่วยเหลือจากคนอื่น”

“ผมไม่เอาเปรียบเล็กๆน้อยๆ จริงๆแล้วเป็นคนเสียสละ เล็ก ๆ น้อย ๆ ไปด้วยกับอะไรนี่ผมออกเองหมด แม้แต่ทำงานส่วนรวมผมจะไม่ไปเบิก ทั้งที่สามารถเบิกได้นะ ผมไม่ครับ ถ้ามีคนเอามาให้ผมเอา จะให้ผมไปเบิกผมไม่เบิก เงินส่วนตัวของตัวเอง เสียสละได้ก็เสียสละไปครับ”

ปัจจัยที่ส่งผลต่อการพัฒนาคุณธรรม

จากกรณีศึกษานายนอง พบว่าการที่นายนองมีคุณธรรมอยู่ในระดับสูง เนื่องมาจากปัจจัยที่สำคัญ คือ สภาพครอบครัวและเศรษฐกิจ จากการที่นายนองมาจากครอบครัวที่อบอุ่น สมาชิกในครอบครัวมีความสัมพันธ์อันดีต่อกัน และเป็นแบบอย่างที่ดีในเรื่องความขยันขันแข็งจึงทำให้นายนองมีความมุ่งมั่นในการทำงาน

“ทำนาครับ อย่างการทำนา ไถนา ดำนาอะไรพวกนี้ ช่วยงานทุกอย่างนะ เกี่ยวกับการทำนา ผมเริ่มทำนามาตั้งแต่มัธยมศึกษาปีที่ 2”

“กลับบ้านไปก็ไม่เคยอยู่บ้าน อยู่บ้านไม่ติด ผมอยู่บ้านไม่ถึงวันนะ ต้องได้ไปที่ทุ่งนา อย่างไปถึงวันแรก ผมยังไม่ทันทำอะไร วางกระบะไปวางอะไร ผมต้องออกไปดูทุ่งนาก่อน มันเป็นความผูกพัน เป็นความรู้สึก เป็นความสุข”

“พ่อแม่สอนมาอย่างนั้นหรือ”

“คล้ายๆว่าสอนด้วยประสบการณ์ตรง การให้ทำงานช่วยงาน แบ่งงาน”

นอกจากนั้น การแสวงหาความรู้จากการอ่านและการยึดเอาบุคคลที่ประสบความสำเร็จในชีวิตมาเป็นแบบอย่างเป็นอีกปัจจัยหนึ่งที่ทำให้นายนองมีความมุ่งมั่นที่จะดำเนินชีวิตไปในแนวทางที่ตนเองตั้งใจ

“วันหนึ่งผมอ่านหนังสือเกี่ยวกับการเกษตรที่ผมชอบ ไปเจอคนนั้นที่เขาประสบความสำเร็จ ทำอุปกรณ์ไถชนทิวชัยนะครับ มีนมผสมปากไถ เขามีคติประจำใจว่า ไม่นอนรอวาสนา แต่จะสร้างฐานะด้วยสองขาสองมือ ผมก็ว่ามันดีมันใช่ หากเราไม่ทำอะไรก็ไม่มี ผมจึงถือคตินี้ และผมจะสร้างด้วยตัวของผมเอง ‘ไม่มุ่งหวังจะไปอาศัยใคร’”

กระบวนการหล่อหลอม

นายนองอยู่ในครอบครัวเกษตรกรที่มีอาชีพทำนา จึงคลุกคลีกับการทำการเกษตรและช่วยเหลือครอบครัวมาตั้งแต่เด็ก เนื่องจากการอยู่ในครอบครัวเกษตรกรที่มีรายได้ค่อนข้างต่ำ เพื่อให้ได้ผลผลิตมากเพียงพอที่จะทำให้ครอบครัวมีรายได้จะต้องอาศัยความขยัน ทำให้นายนองได้เห็นการปฏิบัติงานอย่างขยันขันแข็งของคนในครอบครัว และได้ซึมซับวิถีชีวิตของเกษตรกรที่ต้องอาศัยความอดทน ขยันทำงานมาตั้งแต่เด็ก ประกอบกับการมีตาชาย พ่อแม่ พี่ รวมทั้งลุงที่เป็นแบบอย่างในการทำการเกษตรจึงก่อให้เกิดความผูกพันกับอาชีพ ตลอดจนการได้รับการศึกษาและการแสวงหาความรู้เพิ่มเติม ทำให้นายนองมีแนวทางที่ชัดเจนในการประกอบอาชีพ และทำประโยชน์แก่สังคม

“คนที่มีอิทธิพลมากที่สุดตอนนี้เห็นจะเป็นลุง เพราะว่าตัวอย่างที่ได้จากลุงนี่นะครับ ผมถือว่ามีคุณค่า อย่างพ่อแม่ทำงานก็จริง แต่คือว่ามันไม่มีอะไรเป็นรูปธรรมขึ้นมา คล้ายๆว่าจะทำงานทำเงินจริงๆแต่ไม่มีเงินทอง แต่ลุงตอนนี้เขาก็เป็น ผอ. นะครับ รับ

ราชการเป็นครู เป็น ผอ. เขามีทุ่งนาเนื้อที่ประมาณ 6 ไร่ได้ ที่อยู่หลังบ้านเขา แต่ก่อนบ้านเขาจะเป็นหลังเล็กๆ พอเลิกเรียนมาก็ไปขุดบ่อ ขุดๆ เรื่อยๆ ขนดินเอามาใส่บ่อก็ใส่รดเขินๆ ไป มาเป็นพื้นที่ที่จะสร้างบ้าน จนตรงนั้นเป็นสระเลี้ยงปลาได้”

“จากการมองเห็นลุงนี่สอนอะไรเราบ้าง”

“สอนเป็นคำพูดที่เขาไม่ได้สอนนะ ตอนนี่คือผลงานของเขาจะสอนเรา”

“แล้วก็มีอีกที่ที่ผมไปดูงาน ที่อำเภอบ่อพลอย ส.ส. คำทำ แบบแกรวยแล้ว รวยแล้วก็เลยทำได้ มีบ้านก็ใช้ในการอบรม จัดค่ายวิทยาศาสตร์ แกบอกว่าต่อไปจะสร้างคล้ายๆกับพลอยน้ำอยู่ในที่ที่แกขุดเอาพลอยขึ้นมาแล้วเป็นบ่อน้ำทำให้เป็นทะเลสาบน้ำจืด แล้วก็มีแพตรงนั้นก็ให้คนไปสัมมนา ผมก็ว่าเป็นสิ่งที่ดี ช่วยสังคมช่วยอะไรอย่างนี้ ผมก็เลยอยากทำอย่างนี้ ถ้าเกิดว่าเป็นไปได้จริงๆ”

รวมทั้งลักษณะของอาชีพเกษตรกรที่ต้องอาศัยการร่วมกันทำงานเป็นกลุ่มจึงก่อให้เกิดความเห็นอกเห็นใจซึ่งกันและกัน ทำให้นายนองเป็นนักกิจกรรมที่มุ่งทำงานเพื่อส่วนรวม มีความเสียสละ และเมตตาปรารถนาดีต่อผู้อื่น ดังจะเห็นได้จากการให้สัมภาษณ์ที่ว่า

“มันอาจเป็นความรู้สึกส่วนตัว อาจเป็นประสบการณ์ที่เคยฝึกมา ว่าเอาอย่างที่บ้านนี้ คือว่าจะได้รับการฝึกให้เป็นคนตรงต่อเวลาและค่อนข้างที่จะเสียสละในการทำงานเพื่อคนอื่น ตั้งแต่ครอบครัวตั้งแต่อะไรมาเลย ทางครอบครัวเขาให้แยกให้ออกว่าอันไหนดีอันไหนไม่ดีอย่าไปทำ เวลาสอนลูก แต่บางครั้งเขาก็คล้ายๆว่าพูด ทำอะไรผิดเขาจะไม่แนะนำแต่ครอบครัวของผมคือถ้าทำอะไรผิดก็จะเตือนเลย บอกเลย และก็สอนให้ช่วยคนอื่น อะไรช่วยได้ก็ช่วย ”

“เป็นความเพ้อฝันของผม คือ ถ้าผมรวยๆเหมือนนักการเมืองเหมือนอะไรต่างๆ จะซื้อที่ดินเป็นของตัวเองเยอะๆ แล้วก็มาจัดสรร 5 ไร่ 10 ไร่ ผมก็ให้คนที่ไม่มีที่ดินเป็นของตัวเองเลย คนที่รับจ้างไม่มีที่ดินเป็นของตนเองแม้แต่ไร่เดียวก็เยอะเหมือนกัน อยู่แถวบ้านผมจะไปจัดตรงนั้นให้มาอยู่เป็นหมู่บ้านอยู่ในเขตเดียวกันให้เขามีความสุขที่ช่วยเขาแบบนี้ครับ”

จากกรณีศึกษาของนายนองจึงเป็นตัวอย่างที่แสดงให้เห็นถึงกระบวนการพัฒนาคุณธรรมของนักศึกษาที่มาจากครอบครัวเกษตรกรที่มีความผูกพันกับท้องถิ่น และได้รับการปลูกฝังจากบุคคลในครอบครัวให้ประพฤติปฏิบัติดีมาตั้งแต่เด็ก

2. กรณีศึกษานิสิตนักศึกษาที่มีคุณธรรมในระดับสูง

จากการศึกษากรณีศึกษานิสิตนักศึกษาที่มีคุณธรรมในระดับสูง จำนวน 5 คน ได้แก่ นางสาวภรณ์ จากคณะพาณิชยศาสตร์และการบัญชี นายศาล คณะแพทยศาสตร์ นายพล คณะพาณิชยศาสตร์และการบัญชี นายณัฐ คณะวิศวกรรมศาสตร์ และนายทิตย์ คณะอักษรศาสตร์ นิสิตนักศึกษากลุ่มนี้มีคุณธรรมระดับสูงในด้าน ความขยันหมั่นเพียร ความรับผิดชอบ สำนึกในหน้าที่ มีวินัยในตนเอง และมีความเมตตาปรารถนาดีต่อผู้อื่น

กรณีตัวอย่างที่ 2

2. นางสาวภรณ์ (หญิง) คณะพาณิชยศาสตร์ฯ (รัฐบาล) ระดับคุณธรรมสูง

- ขยัน
- เมตตา
- สัจจะ
- กตัญญู
- รับผิดชอบ

ปัจจัย

ฐานะครอบครัวดี ครอบครัวใหญ่ มีพ่อแม่ที่เลี้ยงดูดี ออบอุน

กระบวนการ

มาอยู่โรงเรียนประจำตั้งแต่เด็ก ได้รับการปลูกฝังระเบียบวินัย ช่วยตัวเอง รับผิดชอบและแบ่งเวลา ประกอบกับยังมีปฏิสัมพันธ์อันดีกับครอบครัวจึงไม่มีปัญหาเรื่องความออบอุน

กรณีตัวอย่างที่ 3

3. นายศาล(ชาย) คณะแพทยศาสตร์ (รัฐบาล) ระดับคุณธรรมสูง

- ฉันทะ
- ขยัน
- รับผิดชอบ
- พึ่งตนเอง

ปัจจัย

ครอบครัวใหญ่ ปู่ย่าเลี้ยงดู

มีฐานะปานกลางแต่สามารถส่งเรียนได้อย่างไม่บกพร่อง ทำให้มีความพร้อมในด้านการเรียน

กระบวนการ

การอบรมเลี้ยงดูในครอบครัวที่ออบอุน ให้ทั้งเรื่องความรัก การศึกษา

การสอนที่เน้นความรับผิดชอบ ประกอบกับกระบวนการขัดเกลาบุคลิกภาพจาก โรงเรียน โดยครูบาอาจารย์ การเป็นนักกิจกรรม ได้ฝึกฝนให้ทำงานเป็น รับผิดชอบและพึ่งตนเองได้

กรณีตัวอย่างที่ 4

4. นายพล(ชาย) คณะพาณิชยศาสตร์ (รัฐบาล) ระดับคุณธรรมสูง

- รับผิดชอบ
- อุดทน
- พึ่งตนเอง
- กตัญญู

ปัจจัย

- แบบอย่างจากอาจารย์
- ครอบครัวเชื้อสายจีน เป็นครอบครัวใหญ่ ฐานะดีมาก

กระบวนการ

ได้รับการเลี้ยงดูจากญาติ โดยการอบรมสั่งสอน ว่ากล่าวตักเตือนและพร้อมให้ความช่วยเหลือ และการที่ครอบครัวมีฐานะทำให้ได้มีโอกาสทำกิจกรรมเพื่อสังคม

กรณีตัวอย่างที่ 5

5. นายณัฐ (ชาย) คณะวิศวกรรมศาสตร์ (รัฐบาล) ระดับคุณธรรมสูง

- ขยัน
- ตั้งจิตดี
- ไม่เห็นแก่ตัว
- เป็นกลาง เทียบตรงในการวินิจฉัย
- เมตตาปรารถนาดีต่อกัน

ปัจจัย

- ครอบครัวอบอุ่น สัมพันธ์ดี รายได้สูง พึ่งตนเอง
- ได้รับการศึกษาที่ดี ได้เป็นตัวแทนไปแข่งคอมพิวเตอร์โอลิมปิก

กระบวนการ

การเลี้ยงดูที่อบอุ่น ผลการศึกษาดี ได้ทำกิจกรรมร่วมกับบุคคลที่มีความสามารถและมีคุณธรรม

กรณีตัวอย่างที่ 6

6. นายทิตย์ (ชาย) คณะอักษรศาสตร์ (รัฐบาล) ระดับคุณธรรมสูง

- ไม่เห็นแก่ตัว
- จันทะ
- ขยัน
- เมตตา
- พึ่งตนเอง
- รับผิดชอบ
- กตัญญู

ปัจจัย - บิดามารดาทำธุรกิจส่วนตัว ไม่ค่อยมีเวลาให้ครอบครัว

- บิดาเจ็บช้ำม รมารดากดดันเข้มงวด ทำให้เบี่ยงเบนทางเพศ

กระบวนการ

การเลี้ยงดูที่เข้มงวดและกดดันทำให้เกิดพฤติกรรมเบี่ยงเบนทางเพศ การถูกดูถูกจากบุคคลแวดล้อม ทำให้มีความมุมานะในการเรียนและทำกิจกรรม เกิดการปรับตัวเข้าใจโลกมากขึ้น พยายามให้คุณค่าในตนเอง มีศาสนาคริสต์เป็นหลักยึดเหนี่ยว

ผลการศึกษาพบว่านิสิตนักศึกษาส่วนใหญ่มีการรับรู้ว่าคุณธรรมในด้านความขยันหมั่นเพียรค่อนข้างสูง นิสิตนักศึกษาส่วนใหญ่จะให้คำตอบที่สอดคล้องกันในเรื่องความขยันหมั่นเพียรโดยเฉพาะในเรื่องการเรียน โดยตระหนักในหน้าที่ความรับผิดชอบเรื่องการเรียนในฐานะที่เป็นนิสิตนักศึกษา รวมถึงหน้าที่ในการทำกิจกรรมเพื่อสังคม จึงพบว่านิสิตนักศึกษาในกลุ่มนี้ทุกคนมีผลการเรียนที่ดี จากผลของความขยันหมั่นเพียรดังกล่าว

“อ่านสักกี่รอบหรือคะ เออ...สองรอบ . แต่สองรอบนี้จะต้องมีความเข้าใจไม่ใช่อ่านแบบผ่านๆอย่างนั้นะคะ ถ้าสองรอบนี้มันไม่ได้อะไรจำอะไรไม่ได้ ถ้าเขาถามมาจะตอบไม่ได้ก็ต้องอ่านเพิ่ม อย่างเรียนการเงินเนี่ยก็ต้องมีการทำแบบฝึกหัด พออ่านไปสองรอบก็ต้องเผื่อเวลาทำแบบฝึกหัด ซึ่งต้องทำเยอะมากๆ ก็รู้สึกว่ายิ่งอ่านมากเท่าไร ยิ่งทำข้อสอบได้”

นางสาวภรณ์

“รู้สึกว่ายหลายคนที่เรียน สนใจแต่สิ่งที่เขาออกสอบมากกว่า ไม่ได้สนใจตัวเนื้อหาวิชาจริงๆ ซึ่งมันต้องใช้เวลาศึกษาค้นคว้าเรื่องราวต่างๆให้มากขึ้นซึ่งมันก็ไม่มีเวลา คนที่เรียนส่วนใหญ่ก็เลยเป็นแค่เอาที่จะสอบให้รอดก่อน ทำให้ไม่มีความเข้าใจจริงๆ ส่วนตัวเองก็เป็นแบบนั้นในบางครั้งเหมือนกัน แต่ก็พยายามทำความเข้าใจให้ได้มากที่สุดซึ่งบางทีเราก็ต้องยอม โดยแทนที่เราจะอ่านในส่วนที่มันออกสอบ เราก็ไปอ่านส่วนที่เราต้องการเข้าใจมากกว่า ทั้งๆที่จะสอบอยู่แล้ว ทำให้เราได้เกรดวิชานั้นไม่ดีไป”

นายณัฐ

นอกจากความขยันหมั่นเพียร ในเรื่องการเรียนแล้ว ยังพบว่านิสิตนักศึกษายังมีความอยากรู้อยากเห็น กระตือรือร้นที่จะหาความรู้ และมีความพยายามในการทำงานให้สำเร็จ ซึ่งเป็นคุณลักษณะที่เกิดขึ้นกับตัวนิสิตเอง

“ตอนเด็กๆ ก็ขยันเอง พ่อแม่ไม่ได้บังคับ รู้สึกว่ามันท้าทาย ได้อ่านหนังสือทุกประเภท หรือบางทีคนไข้ก็เป็นตัวกระตุ้นเรา อาการแปลกๆเราจะอ่านหนังสือ หาปัญหาที่คนไข้ไม่หายก็จะหาอ่าน”

นายศาล

“เค้าก็คงคิดว่าเราเป็นคนรับผิดชอบ มีอะไรก็จะตั้งใจทำจริงๆ แต่บางครั้งเราก็จะเป็นคนที่ดูหลายๆเลยในการทำงาน เพราะถ้ามันไม่ถูก เราก็ต้องดูต้องว่า ต้องแก้ หรือว่าต้องทำทุกอย่างเพื่อให้งานออกมาดีที่สุด ”

“ทุกอย่างเต็มที่กับงานทุกชิ้น เพราะถ้างานไหนไม่พร้อมก็จะไม่รับ ที่พร้อมถึงทำ”

“ก็อ่านหนังสือเยอะครับ อ่านเยอะ เรามีเวลาน้อยก็ต้องขดเขยให้ตัวเอง อย่างตอนหัวค่ำที่คนอื่น ๆ ตื่นอยู่จะอ่านไม่ได้เลย ต้องรอให้เขาหลับหมด แล้วเราก็ค่อยอ่านหนังสือตั้งแต่เที่ยงคืนถึงหกโมงเช้า”

นายทิตย์

นอกจากนั้นนิสิตนักศึกษาส่วนใหญ่ยังเป็นนักกิจกรรมที่ร่วมทำกิจกรรมของมหาวิทยาลัย เช่นกรณีศึกษาของนายทิตย์ ซึ่งเป็นนักกิจกรรมของมหาวิทยาลัยและทำงานกับองค์กรช่วยเหลือสังคมหลายองค์กร นายณัฐซึ่งเป็นประธานชมรมอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม และนายพลที่ทำกิจกรรมทั้งในสโมสรนิสิตของคณะและกิจกรรมของมหาวิทยาลัย

“(ต้องขึ้นไปทำกิจกรรมทุกวันหรือเปล่า) ก็เกือบทุกวัน มีงานต่อเนื่องเรื่อยๆ มีอะไรให้ทำ อย่างงานจุฬาริชาการ ตอนนี่ก็มาเตรียมงานบอลต่อ ”

นายพล

“ตอนนี่ก็ทำงานไปด้วย เรียนไปด้วย ก็คิดว่าอยากเป็นอาสาสมัคร ให้กับสมาคมผู้บำเพ็ญประโยชน์ เป็นผู้ช่วยแปลอยู่”

“โดยส่วนตัวชอบงานทางด้านนี้อยู่แล้ว ก็เห็นตัวอย่างจากคนอื่นที่ทำงานด้านนี้ รู้สึกเป็นงานที่น่าสนใจ คิดว่าเป็นสิ่งสำคัญที่เราต้องทำตอนนี้ด้วยซ้ำไป คือปัญหาด้านอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม อย่างน้อยที่สุด เหตุผลที่เรียกว่าเห็นแก่ตัวที่สุดก็คือเราอยู่ไม่ได้ คิดว่าเป็นสิ่งสำคัญที่สุด ก็เลยเข้ามาทำและอยากทำงานกับชมรมนี้”

นายทิตย์

ปัจจัยที่ส่งผลต่อการพัฒนาคุณธรรม

ในด้านปัจจัยที่ส่งผลให้นิสิตนักศึกษามีคุณธรรมในระดับสูงจากกรณีศึกษาทั้ง 5 กรณีดังกล่าว ปัจจัยสำคัญได้แก่ การอบรมเลี้ยงดูของครอบครัว ลักษณะของครอบครัว และฐานะทางเศรษฐกิจของครอบครัวเช่นเดียวกับกรณีศึกษากรณีแรก โดยนิสิตนักศึกษาส่วนใหญ่จะเติบโตมาในครอบครัวที่อบอุ่น บิดามารดาอยู่ด้วยกัน และทำหน้าที่ดูแล อบรมสั่งสอนลูก โดยแม่จะมีบทบาทสำคัญในการปลูกฝังคุณธรรมในด้านความซื่อสัตย์ ความอดทน การมีวินัยและการมีความรับผิดชอบ มากกว่าพ่อซึ่งจะมีบทบาทในการอบรมสั่งสอนลูกโดยทางอ้อม เช่น การร่วมทำกิจกรรมกับลูก การเป็นแบบอย่างที่ดีในด้านการทำกิจกรรมช่วยเหลือสังคมและการทำหน้าที่เป็นเสาหลักของครอบครัว นิสิตในกลุ่มนี้จึงมักจะยึดเอาคนในครอบครัวเป็นแบบอย่างที่จะประพฤติปฏิบัติตาม

“ก็จะสนิทกับคุณพ่อที่สุด ก็จะเป็นความรู้สึกตั้งแต่ตอนเด็กๆนะค่ะ คือว่าตั้งแต่ตอนอยู่ที่โรงเรียนเนี่ยพ่อจะเป็นคนมารับทุกอาทิตย์ แล้วพ่อก็ขึ้นรถบัสจากโรงเรียนถึงบ้าน

ก็ประมาณ 2 ชั่วโมง 3 ชั่วโมง ก็จะถูกอยู่ในรถตลอด ตั้งแต่ขึ้นรถเราก็จะเล่า เขาก็จะรับรู้ เรื่องเราตลอดเวลา ”

“แล้วก็เห็นตัวอย่างจากพ่อแม่ ครอบครัว เขาก็จะกตัญญูต่อปู่ย่า มันก็เป็นแบบ อย่างให้เราเห็นให้รู้สึกว่าเป็นสิ่งที่ดี ”

นางสาวภรณ์

“คิดว่าที่เราเป็นอย่างนี้ได้ คิดว่าส่วนหนึ่งคงมาจากการที่ได้อยู่โรงเรียนมัธยมที่ดี (สวนกุหลาบ) แล้วก็ครอบครัวที่ค่อนข้างอบอุ่นด้วย คงเป็นอย่างนั้น และก็พี่ชายด้วยที่เป็นแบบอย่างในบางเรื่อง ส่วนครูที่สอนมีอิทธิพลน้อยครับ คงไม่เท่าไร คิดว่าที่บ้านมากกว่า”

“คงเป็นส่วนที่พ่อแม่เราอบรมสั่งสอนเราด้วยว่าเราควรเป็นคนอย่างไร คิดว่าคน อย่ างไรเป็นคนดีในสังคม เป็นคนเกรงใจคน รู้จักกาลเทศะ ที่บ้านก็จะอบรมสั่งสอนเป็น ประจำ”

นายณัฐ

“พ่อแม่ก็จะปลูกฝังให้เราพอใจกับสิ่งที่มีอยู่ตรงนี้ อย่าคิดรนมาก ให้ทำในสิ่งที่เรา ทำได้”

“ความขยันหรือครับ ก็ดูจากพ่อแม่ ปู่ย่า ตายาย เขาสอนกัน เช่นให้อ่านหนังสือ อย่างนี้ก็อ่านกับปู่ย่าด้วย แม่ฝากเลี้ยงตอนกลางวันกับปู่ย่า เย็นก็มาอยู่กับปู่ย่า ปู่ย่าก็ สอนอ่านหนังสือ”

นายศาล

นอกจากนั้นการได้รับอิทธิพลจากบุคคลรอบข้างของนิสิตนักศึกษา ได้แก่ ครู อาจารย์ กลุ่มเพื่อน

“มันก็หลายๆส่วน คิดเองด้วย แล้วก็เหมือนกับว่าเพื่อนๆรอบข้างเขาก็เป็นคนดี แล้วครูก็พยายามปลูกฝังในสิ่งที่ดีๆ ให้ะไรอย่างนี้ค่ะ”

นางสาวภรณ์

“(เพื่อนมีอิทธิพลต่อแนวความคิด การดำเนินชีวิตของเราไหม) ก็คงจะมีบ้าง มีพอสมควร ส่วนใหญ่จะเป็นเพื่อนที่ชมรมชวนไปทำกิจกรรมที่ทำประโยชน์กับสังคม เช่น โครงการ อบรมขององค์กรทางสิ่งแวดล้อม ชวนไปงานนิทรรศการ งานต่างๆที่องค์กรด้านสิ่งแวดล้อมจัดก็จะชวนเราไป ซึ่งถ้าไม่มีเพื่อนพวกนี้เราก็คงจะไม่ไป”

“นอกจากนั้นก็คงเป็นญาติพี่น้องที่เรียนเก่งๆ อย่างมีญาติคนหนึ่งไปเรียนจบ ดอกเตอร์ที่อเมริกา มา คนนี้ก็จะเป็นคนที่เราสนใจเขาเป็นพิเศษ เขาเป็นคนเก่งนะ จะทำ

อย่างไรเราถึงจะเป็นอย่างเขาบ้าง ตั้งแต่เด็กๆ ตั้งแต่ ม.ต้น เขาเป็นแบบที่เราอยากเดินตามในเรื่องเรียน”

นายณัฐ

“อันแรกเลย คงต้องซื้อสัตย์ต่อตนเอง ต่อวิชาชีพ ต่อสิ่งที่ตัวเองเรียนไป คงเป็นอย่างนั้นเป็นหลัก แล้วก็รับผิดชอบต่องานที่ตัวเองได้ทำไป”

“(แล้วเราได้รับการปลูกฝังตรงนี้ใหม่) ก่อนข้างเยอะ ส่วนมากอาจารย์จะเข้ามาทัก ท่านจะพูด พอดีมันคงตรงกับช่วงเศรษฐกิจเป็นอย่างนี้ด้วยมังฮะ อาจารย์ก็จะมาแล้ว หลักการมีอยู่แล้ว แต่พอออกไปทำจริงๆแล้วทุกคนจะสัมผัสหลักการที่ควรจะเป็น สิ่งดีที่ควรทำ”

นายพล

ความประทับใจในบุคคลที่ประสบความสำเร็จในชีวิตเป็นอีกปัจจัยหนึ่งที่เป็นแบบอย่างที่ดี ให้นิสิตนักศึกษายึดถือเป็นแบบอย่าง ในลักษณะของการผสมผสานสิ่งที่ดีในแต่ละคนมาใช้เป็นแนวทางในปฏิบัติตนดังเช่น จากการสัมภาษณ์นายณัฐและนายพลถึงคนที่เป็นแบบอย่างให้กับเขา

“ถ้าเป็นคนเดียวคงไม่มี คงเป็นหลายๆคน อย่างเช่น ดร.พิจิตต รัตกุล ท่านก็เป็นคนทำงานด้านสิ่งแวดล้อม พอดีไปเที่ยวแล้วเจอเขา ตอนไปเที่ยวเมืองนอก เขาก็ถ่ายรูปเกี่ยวกับระบบสาหรูปโภคเก็บไว้ ขนาดไปเที่ยวเขาก็ยังทำงานไปด้วยเที่ยวไปด้วย ก็ปลื้มใจ ประทับใจ ก็เหมือนเป็นแรงกระตุ้นให้เราด้วย”

นายณัฐ

“(ไม่มีใครเป็นแบบอย่างที่เราอยากทำตามเลยเธอ) มันเป็นหลายคนผสมกัน มันไม่มีคนเดียวแล้วใช่เลย อย่างเช่นที่ชอบก็มีคุณอานันท์ บันยารชุน ก็ชอบในเรื่องการทำงานและกิสไคล์ที่เป็นคนช่างเจรจา ประณีประนอม ”

นายพล

ปัจจัยที่ส่งผลต่อคุณธรรมในตัวนิสิตนักศึกษาอีกประการหนึ่งคือศาสนาที่นิสิตนับถือและการได้รับการศึกษาวิชาเกี่ยวกับศาสนาและจริยธรรมในสถานศึกษา ดังจะเห็นได้จากกรณีศึกษาของนายพิศย์ที่ขาดความรัก ความอบอุ่นจากครอบครัว จึงได้หันมายึดถือแนวคิดของศาสนาคริสต์ในเรื่องการแบ่งปันความรักให้ผู้อื่น และทำความเข้าใจกับชีวิตโดยผนวกเอาข้อคิดที่ได้จากการเรียนวิชาพุทธศาสนาในมหาวิทยาลัยมาใช้

“พอมารเรียนพุทธปรัชญาบ้าง เราเข้าใจเลยว่านี่คือสิ่งที่การศึกษาไทยไม่เคยสอนเราเลย ตรงนี้คือสิ่งที่สอนให้เรารู้จักความพอดี คนส่วนใหญ่ก็จะบอกลูก สอนลูกว่า ลูกต้องดี ลูกต้องเก่ง แต่ก็ไม่ได้สอนว่าการไปสู่การเป็นคนดี คนเก่งต้องทำอย่างไร และถ้าทำไม่ได้ต้องทำอย่างไร ”

“คือวิธีการที่เราใช้คือ พุทธปรัชญา การถอดถอนออกจากหัวใจ คือ ปัญหาความทุกข์ แต่ว่ากำลังใจเราได้จากศาสนาคริสต์ ถ้าเราเรียนศาสนาเปรียบเทียบจะเข้าใจ การมองโลกของ 2 ศาสนานี้ต่างกัน พุทธจะเน้นเรื่องความทุกข์แต่คริสต์จะเน้นความรักไงคะ เราใช้พุทธในการแก้ปัญหา ถอดปัญหาความทุกข์ออกจากใจเรา แล้วยาที่จะมาสมานรักษาเราก็คือความรักในศาสนาคริสต์ เรารู้สาเหตุแต่วิธีการที่เราใช้ในการรักษาใจเราใช้อีกวิธีหนึ่ง เราารู้สึกว่าเราไม่ได้ถูกทอดทิ้งแต่เรายังมีคนรัก ยังมีอีกหลายคนที่แยกจากรา เราได้จากวิชานี้เพราะเรียนทั้ง 2 คอर्सของอาจารย์เลยอะ คอर्सแรกมนุษย์กับศาสนา คอर्सที่ 2 พุทธปรัชญา”

นายทิตย

นอกจากปัจจัยด้านการอบรมเลี้ยงดูจากครอบครัว ยังพบว่าปัจจัยสำคัญอีกประการหนึ่งที่มีผลต่อคุณธรรมในตัวนิสิตนักศึกษาในกลุ่มที่มีคุณธรรมสูง คือ ปัจจัยด้านฐานะทางเศรษฐกิจของครอบครัว ดังจะเห็นได้จากกรณีศึกษาที่ 1 ซึ่งนิสิตมาจากครอบครัวที่มีรายได้ค่อนข้างต่ำจึงได้รับการปลูกฝังให้มีความขยันหมั่นเพียร และอดทน แตกต่างจากกรณีศึกษาอื่นๆ ที่นิสิตมาจากครอบครัวที่มีฐานะค่อนข้างดีจึงเป็นปัจจัยเสริมให้นิสิตนักศึกษาได้เรียนและทำกิจกรรมได้อย่างเต็มที่ โดยไม่ได้รับแรงกดดันในเรื่องค่าใช้จ่ายแต่อย่างใด และสภาพครอบครัวที่สมบูรณ์ทำให้นิสิตรู้สึกว่าคุณเองมีความพร้อมในทุกด้านแล้วจึงได้หันมามองคนในสังคมที่ด้อยโอกาสและมีความปรารถนาที่ต้องการช่วยเหลือผู้อื่นให้มีชีวิตที่ดีขึ้น เช่นกรณีศึกษานางสาวภรณ์ ซึ่งครอบครัวมีฐานะค่อนข้างดี มีบิดาเป็นแบบอย่างในการทำงานช่วยเหลือสังคมและเธอก็ได้รับเอาความคิดนี้มาด้วยเช่นกัน

“เราก็คิดว่าเราเป็นคนดีคนหนึ่ง คือดีในลักษณะที่เรารับผิดชอบต่อตัวเองแล้วเราก็รับผิดชอบต่อสังคม ถึงแม้ว่าเราไม่ได้อยู่ใกล้ชิดกับพ่อแม่ตลอดเวลา แต่เราก็ไม่ได้ทำตัวเหลวไหลไปติดยาเสพติด หรือว่าไปอย่างอื่นที่ไม่ดีนะค่ะ” ก็มีความคิดแบบนี้ถึงสังคมตลอดเวลา ในการที่จะทำอะไรหรือว่าการมองอนาคตก็จะไม่ได้มองแค่ตัวเองแค่นั้นเดียว แต่ก็มองว่าถ้าอนาคตเราดี แล้วเรามีโอกาสก็จะช่วยเหลือสังคม”

นางสาวภรณ์

กระบวนการหล่อหลอม

ในด้านกระบวนการหล่อหลอมกลุ่มมเกล่าให้นิสิตนักศึกษาได้พัฒนาตนเองจนมีคุณธรรมอยู่ในระดับสูงนั้นเริ่มต้นมาจากครอบครัวที่มีบิดามารดาเป็นบุคคลสำคัญที่ทำหน้าที่อบรมสั่งสอนทั้งทางตรงและทางอ้อม รวมทั้งญาติผู้ใหญ่เช่น ปู่ ย่า ตลอดจนเครือญาติที่นิสิตให้ความเคารพและประสบความสำเร็จในชีวิตก็ล้วนแล้วแต่เป็นแบบอย่างให้นิสิตได้รับเอาพฤติกรรมที่ได้รับการปลูกฝังมาปฏิบัติ ดังจะเห็นได้จากกรณีศึกษานางสาวภรณ์และนายพล

“มันเหมือนเป็นมาตั้งแต่เล็กๆเลย อย่างตอนเด็กๆเนี่ย แม่จะเข้มงวดมาก สมัยก่อนจะมาอยู่กรุงเทพฯ ก็จะต้องอ่านหนังสือนะ มันก็เหมือนปลูกฝังมาแล้ว พอมาอยู่โรงเรียนประจำก็ต้องช่วยเหลือตัวเองแล้ว ต้องรับผิดชอบ หัดแบ่งเวลาเอง ถึงแม้ครูจะเตือนบ้างแต่มันก็ไม่ทั่วถึง ต้องขอบคุณแม่ที่แม่สอนให้รู้จักแบ่งเวลาให้อ่านหนังสือตั้งแต่เด็กๆ ว่า อ๊ะ ดูการ์ตูนพอแล้วนะ ถ้าไม่เลิกดูแม่ก็จะดุๆว่าทำไมทำอย่างนี้ ซึ่งมันก็เหมือนซึมซับมาตั้งแต่เด็กๆ ”

“คุณแม่เป็นคนใจดี ชอบไปวัด วัดจีน เป็นคนจีน ก็จะมาจากอามา อามาชอบไปวัดคุณแม่ก็จะติดไปด้วย ผมสนิทกับคุณแม่ก็จะติดตามไปด้วยอีกคน”

นายพล

เมื่อนิสิตได้เข้าสู่ระบบการศึกษาก็มีครูที่ทำหน้าที่ปลูกฝังคุณธรรมด้านความมีระเบียบวินัย ความรับผิดชอบ และความขยันหมั่นเพียร รวมทั้งส่งเสริม สนับสนุนให้นิสิตได้ทำกิจกรรมต่างๆ การเข้าไปอยู่ในกลุ่มเพื่อนทำให้ได้มีการแลกเปลี่ยนประสบการณ์ระหว่างกัน และการได้ร่วมกันทำงานเป็นกลุ่มก็เป็นส่วนหนึ่งที่ทำให้ นิสิตได้รับแนวคิด ประสบการณ์ใหม่ๆ ที่หล่อหลอมให้นิสิตมีคุณธรรมดังกล่าว จากกระบวนการดังกล่าว จะเห็นว่าการพัฒนาคุณธรรมของนิสิตนักศึกษาที่มีคุณธรรมในระดับสูงจะมีการพัฒนาต่อเนื่องมาตั้งแต่เด็ก สภาพแวดล้อมไม่ว่าจะเป็นครอบครัวหรือโรงเรียนจึงมีส่วนสำคัญต่อกระบวนการดังกล่าวอย่างยิ่ง นอกจากนั้นวิถีภาวะและประสบการณ์ของนิสิตก็เป็นส่วนสำคัญในการหล่อหลอมคุณธรรมที่พึงประสงค์ให้เกิดขึ้นในตัวนิสิตในที่สุด

อย่างไรก็ตามการมีครอบครัวที่อบอุ่นนั้น ไม่ได้เป็นปัจจัยเดียวที่ส่งผลต่อการพัฒนาคุณธรรมในตัวนิสิตนักศึกษา จะเห็นตัวอย่างได้จากกรณีศึกษาของนายทิตย์ ซึ่งน่าสนใจเป็นพิเศษ

กรณีศึกษานายทิตย์

กรณีศึกษาของนายทิตย์ แสดงให้เห็นว่านิสิตที่มีคุณธรรมในระดับสูงและมีความมุ่งมั่นทำประโยชน์แก่สังคมนั้นไม่ได้มาจากครอบครัวที่อบอุ่นเสมอไป ครอบครัวของนายทิตย์เป็นครอบครัวขนาดเล็กประกอบด้วย บิดา มารดา นายทิตย์ และน้องสาว เนื่องจากบิดามารดามีวุฒิการศึกษาที่แตกต่างกันมาก (บิดาจบการศึกษาระดับปริญญาตรีวิศวกรรมไฟฟ้า มารดาจบชั้นประถมศึกษาปีที่ 4) จึงทำให้บิดามารดามีปัญหาทะเลาะกันเสมอ มารดาจะเป็นผู้ที่มีอิทธิพลมากที่สุดในบ้าน ในขณะที่บิดาเป็นฝ่ายยอมและไม่ได้ให้การดูแลเอาใจใส่ลูกมากนัก เพราะทั้งบิดาและมารดาของนายทิตย์ต้องทำงานทุกวัน จึงทำให้นายทิตย์มีความกดดัน และรู้สึกว่าเขาขาดความอบอุ่นจากพ่อแม่ ประสบการณ์ในวัยเด็กที่ผ่านการถูกมัด ถูกตี จากแม่และการขาดความรักจากพ่อ จึงทำให้นายทิตย์มีลักษณะเบี่ยงเบนทางเพศ ซึ่งตัวเขาก็เข้าใจในที่มาของปัญหาดังกล่าว เนื่องจากความพยายามที่จะทำให้ตนเองเป็นที่ยอมรับในหมู่เพื่อนและคนรอบข้าง ประกอบกับการได้รับกำลังใจจากครูที่ทราบถึงปัญหาครอบครัวของนายทิตย์ทำให้นายทิตย์มุ่งมั่นในการเรียน

จนทำให้ผลการเรียนอยู่ในระดับที่ดีมาก รวมทั้งการมีเพื่อนที่มาจากวงชั้นที่หลากหลายของสังคม ทำให้นายทิตย์ได้รับเอาแนวคิดของศาสนาคริสต์ในด้านการแบ่งปันความรัก ความปรารถนาดีที่ได้รับถ่ายทอดจากเพื่อนมาใช้เป็นหลักในการดำเนินชีวิต

เมื่อนายทิตย์สอบเข้ามหาวิทยาลัยได้ และลงทะเบียนเรียนวิชามนุษย์กับศาสนาและพุทธปรัชญา จึงได้ใช้หลักของการให้ความรักแก่ผู้อื่นของศาสนาคริสต์และหลักการดับทุกข์ของศาสนาพุทธมาใช้ในการทำความเข้าใจตนเองและผู้อื่น นอกจากนี้ยังใช้หลักปรัชญาของศาสนาเข้ามาประยุกต์ใช้กับการทำกิจกรรมเพื่อสังคม อย่างไรก็ตามอิทธิพลของศาสนาเป็นเพียงส่วนหนึ่งที่ส่งผลต่อคุณธรรมของนิสิตในกรณีศึกษาที่กล่าวถึงนี้ อิทธิพลอื่นที่มีผลต่อคุณธรรมในเรื่องความเมตตา ปรารถนาดีต่อบุคคลอื่น รวมทั้งความซื่อสัตย์เพียรนั้น ยังมาจากการที่นายทิตย์พยายามหาคุณค่าให้กับตนเอง เนื่องจากการมีบุคลิกเบี่ยงเบนทางเพศซึ่งสังคมส่วนใหญ่ยังไม่ยอมรับ นายทิตย์จึงได้ทุ่มเทให้กับการเรียนและทำกิจกรรมเพื่อพิสูจน์ความสามารถของตนเองดังจะเห็นจากคำพูดที่ว่า

“(ที่นั่งเป็นน้องอยู่ทุกวันนี้ คิดว่าเป็นเพราะอะไรคะ) ก็คงเป็นเพราะตัวเอง เพราะเราบอกตัวเองว่าเราต้องไม่ให้ปัญหาที่เข้ามา มาดึงเราให้ต่ำลง เราต้องให้มันดึงเราให้สูงขึ้น ”

นายทิตย์

3. กรณีศึกษานิสิตนักศึกษาที่มีคุณธรรมในระดับค่อนข้างสูง

สำหรับกลุ่มนิสิตที่มีคุณธรรมอยู่ในระดับค่อนข้างสูง จากกรณีศึกษาทั้งสิ้น 4 กรณี ได้แก่ นายชัย (คณะวิทยาศาสตร์) นางสาวสุ (คณะทันตแพทยศาสตร์) นางสาวจรัส (คณะพาณิชยศาสตร์) และนางสาวริน (คณะทันตแพทยศาสตร์) พบว่า นิสิตส่วนใหญ่มีคุณธรรมในด้านการตั้งใจดี (มีความคิดที่เป็นกลาง เทียบตรงในการวินิจฉัย) ความเมตตา ปรารถนาดีต่อผู้อื่น มีความรับผิดชอบสำนึกในหน้าที่และมีความอดทน

กรณีตัวอย่างที่ 7

7. นายชัย (ชาย) คณะวิทยาศาสตร์ (รัฐบาล) ระดับคุณธรรมค่อนข้างสูง

- อดทน
- ตั้งใจดี
- ไม่เห็นแก่ตัว
- รับผิดชอบ

ปัจจัย

- ครอบครัวอบอุ่น แบบอย่างการดำเนินชีวิตของพ่อซึ่งเป็นคนอดทนและได้รับการเลี้ยงดูจากย่าให้เป็นคนที่มีจิตใจดี กตัญญู
- หลักคำสอนของศาสนาอิสลาม ทำให้เกิดสำนึกกลัวการทำบาป

กระบวนการ

ไม่สามารถระบุได้ชัดว่าเป็นแบบใด แต่ได้ซึมซับแบบอย่างจากพ่อ และการเลี้ยงดูของย่า และการประยุกต์ใช้หลักคำสอนของศาสนาในการดำเนินชีวิต

กรณีตัวอย่างที่ 8

8. นางสาวสุ (หญิง) คณะทันตแพทยศาสตร์ (รัฐบาล) ระดับคุณธรรมค่อนข้างสูง

- รับผิดชอบ
- อดทน
- ฉันทะ
- ไม่เห็นแก่ตัว
- สัจจะ

ปัจจัย

- ครอบครัวฐานะดี ทำให้มีโอกาสทำกิจกรรมเพื่อส่วนรวม
- การทำกิจกรรม ทำให้เกิดความรับผิดชอบต่อตน และมีสัจจะ

กระบวนการ

ครอบครัวมีฐานะดี ได้รับการอบรมเลี้ยงดูที่พ่อแม่ไม่คาดหวังในเรื่องการเรียนของลูก พ่อแม่ไม่มีเวลาอบรมมากนัก แต่ใช้เวลาที่มีอยู่จำกัดในการพูดคุยและซึมซับแบบอย่างจากพ่อและแม่ แม่จะปลูกฝังความมีน้ำใจให้กับผู้อื่น การเข้ามาทำกิจกรรมในช่วงการเรียนระดับอุดมศึกษาทำให้ได้มีโอกาสแสดงควมมีคุณธรรมอย่างมาก

กรณีตัวอย่างที่ 9

9. นางสาวจรัส (หญิง) คณะพาณิชยศาสตร์ฯ (รัฐบาล) ระดับคุณธรรมค่อนข้างสูง

- ชยัน
- วินัย
- กตัญญู
- เมตตา
- ตั้งจิตดี

ปัจจัย

ครอบครัวฐานะดี และมีพ่อที่ชอบช่วยเหลือคนอื่น

กระบวนการ

การอบรมเลี้ยงดูของครอบครัวประกอบกับการมีความพร้อมเรื่องเศรษฐกิจทำให้มีโอกาสได้เรียนอย่างเต็มที่ และถูกปลูกฝังให้ช่วยเหลือคนอื่น การรับอิทธิพลการเป็นแม่แบบจากพ่อ แต่ไม่ร่วมกิจกรรมของมหาวิทยาลัย เนื่องจากมีความใฝ่ใจในเรื่องการเรียนเพื่อจะเอาอย่างพ่อ

กรณีตัวอย่างที่ 10

10. นางสาวริน (หญิง) คณะทันตแพทยศาสตร์ (รัฐบาล) ระดับคุณธรรมสูง

- ตั้งจิตดี
- รับผิดชอบ
- เมตตา
- กตัญญู

ปัจจัย

- ลักษณะครอบครัวเป็นคนไทยเชื้อสายจีน
- เป็นบุตรคนสุดท้องจากจำนวน 6 คน
- มีอาจารย์เป็นผู้สั่งสอน
- มีพี่ชายซึ่งเรียนแพทย์เหมือนกันเป็นแบบอย่าง

กระบวนการ

การอยู่ในครอบครัวที่อบอุ่น เป็นครอบครัวขยาย และสถานภาพที่เป็นบุตรคนสุดท้องทำให้ได้รับความอบอุ่นจากครอบครัว ประกอบกับการมีฐานะดี ทำให้มีโอกาสทุ่มเทให้กับการเรียนได้อย่างเต็มที่ เมื่อศึกษาต่อในสาขาแพทย์ การได้พูดคุยแลกเปลี่ยนประสบการณ์จากพี่ชายซึ่งเรียนแพทย์เหมือนกันทำให้เกิดความรู้สึกที่ดี อยากเอาพี่ชายเป็นแบบอย่าง ตลอดจนกระบวนการขัดเกลาเข้าสู่อาชีพแพทย์ ทำให้แสดงออกในลักษณะความมีเมตตาเด่นชัด

“ผมเป็นคนใจเย็นครับ อดทนต่อสิ่งต่างๆที่มากกระทบ ผมจะเงิบ จะเก็บเอาไว้ ไม่ชอบเถียง”

นายชัย

“ถ้าเจองานที่ยาก แต่มันเป็นงานในหน้าที่ของเราจึงต้องทำ อดทน เพราะไม่อย่างให้งานเสีย และเห็นใจคนที่ทำงานกับเรา”

นางสาวสุ

“ก็เป็นคนแบบค่อนข้างเห็น ถ้าเกิดเห็นคือจะพยายามไม่ทำผิดกฎหรือข้อบังคับ ที่มหาวิทยาลัยไม่ให้ทำ แล้วเวลาเห็นคนอื่นทำก็จะรู้สึกหงุดหงิด อย่างเนี่ยค่ะ ดูเป็นคนเจ้าระเบียบในบางเรื่อง”

“ก็คือ...เหมือน ไม่รู้ว่าเรียกว่ามีเมตตาหรือเปล่า จะชี้ส่งสารค่ะเวลาเห็นใครที่น่าสงสาร เดือดร้อน บางทีก็ช่วย แล้วก็ชอบเหมือนกันอย่างบริจาคของเด็กอะไรอย่างนี้ เช่นแบบบ้านพักเด็กกำพร้า เพราะว่าเหมือนสงสารเขา ไม่ค่อยมีคนไปหา เหมือนเขาขาดความอบอุ่น”

นางสาวจรัส

นิสิตนักศึกษาในกลุ่มนี้จะมีคุณธรรมในด้านต่างๆในภาพรวมในระดับค่อนข้างสูง แต่ไม่เด่นชัดเท่ากับกรณีศึกษาที่กล่าวถึงในตอนต้น โดยจากการสัมภาษณ์พบว่าส่วนใหญ่นิสิตจะมีความคิดที่จะทำในสิ่งดี รับผิดชอบในหน้าที่ของตน ไม่เห็นแก่ตัว และมีความปรารถนาดีต่อผู้อื่น

“คือตอนนี้ที่คิดอยู่ว่าอยากแก้ไขปัญหาสังคมอย่างนี้ คือ อยากมอง อยากทำตัวเองให้ดีที่สุด คือรับผิดชอบต่องานของตัวเองให้ดีที่สุด ดูแลผู้ร่วมงานของตัวเองให้ได้ ดูแลการงานและคนรอบข้างให้ได้มากที่สุด นี่คือจุดที่ทำอยู่ตอนนี้และอนาคตต่อไป”

นางสาวสุ

“ที่คณะอาจารย์ทุกท่านจะเรียกพวกหนูว่าหมดลวด แล้วก็คอยบอกว่าหมดต้องทำอย่างนั้น หมดต้องทำอย่างนี้ตลอด หมดต้องเห็นความสำคัญของคนไข่มาก่อนเป็นอันดับแรกเลย หมดต้องไม่ลืมหือว่าหมดได้มีโอกาสมาเรียนได้เพราะเงินของพวกเขาด้วย ไม่ใช่เฉพาะแค่เงินที่บ้านเท่านั้น หมดต้องทำเพื่อพวกเขา และที่เป็นที่สุดคือชีวิตของพวกเขาอยู่ในมือหมอนะ ถ้าหมอพลาดหมอไม่มั่นใจ เขาจะเชื่อใครได้หะ”

นางสาวริน

อย่างไรก็ตามในกลุ่มนี้มีเพียงกรณีศึกษาของนางสาวสุและนางสาวรินที่เป็นนักศึกษาทันตแพทย์ เท่านั้นที่ทำกิจกรรมช่วยเหลือสังคม ในขณะที่กรณีศึกษาอื่นๆ ดังกล่าว นิสิตเพียงแต่มีความรับผิดชอบต่อตนเองและไม่เป็นภาระต่อสังคม โดยที่ไม่ได้แสดงพฤติกรรมทำประโยชน์แก่สังคมอย่างเป็นรูปธรรม

“เริ่มกิจกรรม คือ โดยพื้นฐานของตัวเองคือตั้งใจว่า ตั้งใจตั้งแต่ ม.6 ว่าพอเข้ามหาวิทยาลัยแล้วจะทำกิจกรรม อยากทำอะไรมากกว่าเรียน อยากเปลี่ยนแปลงตัวเองบ้าง”

“เราทำกิจกรรมเพราะอยากมีเพื่อน แล้วแบบว่าเหมือนเป็นความรับผิดชอบต่อตัวเอง ว่าถ้าทำแล้วเราจะยอมเห็นมันพังไปต่อหน้าต่อตาเธอ หรือว่าเราจะยอมให้น้องเราตายเธอ เราก็จะรู้สึกว่ามันไม่อยากนะ เมื่อทำแล้วรู้สึกที่ดี พอทำได้ก็ทำ ไม่อยากให้น้องเหนื่อย ก็จะคอยดูแลอะไรอย่างนี้ มันก็เกิดเป็นความผูกพันกับกิจกรรมไป”

“รู้สึกว่าตัวเองค่อนข้างจะมีความรับผิดชอบต่อสูงในเรื่องอย่างนี้ เรื่องเรียนนี้ไม่ค่อยมีแต่เรื่องการทำงานไม่ยอม จะต้องแบบจำได้หมดทุกอย่าง”

นางสาวสุ

“อยากมีเวลาเยอะๆค่ะ จะได้ช่วยคนอื่น หนูรู้สึกดีมากค่ะ ปลื้มมากเวลาทำให้คนอื่นเขาหาย ยิ้มได้ มีคนมาขอบคุณมายกมือไหว้เรา หนูก็เขินค่ะ บอกว่าไม่เป็นไร เด็กกว่าไม่ต้องไหว้ก็ได้ บางครั้งก็จะมีคนมาฝากด้วย ดีใจค่ะที่ได้มาเรียนแบบนี้”

นางสาวริน

ปัจจัยที่ส่งผลต่อการพัฒนาคุณธรรม

เช่นเดียวกันกับกรณีศึกษานิสิตที่มีคุณธรรมในระดับสูง ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อคุณธรรมใน ตัวนิสิตกลุ่มนี้ส่วนใหญ่มาจากครอบครัวที่อบอุ่น การเลี้ยงดูและการอบรมสั่งสอนจากคนใน ครอบครัว การยึดถือปฏิบัติตนตามบุคคลที่เป็นแบบอย่างที่ดี และฐานะทางเศรษฐกิจของ ครอบครัวที่มีฐานะค่อนข้างดี ทำให้นิสิตมีความพร้อมที่จะทำหน้าที่ของตนเองได้อย่างเต็มที่

“จริงๆ ด้านคุณธรรมถ้าคิดจริงๆนะ ในส่วนตัวคิดว่าไม่ค่อยได้จากครูส่วนมากได้จากพ่อแม่ ตั้งแต่เด็กอยู่แล้ว รู้สึกว่าจริงๆการไปโรงเรียนแล้วเราเป็นยังไงเนี่ยคือก็เป็น อย่างที่พ่อแม่สอน (พ่อแม่เค้าสอนเราอย่างไร เค้ามีเวลาสอนไหม) ก็คุยกัน คุยกันตลอด ค่ะ คุยกันแบบเออถ้าว่างๆนั่งไปในรถด้วยกัน เค้าก็จะสอนในรถ นั่งคุยกันจะเป็นอย่าง นั้นมากกว่า”

“เค้าจะยกสถานการณ์แล้วจะบอกว่าเนี่ย อย่างนี้แล้วเห็นว่ามันไม่ดีนะ เห็นแล้ว อย่างนี้ไม่ควรทำนะจริงๆนะ อย่างเห็นลูกคนอื่นเรียนเก่ง พ่อแม่ก็จะเนี่ย เก่ง คือเค้าไม่หวังหรอกนะว่าจะให้เราเป็นขนาดไหน ไม่ว่าจะเป็ปี ม้า ไม่อยากให้เราเป็น ได้ 4.00 แต่ขอให้เราเป็นคนดีนะ คนดีเป็นยังไง เค้าก็จะสอนแนวนี้ เราก็ฟัง get idea ตาม”

นางสาวสุ

“พ่อแม่เป็นคนซน ไม่ทานเหล้า ไม่สูบบุหรี่ ทำกับข้าวเป็น รักครอบครัว ผมคิดว่า ผมก็ จะเอาครอบครัวผมเป็นแบบอย่าง คิดว่าจะทำอย่างพ่อ”

นายชัย

“(ใครที่สอนหรือให้แนวทางกับน้องคะ) คงจะเป็นพี่ชายค่ะ เพราะเค้าเรียนหมอ เหมือนกัน พี่จะบอก จะสอนตลอด ให้จัดตารางอ่านหนังสือ ทำงาน จะเลือกคณะ เค้าก็ จะมีส่วนตลอด ”

นางสาวริน

“ที่บ้านเลี้ยงแบบเป็นประชาธิปไตยมากค่ะ เลี้ยงแบบเพื่อนก็คือคุยกันทุกเรื่อง แล้วก็ไม่มีสิทธิออกความเห็นเท่าๆกัน อะไรอย่างเงี้ย ไม่พอใจก็พูดได้”

“คุณพ่อคิดแต่คุณแม่จะรอบคอบ คือเหมือนเอาความคิดที่คุณพ่อคิดมาดูอีกทีว่า มันจะมีความเสี่ยงอะไรไหม ที่ทำแบบนี้ รู้สึกว่าคุณพ่อกับคุณแม่เข้ากันได้ดีมาก ก็คือ คุณแม่เนี่ยจะเลี้ยงแบบเพื่อนมากๆ คือ แบบเรื่องทุกอย่าง รู้จักเพื่อนทุกคน จะคุยกับเราได้

แล้วก็เสียสละเหมือนกันนะคะ โทษขนาดนี้แล้วแม่ก็ยังรับส่ง เพราะไม่อยากให้ลูกลำบาก
รู้สึกว่ามีแม่ทำงานหนักเพื่อเรามากๆ”

นางสาวจรัส

นอกจากนั้นยังมีปัจจัยที่เพิ่มเติมเข้ามา คือ ปัจจัยด้านศาสนา ดังจะเห็นได้จากกรณีศึกษา
ของนายชัยที่เติบโตมาจากครอบครัวที่นับถือศาสนาอิสลามและมีความเคร่งครัดในการปฏิบัติตาม
หลักศาสนา นายชัยจึงได้ยึดถือและปฏิบัติตามครอบครัวโดยยึดหลักคำสอนของศาสนามาใช้ในการ
การดำเนินชีวิต และละเว้นการปฏิบัติที่ขัดต่อคำสอน การได้รับการปลูกฝังคุณธรรมส่วนหนึ่งจึง
มาจากการยึดถือและปฏิบัติตามหลักคำสอนมาตั้งแต่เด็ก ส่งผลต่อบุคลิกภาพและความคิดมาจน
ถึงปัจจุบัน

“ครับ ศาสนามีส่วนมาก เพราะพ่อจะคอยบอกเสมอว่า ศาสนาสอนมาอย่างนี้
ต้องทำอย่างนี้ มันเป็นกฎเกณฑ์ ทุกคนในครอบครัวอย่างปู่ย่าก็นับถือกันมา”

“ก็ผมนับถือพระเจ้าของผม พระอัลเลาะห์ จะนึกถึงอยู่เสมอ ถ้าเกิดเราทำบาป
อะไรก็จะกลัวความผิด ทำผิดก็จะละอายใจ”

นายชัย

กระบวนการหล่อหลอม

ในด้านกระบวนการหล่อหลอมให้นิสิตพัฒนาคุณธรรมในด้านต่างๆ เช่นเดียวกับที่ได้
กล่าวถึงในกรณีศึกษาตอนต้น ที่นิสิตนักศึกษาส่วนใหญ่จะได้รับการปลูกฝังคุณธรรมด้านต่างๆ
จากบิดา มารดา และคนในครอบครัว เช่น กรณีศึกษาของนายชัยที่มีประสบการณ์จากการที่ย่าพา
ไปวัดเพื่อประกอบพิธีทางศาสนา และนางสาวสุที่มักจะไปวัดกับครอบครัว

“ผมคิดว่าการที่ผมเป็นแบบนี้เป็นเพราะครอบครัว เป็นเพราะตอนที่ผมอยู่กับย่า
มากกว่า มันซึมซับไปเอง นอกจากมีย่าก็ยังมีพี่น้องของพ่ออีกหลายคน ก็อยู่ด้วยกัน
อบอุ่นดี”

นายชัย

“ไปวัดก็ไปบ้าง คุณแม่เค้าจะแบบไปวัด ครอบครัวเค้า คุณพ่อคุณแม่พาไปวัด
(แม่ไปตลอดแหละคะ) เป็นประจำ แต่ไม่ได้ทุกอาทิตย์แต่เป็นประจำ (คุณแม่ชวนไป)ชวนๆ
แบบให้ไปทั้งบ้านแบบบริจาคเงินสร้างวิหาร สร้างวัด ก็บริจาค (อยากไปเองหรือเพราะแม่
ชวน) อยากไปเองก็มี แม่ชวนก็มี ถ้าไม่ติดอะไรก็อยากไป”

นางสาวสุ

นอกจากนั้นเมื่อนิสิตเข้าสู่การศึกษาในระบบโรงเรียน ก็ได้รับการปลูกฝังจากครูและสังคมแวดล้อม เกิดการแลกเปลี่ยนและรับเอาประสบการณ์ที่ดีมาหล่อหลอมกลายเป็นบุคลิกภาพของตนเองในที่สุด

“ก็มีเพื่อนที่สนิท 3-4 คนคะ (เพื่อนที่สนิทเขาเป็นอย่างไรบ้าง) เพื่อนเค้าจะขยันคะ ขยันมาก แต่ไม่เครียดนะคะ เรียนด้วย เล่นด้วย”

“(มีใครที่ประทับใจไหมคะ) ก็มีคะเป็นอาจารย์ เป็นหมอ เค้าน่ารักมาก เป็นคนที่ทุ่มเทกับงาน กับการสอน ตั้งใจมากๆ รู้สึกชอบคะ และก็มีอาจารย์ที่เป็นพระคะ ตอน ม.5 ที่โรงเรียนสตรีมหาพฤฒารามเขาจะมีให้ไปวัดคะ ฟังพระเทศน์ที่วัด ท่านเป็นเจ้าของวัดคะ สอนดีมาก”

นางสาวริน

“คิดว่าการเลี้ยงดูและสังคมที่ทำให้เราเป็นคนแบบนี้ คือเหมือนว่าสังคมที่เราได้เข้าไปอยู่ที่โรงเรียนคือคุณพ่อคุณแม่จะเป็นคนเลือกโรงเรียนให้ แล้วก็วิธีการที่สอน คือบางคนคุณพ่อคุณแม่อาจห้ามอย่างนั้นอย่างนี้ แต่ของหนูไม่ คุณพ่อคุณแม่จะไม่ห้ามแรงๆ มึนงงๆ คือเค้าจะบอกเหตุผลมากกว่า”

นางสาวจรัส

4. กรณีศึกษานิสิตนักศึกษาที่มีคุณธรรมในระดับปานกลางค่อนข้างสูง

สำหรับกรณีสศึกษานิสิตนักศึกษาที่มีคุณธรรมในระดับปานกลางค่อนข้างสูง จากกรณีศึกษา 4 กรณี (ได้แก่ นางสาวดี (คณะอักษรศาสตร์) นายยศ (คณะศึกษาศาสตร์) นางสาวทิพย์ (คณะพยาบาลศาสตร์) และนางสาวภัทร (คณะบริหารธุรกิจ) ได้ข้อสรุป คือ นิสิตนักศึกษาแต่ละคนจะมีคุณธรรมในด้านต่างๆแตกต่างกัน

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

กรณีตัวอย่างที่ 11

11. นางสาวดี (หญิง) คณะอักษรศาสตร์ (รัฐบาล) ระดับคุณธรรมปานกลางค่อนข้างสูง

- ฉันทะ
- ฟังตนเอง
- ไม่เห็นแก่ตัว
- สัจจะ

เมตตา

ปัจจัย - บิดาเคร่งครัดเจ้าระเบียบ ทำให้ เครียด ขาดความมั่นใจ และมีทัศนคติในทางลบ
ต่อเพศชาย

- สภาพแวดล้อมระดับอุดมศึกษา อาจารย์ เพื่อน และการทำกิจกรรม ทำให้อดทน
รับผิดชอบ

กระบวนการ

การเลี้ยงดูจากพ่อที่เคร่งครัดเจ้าระเบียบ ประกอบกับการได้ไปอยู่โรงเรียนหญิงล้วนทำให้
ความสามารถในการปรับตัวกับเพศชายมีน้อย สังคม ครูอาจารย์ และเพื่อนระดับอุดม
ศึกษามีอิทธิพลต่อการเสริมสร้างคุณธรรมและบุคลิกภาพ แต่ไม่สามารถลดทอนทัศนคติทาง
ลบต่อเพศชายได้

กรณีตัวอย่างที่ 12

12. นายยศ (ชาย) คณะศึกษาศาสตร์ (รัฐบาล) ระดับคุณธรรมปานกลางค่อนข้างสูง

- เมตตา
- ฟังตนเอง
- รับผิดชอบ

ปัจจัย

- ครอบครัวอบอุ่น แม่อดทน ชยัน มองโลกในแง่ดี พ่อเจียบขริ่ม จิตใจดี

กระบวนการ

การเลี้ยงดูที่อบอุ่น และบุคลิกของบิดามารดาส่งเสริมให้มีบุคลิกที่ร่าเริงแจ่มใส ชอบช่วย
เหลือคนอื่น อดทน แต่ครอบครัวไม่เคร่งครัด ทำให้ผลการเรียนไม่โดดเด่นมากนัก

กรณีตัวอย่างที่ 13

13. นางสาวทิพย์ (หญิง) คณะพยาบาลศาสตร์ (รัฐบาล) ระดับคุณธรรมปานกลางค่อนข้างสูง

- เมตตา ปรารถนาดี
- ฟังตนเอง
- กตัญญู

ปัจจัย

- สถานภาพครอบครัว บิดามารดาหย่าร้าง มารดาทำงานเลี้ยงครอบครัวเพียงคนเดียว แต่มีความสนิทสนมกับลูกดี
- ฐานะครอบครัวไม่ดี

กระบวนการ

ได้รับการเลี้ยงดูจากมารดา คุณตาคุณยาย ซึ่งคอยปลุกฝังเรื่องคุณธรรม

กรณีตัวอย่างที่ 14

14. นางสาวภัทร์ (หญิง) คณะบริหารธุรกิจ (รัฐบาล) ระดับคุณธรรมค่อนข้างสูง

- ชยัน
- ฉันทะ
- ตั้งจิตดี
- มีวินัย
- กตัญญู
- เมตตา

ปัจจัย

- แบบอย่างจากพ่อ คนรอบข้างทำให้เป็นคนชยัน
- ฐานะปานกลาง มีพ่อทำหน้าที่เลี้ยงครอบครัว
- ตัวนักศึกษาเองมีความมุ่งมั่นที่จะเรียนให้จบเร็ว เพื่อจะได้ไม่เป็นภาระกับครอบครัว

กระบวนการ

ได้รับแบบอย่างและการอบรมเรื่องคุณธรรมจากพ่อ

กรณีศึกษานางสาวดี มีคุณธรรมเด่นในเรื่องการมีฉันทะ พอใจและศรัทธาในสิ่งที่ตนเองทำ และมีสัจจะตั้งใจจริงต่อการทำงาน ดังจะเห็นจากบทสัมภาษณ์ตอนหนึ่ง

“มีสัจจะ ทำอะไรทำจริง พูดอะไรพูดจริง เป็นคนที่คอมพิวเตอร์ให้เพื่อน เพื่อนจะมาขอคำปรึกษาหรือระบาย เขารู้สึกวางใจที่ได้คุยกับเรา”

“เหมือนหนูมั่นใจสุดๆ กล้าคิดกล้าทำ ลุยจริง ไม่ย่อท้อ ตอนนีเหมือนเห็นผลประโยชน์ของคนอื่นเป็นสำคัญมากกว่าตนเองและครอบครัว เพราะเราคิดว่าครอบครัวเราพร้อมแล้ว”

นางสาวดี

นางสาวดีเติบโตมาในครอบครัวที่บิดาเป็นคนเคร่งครัดเจ้าระเบียบและมักจะบังคับลูกให้ทำตามใจตน จึงทำให้นางสาวดีได้รับความกดดัน ทำให้สูญเสียความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลต่อเพศชาย ไม่สามารถแสดงตนเองได้อย่างเหมาะสมเมื่ออยู่กับเพศตรงข้าม และมีทัศนคติที่เป็นลบต่อเพศชาย จากการให้สัมภาษณ์ที่ว่า

“เกลียดความเลวร้ายของผู้ชายที่กระทำต่อผู้หญิง เกลียดความรู้สึกว่าตัวเองมีอำนาจสิทธิขาดเหนือผู้หญิง ความพยายามที่จะครอบครองสิทธิของชีวิตผู้หญิง คุณค่างันอย่างหน้าไม่อาย สันดานร้าย”

“รู้สึกทำไมผู้ชายต้อง dominate ชีวิต ทำไมผู้ชายครอบงำชีวิตเรา ทำไมต้องมีแต่ผู้ชายเท่านั้นที่กุมอำนาจไว้ในมือ ก็เข้าใจว่ามันเป็นเรื่องของอำนาจ ในบ้านเหมือนมีแรงผลักดันจากอำนาจทั้ง 2 ขั้ว และก็รู้ว่าแม่ยอมพ่อ พ่อก็ไม่ใช้เลวร้ายอะไร แต่เรารู้สึกว่าทำไมพ่อถึงดูมากขนาดนี้ เคร่งครัดในเรื่องไม่เป็นเรื่อง ว่าแม่แรงๆ ทำให้แม่เสียใจ แอบมาบ่นน้อยใจ ด้วยตัวเองมีประสบการณ์อื่นๆ จากการอ่านหนังสือพิมพ์ รับรู้เหตุการณ์ในสังคมจริงๆ และตัวเองถูกลวนลามบนรถเมล์ตอนม.4 ก็รู้สึกทำไมผู้ชายเลวขนาดนี้ แต่ก็ยังรักพ่อ ถือว่าพ่อเป็นต้นแบบในการที่จะกอบป้อออกมาเป็นตัวเรา ถ้าทัศนคติต่อผู้ชายโดยรวมเป็น negative”

แต่เมื่อนางสาวดีโตขึ้นมีวุฒิภาวะสูงขึ้นจึงมีความเข้าใจตนเองมากขึ้น ประกอบกับบิดาได้สงบทำที่ที่ก้าวร้าวลง และการได้อยู่ในสภาพแวดล้อมที่ดีที่มีอาจารย์และเพื่อนให้ความรู้สึกเหมือนพ่อ แม่ พี่น้อง ทำให้เธอปลดปล่อยความกดดันต่างๆออกมาเป็นความมุ่งมั่น ตั้งใจจริงกับงาน จึงสรุปได้ว่าครอบครัว ครูอาจารย์และเพื่อนฝูงเป็นปัจจัยที่มีอิทธิพลมากต่อการพัฒนาคุณธรรมในกรณีศึกษารายนี้

“พอขึ้น ม.ปลาย เจอครูคนหนึ่งมากกระตุ้นให้เราก้าวไปทำกิจกรรม พอทำแล้วแฮปปี้ กล้าคิดกล้าทำมากขึ้น เพิ่มค้นพบว่าเรามีอะไรดีๆในตัวเรา ทำไมไม่เอาออกมาใช้ มีทั้งเป็นประธานชมรมภาษาไทย เป็นหัวหน้าห้อง เล่นละครโรงเรียน อ่านข่าวในโรงเรียน ทำโครงการสิ่งแวดล้อม”

“เยี่ยมเลย ชอบ แฮปปี้มาก ไม่ผิดหวัง สังคมที่นี้มีความสุขมาก รักกันมาก เป็นพี่เป็นน้องกัน ครูเหมือนพ่อแม่ ครูเป็นทั้งผู้ให้วิชา เป็นญาติผู้ใหญ่ รักห่วงใย ”

“เพื่อนไม่ใช่คนที่ Perfect ที่สุด แต่ยอมรับในตัวเรามากที่สุด ช่วยเหลือทุกเรื่อง เป็นเลขานุการส่วนตัวให้กัน เป็นสุขที่สุด”

จากกรณีศึกษานางสาวดี จะเห็นว่า การเลี้ยงดูของครอบครัวเป็นปัจจัยที่สำคัญเพราะเป็นตัวกำหนดทัศนคติ บุคลิกภาพ ส่วนปัจจัยอื่นเช่น ศาสนา ครูอาจารย์และเพื่อนเป็นปัจจัย

สำคัญที่มามีอิทธิพลปรับเปลี่ยนในภายหลัง และก็ไม่สามารถที่จะปรับพฤติกรรมที่มาจาก การเลี้ยงดูได้หมด โดยเฉพาะความคิดในทางลบในเรื่องเกี่ยวกับเพศตรงข้าม

กรณีศึกษาที่ผู้วิจัยได้ทำการศึกษาอีกกรณีหนึ่งคือกรณีศึกษาของนายยศ นายยศมาจาก ครอบครัวที่อบอุ่นซึ่งคนในครอบครัวมีความรักและเข้าอกเข้าใจกันเป็นอย่างดี มีพ่อแม่ที่เป็นกันเองกับลูก มีแม่เป็นแบบอย่างที่ดีในด้านความอดทน ต่อสู้งาน ขยัน อดออม มองโลกในแง่ดี ในขณะที่พ่อเป็นคนสุภาพ ใจเย็น ทำให้นายยศได้ซึมซับพฤติกรรมเหล่านี้ ด้วยสภาพแวดล้อมที่ไม่เคร่งเครียด ครอบครัวมีความปรองดองกัน จึงหล่อหลอมให้นายยศมีบุคลิกเป็นคนร่าเริงแจ่มใส ชอบช่วยเหลือผู้อื่น อดทนและมีความรับผิดชอบในหน้าที่ของตน แต่ก็ไม่ได้แสดงพฤติกรรมในด้านการช่วยเหลือหรือปฏิบัติตนให้เป็นประโยชน์ต่อสังคมแต่ประการใด

“ผมก็เป็นคนใจดี ร่าเริง แจ่มใส มองโลกในแง่ดี ชอบช่วยเหลือคนอื่น ทำให้คนอื่นมีความสุข ชอบทำตัวตลกให้คนอื่นหัวเราะ อยากให้คนอื่นมีความสุขไม่ว่าจะเป็นวิธีไหน”

“สำหรับเรื่องงาน ถ้าเราได้รับมอบหมายมาเราก็ต้องทำ ไม่ชอบก็ต้องทำ แต่ไม่ทำส่งๆ ถ้าเป็นงานเพื่อส่วนรวมชอบที่จะทำ ท่วมสุดตัว แต่ระดับการทุ่มก็จะลดลงอยู่บ้าง แต่จะทำให้ดี ลงมือทำแล้วก็อยากให้ออกมาดูดี ไม่ชอบงานที่นั่นๆ”

ในด้านปัจจัยที่ส่งผลต่อคุณธรรม เช่นเดียวกับกรณีศึกษาอื่นที่ปัจจัยสำคัญคือปัจจัยด้านครอบครัว และการอบรมเลี้ยงดูตั้งแต่เด็ก

“ครอบครัวเราสนิทกันมากครับ ทั้งพ่อแม่พี่น้อง มีอะไรเราก็จะพูดคุยปรึกษาหารือกันตลอด ทุกคนคุยกันได้หมด มีอะไรก็ปรึกษาหารือกัน มีบ้างเช่นเป็นเรื่องของวัยรุ่นก็จะไม่พูด แต่ไม่มีอะไรต้องปิดบัง เพราะว่าพ่อแม่ทำตัวเป็นกันเองกับลูก แต่ไม่ถึงกับเป็นเพื่อน แต่ท่านก็พยายามแสดงออกให้รู้ว่ารัก เวลาไปเที่ยวไหนก็จะนึกถึงครอบครัวก่อน”

“สำหรับนิสัยก็ได้มาจากทั้งพ่อและแม่ครับ สำหรับแม่ก็คงจะเป็นการสอนโดยทำให้ดูเป็นตัวอย่าง พูดและบอก อย่างเช่น แม่ผมเค้าจะเป็นคนอดทน ทำงานหนัก เค้าจะไม่เคยเจ็บป่วย จะไม่มีการอ่อนเพลียให้เห็น เลิกงานมาก็ทำงานบ้าน ไม่ฟุ่มเฟือย ได้มาทุกบาททุกสตางค์ก็เก็บเอาไว้จ่ายค่าบ้าน ผมไม่เคยเห็นแม่ซื้ออะไรใหม่ อย่างแต่งหน้าทำเล็บ นี่แม่เขาไม่มีเลย ส่วนพ่อจะไม่พูด ผมก็ได้นิสัยที่ไม่พูดมาจากพ่อ ก็ได้แบบอย่างมาจากทั้งคู่”

เช่นเดียวกับกรณีศึกษาของนางสาวภัทร ที่เติบโตมาในครอบครัวที่อบอุ่น มีบิดาเป็นแบบอย่างที่ดีในเรื่องความขยัน อดทน มุมานะในการทำงาน จึงทำให้นางสาวภัทรยึดถือในเรื่องการพึ่งตนเอง มีวินัย รับผิดชอบและมีความความขยัน จากความสนิทสนมกันของบุคคลในครอบครัว โดยเฉพาะอย่างยิ่งความประทับใจในตัวบิดาที่ยอมเสียสละให้น้องเรียน ในขณะที่ตนเองมุมานะทำงานขายกระเพาะปลาเลี้ยงครอบครัวและน้อง จนสามารถส่งน้องเรียนจนจบและสร้างฐานะของตนเองได้

“ตั้งแต่เด็ก ป้าจะเป็นคนเรียนเก่งแต่ไม่มีโอกาสได้เรียนสูงกว่านั้น ป้าเป็นลูกคนโตค่ะ กระเพาะปลาที่ขายก็ขายมาตั้งแต่รุ่นอาม่าแล้ว อาจจะทำ อาม่าก็จะช่วยกันขาย 2 คน พ่อก็จะมาช่วยตั้งแต่เล็กจนโตพ่อก็ทำแทน อาจกับอาม่าจะได้ไม่เหนื่อย ส่วนน้องก็เรียนกันหมด จบสูงๆกันทุกคน ส่วนป้าก็ขายมาตลอดถึงปัจจุบัน”

“ป้าขยันและอดทนมากค่ะ ก่อนหน้านี้บ้านที่อยู่ปัจจุบันเป็นเช่าค่ะ ต้องจ่ายเงินก้อนหนึ่งแล้วก็จะได้อยู่เป็นเวลานานสัก 20-30 ปี แล้วตอนนั้นหมดสัญญา เขาจะเปลี่ยนไม่เช่าแล้วจะขายเลย เมื่อตอน 4-5 ปีที่แล้วมา เราก็ต้องซื้อค่ะที่เพราะว่าไม่อย่างนั้นก็ต้องออกไปแล้ว พ่อก็เลยต้องขยันทำงานมากขึ้น แล้วก็ไปกู้ธนาคารมา ทำสัญญาผ่อน 10 ปี แต่พ่อผ่อนแค่ 4 ปี หมดแล้ว พ่อจะเอาเงินไปโปะเป็นช่วงๆ ถ้าเทียบกับคนอื่นที่ทำพร้อมๆกันยังผ่อนไม่หมดเลยคะ พ่อเก่งแล้วก็ฉลาดด้วย ”

“(วางแผนอย่างไรกับชีวิตบ้าง) อยากทำงานสักพัก หาเงินสักก้อนให้พ่อแม่จะได้สบายไม่ต้องทำงานหนัก แล้วคงจะมีครอบครัวทีหลัง”

“(คิดว่าตัวเองเป็นคนรับผิดชอบแค่ไหน) มากพอสมควรค่ะ คนรอบข้างขยันกันหมดเลยคะ ทั้งพ่อ น้อง อาจารย์ แล้วหนูจะนั่งเฉยๆทำไมละคะ เพราะคนอื่นยังทำงานหนักเลย อยากรีบๆจบ จะได้ทำงาน พ่อจะได้สบายขึ้น แล้วเขาจะได้ไม่หนักใจเพราะเราด้วย”

นางสาวภัทรเรียนรู้จากครอบครัวว่าความขยันจะช่วยให้ประสบความสำเร็จได้ และการเข้าใจถึงความยากลำบากของบิดา จึงมีความมุมานะในการเรียน ขยันเรียนเพื่อให้เกรดที่ดี และต้องการหางานทำให้ได้โดยเร็ว เพื่อแบ่งเบาภาระของครอบครัวซึ่งแสดงให้เห็นถึงความรักและความปรารถนาดีต่อกันของคนในครอบครัว จากกรณีศึกษานี้จึงแสดงให้เห็นว่าสภาพครอบครัวและสภาพเศรษฐกิจเป็นปัจจัยหนึ่งที่สำคัญต่อการกำหนดความคิดและหล่อหลอมเป็นคุณธรรมต่อไป

ส่วนกรณีศึกษานางสาวทิพย์ พบว่ามีคุณธรรมเด่นในด้านความเมตตา ปรารถนาดีต่อผู้อื่น ถึงแม้ว่านางสาวทิพย์มาจากครอบครัวที่บิดามารดาหย่าร้าง และมีฐานะไม่ดีนัก เนื่องจากมีเพียง มารดาที่ทำงานหาเลี้ยงครอบครัว แต่นางสาวทิพย์ก็มีความสนิทสนมกับมารดา และมีความสัมพันธ์อันดีกับคนในครอบครัว เช่น คุณตาคุณยายที่มีส่วนในการอบรม และปลูกฝังคุณธรรม จากกรณีศึกษานางสาวทิพย์ไม่ปรากฏข้อมูลชัดเจนถึงลักษณะคุณธรรมที่เด่นที่นอกเหนือไปจากความเมตตา ปรารถนาดีต่อผู้อื่น ซึ่งส่วนหนึ่งอาจเป็นผลมาจากการเลี้ยงดูของครอบครัว และกระบวนการขัดเกลาจากอาชีพที่ได้จากการเรียนในสาขาการพยาบาล

5. กรณีศึกษานิสิตนักศึกษาที่มีคุณธรรมในระดับปานกลาง

ลักษณะคุณธรรมของผู้ที่มีคุณธรรมระดับปานกลางซึ่งมีจำนวนทั้งสิ้น 10 คน จะเป็นคุณธรรมประเภทที่เกิดขึ้นแล้วเป็นประโยชน์แก่ตนเอง หรือบุคคลรอบข้างที่ใกล้ชิดแต่ไม่ได้มีมากจนถึงขั้นเป็นเอกลักษณ์เป็นการที่กลุ่มตัวอย่างมีความสำนึกรับรู้ แต่จะปฏิบัติต่อเมื่อมีโอกาส โดยไม่ได้ตั้งใจ หรือจงใจให้เกิดขึ้น การแสดงออกมีความเด่นชัดในการที่ไม่ทำให้ตนเองเป็นปัญหาต่อสังคม

กรณีตัวอย่างที่ 15

15. นางสาวนิต (หญิง) คณะรัฐศาสตร์ (มหาวิทยาลัยเปิด) ระดับคุณธรรมปานกลาง

- กตัญญู
- อุดม
- พึ่งตนเอง
- ตั้งจิตดี

ปัจจัย

- ฐานะทางครอบครัวไม่ดีต้องช่วยพ่อแม่ขนผลไม้ตอนตีสามตีสี่ ทำให้มีความขยันอดทน และรับผิดชอบ
- การเลี้ยงดูของตายาย ทำให้มีความเห็นใจคนอื่น กตัญญู
- อาชีพชาวสวน เรียนรู้รูปแบบการทำงานแบบช่วยเหลือกันและการพึ่งพาอาศัย

กระบวนการ

ลักษณะครอบครัวอบอุ่นเป็นครอบครัวขยาย อยู่กับตายายและญาติพี่น้อง มีคนอบรมเลี้ยงดูมากและการประกอบอาชีพชาวสวนทำให้พ่อแม่ไม่มีโอกาสอบรมเลี้ยงดู แต่ได้เป็นแบบอย่างในการดำเนินงานทำให้ได้แบบอย่างด้านความขยันอดทน ประกอบกับการมีตายายเลี้ยงดูทำให้ซึมซับความเห็นอกเห็นใจคนอื่น (ยายตาบิดาตายาย) นางสาวนิตได้ช่วยตาตายายด้วย และแสดงคุณธรรมด้านความกตัญญูเด่นชัด และฐานะที่ไม่ค่อยดี ก็ส่งผลให้นางสาวนิตต้องหางานพิเศษ ทำให้พึ่งตนเองได้ และสภาพแวดล้อมเป็นสังคมชนบท ทำให้ได้พึ่งพาอาศัยกันระหว่างเพื่อนบ้าน มารดาเป็นคนที่ชอบทำบุญ และปฏิบัติธรรม นางสาวนิตได้ปฏิบัติตามแบบอย่าง

กรณีตัวอย่างที่ 16

16. นายบีส (ชาย) คณะเศรษฐศาสตร์ (เอกชน) ระดับคุณธรรมปานกลาง

- ไม่เห็นแก่ตัว
- ขยัน
- ตั้งจิตดี

ปัจจัย

- พี่ชายเป็นคนเรียนเก่ง ประสบความสำเร็จ
- พ่อแม่คาดหวังในเรื่องการเรียน

กระบวนการ

พ่อแม่ค่อนข้างคาดหวังให้เป็นคนดี และคนเก่ง ประกอบกับมีพี่ชายที่เรียนดี ประสบความสำเร็จจึงมีความน้อยใจในตนเอง พยายามทำตนเป็นคนดีอยู่ในกรอบให้คนอื่นเห็น เป็นการเรียกร้องความสนใจ มีทัศนคติที่ไม่ดีต่อเพื่อนและสังคมรอบข้างค่อนข้างเก็บตัว ไม่มีปฏิสัมพันธ์กับคนทั่วไป

กรณีตัวอย่างที่ 17

17. นายยาท (ชาย) คณะจิตรกรรม (รัฐบาล) ระดับคุณธรรมปานกลาง

- ฉันทะ
- ฟังตนเอง
- เมตตา

ปัจจัย

- พ่อดื่มเหล้า รังแกแม่ เกิดทัศนคติทางลบต่อสังคม แต่อยากสร้างครอบครัวที่ดี
- ความรักจากแม่ และกำลังใจจากครูสอนศิลปะ เกิดความตั้งใจมุ่งมั่นเรียนศิลปะ
- หลักคำสอนของศาสนาคริสต์ ทำให้พยายามทำตัวเป็นคนดี ซดเซยปมด้อย
- บทเรียนชีวิตจากคนรอบข้าง ทำให้ไม่ตีคิโดอยากสร้างครอบครัว

กระบวนการ

ครอบครัวที่ไม่ค่อยอบอุ่น มีปัญหาขัดแย้งระหว่างพ่อและแม่ มีการซึมซับการเลี้ยงดูและแบบอย่างจากแม่ ซึ่งเป็นครูสอนศิลปะและดนตรี ทำให้รักศิลปะไปด้วย นอกจากนี้ยังใช้ศาสนาเป็นที่พึ่งให้กำลังใจ และหาทางออกให้กับตนเอง โดยได้รับการปลุกฝังจากการไปโบสถ์ตั้งแต่เด็ก และจากการศึกษาคำสอนในพระคัมภีร์ทางศาสนา และใช้เวลาว่างในการอ่านหนังสือ ซึ่งแนะแนวทางการดำเนินชีวิตด้วยความสนใจของตนเอง

กรณีตัวอย่างที่ 18

18. นางสาวบุษ (หญิง) คณะศึกษาศาสตร์ (รัฐบาล) ระดับคุณธรรมปานกลาง

- กตัญญู
- ตั้งจิตดี ยุติธรรม

ปัจจัย

- การเลี้ยงดูของพ่อ
- นักศึกษา โครงการเพชรในตม

กระบวนการ

พ่อเป็นคนที่มีความยุติธรรม เลี้ยงดูแบบให้เหตุผล มีการดักเตือนและทำโทษ การได้เข้ามาศึกษาในโครงการเพชรในตม ได้ทำกิจกรรมที่เป็นประโยชน์ โดยโครงการดังกล่าวได้มีกิจกรรมที่ทำให้ได้ฝึกฝนการทำงานร่วมกันกับผู้อื่น ฝึกความเป็นผู้นำ ได้ฝึกฝนการใช้สติปัญญาและความรู้แก้ปัญหาในชีวิตจริง

กรณีตัวอย่างที่ 19

19. นายธา (ชาย) คณะอุตสาหกรรมฯ (รัฐบาล) ระดับคุณธรรมปานกลาง

- เมตตา
- ฟังตนเอง
- รับผิดชอบ

ปัจจัย

- ครอบครัวมีปัญหา พ่อแม่เล่นการพนัน จึงมีปัญหาทะเลาะเบาะแว้งบ่อยครั้ง
- ถูกตัดสัมพันธ์จากคนรัก

กระบวนการ

เนื่องจากพ่อแม่ไม่สามารถให้ความอบอุ่นและการอบรมเลี้ยงดูที่ใกล้ชิด ประกอบกับความสนิทสนมกับพี่ชายคนรองที่เที่ยวเตร่ ดื่มสุราและเล่นการพนันทำให้ซึมซับนิสัยมา แม้ว่าจะมีพี่ชายคนโต ซึ่งมีครอบครัวแล้วประพฤติคุณธรรมด้านดี เช่นขยัน ไม่ดื่มสุราก็ตาม ประกอบกับมีปัญหาของคนรัก ทำให้เกิดความรู้สึกผิดหวังและเมินเฉยต่อสังคม

กรณีตัวอย่างที่ 20

20. นางสาววา (หญิง) คณะนิเทศศาสตร์ (รัฐบาล) ระดับคุณธรรมค่อนข้างปานกลาง

- อุดทน
- เมตตา
- รับผิดชอบ

ปัจจัย

ครอบครัวมีฐานะ อยู่กับพ่อแม่และญาติพี่น้องหลายคน มีเชื้อสายจีน

กระบวนการ

การเข้ามาอยู่ในเมืองกับครอบครัวใหญ่ทำให้นางสาววาไม่ค่อยได้รับความอบอุ่นเท่าที่ควร จะมาสัมผัสกับคนเยอะมากกว่า จึงไม่ค่อยมีคุณธรรมที่เด่น นางสาววาได้ศึกษาหนังสือธรรมะบ้างในช่วงเด็กและมีพ่อแนะนำหนังสือแนวทางการดำเนินชีวิตของบุคคลต่าง ๆ จึงได้แบบอย่างมาแต่ใช้ชีวิตด้วยความรู้สึกของตนเป็นใหญ่

กรณีตัวอย่างที่ 21

21. นางสาวนุจ (หญิง) คณะพยาบาลศาสตร์ (รัฐบาล) ระดับคุณธรรมปานกลาง

- ไม่เห็นแก่ตัว
- ตั้งจิตดี
- ฉันทะ
- สัจจะ

ปัจจัย

มีครูที่ดี อุทิศตนเพื่อศิษย์ ทำให้ได้มีโอกาสเรียนต่อและทำกิจกรรม การทำกิจกรรม ทำให้มีความเสียสละเพื่อส่วนรวม รับผิดชอบ อุดทน แต่การเรียนต่ำลง

กระบวนการ

ช่วงเด็กได้รับการเลี้ยงดูจากพ่อ แม่อย่างใกล้ชิด แต่จะเข้มงวด เคร่งครัดและคาดหวังจากการเรียน พ่อไม่อยากให้ศึกษาต่อ เนื่องจากเป็นลูกผู้หญิง แต่ครูในสมัยมัธยมขอร้องไว้ โดยให้ออกมาได้ทำกิจกรรมเพื่อสังคมต่าง ๆ ได้ซึมซับแบบอย่างของครู และมีสังคมเพื่อนในช่วงอุดมศึกษา ทำให้มีโอกาสได้ทำกิจกรรมเพื่อสังคม ได้เรียนรู้และสร้างคุณธรรมจากประสบการณ์การทำงาน

ทำงาน

กรณีตัวอย่างที่ 22

22. นางสาวลักษณ (หญิง) คณะมนุษยศาสตร์ (เอกชน) ระดับคุณธรรมปานกลาง

- วินัย
- รับผิดชอบ
- กตัญญู
- ตั้งจิตดี

ปัจจัย

รายได้สูง ฐานะครอบครัวดี การเลี้ยงดูอบอุ่น

กระบวนการ

การเลี้ยงดูอบอุ่น พ่อแม่มีคุณธรรมที่ดีเป็นแบบอย่าง มีความรับผิดชอบ ขยันทำงาน เลี้ยงดูด้วยความเอาใจใส่ มีการทำกิจกรรม ทำบุญร่วมกันระหว่างครอบครัว และพ่อเป็นบุคคลที่มักจะปฏิบัติธรรม เช่น การไปวัด ฟังธรรมะ เป็นต้น

กรณีตัวอย่างที่ 23

23. นางสาวลิน (หญิง) คณะนิเทศศาสตร์ (รัฐบาล) ระดับคุณธรรมปานกลาง

- ตั้งจิตดี
- ฉันทะ

ปัจจัย

- การเลี้ยงดูจากพ่อที่ใช้เหตุผลอบรมสั่งสอน
- การอยู่หอพักกับเพื่อน

กระบวนการ

ได้รับการเลี้ยงดูที่อบอุ่นจากพ่อที่เป็นคนมีเหตุผล ลักษณะการดำเนินชีวิตด้วยเหตุผลตามแบบอย่างของพ่อและแม่ เป็นคนที่ดำเนินชีวิตตามกรอบ ไม่มีปัญหา วางตัวเป็นกลางในทุกเรื่อง

กรณีตัวอย่างที่ 24

24. นางสาวอัญญา (หญิง) คณะวิทยาศาสตร์ประยุกต์ (รัฐบาล) ระดับคุณธรรมปานกลาง

- เมตตา
- ฟังตนเอง
- รับผิดชอบ

ปัจจัย

ประสบการณ์ชีวิต ครอบครัว

กระบวนการ

การอบรมเลี้ยงดู โดยแม่เลี้ยง ไม่ค่อยได้รับความอบอุ่น แต่พยายามตั้งใจเรียนให้พ่อชื่นชม ชีบทับคุณธรรม ความขยันและอดทนจากพ่อ

“นี่ว่าคนเราถ้าไม่เห็นแก่ตัวก็คงมีจิตใจดีด้วย คนเราถ้าไม่เห็นแก่ตัว สังคมจะสบายดี นิดหน่อยก็เอาเปรียบกันมันก็คือความเห็นแก่ตัว อย่างขึ้นรถเมล์ สมัยนี้ อย่างตัวนี่จะไม่ลูกให้ผู้หญิงนั้ ถ้าผู้หญิงคนนั้นไม่ท้อง ไม่แก่ ถือว่าผู้หญิง คนนั้นยังเป็นวัยรุ่นยังมีกำลัง แต่ถ้าเป็นคนแก่ คนท้อง นี่จะลูกให้”

นางสาวนี่

“ถึงผมจะไม่แก่ แต่ผมว่าผมก็มีความสุขดี ไม่เหมือนเพื่อน ๆ ที่เที่ยว ๆ ผมว่าผมพอใจตรงนี้มากกว่า...แค่ไม่ทำให้คนอื่นเดือดร้อนก็น่าจะโอเคแล้ว”

นายปัส

มีกลุ่มตัวอย่างเพียง 2 คน ในกลุ่มนี้ที่มีทัศนคติและพฤติกรรมต่อต้านสังคม คือ นายยาท และนางสาวบุษ

“ผมเป็นแบบนี้ ถ้าสังคมบอกอย่างนี้ ผมจะกระโดดไปอีกหัว สังคมนี้เป็น โลกแห่งการทำตาม สังคมไม่มีสมอง ทุกคนทำตามกัน ไม่สนใจว่าดีหรือไม่ดี ทำ ตามกันไป คนอ่อนแอ สังคมอ่อนแอ ทุกคนกลัว ไม่มีแก่น เรียนไปทำไม ทำงาน ไปทำไมก็ตอบไม่ได้ ได้แต่ทำตามกัน เมื่อเขาจะหลับตาลง เขาจะคิดว่าทำไมเขา จึงเกิดมา และจะเสียใจถ้าไม่ได้ทำอะไรบางอย่าง”

นายยาท

“เราตัดสินใจตัวเอง ไม่ใช่สังคมตัดสินใจเรา ไข่ฆ่า สังคมอาจจะมองเราผิดก็ ได้ ไข่มะ ไข่สุลี สังคมมันเป็นแบบ เสียงคนส่วนมากอะไรเนียไข่ปะ ส่วนมากถ้า เขาไม่ชอบเราเขาจะบอกว่าเราไม่ดีนะ ถ้าลองเราว่าเราดีของเราแล้วละ ไม่แคร์ เลย ไม่แคร์ ก็คงจะทำเฉย ๆ “

นางสาวบุษ

ลักษณะคุณธรรมที่พบได้แก่ การมีความเมตตา ปรารถนาดีต่อผู้อื่น

“(ถ้ามีเงินแล้วมีโอกาสจะช่วยเหลือสังคมได้ จะช่วยในส่วนไหน เรื่อง อะไร) ช่วยคนด้อยโอกาสในด้านการศึกษา ช่วยให้เค้ามีชีวิตต่อไปได้ มีชีวิตที่ดี ขึ้น แต่คงช่วยคนจนก่อน เพราะคนจนน่าสงสาร คนที่ไม่มีข้าวกินจะตายอยู่แล้ว แต่ไม่ได้หมายถึงคนจรจัด หมายถึงคนที่ทำงานแล้วแต่ยังจนอยู่”

นายธา

“(อย่างเวลาขึ้นรถเมล์เนี่ยะ ลูกให้คนอื่นนั่งหรือเปล่า) มันไม่ค่อยมีเด็ก เข้ามา มีแต่ผู้ชาย (คนแก่ๆ) คนแก่ก็มี (คนท้อง) คนท้องลูก (ลูกเพราะเรา อยากลูกหรือเพราะเราใส่ชุดนิสิต คนอื่นมองอยู่) ไม่ค๊ะ ลูกเพราะคิดว่า ไม่เห็น

มีใครลูกเลย เข้าลูกก็ได้ บางทีก็มีเหมือนกัน จะลูกอยู่แล้วคิดว่าเค้าจะเดินมา หรือเปล่า พอดี คนอื่นลูกแล้วก็จะชื่นชมที่ลูกให้ ว่าที่คนนี้เป็นสุภาพบุรุษนะ แต่บางทีเห็น แต่เค้าไม่ได้มายืนตรงเรา จะให้เราแหวกฝูงชนบนรถเมล์ แล้วบอกให้มานั่งตรงที่หนู มันก็ประหลาด"

นางสาววา

คุณธรรมอื่นๆที่พบได้แก่ ความตั้งใจดี มีสัจจะ มีขันที มีสติรู้เป้าหมายในการดำเนินชีวิต ขยันหมั่นเพียร อดทน รับผิดชอบ มีวินัย กตัญญู ความสามารถในการพึ่งตนเอง ไม่เห็นแก่ตัว ไม่เอาเปรียบใคร ซึ่งเป็นคุณธรรมที่พบโดยทั่วไปแต่ไม่ได้แสดงออกอย่างเด่นชัด

"ตัวเราเองทำดีแล้ว แต่ยังไม่ถึงดีที่สุด อยากทำดีกว่านี้ อยากขยันกว่านี้ แต่ทำไม่มันทำไม่ได้ อย่างความกตัญญูนี้ ยังไม่ค่อยได้แสดงออก พยายามเรียนให้จบ พยายามตั้งใจเรียนให้มากที่สุดเรื่องระเบียบก็มีบ้าง ไม่ถึงกับระเบียบจัด มีหย่อนบ้าง ถ้ามันระเบียบจัด ก็นะ หนูว่ามันคงไม่มีความสุขหรอก ชีวิตมันต้องมีอะไรอยู่ในกรอบบ้าง นอกกรอบบ้าง ถึงจะเป็นรสชาติของชีวิตอย่างนี้"

นางสาวบุษ

"การที่เราเรียนหนังสือ เราจะเรียนเมื่อไหร่ก็ได้ ไม่ใช่เรียนเมื่อไหร่ก็ได้คือหนังสือมันอยู่ตรงนี้ ถ้าเราตั้งใจจริง เราก็สามารถที่ค้นหามัน มาอ่านมันได้ แต่ว่าโอกาสตรงนี้ที่เรามีความรับผิดชอบไม่มากเท่าไร เราไม่ต้องรับผิดชอบต่อหน้าที่ครอบครัวมากเท่าไร เวลาที่มีตรงนี้ เราสามารถเอาเวลาของเราไปทำอย่างอื่นที่มันเป็นประโยชน์บ้าง ก็เลยคิดว่า น่าจะทำตรงนี้ดีกว่า เพื่อที่เราจะได้ใช้ความสามารถ มันก็เป็นผลดีเหมือนกันที่เราสามารถปรับตัวเข้าหาสังคม เข้าหาใครต่อใคร ได้รับประสบการณ์มากมาย"

นางสาวนุจ

"นิสัยส่วนตัวก็ขึ้นกับเรื่องที่เราเจออะคะ แต่ส่วนใหญ่จะเป็นคนใจร้อน ขยัน บางเรื่อง อดทน พึ่งตนเองแหละคะ คิดว่าพึ่งตนเองได้ แต่ไม่ว่าจะทำอะไร อย่างเช่นการเรียน ตั้งใจกับงานที่ได้รับมอบหมายมา อยากจะทำให้ดีที่สุด กตัญญู ก็กตัญญูกับคุณพ่อ คุณแม่และทุก ๆ คน"

นางสาวลักษณ

"ถ้ามีปัญหาอะไร จะพยายามคิดว่ามันเกิดจากอะไร และพยายามไม่โทษตัวเองแล้วมานั่งเศร้า คือก็จะมีช่วงหนึ่งที่เศร้าเพราะอารมณ์กับเหตุผลมันคนละอย่างกันคะ สมมติมีปัญหาเกิดขึ้นมามันทำให้รู้สึกแย่มาก รู้สึกเสียใจก็จะปล่อยนั่งให้ตัวเองเศร้าไปสักพักหนึ่งแล้วก็มานั่งคิดว่าเป็นเพราะอะไร ว่ามันแก้ได้"

ใหม่ แก่ไม่ได้จะทำอย่างไร จะปล่อยมันไปหรือจะจัดการให้มันรู้เรื่องประมาณเนี่ยคะ เลือกทางที่ดีที่สุด ที่เราจะสบายใจที่สุด”

นางสาวลิน

“เวลามีปัญหากับเพื่อนจะควบคุมอารมณ์ ควบคุมกับคนนี้แล้วจะไประบายกับเพื่อนสนิทที่ทำงานด้วยกันว่า เฮ้ย รู้สึกอย่างนี้หรือเปล่า เฮ้ย heat มาก แต่ไม่หาเรื่องกับเขาขณะที่ทำงานกันอยู่ ถ้าเมื่อมันมองหน้ากันไม่ติดแล้วอย่างกำลังตัดต่อสารคดีกันอยู่ ถ้าทะเลาะกัน ด่ากัน ต่างคนต่างยิ่งแรง แต่ยังไม่ตัดต่อไม่เสร็จ ก็ต้องมานั่งทำงานด้วยกันอยู่ดี”

นางสาววา

“ถ้าเราให้ใคร จะให้จนสุดความสามารถ เช่นให้คำปรึกษา ไปรับเพื่อนให้เพื่อนยืมเงิน แต่ก็เคยมีปัญหากับเพื่อนแรงที่สุด ก็เรื่องเงินมีปัญหากับเพื่อนเล่นบอลลีแล้วจ่ายให้ไปก่อน แล้วเพื่อนชกตาบ เงินเป็นแสน(สองแสนบาท) หรือพาเพื่อนไปหาหมอ แต่ยังไงผมก็คิดว่าไม่ได้ทำให้ใครเดือดร้อน ซึ่งเรื่องนี้สำคัญมาก”

นายธา

“ก็ได้ช่วยทำกิจกรรมของภาค ทำหน้าที่เกี่ยวกับด้านพยาบาล มีช่วยกิจกรรมอื่นบ้างนิดหน่อย ไปช่วยทำอุปกรณ์ เวลาเขาจะไปเลี้ยงวันเด็ก ปีใหม่ ... เต็มใจคะ เพราะคิดว่าเด็กอยู่ต่างจังหวัด น่าสงสาร เขาไม่มีพ่อแม่ ของเล่นเขาก็ไม่มี เขาคงอยากได้ของเล่น”

นางสาวอัญ

6. กรณีศึกษานิสิตนักศึกษาที่มีคุณธรรมในระดับต่ำ

สำหรับลักษณะของผู้ที่มีระดับคุณธรรมต่ำนั้นมีจำนวน 3 คนจากกรณีศึกษา พบว่าจะมีลักษณะต่อต้านสังคม ไม่มีปฏิสัมพันธ์กับผู้คน และสังคมรอบข้าง มีทัศนคติในทางลบต่อการทำความดีทั้งของตนเองและผู้อื่น มีความต้องการดำเนินชีวิตโดยลำพังค่อนข้างจะเห็นแก่ประโยชน์ส่วนตน แม้จะมีความรู้สึกอ้างว้างหรือโดดเดี่ยวก็ไม่ได้มีความรู้สึกอยากปรับเปลี่ยนตัวเอง

กรณีตัวอย่างที่ 25

25. นางสาวยา (หญิง) คณะนิเทศศาสตร์ (เอกชน) ระดับคุณธรรมต่ำ

- ฟังตนเอง

ปัจจัย

- บิดาเสียชีวิต
- ทำงานเลี้ยงมารดา
- ความสัมพันธ์กับมารดาไม่สนิทสนม

กระบวนการ

พ่อแม่ไม่ให้ความสนิทสนม ปล่อยให้คิดและตัดสินใจด้วยตนเองตั้งแต่เด็กจนโต เมื่อบิดาเสียชีวิตและ เศรษฐกิจตกต่ำ ทำให้ต้องฟังตนเองทำงานหาเลี้ยงมารดา ไม่สัมพันธ์กับคนรอบข้าง ไม่มีเพื่อนเพราะต้องใช้เวลาว่างทำงานหาเงิน เมื่อประสบปัญหาต้องการเวลาที่จะคิดและตัดสินใจด้วยตนเอง ไม่ได้ปรึกษาใคร จึงมีลักษณะเมินเฉยต่อสังคม

กรณีตัวอย่างที่ 26

26. นายเถียร (ชาย) คณะสัตวแพทยศาสตร์ (รัฐบาล) ระดับคุณธรรมค่อนข้างต่ำ

- ฟังตนเอง

ปัจจัย

- ไม่ได้อยู่กับพ่อแม่ ที่เลี้ยงดูแล อยู่กับสัตว์เลี้ยงทำให้ไม่มีปฏิสัมพันธ์กับคนทั่วไป

กระบวนการ

การเลี้ยงดูที่ไม่ใกล้ชิด ไม่ได้ได้รับความอบอุ่นจากพ่อแม่ ไม่มีกิจกรรมร่วมกัน ทำให้ไม่มีปฏิสัมพันธ์กับสังคม ต้องการความรัก ความอบอุ่นแต่ไม่สามารถแสดงออก จึงต้องฟังตนเอง บุคคลที่เป็นแบบอย่างในด้านคุณธรรมคือแม่มากกว่าพ่อ แม่เป็นครูช่วยเหลือน้องที่ไม่มีโอกาสให้ได้เรียนหนังสือ นำมาเป็นพี่เลี้ยงนายเถียร แต่นายเถียรไม่ได้ประพฤติปฏิบัติตามและกลับเห็นว่าตนไม่สามารถทำเหมือนแม่ได้ มีความคิดค่อนข้างเห็นแก่ตัวว่าตนเองควรจะได้มีสิ่งดี ๆ มากกว่าจะคิดให้กับผู้อื่น

กรณีตัวอย่างที่ 27

27. นางสาวจิน (หญิง)

คณะวิทยาศาสตร์เทคโนโลยี (เอกชน) ระดับคุณธรรมต่ำ

• ชัยน

• ไม่เห็นแก่ตัว

ปัจจัย

- บิดามารดาหย่าร้าง มารดามีอาชีพรับเหมาก่อสร้าง อยู่กับมารดาและเห็นความลำบาก

กระบวนการ

ได้แบบอย่างการดำเนินชีวิตจากมารดา ซึ่งเป็นคนที่จิตใจดี เชื่อเพื่อแม่ แต่ไม่มีโอกาสได้รับการอบรมอย่างใกล้ชิด แต่ไม่ทำตัวมีปัญหา เนื่องจากหันไปสนใจในกีฬา คือบาสเก็ตบอล และแบดมินตัน

“...โตมาแบบที่อยู่คนเดียว คิดคนเดียว เวลาที่มีปัญหาหนูไม่ค่อยยุ่งหรือสูงส่งกับใคร หนูก็ต้องคิดแก้ไขปัญหาคนเดียว....คือเพื่อนจะมองว่าทำไมคนนี้มันโตขงเลย คนนี้มันนี่อยากจะทำอะไรก็ทำ มันก็มีปัญหาเรื่องเพื่อนคือว่าหนูเป็นคนประหลาด เพื่อนก็จะรู้สึกว่หนูประหลาด ก็จะบอกว่าหนูประหลาด”

นางสาววา

“แม่ไปเอาเด็กมาจากบ้านที่เขามีกูก ที่ต้องการเงินมาช่วยพ่อแม่ แล้วแม่ก็เอามาเลี้ยงให้เขาเรียน แม่ทำความดีทุกอย่างเท่าที่เขาจะทำได้ บางทีเหมือนธรรมะ ธรรมโม เข้าวัด เขาจะพยายามทำความดี เพื่อให้รู้สึกดีในการทำ ความดี เขารู้ว่ยังมีพ่อ support อยู่ก็ยงทำอย่างนั้นได้ต่อไป แต่ถ้าไม่มีใครมารับรองเลี้ยงดู เขาก็ต้องทำเอง บางทีเคยคิดว่าแม่ทำความดีไป มันไม่คุ้มกับที่เขาจะได้กลับมา

เราองฐานะเป็นสิ่งสำคัญ เราต้องฐานะมั่นคงก่อน เพื่อจะได้รองรับความต้องการของคนทีใกล้ชิดเราได้ อย่างที่ต้งการตามมากคือ ชื่อเสียง และความมั่นคงทางจิตใจเรามากขึ้น ตอนนี้งที่แสดงความสำเร็จได้คือฐานะ อีกหน่อยเราต้องพึ่งตนเอง ไม่มีใครมาให้เราพึ่งตลอด ตอนนั้นเราต้องพึ่งตนเอง เพื่ออนาคตของเรา ถ้าอีกหน่อยไปพึ่งเพื่อน เพื่อนมั่นคงเอาสิ่งทีเราจะได้อไปหมด”

นายเถียร

“เวลามีปัญหาเราจะไม่พูด จะไม่แสดงอาการเศร้าซึม มีบางครั้ง สมมติว่า เราคิดว่าถ้าเกิดเหตุการณ์หนึ่งขึ้นมา ถ้ามีพ่อเราอาจไม่เป็นแบบนี้ก็ได้ เป็นลักษณะที่ว่าโทษพ่อกันหนึ่ง แต่ไม่มากมาย 5 นาที เดี่ยวเดี๋ยวก็ลืมไปจากความทรงจำ

ตอนนี้เป็นคนไม่มีกลุ่มอยู่ ก็มีเพื่อนอยู่กลุ่มหนึ่ง เราไม่ชอบ มันแบบเห็นแก่ตัวบ้าง ไปเรียนกับเขา เล่นกับเขา พอเขาเล่นสนุกสนานเราก็จะดึงออกมา เขาคุยเรื่องไร้สาระ นินทาเรื่อยเปื่อย แล้วเราโตกว่าเขาเลยออกมา จินเปื้อชีวิตตรงนี้ บางทีก็กลับบ้าน”

นางสาวจิน

สรุปผลการวิจัยจากกรณีศึกษา

ลักษณะภูมิหลังของกลุ่มตัวอย่าง

แม้ว่าจะกลุ่มตัวอย่างดังกล่าวจะมีภูมิหลังในด้านสถานศึกษาของรัฐบาล มากกว่าเอกชน แต่ข้อสรุปจากการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณพบว่าความแตกต่างระหว่างสถานศึกษาไม่มีความสัมพันธ์กับระดับคุณธรรม

ลักษณะครอบครัว

ในภาพรวมเกี่ยวกับลักษณะครอบครัวของกลุ่มตัวอย่างที่มีคุณธรรมระดับปานกลาง และระดับต่ำจะมีขนาดของครอบครัวที่หลากหลาย ทั้งที่เป็นครอบครัวขยายขนาดใหญ่ และครอบครัวเดี่ยวขนาดเล็ก แต่ลักษณะความสัมพันธ์ในครอบครัวจะคล้ายคลึงกันคือ ไม่ค่อยใกล้ชิดและขาดความอบอุ่น แม้ว่าจะอยู่ด้วยกัน เช่นกรณีครอบครัวของนายธา

“พ่อแม่มีปัญหากัน ชอบทะเลาะกันรุนแรง บางครั้ง 3-4 เดือนไม่พูดกัน ลูกทั้งสี่จึงเป็นตัวประสานให้เบาบางลง”

นายธา

“..กับพ่อแม่ก็ไม่ค่อยได้คุยกัน พ่อเค้าอยากจะให้ตั้งใจเรียน อ่านหนังสือ ส่วนแม่ก็จะเน้นเรื่องมุขตลก ไม่ให้สนใจ ยังไม่ถึงเวลา พี่ชายก็ไม่มีเวลา เขาเรียนเก่งมาตลอด เวลามีปัญหา เขาก็ช่วยอะไรผมไม่ค่อยได้ เพราะเรียนคนละอย่าง แต่จะบอกให้ผลชยัน ก็เลยไม่ค่อยได้ปรึกษา

นายปัส

บางครอบครัวมีพ่อที่ไม่สามารถเป็นผู้นำ ทะเลาะเบาะแว้งหรือทำร้ายแม่ เช่นครอบครัวของนายยาทซึ่งมีพ่อที่ติดสุรา เนื่องจากประสบปัญหาในชีวิต หรือในกรณีของนางสาวอัญซึ่งอยู่กับครอบครัวที่มีแม่เลี้ยงและพ่อของตนเองในกรณีนี้พ่อไม่ได้มีบทบาทในการเลี้ยงดูลูกจึงเป็นหน้าที่ของแม่เลี้ยงดังนี้

“ช่วงที่แม่เลี้ยงอยู่ด้วยความสัมพันธ์กันเป็นอย่างไรบ้าง) ทะเลาะกัน
เรื่อย ส่วนพี่สาวกับแม่เลี้ยงก็มีทะเลาะกันบ้าง แต่ไม่ค่อยมากเท่าเรา เวลา
ทะเลาะกันพ่อจะไม่ทราบ เพราะเขาไม่ค่อยอยู่บ้าน”

นางสาวอัญ

บางครอบครัวมีแม่ที่จู้จี้ เจ้าระเบียบ เคร่งครัด เข้มงวดก็เป็นปัจจัยที่ทำให้ความสัมพันธ์
ไม่ใกล้ชิดเท่าที่ควรเช่นกรณีนางสาววา ซึ่งมีแม่เป็นแม่บ้านจะมีเวลาว่างมากประกอบกับฐานะ
ทางครอบครัวค่อนข้างจะร่ำรวย จึงไม่ต้องรับผิดชอบงาน เมื่อเป็นเช่นนี้ก็มีโอกาสได้ดูแลลูก แต่ใช้
วิธีการที่เคร่งครัดเข้มงวดมากทำให้ลูกไม่ค่อยใกล้ชิด และสำหรับในบางกรณีที่อาชีพของครอบ
ครัวเป็นเกษตรกรรมก็มักจะเป็นครอบครัวที่ต้องปากกัดตีนถีบไม่ค่อยมีเวลาให้กับลูก ลักษณะเช่น
นี้จะทำให้เกิดลักษณะคุณธรรมในด้านความกตัญญู ซын อดทน รับผิดชอบและพึ่งตนเองเด่นชัด
มาก เช่น กรณีของนางสาวนีซึ่งพ่อแม่ประกอบอาชีพชาวสวน และเก็บผลไม้ไปขายในตลาด ไม่
ค่อยได้อยู่กับพ่อแม่ที่ต้องทำงานตลอด และมียายซึ่งตาบอด และตาเคยดูแล นางสาวนิจจึงมักจะ
ขาดเรียนไปช่วยทำงานบ้านและหางานพิเศษทำเพื่อช่วยเหลือครอบครัว

“...ตัวเองจะกลับไปช่วยบ้าง เพราะแม่เขาเป็นโรคเก๊า ยกของหนักไม่
ค่อยได้ แต่รวมๆจะไม่ค่อยปิดเทอม ปิดเป็นช่วงสั้นๆ 2-3 อาทิตย์ เราก็หยุด
เองสงสารแม่เขา”

ตอนช่วงหาเสียง ติดป้าย ทำกับเพื่อนเป็นกลุ่ม ได้วันละ 300 ทำที่
เพชรบูรณ์ เขาออกค่าใช้จ่าย”

นางสาวนี

บางครอบครัวที่มีปัญหาหย่าร้างกัน จะเป็นปัจจัยทำให้การแสดงออกของกลุ่มตัวอย่าง
เป็นไปในลักษณะต่อต้านสังคม หรือไม่มีปฏิสัมพันธ์กับสังคมเช่นกรณีของนางสาวจิน พ่อแม่
หย่าร้างกัน ตนเองอยู่กับแม่ก็จะเห็นความทุกข์ยากของแม่เกิดคุณธรรมในด้านความกตัญญูเด่น
ชัดแต่จะมีทัศนคติที่ไม่ดีต่อเพศชาย การจะมีปฏิสัมพันธ์กับเพื่อนหรือคนรอบข้างมักไม่ค่อยสำเร็จ
เมื่อมีคนรักก็ไม่สามารถประคับประคองความสัมพันธ์ได้ สำหรับในกรณีของนางสาวยา อาศัยอยู่
กับมารดา บิดาเสียชีวิตแล้ว ปัจจุบันมารดาไม่ได้ทำงานแล้ว อยู่บ้านเฉยๆเป็นแม่บ้าน นางสาวยา
จึงต้องทำงานเลี้ยงแม่ไปด้วย ความสัมพันธ์ในครอบครัวไม่ค่อยใกล้ชิดมาตั้งแต่ต้นทำให้นางสาว
ยาเรียนรู้ที่จะอยู่เพียงลำพังทำให้เกิดการพึ่งตนเองเด่นชัด

“(ความสัมพันธ์กับคุณพ่อก่อนท่านจะเสียล่ะคะ) หนูไม่ค่อยสนิท ตั้งแต่เด็กแล้วค่ะทั้งพ่อและแม่ครอบครัวหนูไม่ค่อยสนิทกันไงคะ การที่หนูต้องอยู่คนเดียวเวลามีปัญหาหรือเจออะไรเข้ามา หนูก็ไม่กล้าบอกพ่อหรือแม่”

“...โตมาแบบที่อยู่คนเดียว คิดคนเดียว เวลามีปัญหาหนูไม่ค่อยยุ่ง หรือสูงส่งกับใคร หนูก็ต้องคิดแก้ไขปัญหาคคนเดียว ไม่ว่าจะเป็นเรื่องเล็กหรือเรื่องใหญ่ หนูไม่ค่อยจะปรึกษาพ่อแม่ ทำให้หนูต้องเชื่อในตัวเอง ต้องรักตัวเอง ต้องดูแลตัวเอง แล้วมันก็อาจจะเป็นข้อเสียเนาะคะ”

นางสาวยา

ลักษณะของกลุ่มตัวอย่างครอบครัวอบอุ่นที่พบจากการเก็บข้อมูลเชิงลึกมีเป็นส่วนน้อยในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ มีเพียงกรณีของนางสาวลักษณี่ ที่มีคุณธรรมระดับปานกลาง เป็นลูกคนกลางจากพี่น้อง 3 คน อาศัยอยู่กับบิดา มารดา ที่ทำธุรกิจเกี่ยวกับรองเท้าและเข็มขัด เป็นครอบครัวที่มีฐานะค่อนข้างดี นางสาวลักษณี่ไม่มีปฏิริยาต่อต้านการเลี้ยงดูจากบิดา มารดา แต่ซึมซับเอาแบบอย่างการทำงานและลักษณะของคุณธรรมจากบิดา มารดา แต่ยังไม่แสดงออกเป็นลักษณะคุณธรรมที่เด่นชัดของตนเอง

สำหรับกรณีศึกษาที่แยกออกมาออกมาอยู่กับญาติหรืออยู่หอพักจะยังเป็นปัจจัยทำให้กลุ่มตัวอย่างมีอิสระในการแสดงความเป็นตัวตนของตนเองออกมาอย่างชัดเจน ถ้ามีพื้นฐานการเลี้ยงดูมาจากครอบครัวที่มีแบบอย่างที่ดีตั้งแต่ต้นก็จะแสดงออกในลักษณะที่พึงตนเองได้ การปฏิสัมพันธ์กับคนหรือสังคมรอบข้างจะเป็นไปได้ดีดีดังจะเห็นจากข้อมูลการสัมภาษณ์ นางสาวลินซึ่งเป็นนักศึกษาจากจังหวัดนครสวรรค์ ปัจจุบันพักอยู่กับเพื่อน ตั้งแต่เกิดนางสาวลินได้รับการเลี้ยงดูอย่างใกล้ชิดและมีความสนิทสนมกับบิดามาก เพราะบิดามักจะสอนการแก้ปัญหาต่าง ๆ ให้ โดยใช้หลักเหตุผล ส่วนความสัมพันธ์กับมารดา ก็ราบรื่น ไม่มีปัญหา ดังนั้นเมื่ออยู่ห่างจากครอบครัวนางสาวลิน จึงแสดงบุคลิกและลักษณะคุณธรรมอยู่ในระดับปานกลาง แต่เมื่อมีปัญหา ก็มักจะใช้เหตุผลและวุฒิภาวะที่เพิ่มขึ้นของตนเองในการพิจารณาใคร่ครวญแก้ปัญหา หรือถ้าไม่สามารถหาทางออกก็ยังสามารถปรึกษารับปรึกษาจากบิดาได้

“ก็จะโทรคุยแต่ไม่ทุกวันค่ะ จะโทรคุยกัน 2-3 วันครั้ง หรือไม่ก็แม่โทรมาหา หรือถ้าจะไปเที่ยวต่างจังหวัดก็จะโทรบอกก่อนขออนุญาตก่อน ซึ่งบางครั้งก็ให้บางครั้งก็ไม่ให้ แล้วแต่ค่ะ ก็รู้ว่าเขาห่วงค่ะ แต่ไม่ตาม แต่เราจะสำนึกด้วยตัวเองค่ะว่าไม่อยากให้เขาห่วง”

นางสาวลินีมีความคิดค่อนข้างเป็นกลางเที่ยงตรงในการวินิจฉัย มีความใจเย็น สุขุมในการแก้ปัญหา ตรงข้ามกับ นางสาวบุษที่บิดาก็เป็นต้นแบบในลักษณะความยุติธรรมมีเหตุผล แต่เมื่อแยกตัวออกมาจากครอบครัวไม่สามารถปรับตัวได้

“พ่อเป็นคนตรง ยุติธรรม มีเหตุผล เน้นสำคัญมากเลย มีเหตุผล พ่อก็บอกว่าทุกสิ่งทุกอย่างที่เข้าไปต้องมีเหตุผล หนูได้แบบอย่างนี้มาจากพ่อเลย อย่างเรามาอยู่ตรงนี้ เราก็อยากขยัน ถ้าอย่างหนู นั่งปั่น นั่งเขียนงานล่องหน้าอย่างนี้ ไข่เปล่า เพื่อนก็มาถามว่า อ้าว บุษทำอะไร เพื่อนเข้ามา คนโน้นเข้ามา คนนี้มาถาม มาถาม เราย้ำคาญ เออ ไม่ทำก็ได้”

เกิดความเครียดและไม่มั่นใจในตนเอง พยายามที่จะทำตัวเป็นอิสระ ไม่ยึดติดกับความคิดหรือมุมมองของคนรอบข้าง ไม่ใส่ใจต่อสายตาหรือทัศนคติของสังคม ทำให้ดูมีลักษณะค่อนข้างต่อต้านสังคม

บางครอบครัวที่มีฐานะร่ำรวยอย่างครอบครัวของนายเถียร ซึ่งบิดา มารดา ไม่มีโอกาสเลี้ยงดู

“(นานแค่ไหนที่ไม่ได้เจอกัน) วันหนึ่งก็ชั่วโมงสองชั่วโมง แต่ว่าถ้าแม่ต้องไปทำงานต่างประเทศ ก็ประมาณ 3-4 เดือนเจที(เป็นอย่างนี้ตั้งแต่เราเรียนชั้นไหน) ตั้งแต่เกิด....พี่เลี้ยงจะอยู่กับเราถึง 4-5 ขวบหลังจากนั้นกลางวันเราก็มาเรียน กลางคืนเราก็เจอพ่อแม่พร้อมกัน ช่วงเวลานั้นเท่านั้นเอง”

ด้วยสภาพเช่นนี้ นายเถียรจึงไม่สามารถมีปฏิสัมพันธ์กับคนรอบข้างได้ อีกทั้งยังมีความรู้สึกต้องพึ่งตนเอง

“อีกหน่อยเราต้องพึ่งตนเอง ไม่มีใครมาให้เราพึ่งตลอด ตอนนั้นเราต้องพึ่งตนเอง เพื่ออนาคตของเรา ถ้าอีกหน่อยไปพึ่งเพื่อน เพื่อนมันคงจะเอาสิ่งที่เราได้ไปหมด”

นายเถียรเป็นคนที่ไม่ทำให้สังคมเดือดร้อน แต่ก็ไม่เชื่อเพื่อแบ่งปัน

“ในส่วนของเรา เราชู่ว่าเราเด่นในด้านนี้ แต่คนอื่น สังคมไทยเป็นสังคมพุทธก็จะช่วยเหลือคน เช่นขอทาน ถ้าเป็นเราเราก็ไม่ให้ เราเห็นว่าถ้ามีมาก แล้วคนมองว่าหาเงินได้ง่าย มันก็จะมีเยอะขึ้น เป็นปัญหาสังคมเยอะขึ้น เราจะตัดความเมตตาตรงนี้ออกไป”

จะเห็นว่าองค์ประกอบของลักษณะขนาดความสัมพันธ์ อาชีพ และเศรษฐกิจของครอบครัวมีความสัมพันธ์เชื่อมโยงเป็นปัจจัยที่ทำให้กลุ่มตัวอย่างแสดงลักษณะคุณธรรมในด้านต่างๆ อย่างต่อเนื่องโดยไม่สามารถระบุเป็นลำดับแยกเป็นส่วนได้

ความสนใจในเรื่องคุณธรรม

ความสนใจในเรื่องคุณธรรมได้แก่ความใส่ใจในเรื่องศาสนา การประพฤติปฏิบัติตามหลักธรรมะได้แก่การทำบุญ ทำทาน และการศึกษาหาความรู้เพิ่มเติม จากกลุ่มตัวอย่างที่ศึกษาพบว่า ผู้ที่มีศาสนาเป็นปัจจัยในการสร้างคุณธรรมอย่างเห็นได้ชัดเจนคือนายยาท ซึ่งนับถือศาสนาคริสต์

“ชีวิตคริสเตียน มีความเชื่อว่าการไปอยู่กับพระเจ้าบนสวรรค์ เป็นสิ่งที่เราจะพบเจอได้เมื่อเราทำความดี เราต้องใช้ชีวิตที่ดี มาตรฐานของพระเจ้า ไม่ใช่ 10 หรือ 100 แต่คือดีที่สุดเท่าที่จะดีได้ ผมเป็นอย่างนี้ ผมรู้ว่าต้องใช้ชีวิตอย่างดีที่สุด เมื่อทำผิดผมเสียใจและจะไม่ทำอีก พระเจ้าก็ให้อภัยผม”

“คริสเตียนเรียนทฤษฎีของพระเจ้า เป็นนักศึกษาเราอาจผิดพลาด แต่ผมมั่นใจในการศึกษาว่ามันเป็นการค้นคว้า...ต้องมองชีวิตด้วยความเข้าใจ พระเจ้าเข้าใจชีวิต เข้าใจเรา เข้าใจมนุษย์ทุกคน เข้าใจว่าวันนี้เขาถึงเศร้า ทำไม่ถึงท้อแท้ เข้าใจว่าทำไมถึงโมโห เมื่อรู้ว่าเราทำผิด เราเสียใจกับการกระทำแล้ว พระเจ้าให้อภัย”

นายยาท

กลุ่มตัวอย่างบางคนได้รับคำแนะนำให้อ่านหนังสือที่มีการแนะนำแนวการดำเนินชีวิตจากครอบครัว

“(การดำเนินชีวิตยึดถือตามแบบใครหรือเปล่า)ไม่มีค่ะ แต่ก็มีคือพ่อเขาจะเป็นคนอ่านหนังสือเยอะ แล้วก็สอนอ่านหนังสือเล่มนี้ซิ เล่นนี่ดินะ (แล้วหนังสืออะไรล่ะที่พ่อแนะนำให้เราอ่าน) เรื่องเกี่ยวกับสอนให้เรามุ่งมั่นหมายในชีวิตบ้าง เพราะแต่ก่อนเป็นคนเฉื่อยชา จนพ่อให้มาอ่านหนังสือก็เออ มันก็ดีเหมือนกันนะเริ่มรู้จักคิดอะไร พ่ออย่าดะเลยคะ เขาเล่มนี้ไปอ่าน เขาเล่มนี้ไปอ่านแล้วพอมารู้จักกันแต่ละอาทิตย์ก็ อ่านยัง อ่านยัง”

นางสาววา

“ที่บ้านก็จะมีส่วนเกี่ยวข้องกับคะ แต่ในเรื่องการตัดสินใจ ก็จะตัดสินใจเอง ก็อยากให้คนอื่นมองเราในแง่ดี(ที่บ้านมักจะมีการพูดคุยถึงเรื่องคุณธรรมกับน้องบ้างไหมคะ)ก็ไม่ค่อยจะคุยนะคะ แต่จะให้หนังสือมาอ่าน เช่นหนังสือธรรมะอะไรพวกนี้”

นางสาวลักษณ

นอกจากนี้ จะพบว่ากลุ่มตัวอย่างบางคนได้แนวทางการประพฤติปฏิบัติในเรื่องการทำบุญ ทำทานจากครอบครัว การแสดงออกของพ่อแม่

“(ในครอบครัวได้ทำกิจกรรมช่วยเหลือสังคมร่วมกันไหมคะ) ก็มีบ้าง นะคะ อย่างเช่นไปศูนย์เลี้ยงเด็กกำพร้า ให้ขนม ให้อาหาร เลี้ยงข้าวเด็ก โดยมาก จะไปในวันเกิดนะค่ะ”

หรือการร่วมกลุ่มทำกิจกรรม เพื่อสังคมของกลุ่มตัวอย่างเอง

“ตอนนี้คือกิจกรรมที่ทำจะเป็นการทำให้มูลนิธิ กิจกรรมสร้างกลุ่มขึ้นมา ก็จะไปเป็นอาสาสมัครของมูลนิธิ เพื่อการพัฒนาเด็กในการรับผิดชอบสโมสรรเด็ก ต่างๆ จะรับเป็นช่วง ๆ ถ้าเราไหว คือจะดูช่วงที่เราว่างหรือช่วงที่เราปิดเทอม”

นางสาวนุจ

จะเห็นได้ว่าความสนใจในเรื่องคุณธรรม เป็นปัจจัยหนึ่งที่กลุ่มตัวอย่างได้รับอิทธิพลในการแสดงออกซึ่งคุณธรรม โดยมีต้นเหตุของความสนใจแตกต่างกันตามลักษณะของภูมิหลังและประสบการณ์ในแต่ละช่วงชีวิตของกลุ่มตัวอย่าง

กระบวนการที่หล่อหลอมคุณธรรม

กระบวนการที่ได้รับการหล่อหลอมทำให้เกิดคุณธรรม ของกลุ่มตัวอย่างที่ใช้เป็นกรณีศึกษา เกิดขึ้นจากหลายทางได้แก่ ลักษณะการเลี้ยงดูของครอบครัวซึ่งมีอยู่หลายรูปแบบ บางครอบครัวที่อบอุ่น การเลี้ยงดูใกล้ชิด บิดา มารดา เป็นแบบอย่างในการประพฤติคุณธรรมที่เหมาะสม กลุ่มตัวอย่างที่อยู่ในสภาพแวดล้อมดังกล่าวจะมีความสามารถในการปรับตัวและแสดงออกต่อสังคมอย่างเป็นกลาง และมีเหตุผล รูปแบบของคุณธรรมที่ปรากฏมักจะเป็นความมีระเบียบวินัย รับผิดชอบ ตั้งใจดี มีความเป็นกลางเที่ยงตรงในการวินิจฉัย และไม่เห็นแก่ตัว เช่นในกรณีของนางสาวลักษณีย์ หรือในกรณีที่แม้ว่าจะแยกตัวออกมาจากครอบครัวเพื่อการศึกษาต่ออย่างกรณีนางสาวลิน และนางสาววา เป็นต้น ทั้งสามกรณีที่กล่าวมาเป็นลักษณะของครอบครัวที่มีฐานะดี แตกต่างจากครอบครัวของนางสาวนุจซึ่งแม้ว่าความสัมพันธ์ของครอบครัวจะอบอุ่น ไม่มีปัญหาขัดแย้ง แต่ด้วยอาชีพชาวสวน และฐานะของครอบครัวระดับปานกลางค่อนข้างจะต้องต่อสู้เพื่อเอาตัวรอด คุณธรรมที่เด่นชัดมากขึ้นจะเป็นในเรื่องความขยัน และอดทน ประกอบกับการดำเนินชีวิตในลักษณะการช่วยกันทำมาหากินและการสังคมกับเพื่อนบ้านทำให้นางสาวนุจสามารถแสดงปฏิสัมพันธ์กับคนรอบข้างได้ดี แต่ในกรณีที่ครอบครัวไม่อบอุ่นกลุ่มตัวอย่างจะขาดความสามารถในการปฏิสัมพันธ์กับสังคมรอบข้าง บางกรณีที่ไม่รุนแรงจะแสดงอาการเพิกเฉยต่อสังคมเช่นกรณีของนางสาวยา นายธา บางกรณีเกิดความรู้สึกต่อต้านแต่ก็ไม่ถึงขั้นการกระทำเพียงแต่ไม่ทำให้เป็นภาระต่อสังคมเพิ่มขึ้นเช่นกรณีนายยาท นายปัส เป็นต้น แต่ในบางกรณีที่พยายาม

ชุดเซยความรู้สึกขาด และเพื่อเพิ่มเติมความรู้สึกเห็นคุณค่าในตนเองและเสริมสร้างความเชื่อมั่น โดยการทำกิจกรรมเพื่อสังคมและส่วนรวมเช่นกรณีของนางสาวบุษ และนางสาวนุจ เป็นต้น

นอกจากนี้ยังพบว่ากลุ่มตัวอย่างบางคน สร้างลักษณะเด่นด้วยตนเอง ทั้งนี้เนื่องจากการไม่ได้รับการเลี้ยงดูจากพ่อแม่ และการต้องทำงานหาเลี้ยงครอบครัว

“คือเป็นคนชอบอยู่คนเดียว คิดได้เองว่าจะไรมันดี ไม่ดี เลยไม่ต้องเอา

ใครมาเป็นแบบอย่าง “

นายเกียรติ

การปรับเปลี่ยนบุคลิกภาพและลักษณะคุณธรรมที่แสดงออก จากการเปลี่ยนแปลงวัย และวุฒิภาวะ เป็นกระบวนการปรับและเปลี่ยนลักษณะคุณธรรมที่กลุ่มตัวอย่างได้พัฒนาเป็น ลักษณะเด่นหลังจากการเพิ่มวัย วุฒิภาวะ และช่วงเวลาที่ได้รับการปรับเปลี่ยนลักษณะความมี คุณธรรมจากการเปลี่ยนแปลงสภาพการณ์เช่นอาจต้องแยกตัวออกมาจากครอบครัวทำให้ภาระรับผิดชอบมากขึ้น ภาวะการขาดพ่อหรือแม่ การต้องรับผิดชอบหน้าที่หาเลี้ยงครอบครัว การได้มีโอกาสเรียนรู้จากประสบการณ์ทั้งของตนเองและจากบุคคลรอบข้าง

“ผมใช้ชีวิตมาเยอะ ทานเหล้า สูบบุหรี่ ผมเข้าใจว่าสิ่งนี้ไม่ดี เมื่อวัน หนึ่งผ่านมารู้ว่ามันไม่ใช่ ชีวิตที่ดีไม่จำเป็นต้องอยู่ในเกณฑ์ ต้องทำอย่างนี้ถึงดี ทำอย่างนี้ทำแล้วไม่ดี ต้องมองชีวิตด้วยความเข้าใจ”

นายยาท

“(ปัจจุบันนี้ครอบครัวเรามีปัญหาอะไรไหม) ปัญหาเรื่องเงินครับ เป็น เรื่องที่รุนแรงที่สุดในครอบครัว ตอนนี่ยังมีปัญหาคือ เพราะโดนโกงในธุรกิจ เศรษฐกิจไม่ดีด้วย แต่ทุกคนในครอบครัวจะภูมิใจที่พี่น้องรักกันเป็นความภูมิใจ ร่วมกัน พ่อแม่สอนให้พี่น้องรักกันในครอบครัว เป็นหลักในการดำเนินชีวิตใน ครอบครัวเรา ผมคิดว่าปัญหาสังคมส่วนใหญ่มาจากการที่คนมีความอยากมาก ขึ้น คนเยอะขึ้น แต่ทรัพยากรมีจำกัด ทำให้มีการแก่งแย่งกัน คนที่ยังไม่ได้ก็มี ความอยาก ไม่สามารถระงับได้ เกิดการแก่งแย่งซึ่งมีหลายวิธีทำให้เกิดปัญหา”

นายธา

นอกจากนี้การได้รับประสบการณ์จากการดำเนินชีวิตช่วงต่างๆ เช่นการทำกิจกรรมให้กับ สังคม ซึ่งเป็นการพัฒนาคุณธรรมที่เป็นลักษณะเฉพาะตัวของกลุ่มตัวอย่างยังถือเป็นกระบวนการ หล่อหลอมคุณธรรมให้กับกลุ่มตัวอย่าง

สรุปปัจจัยที่ส่งผลต่อคุณธรรมของนิสิตนักศึกษา

จากข้อมูลที่ได้ในการศึกษาเชิงลึกครั้งนี้ผู้วิจัยได้จำแนกประเด็นที่พบว่าเป็นปัจจัยที่มีส่วน ทำให้เกิดคุณธรรมได้เป็น 4 ประเด็นดังนี้

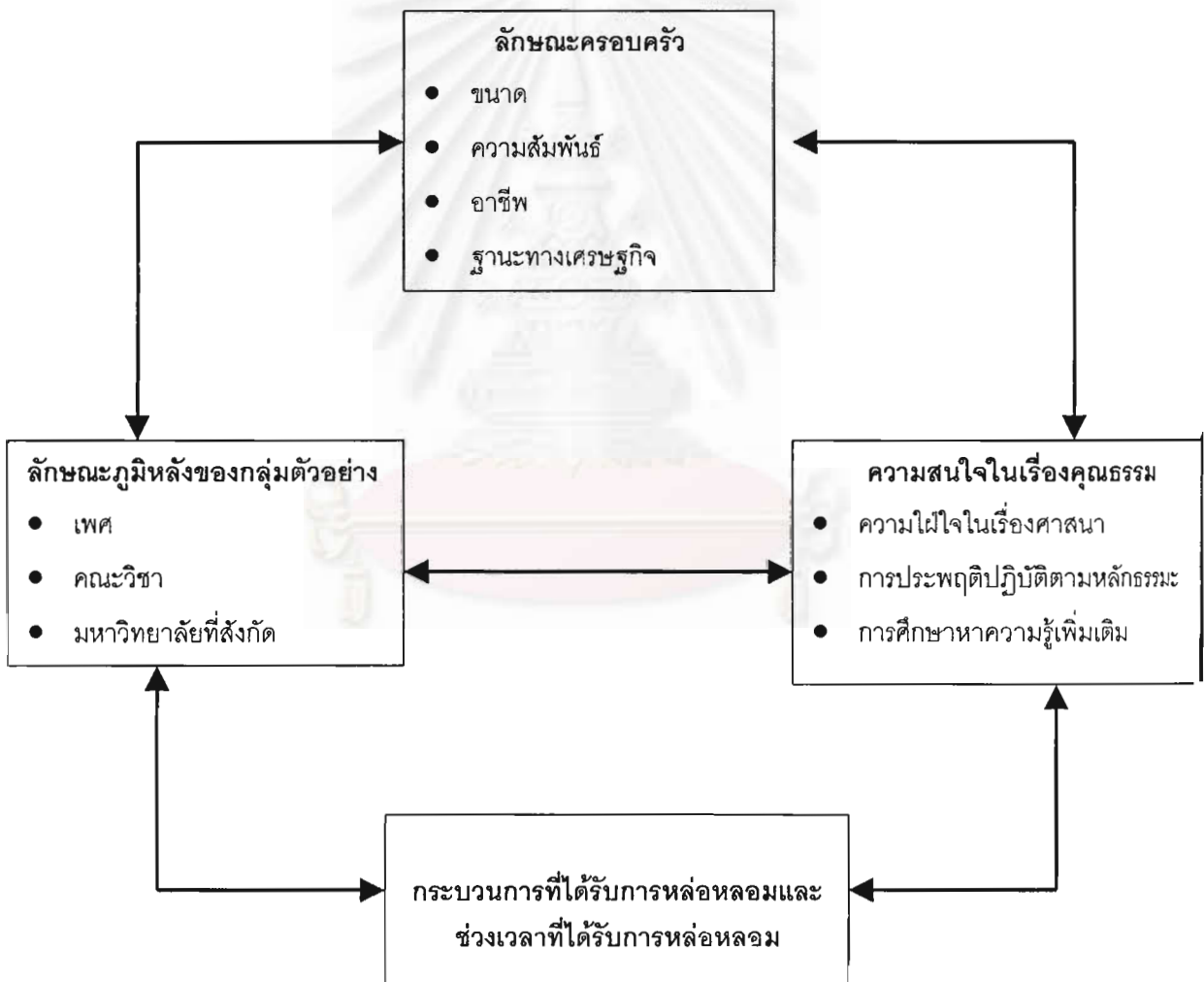
1. ลักษณะภูมิหลังของกลุ่มตัวอย่างที่เป็นกรณีศึกษาได้แก่ เพศ คณะวิชาและมหาวิทยาลัยที่สังกัด

2. ลักษณะครอบครัวได้แก่ขนาด ความสัมพันธ์ อาชีพและฐานะทางเศรษฐกิจ

3. ความสนใจในเรื่องคุณธรรมได้แก่ความใฝ่ใจในเรื่องศาสนา การประพฤติปฏิบัติตามหลักธรรมะได้แก่การทำบุญ ทำทาน และการศึกษาหาความรู้เพิ่มเติม

4. กระบวนการที่ได้รับการหล่อหลอมให้เกิดคุณธรรม และช่วงเวลาที่ปรับเปลี่ยนลักษณะความมีคุณธรรม

จะเห็นได้ว่าปัจจัยที่มีส่วนทำให้เกิดคุณธรรม 4 ประเด็นดังที่ได้กล่าวมาแล้วมีส่วนสำคัญและสัมพันธ์กันอย่างต่อเนื่องและผสมผสานกันดังโครงสร้างต่อไปนี้

ตารางที่ 5.1 ปัจจัยและกระบวนการหล่อหลอมคุณธรรมของกรณีศึกษา

	ขยัน หมั่น เพียร	อดทน	สามารถ พึ่งตน เอง	มีวินัย	ขันตะ	สัจจะ	รับผิดชอบ	กตัญญู	มีสติ รอบ คอบ	ตั้งใจ ดี	เมตตา ปรารถ นาดี	ไม่เห็น แก่ตัว	ปัจจัย	กระบวนการหล่อหลอม
<p>☛ คุณธรรมสูง มาก</p> <p>- นายนอง</p>		/	/	/	/	/	/	/			/	/	<ul style="list-style-type: none"> - สภาพครอบครัวเป็นครอบครัวเกษตรที่ขยัน ช่วยเหลือกัน - ลุงที่เป็นแบบอย่างในการทำงาน - ฐานะทางเศรษฐกิจ - ยึดเอาคนที่สำเร็จมาเป็นแบบอย่าง 	<ul style="list-style-type: none"> - ซึมซับแบบอย่างจากคนในครอบครัว (ลุง) - การที่ครอบครัวต้องดิ้นรนทำงานจึงเกิดความขยัน - การเลี้ยงดูครอบครัว
<p>☛ กลุ่มคุณ ธรรมสูง</p> <p>- นางสาวภรณ์</p>	/					/	/	/			/		<ul style="list-style-type: none"> - ฐานะทางครอบครัวดี . ครอบครัวใหญ่ มีพ่อแม่ที่เลี้ยงดูดี อบอุ่น - มีครูดี เพื่อนดี 	<ul style="list-style-type: none"> - การเลี้ยงดูของครอบครัวที่อบอุ่น - การได้อยู่ร.ร.ประจำได้รับการปลูกฝังเรื่องการมีระเบียบวินัย - การมีความสัมพันธ์อันดีในครอบครัว

	ขยัน หมั่น เพียร	อดทน	สามารถ พึ่งตน เอง	มีวินัย	ฉันทะ	สัจจะ	รับผิดชอบ	กตัญญู	มีสติ รอบ คอบ	ตั้งใจ ดี	เมตตา ปรารถ นาดี	ไม่เห็น แก่ตัว	ปัจจัย	กระบวนการหล่อหลอม
- นายศาล	/		/		/		/						<ul style="list-style-type: none"> - ครอบครัวใหญ่ มีปู่ย่า - ครอบครัวมีฐานะปานกลาง แต่ก็สามารถส่งเสียลูกเรียนได้ อย่างไม่บกพร่อง 	<ul style="list-style-type: none"> - การเลี้ยงดูของครอบครัวที่อบอุ่น - การขัดเกลาจากโรงเรียน การสอน ให้มีความรับผิดชอบ - การส่งเสริมจากโรงเรียน ให้ทำกิจกรรม
- นายพล		/	/				/	/					<ul style="list-style-type: none"> - มีอาจารย์ที่มีคุณธรรม - ครอบครัวเชื้อสายจีน เป็นครอบครัวใหญ่ฐานะดี 	<ul style="list-style-type: none"> - การเลี้ยงดูจากครอบครัวและเครือญาติ - การที่ครอบครัวมีฐานะจึงมีความพร้อมในการทำกิจกรรมเพื่อสังคม จึงทำให้ซึมซับคุณลักษณะการทำเพื่อส่วนรวม

	ขยัน หมั่น เพียร	อดทน	สามารถ พึ่งตน เอง	มีวินัย	จันทะ	สัจจะ	รับผิดชอบ	กตัญญู	มีสติ รอบ คอบ	ตั้งใจ ดี	เมตตา ปรารถ นาดี	ไม่เห็น แก่ตัว	ปัจจัย	กระบวนการหล่อหลอม
- นายณัฐ	/				/					/	/	/	<ul style="list-style-type: none"> - มีครอบครัวที่อบอุ่น - มีฐานะดี - ได้รับการศึกษาที่ดี - ประสบความสำเร็จทางด้านการศึกษา 	<ul style="list-style-type: none"> - การเลี้ยงดูของครอบครัวที่อบอุ่น - การอยู่ในสังคมที่ดี โดยเฉพาะโรงเรียน - การทำกิจกรรม - การยึดถือแบบอย่างจากบุคคลที่มีความสามารถและมีคุณธรรม
- นายทิตย์	/		/		/		/	/			/	/	<ul style="list-style-type: none"> - บิดามารดาทำธุรกิจไม่ค่อยมีเวลาให้ครอบครัว - บิดาเจ็บขั้วม ฆารดากดดันเข้มงวด ทำให้เบี่ยงเบนทางเพศ - ศาสนา 	<ul style="list-style-type: none"> - การเลี้ยงดูของครอบครัว - การถูกดูถูกจากบุคคลแวดล้อมทำให้หุนหัน - การคบเพื่อนที่หลากหลายทำให้เข้าใจคนอื่นมากขึ้น - กรได้เรียนวิชาศาสนา

	ขยัน หมั่น เพียร	อดทน	สามารถ พึ่งตน เอง	มีวินัย	ฉันทะ	สัจจะ	รับผิดชอบ	กตัญญู	มีสติ รอบ คอบ	ตั้งใจ ดี	เมตตา ปรารถ นาดี	ไม่เห็น แก่ตัว	ปัจจัย	กระบวนการหล่อหลอม
กลุ่มคุณ ธรรมก่อน ข้างสูง														
- นายชัย		/					/			/		/	<ul style="list-style-type: none"> - การมีครอบครัวที่อบอุ่น - มีพ่อเป็นแบบอย่างด้าน ความอดทน - มีย่าคอยอบรมเลี้ยงดู - การนับถือศาสนาอิสลาม 	<ul style="list-style-type: none"> - การซึมซับรับแบบอย่างมา จากพ่อ - การอบรมเลี้ยงดูของย่า - การประยุกต์ใช้หลัก ศาสนาในการดำเนินชีวิต
- นางสาวสุ		/		/	/	/	/					/	<ul style="list-style-type: none"> - ครอบครัวมีฐานะทาง เศรษฐกิจดี ทำให้มีความ พร้อมในกาทำงานเพื่อ ส่วนรวม - ความสนใจทำกิจกรรม 	<ul style="list-style-type: none"> - การอบรมเลี้ยงดูของครอบครัว การปลูกฝังคุณธรรม ของพ่อแม่ - การทำกิจกรรมใน มหาวิทยาลัย

	ขยัน หมั่น เพียร	อดทน	สามารถ พึ่งตน เอง	มีวินัย	ฉันทะ	สัจจะ	รับผิดชอบ	กตัญญู	มีสติ รอบ คอบ	ตั้งใจ ดี	เมตตา ปรารถ นาดี	ไม่เห็น แก่ตัว	ปัจจัย	กระบวนการหล่อหลอม
- นางสาวจรัส	/			/				/		/	/		<ul style="list-style-type: none"> - ครอบครัวมีฐานะดีจึงมีความพร้อมในการช่วยเหลือผู้อื่น - มีพ่อชอบทำงานช่วยเหลือสังคม 	<ul style="list-style-type: none"> - การอบรมเลี้ยงดูของครอบครัว - การมีพ่อเป็นแบบอย่าง
- นางสาวริน							/	/		/	/		<ul style="list-style-type: none"> - ลักษณะครอบครัวเป็นคนไทยเชื้อสายจีน เป็นครอบครัวขยาย มีพี่น้องมาก - การเป็นลูกคนเล็ก ที่ได้รับการเอาใจใส่ - มีอาจารย์ที่ดีคอยอบรมสั่งสอน 	<ul style="list-style-type: none"> - การอบรมเลี้ยงดูจากครอบครัวที่อบอุ่น - การพูดคุยแลกเปลี่ยนกับพี่ที่เรียนแพทย์เหมือนกัน จึงยึดเอาพี่เป็นแบบอย่าง - กระบวนการขัดเกลาสู่อาชีพแพทย์

	ขยัน หมั่น เพียร	อดทน	สามารถ พึ่งตน เอง	มีวินัย	ฉันทะ	สัจจะ	รับผิดชอบ	กตัญญู	มีสติ รอบ คอบ	ตั้งใจ ดี	เมตตา ปรารถ นาดี	ไม่เห็น แก่ตัว	ปัจจัย	กระบวนการหล่อหลอม
▶ กลุ่มปาน กลางค่อนข้างสูง														
- นางสาวดี			/		/	/					/	/	- มีบิดาเคร่งครัด เจ้า ระเบียบ ทำให้เครียดขาด ความมั่นใจและมีทัศนคติ ทางลบกับเพศชาย - สภาพแวดล้อมในขณะที่ เรียนในระดับอุดมศึกษา (ครูดี เพื่อนดี) - ความสนใจทำกิจกรรม	- การเลี้ยงดูจากพ่อที่เจ้า ระเบียบ - การอยู่โรงเรียนสตรี - การเสริมสร้างบุคลิกภาพ จากการอยู่ในสังคมที่ดี - การทำกิจกรรมระหว่าง เรียน
- นายยศ			/				/				/		- มีครอบครัวที่อบอุ่น มีแม่ เป็นแบบอย่างด้านความ อดทน ขยัน มองโลกในแง่ ดี - มีพ่อที่เสียขริม ใจดี	- การเลี้ยงดูจากครอบครัวที่ อบอุ่น - การรับรูปแบบบุคลิกภาพ ของบิดามารดา

	ขยัน หมั่น เพียร	อดทน	สามารถ พึ่งตน เอง	มีวินัย	ฉันทะ	สัจจะ	รับผิดชอบ	กตัญญู	มีสติ รอบ คอบ	ตั้งใจ ดี	เมตตา ปรารถ นาดี	ไม่เห็น แก่ตัว	ปัจจัย	กระบวนการหล่อหลอม
- นางสาวทิพย์			/					/			/		<ul style="list-style-type: none"> - การอยู่ในครอบครัวที่มีเพียงมารดาหาเลี้ยงครอบครัว - ฐานะทางเศรษฐกิจที่ไม่ค่อยดี 	<ul style="list-style-type: none"> - การอบรมเลี้ยงดูของมารดา และตา ยาย - การอบรมขัดเกลาในเรื่องคุณธรรมจากตาและยาย
- นางสาวภัทร์	/			/	/			/		/	/		<ul style="list-style-type: none"> - มีพ่อและคนรอบข้างเป็นแบบอย่างที่ดีในเรื่องความขยัน - ตัวนักศึกษาที่มีจิตสำนึกที่ดี - มีฐานะปานกลาง มีพ่อทำหน้าที่หาเลี้ยงครอบครัว จึงมีความมุ่งมั่นที่จะเรียนจบให้เร็วเพื่อลดภาระของครอบครัว 	<ul style="list-style-type: none"> - ได้รับการเลี้ยงดูจากครอบครัวที่อบอุ่น และได้รับแบบอย่างเรื่องคุณธรรมจากพ่อ

	ขยัน หมั่น เพียร	อดทน	สามารถ พึ่งตน เอง	มีวินัย	ฉันทะ	สัจจะ	รับผิด ชอบ	กตัญญู	มีสติ รอบ คอบ	ตั้งใจ ดี	เมตตา ปรารถ นาดี	ไม่เห็น แก่ตัว	ปัจจัย	กระบวนการหล่อหลอม
☛ กลุ่มปาน กลาง														
- นางสาวณี		/	/					/		/			<ul style="list-style-type: none"> - ฐานะทางครอบครัวไม่ดี ทำให้มีความขยันอดทน และรับผิดชอบ - การเลี้ยงดูของตายาย ทำให้มีความเห็นใจคนอื่น - อาชีพชาวสวนที่ต้องช่วยเหลือพึ่งพาอาศัยกัน 	<ul style="list-style-type: none"> - การอบรมของตายาย ญาติพี่น้อง - การเป็นแบบอย่างในการ ประกอบอาชีพของพ่อแม่ - สภาพสังคมชนบทที่มีการช่วยเหลือพึ่งพา
- นายบัส	/									/		/	<ul style="list-style-type: none"> - การประสบความสำเร็จใน ด้านการเรียนของพี่ชาย - การคาดหวังของพ่อแม่ใน ด้านการเรียน 	<ul style="list-style-type: none"> - การเลี้ยงดูอย่างคาดหวัง และเปรียบเทียบกับพี่ชาย ที่ประสบความสำเร็จ ตลอดเวลา - แรงผลักดันภายในของตนเองที่ต้องการเรียกร้อง ความสนใจจากคนรอบข้าง

	ขยัน หมั่น เพียร	อดทน	สามารถ พึ่งตน เอง	มีวินัย	ฉันทะ	สัจจะ	รับผิด ชอบ	กตัญ ญ	มีสติ รอบ คอบ	ตั้งใจ ดี	เมตตา ปรารถ นาดี	ไม่เห็น แก่ตัว	ปัจจัย	กระบวนการหล่อหลอม
- นายยาท			/		/						/		<ul style="list-style-type: none"> - พ่อไม่มีความเป็นผู้นำและทำร้ายแม่ - ความรักจากแม่และกำลังใจจากครูสอนศิลปะ - หลักคำสอนของศาสนาคริสต์ - บทเรียนชีวิตจากคนรอบข้าง 	<ul style="list-style-type: none"> - การซึมซับการเลี้ยงดูและแบบอย่างจากแม่ - การขัดเกลาโดยยึดหลักศาสนา จากการไปโบสถ์สม่ำเสมอ - การศึกษาคำสอนในคัมภีร์ทางศาสนา
- นางสาวบุษ								/		/			<ul style="list-style-type: none"> - การเลี้ยงดูของพ่อ - กิจกรรมพัฒนานักศึกษาตามโครงการเพชรในตม 	<ul style="list-style-type: none"> - การเลี้ยงดูอย่างมีเหตุผลโดยใช้ทั้งการตักเตือนและลงโทษจากพ่อ - การฝึกฝนตนเองจากการทำกิจกรรมร่วมกับผู้อื่น

	ขยัน หมั่น เพียร	อดทน	สามารถ พึ่งตน เอง	มีวินัย	ฉันทะ	สัจจะ	รับผิดชอบ	กตัญ ญ์	มีสติ รอบ คอบ	ตั้งใจ ดี	เมตตา ปรารถ นาดี	ไม่เห็น แก่ตัว	ปัจจัย	กระบวนการหล่อหลอม
- นายธา			/				/				/		- การมีปัญหาครอบครัว พ่อแม่ ทะเลาะเบาะแว้งกัน	- การซึมซับแบบอย่างจากพี่ชาย ทั้งที่เที่ยวเตร่ และประพฤติตัวดี
- นางสาววา		/					/				/		- ครอบครัวฐานะดี เป็นครอบครัว ขยาย มีญาติพี่น้องมาก	- การอบรมเลี้ยงดูจากครอบครัว โดยตรง - การศึกษาหนังสือธรรมะ จากการแนะนำของพ่อ
- นางสาวนุจ					/	/				/		/	- แบบอย่างจากครู - การทำกิจกรรม	- การเลี้ยงดูอย่างใกล้ชิดแต่ เข้มงวดและคาดหวังของ ครอบครัว - การซึมซับแบบอย่างจาก ครู - การฝึกฝนทำกิจกรรมใน ช่วงที่เรียนระดับอุดม ศึกษา

	ขยัน หมั่น เพียร	อดทน	สามารถ พึ่งตน เอง	มีวินัย	ฉันทะ	สัจจะ	รับผิดชอบ	กตัญ ญ	มีสติ รอบ คอบ	ตั้งใจ ดี	เมตตา ปรารถ นาดี	ไม่เห็น แก่ตัว	ปัจจัย	กระบวนการหล่อหลอม
- นางสาวลักษณ์				/			/	/		/			- ครอบครัวอบอุ่น มีฐานะดี	- การเลี้ยงดูจากครอบครัวที่ อบอุ่นมีพ่อและแม่เป็น แบบอย่างที่ดี - การทำกิจกรรมทาง ศาสนาร่วมกันในครอบ ครัว
- นางสาวลิน					/					/			- การเลี้ยงดูจากพ่อ - การอยู่หอพักกับเพื่อน	- การเลี้ยงดูที่อบอุ่นจากพ่อ โดยยึดหลักเหตุผล
- นางสาวอัญญ			/				/			/			- ประสบการณ์ชีวิตภายใน ครอบครัว	- การเลี้ยงดูของแม่เลี้ยงที่ ไม่ยุติธรรมและไม่อบอุ่น - การพยายามทำตนเป็นคน ดีเพื่อให้พ่อสนใจ

	ขยัน หมั่น เพียร	อดทน	สามารถ พึ่งตน เอง	มีวินัย	ฉันทะ	สัจจะ	รับผิดชอบ	กตัญญู	มีสติ รอบ คอบ	ตั้งใจ ดี	เมตตา ปรารถ นาดี	ไม่เห็น แก่ตัว	ปัจจัย	กระบวนการหล่อหลอม
<ul style="list-style-type: none"> ▶ กลุ่มดำ - นางสาวยา 			/										<ul style="list-style-type: none"> - บิดาเสียชีวิตจึงต้องทำงานหาเลี้ยงมารดา - ความสัมพันธ์ในครอบครัวห่างเหิน 	<ul style="list-style-type: none"> - การคิดและตัดสินใจด้วยตนเองตั้งแต่เล็ก เนื่องจากครอบครัวไม่อบอุ่น - การต้องทำงานหาเลี้ยงครอบครัวแทนพ่อซึ่งเสียชีวิต
- นายเถียร	/											/	การไม่มีเวลาให้กันของคนในครอบครัว	<ul style="list-style-type: none"> - การเลี้ยงดูจากพี่เลี้ยง - การรับรูปแบบคุณธรรมจากแม่
- นางสาวจิน			/										<ul style="list-style-type: none"> - ครอบครัวแตกแยก - การให้ความสนใจกับกีฬา 	<ul style="list-style-type: none"> - การขัดเกลาจากมารดาซึ่งเป็นคนจิตใจดี

ผลการวิเคราะห์เนื้อหาจากกรณีตัวอย่างสรุปได้ดังตารางที่ 5.2 ซึ่งจะเห็นว่าปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อคุณธรรมของนิสิตนักศึกษาที่เห็นชัดเจน คือขนาดครอบครัว ในกรณีที่มีพี่น้องหลายคน ระดับของคุณธรรมค่อนข้างสูง และการมีเพื่อนดี จะช่วยส่งเสริมคุณธรรมให้ดีขึ้น สำหรับสถานภาพของครอบครัวยังสรุปได้ไม่ชัดเจน

สำหรับอิทธิพลจากกระบวนการนั้นพบว่าหลายตัวส่งผลต่อคุณธรรมของนิสิตนักศึกษา ได้แก่ การบำเพ็ญประโยชน์ต่อสังคม การได้รับการเอาใจใส่จากครู การได้รับความอบอุ่นจากครอบครัว การสนใจใฝ่ธรรมะ การไปวัด เข้าโบสถ์ การอบรมจากพ่อแม่ การทำกิจกรรมต่าง ๆ สำหรับฐานะทางเศรษฐกิจของครอบครัวนั้นยังสรุปได้ไม่ชัดเจน

ตารางที่ 5.2 ปัจจัยและกระบวนการที่มีอิทธิพลต่อการพัฒนาคุณธรรมแก่นิสิตนักศึกษา

	ประเภทตัวแปร	ตัวแปร	ผลการศึกษกรณีตัวอย่าง
1	ปัจจัย	ความสามารถด้านการเรียน(GPA)	
2	ปัจจัย	เพศ (ความเป็นเพศชาย/ไม่ใช่)	
3	ปัจจัย	จำนวนพี่น้อง (มาก/น้อย)	✓
4	ปัจจัย	ภูมิลำเนา (กทม./ไม่ใช่ กทม.)	
5	ปัจจัย	สาขาที่ศึกษา (วิทยาศาสตร์/ไม่ใช่)	
6	ปัจจัย	สถานภาพครอบครัว (พ่อแม่อยู่ด้วยกัน/ไม่ใช่)	✗
7	ปัจจัย	สังกัดของมหาวิทยาลัย (รัฐบาล/ไม่ใช่)	
8	ปัจจัย	ฐานะทางเศรษฐกิจของครอบครัว	?
9	ปัจจัย	สภาพแวดล้อมของชุมชน	
10	ปัจจัย	การอยู่ในโรงเรียนที่เน้นปรัชญาด้านคุณธรรม	
11	ปัจจัย	การมีเพื่อนดี	✓
12	กระบวนการ	การพยายามปรับปรุงตนเองเสมอ	
13	กระบวนการ	การบำเพ็ญประโยชน์	✓
14	กระบวนการ	การได้รับการเอาใจใส่จากครู	✓
15	กระบวนการ	ความอบอุ่นจากครอบครัว	✓
16	กระบวนการ	การสนใจฟังธรรมะ /ยึดมั่นในศาสนา	✓
17	กระบวนการ	การได้รับการอบรมความเป็นคนดีจากพ่อแม่	✓
18	กระบวนการ	การทำบุญทำทาน	
19	กระบวนการ	การเข้าวัด โบสถ์ (ศาสนา)	✓
20	กระบวนการ	การทำกิจกรรมในมหาวิทยาลัย	✓

บทที่ 6

ผลการสังเคราะห์ผลการวิจัยจากข้อมูลเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ

ผลการวิจัยในบทนี้แยกออกเป็น 2 ส่วนใหญ่ ส่วนที่ 1 เป็นการนำเสนอผลการวิจัยที่ได้จากการสำรวจและการศึกษากรณีตัวอย่าง แล้วเสนอเป็นข้อมูลประกอบการสัมมนาของกลุ่มผู้ทรงคุณวุฒิซึ่งมีประสบการณ์และสนใจเกี่ยวกับการพัฒนาคุณธรรมแก่นิสิตนักศึกษาจำนวน 16 ท่าน โดยการระดมความคิดในที่ประชุม เนื้อหาสาระในการประชุมมี 3 ประการ ได้แก่ (1) ระดับคุณธรรมของนักศึกษาที่ควรได้รับการพัฒนาเร่งด่วนที่สุด (2) ปัจจัยและกระบวนการที่เอื้อต่อการพัฒนาคุณธรรม และ (3) แนวทางการพัฒนาคุณธรรม (ปริมาณที่ควรใช้ ปริมาณที่ใช้อยู่ในปัจจุบัน และมาตรการในการทำให้เกิดแนวทางการพัฒนานิสิตนักศึกษาด้านคุณธรรม) ในการจัดประชุมครั้งนี้ผู้วิจัยได้เสนอผลการวิจัยจากการสำรวจด้วยแบบสอบถามและจากกรณีศึกษาให้ที่ประชุมทราบก่อนการอภิปราย

ส่วนที่ 2 เป็นการสังเคราะห์ผลการวิจัยที่ได้จากการศึกษาในบทที่ 4 และบทที่ 5 ประกอบกับส่วนที่ได้จากการประชุมของผู้ทรงคุณวุฒิ เพื่อตอบคำถามวิจัยในการวิจัยนี้

ส่วนที่ 1 ผลการวิจัยจากการประชุมกลุ่มผู้ทรงคุณวุฒิ

ตอนที่ 1.1 ระดับคุณธรรมของนิสิตนักศึกษาที่ควรได้รับการพัฒนาเร่งด่วนที่สุด

ในช่วงแรกของการประชุมมีการให้ผู้เข้าประชุมประเมินระดับของคุณธรรมของนิสิตนักศึกษาจากประสบการณ์ของผู้ทรงคุณวุฒิที่เห็นว่าควรได้รับการพัฒนาโดยเร่งด่วนที่สุด โดยใช้แบบวัดที่เป็นมาตรฐานค่า 5 ระดับ หลังจากนั้นมีการวิเคราะห์ค่าเฉลี่ยและสถิติพื้นฐานเป็นข้อมูลป้อนกลับให้ผู้ทรงคุณวุฒิเพื่อใช้ประกอบการอภิปราย

จากผลการวิเคราะห์ข้อมูลเมื่อจัดลำดับความสำคัญของค่าเฉลี่ยของคุณธรรมพบว่าคุณธรรมที่ผู้ทรงคุณวุฒิเห็นว่านิสิตนักศึกษาควรได้รับการพัฒนาที่สุด 3 อันดับแรก ได้แก่ การมีวินัย รองลงมาคือความรับผิดชอบ สำหรับอันดับสามมี 2 ตัว คือ สัจจะ และความสามารถในการพึ่งตนเอง (ดูตารางที่ 6.1)

คุณธรรม	อันดับ
1. การมีวินัย	1
2. ความรับผิดชอบ	2
3. สัจจะ (ตั้งใจจริงและจริงจังต่อการทำงาน)	3.5
4. ความสามารถในการพึ่งตนเอง	3.5

ตารางที่ 6.1 ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของระดับคุณธรรมที่นิสิตนักศึกษาควรได้รับการพัฒนาโดยเร่งด่วน

คุณธรรม	คะแนนอันดับ	อันดับความสำคัญ
คุณธรรมชุดปัจจัยแรงผลักดัน		
1. ความขยัน	3	9.5
2. ความอดทน	7	6.5
3. ความสามารถในการพึ่งตนเอง	11	3.5
4. การมีวินัย	24	1
คุณธรรมชุดปัจจัยหล่อเลี้ยง		
5. ฉันทะ (ความพอใจ ศรัทธาอยากทำสิ่งดี)	7	6.5
6. สัจจะ (ตั้งใจจริงและจริงจังต่อการทำงาน)	11	3.5
7. ความรับผิดชอบ	15	2
8. ความกตัญญู	0	11
คุณธรรมชุดปัจจัยเหนี่ยวรั้ง		
9. ความมีสติและรอบคอบ	9	5
10. ความตั้งใจดี (ใจเป็นกลาง เทียงตรงในการวินิจฉัย)	3	9.5
คุณธรรมชุดปัจจัยสนับสนุน		
11. ความมีเมตตา	0	11
12. ความไม่เห็นแก่ตัว	5	8

หลังจากนั้นที่ประชุมมีการอภิปรายเกี่ยวกับคุณธรรมที่นิสิตควรได้รับการพัฒนา ซึ่งปรากฏว่าประเด็นการอภิปรายส่วนใหญ่จะเกี่ยวข้องกับคุณธรรมด้านความมีวินัยและด้านความรับผิดชอบต่อของนิสิตนักศึกษา สอดคล้องกับข้อมูลเชิงประมาณที่ได้จากการให้ตอบลงในแบบประเมินมาตรฐานค่า นอกจากนี้ยังมีการอภิปรายถึงคุณธรรมอื่นนอกเหนือจากที่กำหนด 12 ตัวแรก ผลการอภิปรายสรุปได้ดังนี้

1. การมีวินัยและความรับผิดชอบต่อ

"...ดิฉันเลือกวินัยเป็นตัวแรกตามคุณธรรม 12 ตัวที่ให้มา เพราะดิฉันคิดว่าตัวนี้เป็นตัวที่กำกับคนให้มีกรอบที่จะทำอะไร มี self control คงไม่ใช่วินัยคือทำตามระเบียบเท่านั้น คือคงต้องมีระเบียบวินัยในตัวเอง รู้สึกว่าเป็นสิ่งที่นิสิตค่อนข้างขาดมากเลย คือมองจากนิสิตที่ขาดวินัยไม่ใช่ทำตามกฎอย่างเดียวแต่วินัยคลุมถึงศีลธรรม วัฒนธรรม การที่มีศีล 5 ก็ครบหมด ความเดือดร้อนก็หมดไปแล้ว ความมีสติ รอบคอบ ไม่ประมาท ก็จะตามมาเอง.."

“...เลือกจากประสบการณ์ของการสอนนิสิตปี 3 – 4 ในระดับปริญญาตรี แต่ยังไม่พูดถึงเรื่อง process ว่าจะจัดการอย่างไร มองว่าเรื่องของวินัย แต่วินัยที่ปรากฏอยู่ 12 ตัวเลือก มันเขียนว่ามีวินัยทำให้ขอบเขตของการเข้าใจบาง ครั้งนั้นเป็นกฎเกณฑ์ของมหาวิทยาลัยหรือกฎเกณฑ์ของห้อง...”

“...สิ่งที่ตนเองจะเลือก 2 ตัว คือเรื่องของวินัยกับความรับผิดชอบ 2 เรื่องนี้มันต้องควบคู่กันไป ถ้าสมมติเราสามารถจะสร้างให้เด็กพัฒนา ให้เด็กมีวินัยตรงนี้ เหนือค่านี้นั้นมันสั้น ถ้าเราตีความวินัย คือความเป็นวินัยในตัวเอง ซึ่งวินัยในตนเองเป็นพื้นฐานสำคัญทั้งหมด ของความที่จะร่วมกันกับคนอื่นด้วย ถ้าสมมติเรามองตรงนั้น เพราะการที่จะอยู่ร่วมกับคนอื่นได้นั้น มันต้องมีวินัยเพราะตรงนี้ถ้าคนมีวินัยมันอาจจะโยงมาถึงเรื่องสำคัญที่จะมีความรับผิดชอบ และตรงนี้ความรับผิดชอบถ้าตีความมันคงไม่รับผิดชอบต่อส่วนตรงเท่านั้น แต่ความรับผิดชอบต่อตรงนี้ก็สำคัญ แต่สิ่งอันหนึ่งที่ต้องวางต่อไปขยายต่อไปคือ จะทำยังไงให้เป็นคนที่มีความรับผิดชอบต่อสังคม...”

2. สัจจะ

“...เลือกสัจจะ ก็เพราะสัจจะแสวงหาได้ตลอดชีวิต ทั้งในและนอกห้องเรียน นอกจากนี้ยังแสวงร่วมกันระหว่างผู้เรียนและผู้สอนด้วย...”

3. สติ

“...สิ่งที่สำคัญที่สุดสำหรับนิสิต นักศึกษาในปัจจุบันนี้ อาจจะไม่ใช่ว่าเฉพาะสุขภาพ เราขาดมากที่สุดคือสติ อาจารย์อาจใช้ว่าสติและรอบคอบ ดิฉันอาจจะใช้คำว่า การใช้สติและปัญญาในการดำเนินชีวิต แก่ไม่ค่อยได้ใช้ปัญญาเท่าไร...”

4. ความอดทน

“...เรื่องเกี่ยวกับความอดทนและมองเห็นว่ามันเป็นแนวโน้ม ไม่เฉพาะเมืองไทยเท่านั้นในที่อื่นด้วย เพราะว่าความสะดวกสบายทางเทคโนโลยีเพิ่มขึ้น และสิ่งเหล่านี้มันทำให้คนมีความอดทนน้อยลงโดยธรรมชาติอยู่แล้ว... เราไม่ได้ฝึกความอดทนมาตั้งแต่เด็ก ๆ เราจะเห็นว่าเด็กที่มาเข้าเรียนที่พ่อแม่มีสตาจค์น้อยก็จะขาดตรงนี้ ฉะนั้นคิดว่ามันเป็นปัจจัยที่บางที่มันบังคับยาก ถ้าเราใจไม่แข็งพอ...”

5. ความไม่เห็นแก่ตัว เห็นแก่ประโยชน์ส่วนรวม

“เพิ่มเติมในคุณธรรมข้อที่ 12 เพราะคุณธรรมเดิมตามความหมายไม่ได้สื่อถึง เห็นแก่ประโยชน์ส่วนรวม และอีกอย่างหนึ่งก็คือ คนเราต้องมีทั้งเห็นแก่ประโยชน์ส่วนตนและส่วนรวม สิ่งสำคัญอันหนึ่งคือโลกปัจจุบัน มนุษย์

ต้องเห็นประโยชน์ส่วนรวม ส่วนตนบ้าง ส่วนรวมบ้าง คือคำว่าไม่เห็นแก่ตัวนี้ยังไม่ได้หมายความว่า เห็นประโยชน์ส่วนรวม มองว่าการที่จะเห็นประโยชน์ส่วนรวมก็คือกระบวนการที่จะพูดทีหลังว่า เราจะทำยังไง ให้เขาเห็นประโยชน์ส่วนรวม เรื่องของการคิดเรื่องของสติเข้ามาแล้ว”

สำหรับคุณธรรมอื่น ๆ ที่มีการอภิปรายกัน นอกเหนือจากคุณธรรมที่ผู้วิจัยกำหนดในกรอบความคิดของการวิจัย 12 ตัว ซึ่งที่ประชุมเห็นว่าเป็นคุณธรรมที่ทำให้เกิดความสำเร็จแก่ส่วนรวม มีดังต่อไปนี้

6. คุณธรรมร่วมสมัย

“...คุณธรรมร่วมสมัย มันจะต้องเกิด เพราะคนอย่างเรา คนอายุร่วม ๆ 60 เราจะเห็นและผ่านประสบการณ์คุณธรรมต่าง ๆ เหล่านั้นมาด้วยตัวเอง และเราก็รู้ว่ามันดีมีประโยชน์มีคุณค่า แต่เด็กในปัจจุบันเขาคงไม่รู้หรือทราบดีว่า ความอดทนมันคืออะไร แต่เขาอาจมีคุณธรรมในการปรับตัวเข้ากับสิ่งต่าง ๆ พวกนี้ผมไม่ได้ปฏิเสธคุณธรรมพื้นฐานที่ 12 ตัว แต่ผมอยากให้ข้อคิดว่ามันมีหลาย ๆ คำ และมีคุณธรรมใหม่ ๆ เกิดขึ้นสำหรับเด็กปัจจุบัน ที่เชื่อมโยงกับคุณธรรมที่เราเคยมีในอดีตได้ ตรงนี้ผมคิดว่าเป็นเรื่องสำคัญและมันจะทำให้วิถีชีวิตคุณธรรมตรงนั้นมันเป็นวัฒนธรรมและมันได้รับการปฏิบัติ แล้วมันจะซึมเข้าไปสู่วิถีชีวิตวิธีการคิด การดำเนินชีวิตของเด็กได้ด้วย...”

ตอนที่ 1.2 ปัจจัยและกระบวนการที่จะทำให้นิสิตมีคุณธรรม

ในช่วงนี้ผู้วิจัยเก็บข้อมูลโดยใช้กระบวนการกลุ่มสมมติ โดยให้ผู้ทรงคุณวุฒิทบทวนความคิดเจียบ ๆ ลงบนกระดาษ จากนั้นเสนอความคิดของตนเองครบทุกคน โดยไม่ให้เกิดการครอบงำความคิด

ที่ประชุมมีการอภิปรายลักษณะของคุณธรรมระดับบุคคลเพื่อมุ่งความสำเร็จส่วนรวม มีความคิดที่หลากหลาย โดยเฉพาะปัญหาด้านคุณธรรมที่เกิดขึ้นในขณะนี้

“ นิสิตขาด “รากเหง้าของวัฒนธรรม” หมายความว่าถึง ศิลธรรม หรือคุณธรรมเป็นสิ่งที่อยู่ในวัฒนธรรม หรือจัดได้ว่าเป็นแก่นของวัฒนธรรม ... พวกคุณธรรมศีลธรรมอะไรต่าง ๆ มันมาจากตัวแก่นของวัฒนธรรมของเรา ขณะนี้คือเด็กไม่มีตรงนี้รากเหง้าของวัฒนธรรม...”

“...คำว่าวินัยแปลว่าการมีวินัยในตนเองหรือ self-esteem มันหมายถึงการเป็นผู้มีความรับผิดชอบ ตรงต่อเวลา ซื่อสัตย์ มีสัจจะ การเป็นผู้มีระเบียบวินัยในการใช้เงิน คือความประหยัด ฉะนั้นจะรวมตัวนี้ลงไป ไม่ได้หมายรวมเฉพาะกฎเกณฑ์ของมหาวิทยาลัย มองว่าไม่เฉพาะนิสิตปี 4 คือคนไทยมี

คุณธรรมในประเด็นข้อนี้สิ่งที่ตามมาคือความรับผิดชอบ ถ้าเขารับผิดชอบ และตรงเวลา เขาต้องทำอะไรด้วยความขยันหมั่นเพียร อดทน ทุกประการ เพื่อจะสามารถส่งงานได้ทันตามเวลา ตรงเวลา ด้วยความรับผิดชอบต่อตามเกณฑ์ที่เรากำหนด คิดว่าถ้าเราสามารถพัฒนาคนไทยให้มีลักษณะนี้ ดิฉันคิดว่าตัวอื่นก็จะตามมา ในที่สุดก็จะสามารถพึ่งตนเองได้ คำว่าพึ่งตนเองคือพึ่งตนเองในการเรียนรู้ได้ ในเรื่องที่เขาจบไปแล้วเขาสามารถทำงานร่วมกับผู้อื่นได้...”

“เรากำลังพูดเรื่องอะไร ethics ก็อย่างหนึ่ง จริยธรรมก็อย่างหนึ่ง จริยธรรมระดับบุคคลก็อย่างหนึ่ง จริยธรรมส่วนรวมก็อีกเรื่องหนึ่ง สอนบทเรียน จริยธรรมศตวรรษที่ 20 กว่าปี เราพูดควบคู่กับสติปัญญา ไม่ใช่ว่าเพียงแต่สอนมันเป็นวิถีชีวิต เป็น socialization process เด็กเรียนรู้จากตัวแบบ แต่ต่างกันตามสังคม ถ้าจะพูดถึง ethics คือสิ่งที่เราอยากให้เด็กทำ เราเห็นว่าดี แต่คนอาจไม่เห็นด้วย ต้องเข้าใจว่า ethics ที่พูดนี้ ว่าเมื่อนิสิตมีครบถ้วนแล้ว”

“พัฒนาการทางจริยธรรมจะควบคู่ไปกับสติปัญญาของมนุษย์ เวลาเราพูดถึงพัฒนาการทางจริยธรรม เราพูดถึงสิ่งที่มันควบคู่กับสติปัญญาของมนุษย์ เด็กจะพัฒนาจริยธรรมขึ้นมาตามระดับกับความสามารถในการพัฒนาจากสติปัญญาของเขา...”

“คุณธรรม 8 ตัวแรก คือลักษณะนิสัย เป็นพื้นฐานของคุณธรรม...คุณธรรม 8 ตัวแรกมันคือลักษณะนิสัย study habit เพราะฉะนั้นถ้าเด็กมี study habit ดีเด็กมันก็ดีจบ 8 ตัวแรกลักษณะนิสัยเป็นพื้นฐานคุณธรรมแต่ไม่ใช่คุณธรรม ยังไม่ยกถึงคุณธรรม ที่เห็นชัดที่สุดคือที่หลุดไปจากตรงนี้คือเรื่องความซื่อสัตย์ ไม่มีเลย ...”

ประเด็นการอภิปรายของผู้ทรงคุณวุฒิเกี่ยวกับกระบวนการพัฒนาคุณธรรมที่น่าสนใจสรุปได้ดังต่อไปนี้

1. บทบาทของครูด้านการสอน

1.1 สอนเมื่อนิสิตมีการทำผิด หรือกล่าวได้ว่า สอนสอดแทรกตามกาลเทศะ

“...การสอดแทรก... ถ้าเมื่อเราสอดแทรกให้ในเรื่องการเรียนการสอน เราจะต้องทำตอนไหน เรามักจะพบว่าตามกาลเทศะ เราจะใช้กันบ่อย คือถ้าพบว่าเด็กทำผิดเราก็จะสอนใช้ใหม่คะ เธอไม่ควรทำอย่างนี้ อย่างนั้น ก็คือสอดแทรกคุณธรรมเข้าไป...”

1.2 สอนสอดแทรกในรายวิชา เช่น การทำสมาธิ การนั่งนิ่ง ๆ ท้ายชั่วโมง หรือพูดเรื่องเกี่ยวกับคุณธรรมโดยเฉพาะ เป็นต้น

“...ถ้าเมื่อไม่มีเรื่องอะไรที่จะต้องทำให้ต้องดำเนินเราก็อาจจะไม่สอดแทรกหรือเปล่า ก็กับการสอดแทรกโดยการตั้งใจที่จะพูดหัวข้อนั้น ในชั่วโมงนี้ เมื่อเราเข้าห้องเรียนขอพูดเรื่องนี้สัก 5 นาที ขอพูดเรื่องนี้สัก 10 นาที ในเวลาที่เรามองเห็นสภาพของสังคมแล้วเราขอพูดเรื่องนั้น...”

“...ดิฉันใช้เวลาทำยวิชาในทุกครั้งที่สอน ในเฉพาะวิชาธรรมวิทยานะคะ แต่ในวิชาอื่น ๆ นั้นจะเป็นคราว ๆ ไป ก็คือเรื่องของการให้นั่งนิ่ง ๆ ถ้าเมื่อในวิชาธรรมวิทยาเราบอกให้ทำสมาธิ แต่ถ้าเมื่อวิชาอื่น ๆ เราบอกให้นั่งนิ่ง ๆ ก็ได้แล้วไม่ต้องหลับตา แต่ว่าเหลือบตาดำลง เพื่อจะไม่ใช้สัมผัสทางตาให้ไปวอกแวกกับสิ่งอื่น แล้วขณะนั้นอยู่กับตนเอง...”

1.3 ผนวก methodology เข้าไปในการเรียนการสอน

“...แล้วนอกจากนั้นเราก็ยัง integrate ในเรื่องของ methodology ในเรื่องของการเรียนการสอน ซึ่งเป็นอีกวิธีการหนึ่งเข้าไป ..ดิฉันยังมองว่าในเรื่องของ work life คือชีวิตการทำงานในเรื่องของ teamworking ซึ่งในยุคปัจจุบันนี้ ทุกวิชาชีพเน้นในเรื่องเหล่านี้...”

1.4 การใส่เนื้อหาเข้าไปในหลักสูตรจะได้ผลน้อย ควรทำให้เกิดความตระหนัก

“...ผมค่อนข้างเห็นด้วยว่าเนื้อหาจุดสอดแทรกบางที่จังหวะนี้ค่อนข้างยาก คือมันค่อนข้างห่างไกลไม่เหมือนทางสังคมเท่าไร... ที่นี้อาจารย์ต้องมี ความตระหนักก่อน และนักศึกษานี้ละ.. การใส่หลักสูตรเข้าไปว่าเนื้อหาตรงนี้มี จริยธรรมอะไร ผมว่าได้ผลค่อนข้างน้อย แต่ทำยังไงที่จะให้เขาเกิดความตระหนัก ผมมองเห็นจุดหนึ่งคิดว่าเราควรรงค์แล้วเกิดความตระหนักแล้วได้ผล... เรื่องความปลูกฝังความตระหนักนี้เป็นเรื่องสำคัญ ดีกว่าเรื่องที่สอดแทรก ไม่อย่างนั้น คนที่เรียนสังคมศาสตร์ก็คงเป็นคนดีไปหมดแล้ว ฉะนั้นตรงนี้ เนื้อหานี้เป็นส่วนหนึ่งแต่ตรงกระบวนการนี้สำคัญ...”

1.5 ปรับการเรียนการสอนที่เน้นกระบวนการมากขึ้น

ผู้ที่เกี่ยวข้องทุกคนต้องเรียนรู้หลักการที่จะพัฒนาสร้างให้นิสิตเป็นผู้ที่มีคุณธรรม โดยเฉพาะครูผู้สอนต้องมีการฝึก จะต้องมีการเน้นในกระบวนการมากกว่าจะเน้น produce คำตอบ

“...ดิฉันคิดว่าคงไม่มีอะไรจะเริ่มต้นด้วยความสมบูรณ์ เราคงเริ่มต้นจาก สิ่งที่ไม่สมบูรณ์ไปสู่สิ่งสมบูรณ์ ประเด็นที่พูดไม่เฉพาะเริ่มที่นิสิตปี 4 อยากให้ มองเห็นว่าในกระบวนการเรียนการสอน การจัดให้เขามีคุณธรรมเราคงเปลี่ยน รูปแบบของการจัดการเรียนการสอน ดิฉันมองว่าไม่เพียงพอเฉพาะในโรงเรียน เท่านั้น เพราะว่าปัจจัยที่สำคัญของการเราจะพัฒนาตรงนี้เยอะมาก...”

“...เพราะในปัจจุบันระบบการศึกษามันจะเป็นทั้งในระบบ นอกกระบบ และการศึกษาตามอัธยาศัย เขาสามารถที่จะ step out, step in ได้ ฉะนั้นนั่น คือผู้เกี่ยวข้องทุกคนต้องเรียนรู้หลักการที่จะพัฒนาสร้างให้เขาเป็นผู้ที่มีคุณ ธรรม...”

“...ฉะนั้นสิ่งสำคัญที่เราต้องฝึกครูของเรา ให้เรียนรู้ว่าคำถามที่ถามไป กิจกรรมที่ทำไปนั้น เราสามารถได้คำตอบหลากหลายเป็นคำตอบที่ได้จาก กระบวนการคิด และในกระบวนการของความคิดนี้เขาสามารถจะคิดอะไรก็ได้ คือเน้น ในรูปของกระบวนการให้กับเขา มากกว่าจะเน้นตัวคำตอบ เพราะตัวนี้จะเป็น เครื่องมือสำคัญที่จะเรียนได้ตั้งแต่เด็ก จนกระทั่งเมื่อเขาออกไปทำงาน...”

1.6 จะต้องสร้างกระบวนการคิดถูกทาง (คิดเป็นประโยชน์เพื่อส่วนรวม) ให้กับนิสิต

“...ดิฉันจะมองคำ ๆ หนึ่งคือการคิดถูกทาง ถ้าเราจะสามารถทำให้เด็ก ของเราคิดถูกทาง คำว่าคิดถูกทางคือคิดเป็นประโยชน์เพื่อส่วนรวมไม่ทำลาย บุคคล ชุมชน สังคมได้ ในการจัดการเรียนการสอน ดิฉันมองว่านอกจากเขามี กระบวนการคิด ที่เขาคิดได้ มีวิจารณ์ญาณแก้ปัญหาได้ ถึงขั้นที่เขาทำวิจัยและ สร้างสิ่งใหม่ ๆ ได้ แต่ประเด็นสำคัญไม่ว่าจะเป็นกระบวนการอะไรต้องให้เขาคิด อย่างถูกทาง...”

1.7 ผู้สอนต้องรู้จักการ integrate การพัฒนาปัญญาอย่างหลากหลาย ให้เกิดสมดุล ภายในสมอง รวมทั้งให้มี IQ EQ MQ

“...ดิฉันมองว่าครูทั้งหลายทุกสาขาวิชาต้องรู้จักการ integrate คือการ พัฒนาปัญญาอย่างหลากหลาย ให้เกิดสมดุลทั้งสมองซีกซ้ายซีกขวา ให้มี IQ EQ MQ เหล่านี้ คือความยากที่เราจะพัฒนาเปลี่ยนพฤติกรรมของครูอย่างไรที่ จะทำให้เขาสามารถสอนอย่างนี้ได้โดยไม่เน้นการบอกให้เด็กไปจดจำ แล้วเอา มาสอบเหมือนที่เราเป็นอยู่ในขณะนี้..”

1.8 ควรให้มีการได้ฝึกปฏิบัติจริง

“...ในการเรียนการสอนนั้น...นอกจากจะตามสถานการณ์ที่จะปลูกฝัง หรือจะเป็นตัวอย่างให้ตระหนักแล้วก็ให้ปฏิบัติฝึกฝนในความคิดของความคิด ธรรม และแสดงออก...”

1.9 จัดการเรียนการสอนให้กลมกลืนระหว่างเนื้อหาวิชากับคุณธรรม จริยธรรม

“...ถ้าเราไม่มีรูปแบบเฉพาะไม่มีตัวที่เป็นวิชาเฉพาะเราอาจจะ...การจัดการเรียนการสอนให้กลมกลืนไปทุกวิชาของท่านอาจารย์ที่จะทำการพัฒนา โดยการเน้นเรื่องของกระบวนการแล้วตัวของคุณธรรมก็จะตามมา”

2. ให้เลียนแบบตัวแบบ

2.1 หาตัวแบบที่ดี

“...ผมคิดว่า เรื่องคุณธรรมเป็นเรื่องของคนนะ จะสอนตรงนี้ คือคนสร้างคน ถ้ามันไม่ได้สัมผัสกับคนที่ เป็นแบบอย่างก็ต้องอยู่ในภาวะที่สามารถกลม่อม กลืนได้...”

2.2 ควรจะได้มีการเรียนรู้จากตัวแบบหรือสภาพแวดล้อม ซึ่งเรียกว่า socialization process

“...มันไม่ใช่จะสอนในวิชามันเป็นวิถีชีวิตนะคะ มันจะเรียนรู้ได้จาก สภาพแวดล้อมที่เด็กเติบโตขึ้นมา หรือที่เราเรียกว่ากระบวนการสังคมประกิต หรือ socialization process ตรงนั้นเรียนรู้ได้จากตัวแบบ ซึ่งในแต่ละสังคมก็ไม่ เหมือนกันอีกนะคะ...”

“คุณธรรมพื้นฐานระดับมหาวิทยาลัย...อาจไม่ใช่ ระดับประถม/มัธยม OK ผมว่าคุณธรรมต้องสูงกว่าระดับพื้นฐาน ที่ผู้วิจัยพบดีแล้ว ต้องเป็นว่า เพิ่ม คุณธรรมวิชาชีพ ประสบการณ์ของผมที่ผ่านมา ผมว่า การพูดเรื่อง modeling ดี แต่ตอนนี้ modeling ที่จะเป็นต้นแบบที่ดีก็มีน้อย ถ้าทฤษฎีต้นแบบมีจริงจะสร้าง ต้นแบบจากไหน อย่างไร

“ครูต้องมีส่วนในการพัฒนา”

“ต้นแบบของเราคือ ในหลวง”

“จุฬาฯ มีโครงการพัฒนาบัณฑิต เด็กสร้างไม่ยาก อาจารย์สร้างยาก ถ้ามีอาจารย์ดี เด็กจะดีเอง”

2.3 ผู้สอนควรเป็นต้นแบบที่ดีให้กับนิสิต

“...ดิฉันเห็นด้วยอย่างยิ่งกับที่ท่านบอกว่าคุณธรรมสอนไม่ได้ คุณธรรมต้องสร้างวัฒนธรรมขึ้นมา ต้องสร้างวิถีชีวิตขึ้นมา วิถีชีวิตไม่ใช่นอกห้องเรียน ในห้องเรียนด้วย... เราต้องสร้างสิ่งแวดล้อม หรือวิถีชีวิต หรือวัฒนธรรมให้เด็กซึมซับ ดิฉันใช้คำว่าซึมซับและหล่อหลอม คุณธรรมสอนไม่ได้หรอก นอกจากสร้างอะไรให้ซึมซับ และสิ่งที่ดิฉันเห็นก็จะสะท้อนใจมากที่สุดเลยคือเด็กไม่ได้คิดเลยว่าครูจะสร้างสิ่งนั้นให้ แม้แต่สิ่งเดียว แม้แต่ตัวเดียว อันนั้นน่าจะปฏิวัติที่ตัวครูก่อน อย่าไปคิดถึงเด็กเลย งานวิจัยนี้มีผลคือสร้างคุณธรรมในตัวครูก่อน แม่ไปต้องไปก่อนไม่อย่างนั้นอย่าไปคิดหวังสร้างที่ตัวเด็กเลย”

“...การเป็นแบบอย่าง role model ก็เป็นส่วนสำคัญ และที่สำคัญอาจารย์ต้องสร้างเกณฑ์ที่ต้องลงร่วมกัน หรือมาตรฐานของการปฏิบัติตรงนี้ด้วย มิฉะนั้นจะก่อให้เกิดความลักลั่นระหว่างท่านหนึ่งปฏิบัติ ท่านหนึ่งไม่ปฏิบัติ แล้วตรงนี้คือ สภาพแวดล้อมที่เกิดขึ้น ที่เด็กเจออยู่ว่ามันมีความไม่สอดคล้องกัน ระหว่างในการปฏิบัติของอาจารย์”

“...และในฐานะเป็นครูผู้สอนเราก็ต้องหาสัจจะธรรมจากเด็กเหมือนกัน แล้วเราก็พบว่ายุคสมัยมันเปลี่ยน ดีของเราไม่ใช่ดีของเขา แล้วดีของเขา ถ้ากลับมาคิดใหม่เราก็พบว่าก็ดีของเราเหมือนกัน..”

อาจารย์ต้องมีวิสัยทัศน์ในการมองสังคม วิเคราะห์สังคม เข้าใจสังคม

“...ทราบใดที่อาจารย์ไม่รู้จักกับสภาพสังคมที่อยู่ ก็ไม่สามารถพัฒนาเด็กไปอยู่ในสังคมนั้น ๆ ได้ ฉะนั้นอาจารย์เอาสิ่งที่สำคัญคือ อาจารย์ต้องมีวิสัยทัศน์ ถ้าอาจารย์ไม่มีวิสัยทัศน์ในการมองสังคม วิเคราะห์สังคม เข้าใจสังคม ไม่สามารถสร้างเด็กตรงนี้ได้...”

2.4 ให้นิสิตเป็นต้นแบบกันเองในการประพฤติปฏิบัติ

“...ต้นแบบก็พูดกันมาหลายกลุ่มแล้ว แต่กลุ่มหนึ่งผมว่าคือตัวนักศึกษาเอง ต้นแบบที่สำคัญคือตัวกลุ่มนักศึกษาต้องสร้างขึ้นมา เพราะสิ่งต่าง ๆ ที่เกิดกับนักศึกษาเองถ้าเกิดจากความคิดของกลุ่มที่อยู่ในวัยเดียวกับเขา สิ่งที่เกิดความคิดจากเราบางที่มันต่างจากเขา พอเพื่อนเขาสร้างกลุ่มมาสักกลุ่ม ให้ยอมรับอารยธรรมดี ๆ แล้วขยายอย่างใดมิใน...”

3. การปรับหลักสูตร

3.1 ให้มีการรวมเข้าด้วยกันระหว่าง ethic กับหลักสูตรในแต่ละสาขาวิชาชีพ เพราะแต่ละวิชาชีพจะมี ethic โดยเฉพาะแตกต่างกัน

“...แต่ว่าในสาขาวิชาชีพนั้น มันมี ethic ของเขาโดยเฉพาะ แล้วก็จุดเน้นที่ชัดมันต้อง integrate ในด้านของ ethic ดิฉันมี assumption อันหนึ่งว่ามันต้องเป็นวิชาซึ่งต้องออกมาเฉพาะของวิชาชีพของเขานั้นเข้าไป คือนอกจาก in general ซึ่งอาจจะได้จากวิชาอื่น ๆ แล้วยังจะได้ในเรื่องของคุณธรรมจริยธรรม ดิฉันยังมองว่าจุดตัวนั้นเป็นจุดที่เราน่าจะส่งเสริมหรือสนับสนุนในเรื่องของการพัฒนาหลักสูตรการเรียนการสอนตามนี้”

“...ถ้าเป็นตัว ethic อย่างที่อาจารย์พูด มันอาจจะจำเป็นนะครับ เพราะว่าว่ามันค่อนข้างจะขึ้นมาอีกสักระดับหนึ่ง และก็ใส่คุณธรรมวิชาชีพลงไป...”

3.2 สร้างเป็นชุดของการเรียนการสอนพัฒนาคุณธรรม

“...เราอาจจะสร้างวิธีการเรียนการสอนอย่างที่เร survey มา ชุดการเรียนการสอนพัฒนาคุณธรรมหรือรูปแบบการจัดการเรียนการสอนเพื่อจะพัฒนา ก็ได้แต่ว่าอันนี้มันจะเป็น package ...”

3.3 จัดให้เป็นวิชาเฉพาะ โดยเน้นในส่วนของกิจกรรมที่ต้องให้กระบวนการคิด

“...เราอาจจะมีวิชาเฉพาะที่อยู่ในคณะต่าง ๆ แต่ในวิชาเฉพาะต้องเน้นเรื่องของกิจกรรมที่ต้องให้กระบวนการคิด ซึ่งไม่มีคำตอบชัดเจน ตรงนี้ต้องเน้นประเด็น ไม่ใช่ทางตำราแล้วมาอธิบาย 2 – 3 ชั่วโมง...”

3.4 ควรให้มีการออกค่ายบรรจุอยู่ในหลักสูตร เพราะทำให้นิสิตมีการวางแผนในการทำงาน และก่อให้เกิด introgession

“...ค่ายนี้ก่อนที่จะจบออกไปเป็น requirement ว่าจะต้องออกไปแต่ไม่จำเป็นต้องออกไปต่างจังหวัด มันมีหลายแห่งแม้แต่กรุงเทพฯมันก็มีที่เราจะไปอยู่ได้ เราบอกว่าต้องไปต่างจังหวัดทุกครั้งก็จำเป็น แต่อยากจะให้อันนี้เป็น requirement ...ทุกอย่างวางแผนด้วยการทำงาน ชอบมากอยากจะให้บรรจุอยู่ในหลักสูตร”

4. การทำกิจกรรม

4.1 มีกิจกรรมที่ให้นิสิตลงไปปฏิบัติหรือสัมผัสกับชุมชน สภาพแวดล้อมที่เป็นจริง

“...กระบวนการที่จะให้คุณธรรมศีลธรรมนี้ นะครับ ผมเคยคุยกับปราชญ์ชาวบ้านหลายท่าน เขาบอกว่าเรื่องคุณธรรมจริยธรรมมันจะเกิดขึ้นก็ต่อเมื่อเห็นมันออกนะครับ อันนี้เป็นปรัชญาของเขาเลย ถ้าคุณไม่ลงไปปฏิบัติ ไม่ลงไปใช้ชีวิตกับเขา ไม่ทำกับเขาคุณสอนคุณธรรมไม่รู้เรื่องนะครับ... ถ้าจะสอนก็คือลงไปปฏิบัติลงไปใช้ชีวิตจริง แล้วก็ไปศึกษานอกสถานที่ ไปให้เขาเรียนรู้แล้วไปอยู่ร่วมกับเขายังไง ๗...”

5. การจัดหาสื่อที่ช่วยพัฒนาคุณธรรม

5.1 ควรมีหนังสือดี ๆ ให้นิสิตได้อ่าน

ภายในหนังสือเล่มนั้นควรสอดแทรกไปด้วยคุณธรรม จริยธรรม ให้เหมาะสมกับระดับและวัยของนิสิต ทำให้ได้เรียนรู้ตนเอง และสิ่งแวดล้อม

“...สิ่งหนึ่งที่นิสิตของเราขาดมากผมคิดว่า คือมันไม่มีหนังสือดี ๆ ให้เขาอ่าน ผมว่ามันไม่มีหนังสือเรื่องดี ๆ ให้เขาอ่าน โดยเฉพาะผมยังรู้สึกเลยว่าคุณธรรมที่ร่วมสมัย... เรื่องคุณธรรมร่วมสมัย เป็นหนังสือที่เขาสนใจ และอยากอ่านและสอดแทรกเข้าไป แล้วให้เวลาเขาในเรื่องการอ่าน ในระดับวัยของเขาตรงจุดนี้น่าจะเป็นประเด็นที่เด็กเขาอ่านแล้วเขาต้องเรียนรู้ตนเอง รู้จักตัวของเขาเอง และรู้จักสิ่งแวดล้อม”

6. สร้างบรรยากาศหรือสภาพการณ์ตามลักษณะของคุณธรรมหรือจริยธรรมที่ต้องการให้นิสิตมี

“...เรื่องคุณธรรม เรื่องความสามารถตรงนี้ถ้าเราต้องการให้เขาเกิดอะไรต้องให้เขาอยู่ภายใต้บรรยากาศนั้น เช่น ต้องการให้เขามีวินัยต้องให้เขาอยู่สภาพการณ์ที่มีวินัย หรือเราต้องการให้เขารู้จักสังคมมันต้องอยู่ในสังคมต้องการให้เขาคิดก็ต้องอยู่ในบรรยากาศให้เขาคิด สภาพการณ์และสิ่งแวดล้อมที่เป็นตัวจริยธรรม คุณธรรมนั้นจึงเป็นสิ่งที่จำเป็น...”

“...จะอย่างไรจึงจะมีกระบวนการ แล้วให้เขาเกิด insight ขึ้นมา เกิดแรงจูงใจ คือเด็กบางคนมันไปอยู่ในสถานการณ์นั้นมันยังไม่รู้อะไร แต่ว่าจะทำอย่างไรให้มันมีกระบวนการช่วยกระตุ้น ผลักดัน ผลักดันให้เขาค่อย ๆ เกิดและเติบโตขึ้นมาในจิตใจเขาให้ได้ เพราะถ้ามันไม่สามารถเกิด เติบโตและฝังรากลึกลงไปในตัวเขาได้นะ ใ่อะเหตุการณ์ที่เขาได้อยู่มันจะสูญหาย...”

“...เราจะมีกระบวนการวิธีการอะไรให้เขาเห็นชัดว่า เมื่อเขาได้เรียนรู้ สัมผัส จนกระทั่งเขา insight ขึ้นมาแล้วเขาจะเอาตัวนี้ไปปฏิบัติ เพราะมันต้องมีการติดตามการตรวจสอบอะไรบางอย่างเพื่อให้เห็นว่านำไปสู่การปฏิบัติได้จริง เพื่อให้เห็นว่าคุณธรรมจริยธรรม ถ้านำไปสู่การปฏิบัติก็จะนำไปสู่ระดับเดียว...”

7. เลือกสถานที่ในการฝึกงานให้กับนิสิต

โดยเน้นสถานที่ที่สามารถจะทำให้ นิสิตเรียนรู้ถึงคุณธรรม จริยธรรม โดยที่ไม่รู้ตัว

“...การสอนแบบนี้ต้องสอนแบบไม่ค่อยรู้ตัว คือถ้ารู้ตัวแล้วต่อต้าน จะเรียนเรื่องจริยธรรมอะไรแล้วต่อต้านทันที คือต้องค่อย ๆ อ้อม..”

“...เรื่องการฝึกงานของนิสิตซึ่งเป็นข้อบังคับของนิสิต มันน่าจะเป็น อุบายไม่ใช่ว่าคุณจบพาณิชยศาสตร์ในบริษัทพวกนี้แล้วคุณก็ไปฝึกงานแต่กับ บริษัทที่มัน make money เอาแต่กำไร เอาแต่กำไร... ในมหาวิทยาลัยใน พรรคนะของผมนั้นต้องมีการเชื่อมต่อกับบริษัทห้างร้าน หรือสิ่งอะไรต่าง ๆ ที่เรา มีกลอุบายให้เขาเรียนรู้จากวิชาชีพของเขาแล้ว เขาจะได้บางสิ่งบางอย่างที่เป็น คุณธรรมจริยธรรมไปในตัวโดยที่ไม่รู้...”

8. ให้เด็กใกล้ชิดศาสนา

“.... สถาบันสงฆ์ต้องลงมาช่วยทำอะไร นิสิตได้สัมผัสกับพระดี ๆ ไม่ใช่ผ่านจากหนังสือ ผมเชิญวัดบวร พระมาสอนสอนที่ 1 ศีลธรรม ท่านแจกส้ม พอหอมที่ 2 1 อีก ท่านบอกว่า...เอาให้คนอื่นมั่ง ลึกซึ้งมาก”

ตอนที่ 1.3 แนวทางการพัฒนาคุณธรรมแก่นิสิตนักศึกษา

ผู้วิจัยเสนอแนวทางการพัฒนาคุณธรรมแก่นิสิตนักศึกษา 10 แนวทางซึ่งเป็นผลจากการ สัมภาษณ์กลุ่มอาจารย์ด้วยแบบสอบถาม เพื่อให้ที่ประชุมพิจารณาและอภิปราย แนวทางที่เสนอมี ดังต่อไปนี้

1. สอดแทรกคุณธรรมในการสอน
2. การจัดกิจกรรมความร่วมมือทางวิชาการ
3. การจัดชุดการเรียนการสอนด้วยตนเอง
4. การกำหนดเป็นวิชาบังคับในหลักสูตรให้นิสิตนักศึกษาเรียน
5. การให้คะแนนจิตพิสัยในวิชาที่สอน
6. การออกกฎระเบียบลงโทษผู้ขาดคุณธรรม
7. การส่งเสริมยกย่องคนดี ให้รางวัล

8. การจัดอบรมค่ายเพื่อพัฒนาคุณธรรม
9. การจัดสภาพแวดล้อม สื่อ เพื่อส่งเสริมคุณธรรมในมหาวิทยาลัย
10. การใช้ผู้ที่ใช้จิตวิทยากระตุ้นให้เกิดจิตสำนึกเพื่อพัฒนาตนเอง

จากการให้ผู้ทรงคุณวุฒิระบุวิธีการพัฒนาคุณธรรมด้วยรูปแบบต่าง ๆ. ในการพัฒนาคุณธรรมแต่ละชุด ได้ผลตารางที่ 6.2

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลในตารางที่ 6.2 แสดงให้เห็นว่าวิธีการพัฒนาที่เสนอเป็นแนวทางที่สามารถนำไปใช้ในการพัฒนาคุณธรรมของนิสิตนักศึกษาได้ทุกชุดของคุณธรรม สำหรับวิธีการที่สามารถพัฒนาคุณธรรมได้เหมาะสมมากที่สุดเป็นอันดับแรก คือ การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่เน้นคุณธรรมในวิชา (17 คะแนน) รองลงมาคือการจัดสภาพแวดล้อม สื่อ บรรยากาศในมหาวิทยาลัยที่ส่งเสริมการพัฒนาคุณธรรม (16 คะแนน) การสอดแทรกคุณธรรมขณะทำการสอน (15 คะแนน) สำหรับวิธีการที่ได้รับคะแนนน้อยได้แก่ การออกกฎระเบียบลงโทษซึ่งเป็นวิธีการที่ได้คะแนนน้อยที่สุด (6 คะแนน) รองลงมาคือ การกำหนดเป็นให้มีการเรียนวิชาที่เกี่ยวกับการพัฒนาคุณธรรมเป็นวิชาบังคับในหลักสูตร (7 คะแนน) การให้คะแนนจิตพิสัย (8 คะแนน) การจัดทำชุดการเรียนรู้ด้วยตนเอง (8 คะแนน)

ผู้ทรงคุณวุฒิแสดงความคิดเห็นถึงปริมาณที่ควรใช้วิธีการเหล่านี้ในการพัฒนาคุณธรรมแก่นิสิตนักศึกษาที่ค่อนข้างแตกต่างกัน โดยมีค่าตั้งแต่ 10%-100% อย่างไรก็ตาม สำหรับความคิดเห็นเกี่ยวกับปริมาณที่มีการใช้วิธีการเหล่านี้ในปัจจุบัน พบว่ายังค่อนข้างน้อยประมาณ 5%-20%

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ตารางที่ 6.2 วิธีการพัฒนาคุณธรรมแก่นิสิตนักศึกษา

วิธีการพัฒนาคุณธรรม	แรงผลักดัน ขยัน อดทน พึ่งตนเอง มี วินัย	หล่อเลี้ยง จิตใจ สัจจะ รับผิดชอบ กตัญญู	เหนียวรั้ง สติและ รอบคอบ ตั้งใจดี	สนับสนุน เมตตา ไม่เห็น แก่ตัว	รวม	ปริมาณที่ควร จะใช้วิธีการนี้ ในการพัฒนา คุณธรรม (%)	ปริมาณของ การใช้วิธีการ นี้ในปัจจุบัน (%)
1. การสอดแทรก คุณธรรม ในการ สอน	4	3	5	3	15	มีความแตกต่างของ ความคิด มากระหว่าง 10%-100%	ประมาณ 5%-20%
2. การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนเน้นคุณธรรมในวิชา	5	5	3	4	17		
3. การจัดทำชุดการเรียนรู้ด้วยตนเอง ฯลฯ	5	1	1	1	8		
4. การกำหนดวิชาบังคับในหลักสูตรให้นักศึกษาเรียน	2	2	1	2	7		
5. การให้คะแนนจิตพิสัยในวิชาที่สอน	2	4	-	2	8		
6. การออกกฎระเบียบ ลงโทษผู้ขาดคุณธรรม	3	1	2	-	6		
7. การส่งเสริมยกย่องคนดี ให้รางวัล	3	4	2	3	12		
8. การจัดอบรม, คำขวัญ เพื่อพัฒนาคุณธรรม	3	3	3	2	11		
9. การจัดสภาพแวดล้อม, สื่อ, ฯลฯ เพื่อส่งเสริมคุณธรรมในมหาวิทยาลัย	4	4	4	4	16		
10. ใช้กระบวนการทางจิตวิทยากระตุ้นให้เกิดจิตสำนึกเพื่อพัฒนาตนเอง	3	4	5	1	13		

ผู้ทรงคุณวุฒิได้มีการอภิปรายวิธีการต่าง ๆ ในการพัฒนาคุณธรรมแล้วเห็นว่าจริง ๆ แล้วทุกวิธีต่างเป็นวิธีการที่ดี ถ้าสามารถกระทำได้อาจทำได้ทุกวิธี ในตอนท้ายได้มีการสรุปถึงลักษณะของวิธีการเหล่านั้น โดยผู้ทรงคุณวุฒิท่านหนึ่งแสดงความคิดเห็นเชิงวิเคราะห์ว่าวิธีการดังกล่าวเป็นกระบวนการที่ถือว่ามี 3 ลักษณะ คือ กระบวนการหล่อหลอม กระบวนการหลอมเหลว กระบวนการหลอมละลาย ทั้งนี้วิธีการที่อยู่ภายใต้แต่ละกระบวนการเป็นดังนี้

การหล่อหลอม

“...คงจะต้องเฝ้าหล่อหลอมกระบวนการตามแนวทางที่ 1) สอดแทรกคุณธรรมในการสอน 2) ในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนในวิชา 3) การจัดชุดการเรียนการสอน 4) กำหนดวิชาบังคับ 5) การให้คะแนนจิตพิสัย 6) การออกกฎระเบียบ นี่คือการหล่อหลอม”

การหลอมเหลว

“.. แต่ว่าก่อนจะมาหลอมให้ได้เป็นอย่างดี แนวความคิดหรือตัวคนที่มีจิตวิญญาณที่เราสามารถดูแลได้ เราต้องหลอมเหลว รวมเข้าด้วยกัน หลอมเหลวนี้อาศัยข้อ 7) คือการส่งเสริมยกย่องคนดี และแนวทางที่ 10) การใช้จิตวิทยากระตุ้นให้เกิดจิตสำนึกเพื่อพัฒนาตนเอง ตรงนี้อยู่ ๆ มันจะหลอมเหลวได้ยังไง ต้องใช้กระบวนการหลอมละลาย”

การหลอมละลาย

“ กระบวนการหลอมละลายนี้.. หลอมละลายก็อยู่ในข้อ 8 คือ จัดอบรมค่ายเพื่อพัฒนาคุณธรรม และข้อ 9) การจัดสภาพแวดล้อมสื่อเพื่อส่งเสริมคุณธรรมในหมู่นิสิต มีสถานที่ที่มีจิตวิญญาณของห้องประชุม มีบรรยากาศความหลากหลายของคณะแพทย์ คณะครุศาสตร์ วิศวกรรม มั่นคงของคัมภีร์ เสรีแล้วหล่อหลอมตามเป้าของแต่มหาวิทยาลัย...”

กล่าวโดยสรุปต้องเริ่มที่การหลอมละลายพฤติกรรมนิสิตนักศึกษา โดยอาจใช้การจัดอบรม เข้าค่าย และการจัดสภาพแวดล้อมที่เน้นคุณธรรม จากนั้นใช้การหลอมเหลว คือ การยกย่องคนดี การพัฒนาจิตสำนึกด้วยวิธีการจิตวิทยา จากนั้นเป็นหน้าที่ของครูอาจารย์ที่ต้องหล่อหลอมให้เป็นไปตามเป้า คือแนวทางของการเรียนการสอน การสอดแทรกคุณธรรมในห้องเรียน หรือการออกกฎระเบียบต่าง ๆ เพื่อพัฒนานิสิตนักศึกษา ทั้งนี้ตัวครูอาจารย์เองต้องทำตัวดังนี้

“ ครูต้องส่งตัวเองให้...สอนตัวเองให้ทำ ให้วิจัย สร้างตัวเองให้มีเวลาหายใจเข้า สร้างจิตวิญญาณให้ดี และส่งให้กับสังคม

ส่วนที่ 2 ผลการสังเคราะห์ผลการวิจัย

ผลการวิจัยในส่วนนี้เป็นการสังเคราะห์ข้อค้นพบที่ได้จากการศึกษาในบทที่ 4 บทที่ 5 และผลการวิจัยที่เสนอในส่วนที่ 1 โดยนำผลการวิจัยในมาวิเคราะห์และสรุปผลเข้าด้วยกัน ประเด็นในการสังเคราะห์มี 3 ประการได้แก่ (1) ระดับคุณธรรมระดับบุคคลเพื่อมุ่งความสำเร็จ ส่วนรวมของนิสิตนักศึกษาที่ได้จากการวัดจากการรายงานตนเองของนักศึกษา จากกลุ่มอาจารย์ ในมหาวิทยาลัย และจากกลุ่มผู้ทรงคุณวุฒิ (2) ลักษณะของปัจจัยและกระบวนการที่เอื้อต่อการพัฒนาคุณธรรมแก่นิสิตนักศึกษา (3) แนวทางหรือวิธีการในการพัฒนาคุณธรรมแก่นิสิตนักศึกษาในบทบาทของสถาบันอุดมศึกษา

ตอนที่ 2.1 ระดับคุณธรรมของนิสิตนักศึกษา

ผลการวิจัยเกี่ยวกับระดับคุณธรรมของนิสิตนักศึกษาได้มีการศึกษาจากแหล่งข้อมูล 3 แหล่ง ได้แก่ ข้อมูลจากการรายงานตนเองของนิสิตนักศึกษา ข้อมูลจากอาจารย์มหาวิทยาลัย และข้อมูลจากกลุ่มผู้ทรงคุณวุฒิ เมื่อนำข้อค้นพบมาสังเคราะห์เข้าด้วยกันได้ผลดังตารางที่ 6.3

ตารางที่ 6.3 ระดับคุณธรรมของนิสิตนักศึกษาจำแนกตามแหล่งผู้ให้ข้อมูล

คุณธรรม	การรับรู้ของนักศึกษา	การรับรู้ของอาจารย์	อันดับของคุณธรรมที่ควรพัฒนา ก่อนตามการรับรู้ของผู้ทรงคุณวุฒิ
1. ปัจจัยแรงผลักดัน			
1.1 ความขยันหมั่นเพียร	ปานกลาง	ปานกลาง	9.5
1.2 ความอดทน	ปานกลาง	ปานกลางค่อนข้างต่ำ	6.5
1.3 ความสามารถพึ่งตนเอง	ปานกลางค่อนข้างสูง	ปานกลาง	3.5
1.4 การมีวินัย	ปานกลาง	ปานกลางค่อนข้างต่ำ	1
2. ปัจจัยหล่อเลี้ยง			
2.1 ฉันทะ	ปานกลางค่อนข้างสูง	ปานกลาง	6.5
2.2 สัจจะ	ปานกลางค่อนข้างสูง	ปานกลาง	3.5
2.3 ความรับผิดชอบ	ปานกลางค่อนข้างสูง	ปานกลาง	2
2.4 ความกตัญญู	ปานกลางค่อนข้างสูง	ปานกลาง	11
3. ปัจจัยเหนี่ยวรั้ง			
3.1 ความมีสติและรอบคอบ	ปานกลาง	ปานกลางค่อนข้างต่ำ	5
3.2 ความตั้งใจดี	ปานกลาง	ปานกลาง	9.5
4. ปัจจัยสนับสนุน			
4.1 ความเมตตา	ปานกลางค่อนข้างสูง	ปานกลาง	11
4.2 ความไม่เห็นแก่ตัว	ปานกลางค่อนข้างสูง	ปานกลาง	8

ผลการวิจัยในตารางที่ 6.3 แสดงให้เห็นว่าระดับคุณธรรมจากการรายงานตนเองของนิสิตนักศึกษาไม่ค่อยสอดคล้องกับความคิดเห็นของกลุ่มอาจารย์ นิสิตนักศึกษาคิดว่าตนเองมีคุณธรรมในระดับที่สูงกว่าที่กลุ่มอาจารย์คิด และเมื่อใช้ข้อมูลจากกลุ่มผู้ทรงคุณวุฒิประกอบก็พบว่าคุณธรรมที่ผู้ทรงคุณวุฒิเห็นว่านิสิตนักศึกษาควรได้รับการพัฒนาเร่งด่วนที่สุดคือ ด้านการมีวินัย ความรับผิดชอบ ความสามารถในการพึ่งตนเอง และสัจจะ (ความตั้งใจและจริงใจในการทำงาน) คุณธรรมทั้งสี่ประการนี้ กลุ่มอาจารย์เห็นว่านิสิตนักศึกษามีคุณธรรมในระดับปานกลาง โดยเฉพาะคุณธรรมด้านการมีวินัยซึ่งต้องพัฒนาโดยด่วนที่สุดนั้น นิสิตนักศึกษามีคุณธรรมระดับปานกลางค่อนข้างต่ำ ในขณะที่นิสิตนักศึกษาเองกลับมองว่าตนเองมีคุณธรรมเหล่านี้ในระดับปานกลางหรือปานกลางค่อนข้างสูง

ตอนที่ 2.2 ปัจจัยและกระบวนการที่เอื้อต่อการพัฒนาคุณธรรมแก่นิสิตนักศึกษา

ผลการสังเคราะห์การวิจัยในตอนนี้จะจำแนกเป็น 2 ประเด็น คือ การศึกษาอิทธิพลอันเนื่องมาจากอิทธิพลของบุคคลรอบข้างซึ่งถือเป็นปัจจัยที่ส่งผลกระทบต่อคุณธรรมของนิสิตนักศึกษา และการศึกษาอิทธิพลของกระบวนการหล่อหลอมคุณธรรมของนิสิตนักศึกษา ซึ่งได้รับจากบุคคลที่เกี่ยวข้องทั้งจากครอบครัว สถานศึกษา สภาพแวดล้อม

2.2.1 ปัจจัยจากบุคคลรอบข้าง

ความคิดของนิสิตนักศึกษาและอาจารย์เกี่ยวกับระดับอิทธิพลของบุคคลที่มีส่วนในการพัฒนาคุณธรรมแก่นิสิตนักศึกษาพบว่าจะไม่ค่อยแตกต่างกัน นั่นคือ พ่อแม่เป็นบุคคลที่มีอิทธิพลมากที่สุดในการปลูกฝังคุณธรรมทุกตัวแก่นิสิตนักศึกษา ในขณะที่กลุ่มครูอาจารย์เห็นว่าพ่อแม่มีอิทธิพลมากกว่าครูอาจารย์ในการพัฒนาคุณธรรมทุกด้าน ยกเว้นคุณธรรมบางตัวที่ครูอาจารย์คิดว่าตนเองมีส่วนในการพัฒนานิสิตนักศึกษาพอ ๆ กับพ่อแม่ ได้แก่ สัจจะ ความรับผิดชอบ ความมีสติและรอบคอบ ความตั้งใจดี

2.2.2 อิทธิพลของปัจจัยและกระบวนการที่มีต่อคุณธรรมของนิสิตนักศึกษา

จากผลการวิจัยในบทที่ 4 พบว่านิสิตนักศึกษาที่มีระดับคุณธรรมสูงส่วนใหญ่มีแนวโน้มที่จะเป็นผู้พยายามพัฒนาปรับปรุงตนเอง เป็นผู้ที่สนใจเรื่องคุณธรรม มีการบำเพ็ญประโยชน์ สนใจฟังธรรมะ ทำบุญทำทาน ไปวัดไปโบสถ์ นอกจากนี้ยังเป็นผู้ที่ได้รับการอบรมจากพ่อแม่ ครูอาจารย์ ครอบครัวมีความอบอุ่น และมีแนวโน้มว่าจะเป็นเพศชาย เกรดเฉลี่ยสูง มีพี่น้องมาก

อย่างไรก็ตาม เป็นที่น่าสังเกตว่านิสิตนักศึกษาที่มีระดับคุณธรรมต่ำมีแนวโน้มว่าส่วนใหญ่จะเป็นผู้ที่มิถุนามีลาเนาในกรุงเทพมหานคร การศึกษาอยู่ในสาขาวิชาวิทยาศาสตร์ พ่อแม่อยู่ด้วยกัน และมาอยู่ในมหาวิทยาลัยที่สังกัดรัฐบาล ในขณะที่ตัวแปรด้านรายได้ของครอบครัว การ

ได้เรียนในโรงเรียนที่เน้นการพัฒนาคุณธรรม และการอยู่ในสภาพแวดล้อมของชุมชนที่ดี ไม่ใช่ตัว
ทำนายระดับคุณธรรมของนิสิตนักศึกษาที่ดี

สำหรับผลการวิจัยจากการศึกษากรณีตัวอย่างพบว่าตัวแปรที่มีอิทธิพลต่อคุณธรรมของ
นิสิตนักศึกษา มีความคล้ายคลึงกับที่พบจากการวิเคราะห์ด้วยข้อมูลเชิงปริมาณ ดังปรากฏใน
ตารางที่ 6.4 จะเห็นว่าตัวแปรส่วนใหญ่ที่มีอิทธิพลต่อคุณธรรมของนิสิตนักศึกษาเป็นตัวแปรที่
เกี่ยวข้องกับกระบวนการมากกว่าปัจจัย

ตารางที่ 6.4 ปัจจัยและกระบวนการที่มีอิทธิพลต่อการพัฒนาคุณธรรมแก่นิสิตนักศึกษา

	ประเภท ตัวแปร	ตัวแปร	ผลการ สำรวจ	ผลการศึกษา กรณีตัวอย่าง
1	ปัจจัย	ความสามารถด้านการเรียน(GPA)	✓	
2	ปัจจัย	เพศ (ความเป็นเพศชาย/ไม่ใช่)	✓	
3	ปัจจัย	จำนวนพี่น้อง (มาก/น้อย)	✓	✓
4	ปัจจัย	ภูมิลำเนา (กทม./ไม่ใช่ กทม.)	✗	
5	ปัจจัย	สาขาที่ศึกษา (วิทยาศาสตร์/ไม่ใช่)	✗	
6	ปัจจัย	สถานภาพครอบครัว (พ่อแม่อยู่ด้วยกัน/ไม่ใช่)	✗	✗
7	ปัจจัย	สังกัดของมหาวิทยาลัย (รัฐบาล/ไม่ใช่)	✗	
8	ปัจจัย	ฐานะทางเศรษฐกิจของครอบครัว	-	?
9	ปัจจัย	สภาพแวดล้อมของชุมชน	-	
10	ปัจจัย	การอยู่ในโรงเรียนที่เน้นปรัชญาด้านคุณธรรม	-	
11	ปัจจัย	การมีเพื่อนดี	✓	✓
12	กระบวนการ	การพยายามปรับปรุงตนเองเสมอ	✓	
13	กระบวนการ	การบำเพ็ญประโยชน์	✓	✓
14	กระบวนการ	การได้รับการเอาใจใส่จากครู	✓	✓
15	กระบวนการ	ความอบอุ่นจากครอบครัว	✓	✓
16	กระบวนการ	การสนใจฟังธรรมะ /ยึดมั่นในศาสนา	✓	✓
17	กระบวนการ	การได้รับการอบรมความเป็นคนดีจากพ่อแม่	✓	✓
18	กระบวนการ	การทำบุญทำทาน	✓	
19	กระบวนการ	การเข้าวัด โบสถ์ (ศาสนา)	✓	✓
20	กระบวนการ	การทำกิจกรรมในมหาวิทยาลัย		✓

ตอนที่ 2.3 แนวทางการพัฒนาคุณธรรม

ผลการวิจัยเกี่ยวกับแนวทางในการพัฒนาคุณธรรมของนิสิตนักศึกษาที่ได้จากการสำรวจด้วยแบบสอบถามและจากการประชุมกลุ่มผู้ทรงคุณวุฒิพบว่ามีความคล้ายคลึงกัน ดังปรากฏในตารางที่ 6.5 โดยวิธีการพัฒนาคุณธรรมที่มีความเหมาะสมอันดับแรก คือ การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่เน้นการพัฒนาคุณธรรม และการสอดแทรกคุณธรรมในขณะสอน อย่างไรก็ตาม ความคิดเห็นที่แตกต่างกันออกไป ได้แก่ การจัดสภาพแวดล้อมในมหาวิทยาลัยเพื่อเน้นการพัฒนาคุณธรรมแก่นิสิตนักศึกษา ในกลุ่มอาจารย์มหาวิทยาลัยเห็นว่ามีเหมาะสมเป็นอันดับ 7 ในขณะที่กลุ่มผู้ทรงคุณวุฒิเห็นว่ามีเหมาะสมเป็นอันดับสอง สำหรับแนวทางที่ใช้การลงโทษนิสิตนักศึกษาที่ทำผิดกฎระเบียบ ไม่มีวินัย หรือแสดงออกถึงพฤติกรรมที่ไม่มีคุณธรรมนั้น พบว่าทั้งกลุ่มอาจารย์และผู้ทรงคุณวุฒิต่างจัดอันดับอยู่ท้าย ๆ

ตารางที่ 6.5 แนวทางการพัฒนาคุณธรรมแก่นิสิตนักศึกษาตามความคิดของกลุ่มอาจารย์

แนวทางการพัฒนา	กลุ่มอาจารย์มหาวิทยาลัย (สำรวจ)	กลุ่มผู้ทรงคุณวุฒิ (สัมมนา)
1. การจัดกิจกรรมการเรียนการสอน	1	1
2. การสอดแทรกคุณธรรมในวิชาที่สอน	2	3
3. อาจารย์ชี้นำตัวแบบหรือแบบอย่างที่ดี	3	-
4. สร้างความตระหนักให้เกิดกับผู้เรียน	4	4
5. พ่อแม่ควรมีส่วนในการปลูกฝังตั้งแต่เด็ก	5	-
6. กำหนดเป็นรายวิชาบังคับในหลักสูตร	6	9
7. สร้างสิ่งแวดล้อมในมหาวิทยาลัยเพื่อการพัฒนาคุณธรรม	7	2
8. ส่งเสริมยกย่องคนดี	8	5
9. อาจารย์เอาใจใส่กวดขันนิสิตนักศึกษา	9	-
10. กำหนดกฎระเบียบบังคับให้ประพฤติตนตามคุณธรรม	10	10
11. ให้คะแนนจิตพิสัยที่ดีในวิชาที่เรียน	11	7.5
12. ทำชุดการเรียนด้วยตนเอง	-	7.5
13. จัดกิจกรรมเข้าค่าย ผูกอบรม	-	6

บทที่ 7

สรุปผลการวิจัย อภิปราย และข้อเสนอแนะ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ของการวิจัยเพื่อ (1) ศึกษาระดับคุณธรรมระดับบุคคลเพื่อมุ่งความสำเร็จของส่วนรวมของนิสิตนักศึกษามหาวิทยาลัย (2) ศึกษาปัจจัยและกระบวนการที่นำไปสู่การพัฒนาคุณธรรมระดับบุคคลเพื่อความสำเร็จของส่วนรวมของนิสิตนักศึกษา (3) วิเคราะห์ความสัมพันธ์เชิงสาเหตุระหว่างปัจจัยและกระบวนการกับระดับคุณธรรมระดับบุคคลเพื่อมุ่งความสำเร็จของส่วนรวม และ (4) ประเมินแนวทางการพัฒนา "รูปแบบการพัฒนาคุณธรรมระดับบุคคลเพื่อมุ่งความสำเร็จของส่วนรวม"

คุณธรรมระดับบุคคลเพื่อมุ่งความสำเร็จของส่วนรวมตามระบบพระราชดำริของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวจากการวิเคราะห์ของ ไกรยุทธ ธีรตยาสินันท์ ที่ใช้เป็นกรอบในการวิจัยครั้งนี้มี 4 ชุด โดยคุณธรรมชุดที่ 1 คุณธรรมที่เป็นปัจจัยแรงผลักดัน ได้แก่ (1.1) ความขยันหมั่นเพียร (1.2) ความอดทน (1.3) ความสามารถพึ่งตนเอง และ (1.4) การมีวินัย คุณธรรมชุดที่ 2 คุณธรรมที่เป็นปัจจัยหล่อเลี้ยง ได้แก่ (2.1) ฉันทะ (2.2) สัจจะ (2.3) ความรับผิดชอบ ความสำนึกในหน้าที่ และ (2.4) ความกตัญญู คุณธรรมชุดที่ 3 คุณธรรมที่เป็นปัจจัยเหนี่ยวรั้ง ได้แก่ (3.1) ความมีสติและรอบคอบ และ (3.2) ความตั้งใจดี และ คุณธรรมชุดที่ 4 คุณธรรมที่เป็นปัจจัยสนับสนุน ได้แก่ (4.1) ความเมตตา ความปรารถนาดีต่อกัน ความเชื่อเพื่อต่อกัน (4.2) ความไม่เห็นแก่ตัว ความไม่เอารัดเอาเปรียบผู้อื่น และความอะลุ่มอล่วยถ้อยที่ถ้อยอาศัยกัน

การวิจัยนี้ใช้วิธีการเก็บข้อมูลจากหลายวิธีการ (multi-methods) โดยข้อมูลวิจัยนี้จึงมีทั้งข้อมูลเชิงปริมาณ (quantitative data) และข้อมูลเชิงคุณภาพ (qualitative data) ซึ่งได้จากวิธีการสำรวจด้วยแบบสอบถาม การศึกษากรณีตัวอย่าง การจัดประชุมระดมความคิดโดยใช้เทคนิคกลุ่มสมมุติ (Nominal Group Technique)

การศึกษาด้วยวิธีเชิงสำรวจ ประกอบด้วยกลุ่มตัวอย่าง 2 กลุ่ม โดยกลุ่มที่ 1 เป็นกลุ่มนิสิตนักศึกษาที่กำลังศึกษาชั้นปีที่ 4 ในมหาวิทยาลัย/สถาบันอุดมศึกษาสังกัดทบวงมหาวิทยาลัยในเขตกรุงเทพมหานครทั้งสังกัดรัฐบาลและเอกชน และกระจายตามสาขาวิชาและทุกคณะ จำนวน 3,011 คน กลุ่มที่ 2 เป็น กลุ่มอาจารย์มหาวิทยาลัยสังกัดรัฐบาลและเอกชน สังกัดละ 8 แห่งเท่ากัน จำนวน 933 คน

สำหรับการศึกษาจากกรณีตัวอย่าง ได้ทำการศึกษากับนิสิตนักศึกษาจำนวน 27 คนซึ่งเต็มใจให้ข้อมูล เป็นนิสิตนักศึกษาที่มีคุณธรรมอยู่ในกลุ่มสูง 10 คน กลุ่มปานกลาง 14 คน และกลุ่มต่ำ 3 คน

การศึกษากับกลุ่มผู้ทรงคุณวุฒิใช้วิธีการประชุมสัมมนา ผู้เข้าประชุมประกอบด้วยกลุ่มอาจารย์ที่มีประสบการณ์ในการสอนและมีโอกาสพัฒนาคุณธรรมแก่นิสิตนักศึกษาจำนวน 16 คน และผู้วิจัย 2 คน รวมทั้งหมด 19 คน ผู้ทรงคุณวุฒิเป็นอาจารย์มหาวิทยาลัย ที่สอนในวิชาที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาคุณธรรมแก่นิสิตนักศึกษา หรือเป็นผู้บริหารหรือคณะกรรมการที่รับผิดชอบด้านการพัฒนากิจกรรมหรือการพัฒนานิสิตนักศึกษาในมหาวิทยาลัย และเป็นผู้ที่สนใจด้านคุณธรรมหรืออยู่ในสาขาวิชาที่เกี่ยวข้องกับศาสตร์ของการพัฒนาคุณธรรม

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเป็นแบบสอบถาม 2 ชุด ชุดที่หนึ่งสำหรับนิสิตนักศึกษาตอบประกอบด้วยแบบวัดคุณธรรมด้วยการให้รายงานตนเอง ภูมิหลังของผู้ตอบ และกระบวนการที่ได้รับการพัฒนาคุณธรรม ชุดที่สอง สำหรับอาจารย์มหาวิทยาลัยตอบ ประกอบด้วยความคิดเห็นเกี่ยวกับระดับคุณธรรมของนิสิตนักศึกษา การพัฒนาคุณธรรมแก่นิสิตนักศึกษา และภูมิหลังของผู้ตอบ การวิเคราะห์ข้อมูลใช้สถิติภาคบรรยาย ได้แก่ ความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และการวิเคราะห์เนื้อหาสำหรับคำถามปลายเปิด นอกจากนี้ยังใช้สถิติภาคสรุปอ้างอิง ได้แก่ การทดสอบค่าที (t-test) การวิเคราะห์ความแปรปรวน (Analysis of Variance) การวิเคราะห์ถดถอยพหุคูณ (Multiple Regression Analysis) และการวิเคราะห์ GLM แบบ Repeated Measure

สรุปผลการวิจัย

ตอนที่ 1 ระดับคุณธรรมของนิสิตนักศึกษา

1.1 นิสิตนักศึกษาร้อยละ 89 ส่วนใหญ่พอใจในคุณลักษณะที่เป็นอยู่ของตนเองระดับปานกลางขึ้นไปถึงระดับมาก มีเพียงร้อยละ 11 ที่ยังไม่พอใจในลักษณะของตนเอง

1.2 นิสิตนักศึกษาประมาณร้อยละ 52 คิดว่าตนเองมีคุณธรรมชุดปัจจัยหล่อเลี้ยง (ฉันทะ สัจจะ รับผิดชอบ กตัญญู) มากกว่าคุณธรรมชุดอื่น รองลงมาประมาณร้อยละ 27 คิดว่าตนเองมีคุณธรรมชุดปัจจัยสนับสนุน (เมตตา กรุณา ไม่เอาเปรียบใคร) ร้อยละ 11 มีคุณธรรมชุดปัจจัยแรงผลักดัน (ขยัน อดทน พึ่งตนเอง มีวินัย) และร้อยละ 10 มีคุณธรรมชุดปัจจัยเหนียวรั้ง (สติและตั้งจิตดี)

1.3 ระดับคุณธรรมของนิสิตนักศึกษาภายใต้แต่ละคุณธรรมแต่ละชุด ได้ผลดังนี้

1.3.1 คุณธรรมชุดปัจจัยแรงผลักดัน นิสิตนักศึกษาร้อยละ 45 คิดว่าตนเองมีคุณธรรมด้านความสามารถพึ่งตนเองมากกว่าคุณธรรมอื่น รองลงมาคือด้านความอดทน

1.3.2 คุณธรรมชุดปัจจัยหล่อเลี้ยง นิสิตนักศึกษาที่มีคุณธรรมในลักษณะกระจายในคุณธรรมย่อยทุกตัว แต่ร้อยละ 32 คิดว่าตนเองมีคุณธรรมด้านความรับผิดชอบต่อสำนึกในหน้าที่มากกว่าคุณธรรมด้านอื่น

1.3.3 **คุณธรรมซุดปัจจยเหนียวรั้ง** นิสิตนักศึกษาร้อยละ 68 คิดว่าตนเองมีคุณธรรมด้านความตั้งใจดี คือมีจิตใจเป็นกลางมากกว่าคุณธรรมด้านอื่น

1.3.4 **คุณธรรมซุดปัจจยสนับสนุน** นิสิตนักศึกษาร้อยละ 61 คิดว่าตนเองมีคุณธรรมด้านความไม่เห็นแก่ตัว ไม่เอาเปรียบใครมากกว่าคุณธรรมด้านอื่น

1.4 เมื่อให้เปรียบเทียบพฤติกรรมของตนเองกับคนทั่วไป นิสิตนักศึกษาประเมินตนเองว่ามีคุณธรรมสูงกว่าคนทั่วไปในทุกคุณธรรม ยกเว้นคุณธรรมด้านความขยันหมั่นเพียร ที่นิสิตนักศึกษาประเมินว่าคนทั่วไปมีคุณธรรมด้านนี้สูงกว่า

1.5 ระดับคุณธรรมจากการรายงานตนเองของนิสิตนักศึกษาไม่ค่อยสอดคล้องกับความคิดเห็นของกลุ่มอาจารย์ นิสิตนักศึกษาจะคิดว่าตนเองมีคุณธรรมในระดับที่สูงกว่ามุมมองของกลุ่มอาจารย์ และเมื่อใช้ข้อมูลจากกลุ่มผู้ทรงคุณวุฒิประกอบก็พบว่าคุณธรรมที่ผู้ทรงคุณวุฒิเห็นว่านิสิตนักศึกษาควรได้รับการพัฒนาเร่งด่วนที่สุดคือ ด้านการมีวินัย ความรับผิดชอบ ความสามารถในการพึ่งตนเอง และสัจจะ (ความตั้งใจและจริงใจต่อการทำงาน) คุณธรรมทั้งสี่ประการนี้ กลุ่มอาจารย์เห็นว่านิสิตนักศึกษามีคุณธรรมในระดับปานกลาง โดยเฉพาะคุณธรรมด้านการมีวินัยซึ่งต้องพัฒนาโดยด่วนที่สุดนั้น กลุ่มอาจารย์เห็นว่านิสิตนักศึกษามีคุณธรรมด้านนี้ในระดับปานกลางค่อนข้างต่ำ ในขณะที่นิสิตนักศึกษาเองกลับมองว่าตนเองมีคุณธรรมเหล่านี้ในระดับปานกลางค่อนข้างสูง

1.6 สำหรับคุณธรรมในแต่ละซุดปัจจยพบว่ามีความสัมพันธ์กับคุณธรรมรวมทุกซุด โดยมีขนาดของความสัมพันธ์อยู่ระหว่าง .76 - .83 นอกจากนี้ยังพบว่าคุณธรรมซุดปัจจยแรงผลักดันมีความสัมพันธ์มากที่สุดกับคุณธรรมซุดปัจจยหล่อเลี้ยง (.57) รองลงมาสัมพันธ์กับคุณธรรมซุดปัจจยเหนียวรั้ง (.46) และคุณธรรมซุดปัจจยสนับสนุน (.38) (ดูภาคผนวก)

ตอนที่ 2 ปัจจยและกระบวนการที่เอื้อต่อการพัฒนาคุณธรรม

2.1 ตัวแปรที่อธิบายระดับคุณธรรมของนิสิตนักศึกษา

2.1.1 เมื่อเปรียบเทียบคุณธรรมของเพศชายและหญิง พบว่าในคุณธรรม 12 ตัว นิสิตนักศึกษาชายและหญิงประเมินระดับคุณธรรมของตนเองต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 จำนวน 6 ตัว ได้แก่ คุณธรรมด้านความอดทน ความสามารถพึ่งตนเอง ความรับผิดชอบสำนึกในหน้าที่ ความกตัญญู ความมีสติรอบคอบ และความตั้งใจดี โดยนิสิตนักศึกษาเพศชายประเมินตนเองว่ามีคุณธรรมด้านความอดทน ความสามารถพึ่งตนเอง ความมีสติและรอบคอบและความตั้งใจดีสูงกว่าเพศหญิง ในขณะที่นิสิตนักศึกษาเพศหญิงประเมินตนเองว่ามีคุณธรรมด้านความรับผิดชอบและความกตัญญูสูงกว่าเพศชาย

2.1.2 นิสิตนักศึกษาที่มีบิดาและ/หรือมารดาเสียชีวิตมีค่าคุณธรรมชุดปัจจัยสนับสนุน (ความมีเมตตา ไม่เห็นแก่ตัว) สูงกว่าจากนักศึกษาที่มีบิดามารดาอยู่ด้วยกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 สำหรับคุณธรรมชุดอื่น ๆ นั้นให้ผลไม่แตกต่างกัน

2.1.3 เมื่อวิเคราะห์โดยภาพรวมตามชุดของคุณธรรมพบว่านิสิตนักศึกษาในกลุ่มสาขามนุษยศาสตร์จะประเมินระดับคุณธรรมของตนเองสูงกว่าในกลุ่มสาขาวิทยาศาสตร์การแพทย์ในคุณธรรมทุกชุด และเมื่อวิเคราะห์ย่อยเป็นรายคุณธรรม 12 ตัว พบว่าได้ผลในทำนองเดียวกันคือนิสิตนักศึกษากลุ่มมนุษยศาสตร์ประเมินตนเองว่ามีระดับคุณธรรมสูงกว่าสาขาวิทยาศาสตร์การแพทย์

2.2 ภูมิหลังด้านการอบรมเลี้ยงดูและการได้รับพัฒนาคุณธรรมจากบุคคลรอบข้าง

2.2.1 นิสิตนักศึกษาร้อยละ 36 ให้ข้อมูลว่ามารดามีอิทธิพลต่อการกำหนดแนวทางการดำเนินชีวิตของตนเอง และร้อยละ 24 ได้รับอิทธิพลจากบิดา นอกจากนี้ยังพบว่าประมาณร้อยละ 50 ยึดบิดาหรือมารดาเป็นแบบอย่างของการดำเนินชีวิต ประมาณร้อยละ 6 ยึดครูเป็นแบบอย่าง เป็นที่น่าสังเกตว่านิสิตนักศึกษาประมาณร้อยละ 30 ระบุว่าไม่มีบุคคลใดเลยที่เขาต้องการยึดเป็นแม่แบบ

2.2.2 สำหรับนิสิตนักศึกษาที่ระบุว่าไม่มีบุคคลเป็นแบบอย่างในการดำเนินชีวิตให้เหตุผลที่น่าสนใจ โดยประมาณร้อยละ 46 ให้เหตุผลในการยึดบุคคลต่าง ๆ เป็นแบบอย่างว่าเพราะความเป็นคนดีของบุคคลนั้น ในขณะที่ร้อยละ 24 ให้เหตุผลว่าเพราะบุคคลนั้นเป็นผู้ที่มีพระคุณเป็นที่รักและเคารพ และประมาณร้อยละ 21 ให้เหตุผลว่าเพราะบุคคลนั้นเป็นคนเก่งและประสบความสำเร็จ

2.2.3 ผลการวิจัยโดยสรุปรวมพบว่านิสิตนักศึกษาร้อยละ 70 ระบุว่าพ่อแม่ปู่ย่าตายายเป็นผู้ให้การอบรมสั่งสอนนิสัยและพฤติกรรมดี ๆ ที่เป็นอยู่ในปัจจุบันนี้ มีเพียงร้อยละ 4 ที่ตอบว่าได้รับการอบรมจากครูอาจารย์ สำหรับผู้ที่ได้รับอิทธิพลจากการชี้แนะของเพื่อนมีไม่ถึงร้อยละ 1 อย่างไรก็ตาม กลุ่มตัวอย่างประมาณร้อยละ 17 ตอบว่าการที่เป็นคนดีอยู่ทุกวันนี้เกิดจากการรู้จักคิดได้เอง ไม่มีใครสอน หากพิจารณาเป็นรายสาขาวิชาก็พบว่าข้อค้นพบไม่ต่างไปจากการวิเคราะห์ในลักษณะสรุปรวม

2.2.4 ผลการวิเคราะห์ระดับพฤติกรรมของกลุ่มบุคคลที่ใกล้ชิดนิตินิสิตนักศึกษา พบว่าพ่อแม่แสดงพฤติกรรมที่แสดงถึงความเป็นผู้มีคุณธรรมอยู่ระดับสูงในทุกชุดของคุณธรรม ในขณะที่นิสิตนักศึกษามองว่าพฤติกรรมของครูอาจารย์อยู่ในระดับปานกลางค่อนข้างน้อยไปทางมาก ชุดของคุณธรรมที่นิสิตนักศึกษาคิดว่าครูอาจารย์แสดงออกสูงกว่าคุณธรรมชุดอื่น คือ ชุดปัจจัยแรงผลักดันได้แก่ ความขยัน อดทน พึ่งตนเอง มีวินัย สำหรับระดับคุณธรรมของกลุ่มเพื่อนผู้นั้นพบว่าส่วนใหญ่มีค่าอยู่ในระดับปานกลาง และในแต่ละชุดของคุณธรรมมีระดับที่ใกล้เคียงกัน

2.2.5 นิสิตนักศึกษาร้อยละ 44 ให้ข้อมูลว่าพ่อแม่ผู้ปกครองให้การอบรมสั่งสอนบุตรหลานและประพฤติเป็นแบบอย่างที่ดี รองลงมา มีพฤติกรรมที่ไม่ค่อยได้อบรมสั่งสอนบุตรหลานแต่ประพฤติเป็นแบบอย่างที่ดี (ร้อยละ 36) ส่วนนิสิตนักศึกษาที่ระบุว่าพ่อแม่ผู้ปกครองไม่ค่อยอบรมสั่งสอนบุตรหลานและยังไม่ได้ประพฤติตนเป็นแบบอย่างที่ดีด้วยมีไม่ถึงร้อยละ 1

2.2.6 สำหรับพฤติกรรมของครูอาจารย์นั้น นิสิตนักศึกษาร้อยละ 70 ให้ข้อมูลว่าให้การอบรมสั่งสอนดีและประพฤติเป็นแบบอย่างที่ดีด้วย และร้อยละ 15 ตอบว่าครูไม่ค่อยได้อบรมสั่งสอนแต่ประพฤติเป็นแบบอย่างที่ดี และร้อยละ 13 ระบุว่าครูอาจารย์ให้การอบรมสั่งสอนดีแต่ไม่ได้ประพฤติตนตามที่สอน นอกจากนี้ยังพบว่ากลุ่มตัวอย่างร้อยละ 2 ตอบว่ามีครูอาจารย์ที่ไม่ได้อบรมสั่งสอนลูกศิษย์และยังประพฤติตนไม่เป็นแบบอย่างที่ดีด้วย

2.2.7 ในด้านพฤติกรรมของเพื่อนนั้น นิสิตศึกษามากกว่าครึ่ง (ร้อยละ 52) ให้ข้อมูลว่าพฤติกรรมของเพื่อนส่วนใหญ่จะให้คำแนะนำในสิ่งที่ดีและประพฤติเป็นแบบอย่างที่ดีด้วย และ ร้อยละ 24 มีเพื่อนที่ให้คำแนะนำในสิ่งที่ดีแม้ตัวเพื่อนเองจะไม่ได้ประพฤติตนตามที่ชี้แนะ

2.2.8 โดยสรุปรวมนิสิตนักศึกษาเห็นว่าพ่อแม่มีส่วนในการปลูกฝังคุณธรรมมากกว่ากลุ่มครูหรือเพื่อนฝูง และครูจะมีส่วนในการปลูกฝังคุณธรรมมากกว่าเพื่อนฝูง

2.2.9 จากการศึกษาวิธีการที่มีส่วนในการพัฒนาคุณธรรมของนิสิตนักศึกษาพบว่า มีค่าอยู่ระดับปานกลาง โดยนิสิตนักศึกษาคิดว่าตนเองมีเพื่อนที่คอยชักจูงในทางที่สูงกว่าข้อรายการอื่น (3.75) รองลงมาคือการทำกิจกรรมที่ดีคอยดูแลเอาใจใส่ดูแล (3.72) มีการนำตัวอย่างของพฤติกรรม ดีๆ มาใช้ในการพัฒนาปรับปรุงตนเอง (3.65) เป็นที่น่าสนใจว่านิสิตนักศึกษาเห็นด้วยกับข้อความที่ว่าพ่อแม่เน้นการพัฒนาความเป็นคนดีแก่บุตรมากกว่าความเป็นคนเก่ง

2.3 กระบวนการพัฒนาตนเอง

นิสิตนักศึกษาคิดว่าตนเองมีความสนใจในการพัฒนาคุณธรรมน้อยกว่าคนรอบข้าง ไม่ว่าจะเป็นการไปวัดไปโบสถ์เพื่อฟังเทศน์และฟังธรรม การอ่านหนังสือหรือการรับชมสื่อที่มีเนื้อหาด้านคุณธรรม แต่สำหรับด้านการอุทิศตนบำเพ็ญประโยชน์แก่สังคมนั้น นิสิตนักศึกษาคิดว่าตนเองปฏิบัติมากกว่าคนรอบข้าง

2.4 การพัฒนาจากอาจารย์มหาวิทยาลัย

2.4.1 โดยสรุปรวมอาจารย์ในมหาวิทยาลัยประมาณร้อยละ 47 ให้ข้อมูลว่าได้สอนวิชาที่เกี่ยวข้องกับคุณธรรม และเป็นที่น่าสังเกตว่าเมื่อพิจารณาแยกเป็นรายสาขาวิชา พบว่าในทุกสาขาวิชา มีอาจารย์มากกว่าครึ่ง (ร้อยละ 55-66) ที่มีการสอนวิชาที่เกี่ยวข้องกับคุณธรรม ยกเว้นในสาขาวิทยาศาสตร์เทคโนโลยีที่มีการสอนวิชาเหล่านี้น้อยกว่าสาขาวิชาอื่น (เพียงร้อยละ 22)

2.4.2 ไม่ว่าจะอาจารย์จะได้สอนวิชาที่เกี่ยวข้องกับคุณธรรมหรือไม่ก็ตาม พบว่าอาจารย์ส่วนใหญ่มากกว่าร้อยละ 90 ได้มีการสอนสอดแทรกคุณธรรมแก่นิสิตนักศึกษาในขณะสอน โดยใช้

เวลาในการสอนโดยเฉลี่ยไม่เกิน 20% ของจำนวนคาบเวลา นอกจากนี้ยังพบว่าไม่ว่าจะเป็นสังกัดใดก็จะให้ผลในการทำงานเดียวกัน แต่เป็นที่น่าสังเกตว่าอาจารย์ในสาขาวิทยาศาสตร์เทคโนโลยีจะให้เวลากับการสอดแทรกคุณธรรมน้อยกว่าสาขาวิชาอื่นเล็กน้อย

ตอนที่ 3 ผลการวิเคราะห์ความสัมพันธ์เชิงสาเหตุระหว่างปัจจัยและกระบวนการกับระดับคุณธรรมระดับบุคคลเพื่อมุ่งความสำเร็จของส่วนรวม

การศึกษาความสัมพันธ์เชิงสาเหตุระหว่างปัจจัยและกระบวนการที่ใช้ในการอธิบายระดับคุณธรรมระดับบุคคลเพื่อมุ่งความสำเร็จของส่วนรวมได้ใช้ตัวแปรตามกรอบความคิดของการวิจัย ซึ่งมีทั้งหมด 19 ตัว แบ่งออกเป็น 4 ชุด ชุดที่ 1 ตัวแปรเกี่ยวกับภูมิหลังของนิสิตนักศึกษา ประกอบด้วยตัวแปรย่อย 8 ตัว ได้แก่ ภูมิหลังทางครอบครัว คือ เพศ ภูมิลำเนา รายได้ของครอบครัว สถานภาพของครอบครัว จำนวนพี่น้อง และภูมิหลังทางการศึกษา คือ สาขาวิชาที่ได้ศึกษา เกรดเฉลี่ยสะสม (GPAX) ชุดที่ 2 ตัวแปรเกี่ยวกับลักษณะครอบครัว ประกอบด้วยตัวแปรย่อย 1 ตัว คือ ระดับความอบอุ่นในครอบครัว ชุดที่ 3 ตัวแปรเกี่ยวกับความสนใจเรื่องการพัฒนาคุณธรรม ในตนเอง ประกอบด้วยตัวแปรย่อย 4 ตัว ได้แก่ การทำบุญทำทาน การเข้าวัดไปโบสถ์เพื่อฟังเทศน์/ฟังธรรม การอ่านหรือฟังธรรมะจากสื่อต่าง ๆ การบำเพ็ญประโยชน์ต่อสังคม และ ชุดที่ 4 ตัวแปรเกี่ยวกับกระบวนการหล่อหลอม ประกอบด้วยตัวแปรย่อย 6 ตัว ได้แก่ การได้รับการปลูกฝังด้านคุณธรรมจากบิดามารดา (เน้นความเป็นคนดีมากกว่าคนเก่ง) การอบรมเอาใจใส่จากครูอาจารย์ การได้อยู่ในโรงเรียนที่มีปรัชญาเน้นการพัฒนาคุณธรรม การอยู่ในสภาพแวดล้อมของชุมชนที่ดี การมีเพื่อนดี และความตั้งใจที่จะพัฒนาปรับปรุงพฤติกรรมของตนเองให้เป็นคนดีอยู่เสมอ ผลการวิเคราะห์ถดถอยพหุคูณสรุปได้ดังนี้

3.1 ชุดของตัวแปรที่เกี่ยวกับภูมิหลังของนิสิตนักศึกษาสามารถทำนายระดับคุณธรรมของนิสิตนักศึกษาได้ร้อยละ 3.90 โดยมีสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์พหุคูณเท่ากับ .198 เมื่อเพิ่มตัวแปรชุดที่สองเกี่ยวกับลักษณะครอบครัวพบว่าค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์พหุคูณเท่ากับ .248 สามารถทำนายคุณธรรมได้ร้อยละ 6.20 เพิ่มขึ้นจากเดิมร้อยละ 2.3 เมื่อเพิ่มตัวแปรชุดที่สามเกี่ยวกับความสนใจด้านคุณธรรมพบว่าค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์พหุคูณเท่ากับ .368 สามารถทำนายคุณธรรมได้ร้อยละ 13.60 เพิ่มขึ้นจากเดิมร้อยละ 7.40 และเมื่อเพิ่มตัวแปรชุดที่สี่เกี่ยวกับกระบวนการหล่อหลอม พบว่าค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์พหุคูณเท่ากับ .426 สามารถทำนายคุณธรรมได้ร้อยละ 18.10 เพิ่มขึ้นจากเดิมร้อยละ 4.50 โดยสรุปตัวแปรทั้งหมด 19 ตัวสามารถทำนายระดับคุณธรรมของนิสิตได้ร้อยละ 18.10

3.2 ตัวแปรที่มีสัมประสิทธิ์ถดถอยเป็นบวก มี 12 ตัว ได้แก่ การพยายามปรับปรุงตนเอง อยู่เสมอ (.145) การบำเพ็ญประโยชน์ (.128) การได้รับการอบรมเอาใจใส่จากครู (.087) ความ

อบอุ่นของครอบครัว (.085) การเข้าวัด (.081) การได้รับการอบรมความเป็นคนดีจากพ่อแม่ (.078) การมีเพื่อนที่ดี (.066)) การทำบุญทำทาน (.064) การอ่านและฟังธรรมะ (.056) เพศ (.051) เกรดเฉลี่ยสะสม (.036) และ จำนวนพี่น้อง (.033)

3.2 ตัวแปรที่มีน้ำหนักถดถอยเป็นลบ มี 4 ตัว ได้แก่ ภูมิลำเนา (-.091) สาขาวิชาที่ศึกษา (-.085) สังกัดของมหาวิทยาลัย (-.039) และ สถานภาพของครอบครัว (-.034)

3.3 สำหรับตัวแปรด้านรายได้ของครอบครัว การได้เรียนในโรงเรียนที่เน้นการพัฒนาคุณธรรม และการอยู่ในสภาพแวดล้อมของชุมชนที่ดี ไม่ใช่ตัวทำนายระดับคุณธรรมของนิสิตนักศึกษาที่ดี

3.4 ผลการวิจัยสรุปได้ว่านิสิตนักศึกษาที่มีระดับคุณธรรมสูงส่วนใหญ่มีแนวโน้มที่จะเป็นผู้พยายามพัฒนาปรับปรุงตนเอง เป็นผู้ที่สนใจเรื่องคุณธรรม มีการบำเพ็ญประโยชน์ นอกจากนี้ยังเป็นผู้ที่ได้รับการอบรมจากพ่อแม่ ครูอาจารย์ ครอบครัวมีความอบอุ่น และมีแนวโน้มว่าจะเป็นเพศชาย เกรดเฉลี่ยสูง มีพี่น้องมาก ในขณะที่นิสิตนักศึกษาที่มีระดับคุณธรรมต่ำมีแนวโน้มว่าส่วนใหญ่จะเป็นผู้ที่มีภูมิลำเนาในกรุงเทพมหานคร การศึกษาอยู่ในสาขาวิชาวิทยาศาสตร์ การอยู่ในมหาวิทยาลัยที่สังกัดรัฐบาล และพ่อแม่อยู่ด้วยกัน

3.5 สำหรับผลการวิจัยจากการศึกษากรณีตัวอย่างพบว่าตัวแปรที่มีอิทธิพลต่อคุณธรรมของนิสิตนักศึกษา มีความคล้ายคลึงกับที่พบจากการวิเคราะห์ด้วยข้อมูลเชิงปริมาณโดยตัวแปรส่วนใหญ่ที่มีอิทธิพลต่อคุณธรรมของนิสิตนักศึกษาเป็นตัวแปรที่เกี่ยวกับกระบวนการมากกว่า ปัจจัย ตัวแปรที่ค่อนข้างให้ผลสอดคล้องกัน ได้แก่ จำนวนพี่น้อง การมีเพื่อนดี การบำเพ็ญประโยชน์ต่อสังคม การได้รับการเอาใจใส่จากครู การได้รับความอบอุ่นจากครอบครัว การสนใจใฝ่ธรรมะ การอบรมจากพ่อแม่ การไปวัดเข้าโบสถ์เพื่อฟังเทศน์/ฟังธรรมะ

ตอนที่ 4 แนวทางการพัฒนาคุณธรรม

จากแนวทางการพัฒนาคุณธรรมแก่นิสิตนักศึกษาตามความคิดของกลุ่มอาจารย์และผู้ทรงคุณวุฒิสามารถสรุปวิธีการที่น่าสนใจหลายวิธี ได้แก่ (1) การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่เน้นการพัฒนาคุณธรรม (2) การสอดแทรกคุณธรรมขณะสอน (3) การชี้แนะตัวแบบหรือแบบอย่างที่ดี (4) การใช้จิตวิทยาหรือวิธีการต่าง ๆ ที่จะกระตุ้นให้เกิดจิตสำนึกเพื่อพัฒนาตนเอง (5) การจัดสภาพแวดล้อม สื่อ เพื่อส่งเสริมคุณธรรมในมหาวิทยาลัย (6) การส่งเสริมยกย่องคนดี ให้รางวัล

แนวทางหลักจากผลการวิจัยสรุปได้ 3 แนวทางใหญ่ ดังต่อไปนี้

1. การจัดหรือปรับกิจกรรมการเรียนการสอนทั้งในและนอกห้องเรียนที่เน้นการพัฒนาคุณธรรม

2. การหาตัวแบบให้นิสิตนักศึกษายึดเป็นแบบอย่าง และตัวอาจารย์เองต้องเป็นแม่แบบหรือแบบอย่างที่ดี
3. การสร้างบรรยากาศในมหาวิทยาลัย ที่เน้นการส่งเสริมคุณธรรม

อภิปรายผลการวิจัย

1. ระดับคุณธรรมของนิสิตนักศึกษา

ผลการวิจัยครั้งนี้ค่อนข้างชี้ชัดว่านิสิตนักศึกษาในปัจจุบันยังมีคุณธรรมระดับบุคคลที่มุ่งความสำเร็จของส่วนรวมในระดับที่ยังไม่สูงนัก ไม่ว่าจะเป็นการวัดจากการรายงานตนเองของตัวนิสิตนักศึกษาเอง หรือจากกลุ่มอาจารย์ที่สัมผัสกับนิสิตนักศึกษา กลุ่มอาจารย์มีความเห็นว่ามีนิสิตนักศึกษาประมาณครึ่งเดียวเท่านั้นที่มีพฤติกรรมที่ทำให้ส่วนรวมได้ประโยชน์ แม้ว่าการวิจัยนี้ใช้การวัดคุณธรรมในลักษณะมาตราประมาณค่า ผลการวัดที่ได้เป็นระดับคุณธรรมเมื่อเปรียบเทียบกับกลุ่ม มิใช่คุณธรรมระดับสมบูรณ์ (absolute level of ethics) และมีข้อจำกัดในการศึกษา แต่ผลการวิจัยที่สอดคล้องกัน ทั้งจากกลุ่มอาจารย์และกลุ่มนิสิตนักศึกษาเป็นเครื่องยืนยันว่าระดับคุณธรรมยังอยู่ในระดับที่ไม่สูงนัก ข้อค้นพบข้างต้นนี้จึงเป็นเรื่องที่ผู้เกี่ยวข้องทุกฝ่ายต้องให้ความสำคัญ เนื่องจากนิสิตนักศึกษามหาวิทยาลัยเป็นกลุ่มบุคคลที่ถือเป็นชนชั้นปัญญาชนของประเทศ หากคนเหล่านี้ยังมีคุณธรรมและพฤติกรรมที่ยังไม่สามารถทำให้ส่วนรวมเกิดประโยชน์ได้เต็มที่ ก็เป็นเรื่องที่น่าเสียดายสำหรับการลงทุนงบประมาณเพื่อการผลิตบัณฑิตในระดับนี้ โดยเฉพาะในยุคที่ประเทศประสบภาวะวิกฤตเศรษฐกิจ และมีกระแสวิพากษ์วิจารณ์เกี่ยวกับการจัดสรรงบประมาณของรัฐที่ใช้ไปเพื่อผลิตกำลังคนระดับอุดมศึกษา ซึ่งต้องรับภาระค่าใช้จ่ายในการผลิตบัณฑิตระดับอุดมศึกษาต่อหัวในอัตราที่สูงมากเมื่อเปรียบเทียบกับอัตราส่วนของงบประมาณในการผลิตกำลังคนในระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน ประเด็นคุณภาพของบัณฑิตที่ผลิตออกไปจึงเป็นเรื่องที่ต้องให้ความสำคัญให้มากยิ่งขึ้น

เป็นที่น่าสังเกตว่าคุณธรรมที่นิสิตนักศึกษามีส่วนใหญ่มองคิดว่าเป็นจุดเด่นของตนเองล้วนเป็นคุณธรรมที่มีอยู่ภายในจิตใจ ตามกรอบความคิดในการวิจัยที่ยึดระบบพระราชดำริของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว คุณธรรมเหล่านี้จัดว่าเป็นปัจจัยหล่อเลี้ยงและปัจจัยสนับสนุนให้นิสิตนักศึกษาเป็นผู้มีคุณธรรม แต่ไม่ใช่ปัจจัยแรงผลักดันที่จะส่งเสริมให้นิสิตนักศึกษากระทำ/แสดงพฤติกรรมที่จะเป็นประโยชน์ต่อส่วนรวม ผลการวิจัยในรายละเอียดพบว่านิสิตนักศึกษาประมาณร้อยละ 52 มีจุดเด่นในคุณธรรมชุดปัจจัยหล่อเลี้ยง (ฉันทะ สัจจะ รับผิดชอบ กตัญญู) ประมาณร้อยละ 27 จะมีคิดว่าตนเองมีคุณธรรมชุดปัจจัยสนับสนุน (เมตตา กรุณา ไม่เอาเปรียบใคร) และร้อยละ 10 มีคุณธรรมชุดปัจจัยเหนียวรั้ง (สติและตั้งใจดี) กล่าวอีกนัยหนึ่งนิสิตนักศึกษาเกือบร้อยละ 90 มี คุณธรรมที่เกี่ยวข้องกับการเป็นผู้อยู่ในศีลธรรม คือเรื่องของความเมตตา กรุณา ความ

กตัญญู ความเป็นผู้มีจิตใจดีงาม ในขณะที่มีเพียงร้อยละ 11 เท่านั้นที่มีจุดเด่นในคุณธรรมชุดปัจจัยแรงผลักดัน (ขยัน อดทน พึ่งตนเอง มีวินัย) โดยแท้จริงแล้ว คุณธรรมทุกชุดมีความสำคัญไม่ได้แตกต่างกัน แต่เมื่อวิเคราะห์คุณธรรมทั้ง 4 ชุด จะพบว่าคุณธรรมชุดปัจจัยแรงผลักดัน เป็นชุดที่ต้องให้ความพยายามในการทำงาน ต้องทุ่มเท และเป็นคุณธรรมที่ค่อนข้างปฏิบัติได้ยาก เพราะต้องใช้ความเพียรพยายามอย่างมากในการทำงาน กล่าวอย่างง่าย ๆ สำหรับผู้ที่อยู่ในวัยเรียน ถือเป็นคุณธรรมที่นิสิตนักศึกษาทุกคนต้องมี เพราะเกี่ยวข้องกับลักษณะนิสัยของการเรียน แต่กลับพบว่านิสิตนักศึกษามีคุณธรรมด้านนี้ค่อนข้างต่ำกว่าด้านอื่น

โดยเหตุนี้หากบัณฑิตของไทยในอนาคตยังเป็นผู้ที่ไม่มีความมานะบากบั่น แม้จะเป็นผู้มีจิตใจงาม กตัญญูรู้คุณ แต่หากปราศจากลงมือปฏิบัติงานให้ประสบความสำเร็จ ปราศจากวินัยที่จะควบคุมตนเองให้อยู่ในระเบียบหรือกฎเกณฑ์ที่กำหนด หรือปราศจากความอดทนในการทำงาน พึ่งตนเองไม่ได้ แน่นนอนสังคมนั้นหรือส่วนรวมจะไม่ได้รับประโยชน์ เนื่องจากขาดผู้สร้างงานที่เข้มแข็งให้กับองค์กรนั้น

ข้อสังเกตที่น่าสนใจซึ่งได้จากกรณีศึกษา ได้แก่ การรับรู้ของนิสิตนักศึกษาเกี่ยวกับความเป็นผู้มีคุณธรรมที่มุ่งประโยชน์ของส่วนรวม ที่ยังไม่ถูกต้องสมบูรณ์ นิสิตนักศึกษาที่เป็นกลุ่มตัวอย่างจะเข้าใจว่าการทำตัวไม่ให้เป็นภาระกับสังคม ไม่ทำให้ส่วนรวมเสียหาย ถือว่าได้ประพฤติปฏิบัติตนเป็นคนดีของสังคมแล้ว ผู้วิจัยเห็นว่าความคิดดังกล่าวนี้ถูกเพียงส่วนหนึ่งเท่านั้น เนื่องจากส่วนรวมจะได้ประโยชน์เต็มที่ก็ต่อเมื่อสมาชิกในสังคมนั้นได้พยายามสร้างสรรค์สิ่งดี ๆ ให้กับส่วนรวม การอยู่อย่างโดดเดี่ยว หรือการอยู่เฉย ๆ ไม่ทำให้ใครเดือดร้อน ไม่ได้ทำให้ส่วนรวมดีขึ้น หากทุกคนคิดเช่นนี้ ก็จะไม่มีโอกาสเห็นความเจริญก้าวหน้าของสังคมนั้น เพราะเป็นสังคมที่ขาดคนทำงานเพื่อสังคม แนวความคิดของผู้วิจัยดังกล่าวนี้เป็นไปในแนวทางเดียวกับแนวทางการพัฒนาตนเองโดยมุ่งประโยชน์ส่วนรวมที่ ไกรยุทธ ธีรตยาศิรินทร์ (2531) ได้สรุปไว้ ผู้วิจัยเห็นว่าต้องมีการปลูกฝังความเชื่อนี้ใหม่ และต้องมีการเร่งรัดพัฒนานิสิตนักศึกษากให้มีส่วนสืบสานสร้างสรรค์ประโยชน์ทั้งส่วนตนและส่วนรวม

ผลการวิจัยนี้ได้พยายามศึกษาตัวแปรที่จะอธิบายระดับคุณธรรมของนิสิตนักศึกษา เพื่อให้ได้ข้อมูลที่สามารถพัฒนาคุณธรรมแก่นิสิตนักศึกษาได้สอดคล้องกับสภาพที่เกิดขึ้นจริง ในการวิจัยนี้ พบว่ามีความแตกต่างบ้างตามตัวแปรเพศ ในกลุ่มนิสิตชาย คุณธรรมที่ผู้เกี่ยวข้องต้องเน้นให้มากกว่าคุณธรรมด้านอื่น คือ ด้านความรับผิดชอบและความกตัญญู ในขณะที่ในกลุ่มนิสิตนักศึกษาเพศหญิง คุณธรรมที่ต้องเน้นเป็นพิเศษ คือ ความอดทน ความสามารถพึ่งตนเอง ความมีสติและรอบคอบ และความตั้งใจดี (วินิจฉัยสิ่งใดด้วยใจเป็นกลาง) นอกจากนี้ยังมีข้อค้นพบที่น่าสนใจเกี่ยวกับคุณธรรมของนิสิตนักศึกษาเมื่อเปรียบเทียบระหว่างสาขาวิชา ผลการวิจัยพบว่าข้อมูลจากการรายงานตนเองเกี่ยวกับคุณธรรมของนิสิตนักศึกษาในกลุ่มสาขาวิชาวิทยาศาสตร์การแพทย์มี

ระดับต่ำกว่าระดับคุณธรรมในกลุ่มนิสิตนักศึกษาสาขาวิชามนุษยศาสตร์ในหลายด้าน โดยแท้จริงแล้วคุณธรรมของนิสิตนักศึกษาทุกกลุ่มสาขาวิชาไม่ได้ต่ำมาก (อยู่ในระดับปานกลาง) ผลการวิจัยนี้ตีความได้เป็น 2 นัย นัยแรก เป็นการตีความตามผลการวิจัยโดยตรงว่าระดับคุณธรรมของนิสิตนักศึกษาสาขาวิทยาศาสตร์การแพทย์อยู่ในระดับต่ำกว่านิสิตนักศึกษาสาขาอื่น และควรที่จะต้องมีการปรับปรุงให้มีระดับคุณธรรมที่สูงขึ้นทัดเทียมกับนิสิตนักศึกษาสาขาอื่น นัยที่สองเป็นการตีความตามสภาพที่อาจเกิดขึ้นได้จริง เนื่องจากเป็นที่รับรู้กันว่านิสิตนักศึกษาในกลุ่มสาขาวิทยาศาสตร์การแพทย์เป็นกลุ่มที่มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูง การใช้ชีวิตของนิสิตนักศึกษาในกลุ่มที่มีความสามารถสูงมักจะมีการแข่งขันกันสูงมาก สภาพแวดล้อมดังกล่าวมีส่วนกล่อมเกลานิสิตนักศึกษาในสาขาวิทยาศาสตร์การแพทย์ส่วนใหญ่จะประเมินตนเองค่อนข้างตรงกับสภาพที่เป็นจริง ไม่มีการประเมินแบบเข้าข้างตนเอง จึงอาจได้ผลการประเมินแบบต่ำกว่าความเป็นจริง เมื่อเปรียบเทียบกับนิสิตนักศึกษาสาขาอื่น ๆ หากตีความตามนัยนี้ น่าจะต้องมีการวิจัยเพื่อตรวจสอบยืนยันความคิดนี้

2. ปัจจัยและกระบวนการที่เอื้อต่อการพัฒนาคุณธรรม

แม้ผลการวิจัยจะชี้ถึงภูมิหลังทางครอบครัวหรือปัจจัยอื่นของนิสิตนักศึกษาที่มีอิทธิพลต่อคุณธรรมของนิสิตนักศึกษา แต่ก็พบว่า การรับรู้ถึงอิทธิพลอันเนื่องมาจากปัจจัยยังไม่มี ความสำคัญเท่ากับการรับรู้ถึงกระบวนการพัฒนาที่นิสิตนักศึกษาได้รับจากบุคคลรอบข้าง พ่อแม่ยังมีบทบาทสำคัญที่สุดในการพัฒนาคุณธรรมแก่นิสิต การอบรมสั่งสอนของพ่อแม่ปู่ย่าตายายให้บุตรหลานเป็นคนดี ยังคงได้รับการยืนยันในการวิจัยนี้ โดยสอดคล้องกับผลการวิจัยก่อนหน้านี้ (ดวงเดือน พันธมนาวิน และเพ็ญแข ประจวบจันท์, 2520; จรรยา สุวรรณทัต และลัดดาวัลย์ เกษมเนตร 2533) แต่เป็นที่น่าเสียดายว่าบุคคลเหล่านี้แม้จะมีอิทธิพลอย่างมาก แต่พ่อแม่ที่ประพฤติตนเป็นแบบอย่างที่ดีเหล่านั้นไม่ได้อบรมบุตรหรือไม่มีเวลาอบรมบุตรถึงร้อยละ 36 ซึ่งเป็นตัวเลขที่ค่อนข้างสูง ข้อค้นพบดังกล่าวจะสอดคล้องกับสภาพการดำรงชีวิตของคนในเมืองใหญ่ ในยุคโลกาภิวัตน์ที่พ่อแม่ต้องทำงาน และมีเวลาอยู่กับลูกน้อยมาก สภาพปัญหานี้เป็นที่ทราบกันดีโดยทั่วไป ผู้วิจัยคิดว่าถึงเวลาแล้วที่นักการศึกษาน่าจะได้นำความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีมาใช้ประโยชน์ในการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างพ่อแม่กับบุตรธิดาให้ใกล้ชิดกันมากขึ้นในรูปแบบต่าง ๆ

การเรียนการสอนในระดับบัณฑิตศึกษาเป็นการจัดการศึกษาให้กับกลุ่มเป้าหมายที่เป็นเยาวชนซึ่งหลายฝ่ายอาจไม่ให้ความสนใจในการพัฒนาคุณธรรมเหมือนกับกลุ่มเด็กเล็ก เนื่องจากเห็นว่าเป็นวัยผู้ใหญ่ เป็นผู้มีความรับผิดชอบของตนเองแล้ว ไม่ต้องอบรมหรือสอนกันมาก แต่โดยแท้จริงแล้วคุณธรรมเป็นสิ่งที่ต้องมีการปลูกฝัง การย้ำเตือน การทบทวน ไม่ใช่เน้นแต่การปลูกฝังวัยเด็กอย่างเดียว แล้วปล่อยเลยตามเลย แม้ในการวิจัยนี้จะพบว่าอาจารย์ประมาณร้อยละ 53 ไม่ได้สอนวิชาที่เกี่ยวข้องกับคุณธรรม แต่คุณธรรมเป็นสิ่งที่สามารถสอดแทรกได้ในขณะสอน และเป็นสิ่ง

ที่น่ายินดีที่อาจารย์มากกว่าร้อยละ 90 ได้มีการสอนสอดแทรกคุณธรรมแก่นิสิตนักศึกษา โดยใช้เวลาในการสอนประมาณ 20% ของจำนวนคาบเวลาโดยเฉลี่ย ผลการวิจัยนี้พบว่าไม่ว่าจะเป็นการจัดการเรียนการสอนในสังกัดวิชาใดก็จะให้ผลในทำนองเดียวกัน

สิ่งที่ปัญหาซึ่งต้องหาทางแก้ไขต่อไป คือ แม้ว่าอาจารย์ส่วนใหญ่ได้ให้ข้อมูลว่าได้มีส่วนในการพัฒนาคุณธรรมแก่นิสิตนักศึกษา โดยการอบรมสั่งสอนในห้องเรียน แต่คุณธรรมของนิสิตนักศึกษายังอยู่ในระดับปานกลาง และมีนิสิตนักศึกษาเพียงครั้งเดียวที่สามารถทำประโยชน์ให้ส่วนรวม ข้อค้นพบนี้ชี้ชัดหลายประการ ประการแรก การสอดแทรกคุณธรรมในขณะที่สอนน่าจะยังไม่ประสบความสำเร็จเท่าที่ควร เพราะแม้จะใช้เวลาถึง 20% ของจำนวนคาบเวลาซึ่งถือว่าไม่น้อยเพื่อการนี้ ก็ยังไม่ประสบความสำเร็จเท่าที่ควร แสดงว่าวิธีการอบรมสั่งสอนน่าจะไม่ใช่แนวทางที่ได้ผลเท่าที่ควร

ประการที่สอง การใช้แต่วิธีการอบรมสั่งสอนเพียงวิธีเดียวน่าจะไม่เพียงพอ เนื่องจากนิสิตนักศึกษาในระดับอุดมศึกษาส่วนใหญ่เป็นผู้ที่รู้ว่าสิ่งใดเหมาะสมควรปฏิบัติ สิ่งใดไม่เหมาะสมปัญหาน่าจะอยู่ที่ไม่ยอมลงมือปฏิบัติมากกว่า ดังนั้น น่าจะต้องมีการปรับกิจกรรมการเรียนการสอนใหม่ ดังที่อาจารย์และผู้ทรงคุณวุฒิได้เสนอแนะในการวิจัยนี้ กิจกรรมที่ให้นิสิตนักศึกษาปฏิบัติที่เน้นการเสริมสร้างคุณธรรมต้องมีรูปแบบที่น่าสนใจ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ควรเป็นกิจกรรมที่ต้องอาศัยการร่วมมือร่วมใจในการทำงาน ไม่ควรเป็นกิจกรรมเฉพาะตัว แต่ควรเป็นกิจกรรมกลุ่มที่เปิดโอกาสให้ทุกคนได้มีส่วนร่วม เพื่อให้เกิดความภาคภูมิใจ การจัดกิจกรรมบังคับให้นิสิตนักศึกษาทุกคนต้องมีส่วนร่วมอาจเป็นวิธีการที่จำเป็น

ประการที่สาม นิสิตนักศึกษาเห็นว่าพ่อแม่มีส่วนในการปลูกฝังคุณธรรมมากกว่ากลุ่มครูหรือเพื่อนฝูง และครูจะมีส่วนในการปลูกฝังคุณธรรมมากกว่าเพื่อนฝูง และมีนิสิตนักศึกษาประมาณร้อยละ 6 ยึดครูเป็นแบบอย่างในการดำเนินชีวิต นั้นหมายถึงว่า หากมีนิสิตนักศึกษาเป็นแสนคน และมีนิสิตนักศึกษาประมาณ 6,000 คน ที่ยึดครูอาจารย์เป็นแบบอย่าง แสดงว่าถ้าอาจารย์มีคุณลักษณะที่ดีมีคุณธรรม ก็สามารถเป็นแม่แบบให้นิสิตศึกษานับพันๆคนได้ประพฤติตาม อย่างไรก็ตาม เป็นที่น่าสังเกตว่านิสิตนักศึกษาประมาณร้อยละ 2 เห็นว่าครูอาจารย์ทุกวันนี้ นอกจากจะไม่ได้อบรมสั่งสอนลูกศิษย์แล้วยังทำตัวไม่เป็นแบบอย่างที่ดีด้วย แม้ตัวเลขนี้ดูเหมือนว่าจะสะท้อนคนกลุ่มน้อย แต่ก็ประเด็นที่ต้องพิจารณาและให้ความสำคัญอย่างยิ่ง เนื่องจากอาจารย์เป็นบุคคลที่มีความสำคัญ โดยแท้จริงแล้ว อาจารย์ทุกคนที่เข้าสู่วิชาชีพนี้ต้องเป็นแบบอย่างที่ดีแก่นิสิตนักศึกษา ในสภาพที่เป็นจริงไม่ควรจะมีอาจารย์ที่มีลักษณะไม่เหมาะสมดังที่กล่าวมาด้วยซ้ำ ดังนั้น สถาบันอุดมศึกษาต้องมีมาตรการในการคัดเลือกอาจารย์ และมีแนวทางการพัฒนาอาจารย์ให้เป็นแม่แบบที่ดีให้ได้ทุกคน

การวิจัยนี้ให้ความสำคัญกับการพัฒนาคุณธรรมแก่นิสิตนักศึกษาในส่วนที่เป็นบทบาทหน้าที่ของสถาบันการศึกษาระดับอุดมศึกษา เหตุที่ไม่มุ่งเน้นที่สถาบันครอบครัวทั้งที่เป็นตัวแปรที่มีอิทธิพลสำคัญที่สุด ก็เนื่องมาจากว่าสภาพโดยทั่วไปนิสิตนักศึกษาต่างได้รับการกล่อมเกลาด้านคุณธรรมมาจากครอบครัวตั้งแต่เด็ก การพัฒนาในส่วนของสถาบันอุดมศึกษาถือเป็นตัวเสริม และเป็นด่านสุดท้ายที่จะได้ทำหน้าที่ป้องกันผลผลิตที่ดีมีคุณภาพสู่สังคม ด้วยเหตุนี้ แม้สถาบันอุดมศึกษาจะมีบทบาทเพียงน้อยนิด แต่ก็ถือว่าเป็นสถาบันที่มีความสำคัญที่ปลูกฝังสิ่งดี ๆ ให้กับบัณฑิต โดยเฉพาะการพัฒนาคุณธรรมคุณธรรมชุดปัจเจกแรงผลักดันซึ่งได้แก่ ความขยัน อดทน พึ่งตนเอง การมีวินัย เป็นต้น เนื่องจากผลการวิจัยพบว่าครูอาจารย์มีบทบาทหรือมีอิทธิพลในการพัฒนาคุณธรรมชุดนี้ได้ดีพอ ๆ กับครอบครัว

3. อิทธิพลของปัจจัยและกระบวนการต่อคุณธรรมของนิสิตนักศึกษา

การวิจัยนี้พบว่าจากตัวแปรทั้งหมด 19 ตัวที่เลือกมาศึกษาสามารถทำนายระดับคุณธรรมของนิสิตได้ร้อยละ 18 แสดงว่ายังมีปัจจัยอื่นอีกมากมายที่มีอิทธิพลต่อคุณธรรมของนิสิตนักศึกษา เมื่อพิจารณาตัวแปรที่มีสัมประสิทธิ์ถดถอยเป็นบวกพบว่ามี 12 ตัว ได้แก่ การพยายามปรับปรุงตนเองอยู่เสมอ การบำเพ็ญประโยชน์ การได้รับการอบรมเอาใจใส่จากครู ความอบอุ่นของครอบครัว การเข้าวัด การได้รับการอบรมความเป็นคนดีจากพ่อแม่ การมีเพื่อนที่ดี การทำบุญทำทาน การอ่านและฟังธรรมะ เพศ เกรดเฉลี่ยสะสม และ จำนวนพี่น้อง

จะเห็นว่าตัวแปรเหล่านี้สามารถจัดได้เป็น 4 กลุ่มใหญ่ ๆ กลุ่มที่ 1 เป็นกลุ่มตัวแปรปัจจัยพื้นฐานที่เป็นภูมิหลังประกอบด้วยตัวแปรเพศ และจำนวนพี่น้อง ผู้วิจัยคิดว่าตัวแปรกลุ่มนี้เป็นสิ่งที่มีติดตัวมา เปลี่ยนแปลงไม่ได้ จึงเป็นกลุ่มตัวแปรที่จะไม่ให้ความสำคัญมากเท่ากับกลุ่มตัวแปรอื่น อย่างไรก็ตาม ในกลุ่มตัวแปรเกี่ยวกับภูมิหลังของนิสิตศึกษานั้น ยังพบว่ามีตัวแปรเกี่ยวกับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนที่ส่งผลต่อคุณธรรมของนิสิตนักศึกษา ซึ่งน่าจะต้องวิเคราะห์ให้ลึกซึ้ง เนื่องจากมีการอภิปรายกันมากในกลุ่มผู้ทรงคุณวุฒิว่าตัวแปรอะไรเป็นเหตุ ตัวแปรอะไรเป็นผล ระหว่างผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนกับระดับคุณธรรมของนิสิตนักศึกษา การที่นิสิตมีสติปัญญา เรียนได้ดี ส่งผลให้เป็นผู้มีเหตุผลเชิงจริยธรรมสูง จึงมีคุณธรรมสูง หรือการที่มีคุณธรรมเหล่านี้ในตัวสูงจึงส่งผลให้สามารถเรียนได้ดี ประเด็นนี้ตอบได้ไม่ชัดเจนในการวิจัยครั้งนี้ น่าจะมีการทำวิจัยต่อไป

สำหรับกลุ่มตัวแปรที่สองเป็นกลุ่มที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการหล่อหลอมหรือพัฒนาคุณธรรม ได้แก่ การได้รับการอบรมสั่งสอนหรือการชี้แนะที่ดีจากบุคคลใกล้ชิด โดยเฉพาะจากพ่อแม่ ครูอาจารย์ และเพื่อน แสดงว่าบุคคลรอบข้างมีส่วนในการพัฒนาคุณธรรมของนิสิตนักศึกษาอย่างมาก การมีพ่อแม่ดี ครูดี และเพื่อนดี ส่งผลให้นิสิตได้เลียนแบบพฤติกรรมดี ๆ ทำ्यที่สุดส่งผลให้เป็นผู้มีคุณธรรมสูง

สำหรับตัวแปรกลุ่มที่สาม ซึ่งเป็นกลุ่มของตัวแปรเกี่ยวกับการพัฒนาตนเอง นับเป็นกลุ่มตัวแปรที่น่าสนใจ ผลการวิจัยพบว่าผู้สนใจใฝ่ธรรมะ ไม่ว่าจะเป็นการทำกิจกรรมทางศาสนา หรือการสนใจรับฟังหรือชมสื่อ ๆ ดีที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาคุณธรรม ส่งผลให้เป็นผู้มีคุณธรรมสูง ผลการวิจัยนี้ให้ข้อค้นพบที่มีประโยชน์ว่าการอบรมเลี้ยงดูที่พยายามใช้ศาสนาเข้ามาช่วยในการพัฒนานิสิตนักศึกษา ไม่ว่าจะเป็นศาสนาใดก็ตาม ส่งผลให้นิสิตนักศึกษาเป็นผู้มีคุณธรรม แต่เป็นที่น่าเสียดายว่านิสิตนักศึกษาให้ข้อมูลเชิงประเมินว่าตนเองมีพฤติกรรมเหล่านี้น้อยกว่าบุคคลทั่วไป ซึ่งน่าจะต้องมีการหาแนวทางพัฒนาให้นิสิตนักศึกษานิสิตนักศึกษาสนใจด้านธรรมะให้มากขึ้น

สำหรับตัวแปรในกลุ่มที่สี่เป็นตัวแปรในกลุ่มกระบวนการพัฒนาคุณธรรมโดยการเข้าร่วมกิจกรรมบำเพ็ญตนให้เป็นประโยชน์ต่อสังคม แสดงให้เห็นว่าผู้ที่มีโอกาสทำประโยชน์ให้สังคมมีแนวโน้มเป็นนิสิตนักศึกษาที่มีคุณธรรมสูง ผลการวิจัยนี้ค่อนข้างสนับสนุนความคิดเห็นของผู้ทรงคุณวุฒิท่านหนึ่งที่กล่าวว่า **“..ปราชญ์ชาวบ้านหลายท่านเขาบอกว่า เรื่องคุณธรรมจริยธรรม มันจะเกิดขึ้นก็ต่อเมื่อเหือมันออกนะครับ อันนี้เป็นปรัชญาของเขาเลย ถ้าคุณไม่ลงไปปฏิบัติ ไม่ลงไปใช้ชีวิตกับเขา ไม่ทำกับเขา คุณสอนคุณธรรมไม่รู้เรื่องนะครับ... ถ้าจะสอนก็คือลงไปปฏิบัติ ลงไปใช้ชีวิตจริงแล้วก็ไปศึกษานอกสถานที่ ไปให้เขาเรียนรู้ แล้วไปอยู่ร่วมกับเขา...”** ถ้าเป็นเช่นนี้แสดงว่าต้องมีการปรับกิจกรรมการเรียนการสอนใหม่ ให้นิสิตนักศึกษาได้มีโอกาสทำกิจกรรมที่เป็นประโยชน์ต่อสังคม โดยอาจต้องพิจารณารูปแบบที่เป็นการบังคับให้มากขึ้น เพราะหากปล่อยให้ นิสิตนักศึกษารู้จักคิดเอง หรือสมัครใจจะทำเอง ก็น่าจะไม่ทันการณ์ เนื่องจากนิสิตนักศึกษามีแนวโน้มที่จะหย่อนคุณธรรมในชุดปัจจัยแรงผลักดัน คือ ความขยัน อดทน พึ่งตนเอง และมีวินัย แม้จะมีคุณธรรมชุดปัจจัยสนับสนุน (เมตตา ไม่เห็นแก่ตัว) ค่อนข้างมาก แต่หากมีแต่เพียงความรู้ สึกนึกคิด โดยไม่ได้ลงมือปฏิบัติ สรรวมก็ไม่ได้ประโยชน์

เป็นที่น่าสังเกตว่าการได้รับการหล่อหลอมด้านการดำเนินชีวิตที่อยู่ในเขตเมืองที่มีความเจริญด้านวัตถุสูง เช่น กรุงเทพมหานคร การได้เรียนในสาขาวิชาที่เกี่ยวข้องกับวิทยาศาสตร์ ซึ่งส่วนใหญ่เป็นผู้ที่มีภูมิหลังทางการเรียนเด่น การอยู่ในครอบครัวที่พ่อแม่อยู่กันพร้อมหน้าพร้อมตา และการได้เรียนในมหาวิทยาลัยของรัฐ (สอบเข้ามหาวิทยาลัยได้) มีส่วนในการทำให้คุณธรรมของนิสิตนักศึกษาต่ำกว่านิสิตนักศึกษาในกลุ่มที่ไม่ได้มีภูมิหลังดังกล่าวนี้ ผลการวิจัยนี้ยังต้องมีการศึกษาตรวจสอบให้แน่ชัดว่าเป็นจริง มิใช่เป็นผลจากการที่นิสิตนักศึกษาในสาขาที่เกี่ยวข้องกับวิทยาศาสตร์ประเมินตนเองค่อนข้างต่ำกว่าที่เป็นจริงเมื่อเปรียบเทียบกับนิสิตนักศึกษาในสาขาอื่นๆ เพราะนิสิตนักศึกษาที่มีความสมบูรณ์พร้อมทั้งทางด้านครอบครัว การได้ใช้ชีวิตอยู่ในที่ที่มีความสะดวกสบาย การประสบความสำเร็จด้านการเรียน น่าจะมีการพัฒนาคุณธรรมระดับบุคคลที่มุ่งความสำเร็จของส่วนรวมมากกว่ากลุ่มอื่น เนื่องจากนิสิตนักศึกษากลุ่มนี้อยู่ในสภาพที่ไม่ต้องดิ้นรนต่อสู้ หรือใช้ความพยายามมากนัก เพราะทุกอย่างที่ติดการมืออยู่พร้อมแล้ว

พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตโต, 2542) ได้กล่าวว่าการศึกษารองเท้าของไทยต้องทำให้เด็กได้ฝึกและพัฒนาตนเองให้มีความใฝ่รู้ใฝ่เรียน ซึ่งจะทำให้เกิดผลดี คือ มีความเต็มใจใฝ่ ใฝ่เรียน มีความสุขในการเรียนและการทำงาน มีความตั้งใจทำ ทำให้งานได้ผลดี วิธีการพัฒนาที่ให้เกิดคุณลักษณะใฝ่รู้ ใฝ่เรียน สามารถทำได้โดยการการพัฒนาความอยากรู้อยากเห็นที่เป็นกุศล คือ ความใฝ่ดี เมื่อพบสิ่งใดก็ตาม ก็อยากทำสิ่งนั้นให้ดีที่สุด (ฉันทะ) เมื่อเกิดความใฝ่ดี ก็ต้องแสวงหาความรู้ว่าจะทำอย่างไรจึงจะเกิดผลดี จึงต้องมีการพัฒนาฝึกฝนปรับปรุง ทำให้เข้มแข็ง ใฝ่เรียนได้ ความอยากรู้อยากเห็นนี้มาจากการศึกษา มาจากการเรียนรู้ มาจากปัญญา พระธรรมปิฎกได้สรุปสั้นๆ เกี่ยวกับหลักการพัฒนาคนว่าเป็น การสร้างความรู้ ใฝ่เรียน บนรากฐานแห่งความใฝ่ดี (พระธรรมปิฎก, 2542ก:45) ซึ่งเป็นจุดหมายในการสร้างเด็กให้เป็นคนมีการศึกษาที่จะมีชีวิตและร่วมสร้างสรรค์สังคมยุคปัจจุบัน การศึกษาต้องทำให้คนเป็นคนที่เต็มคนด้วยการพัฒนาอย่างสมบูรณ์ ให้เป็นคนเก่ง ดี และมีความสุขด้วย นอกจากนี้ท่านยังชี้ให้เห็นว่าการศึกษาที่ถูกต้องจะทำให้มนุษย์มีชีวิตที่ดีงาม และสังคมดีมีสันติสุข พร้อมกันนั้นธรรมชาติแวดล้อมก็จะดีไปด้วย ซึ่งจะสำเร็จได้ต่อเมื่อมนุษย์พัฒนาถึงขั้นที่สามารถประสานประโยชน์ตนกับประโยชน์ของสังคมเข้ามาให้เกื้อหนุนกันได้ (พระธรรมปิฎก, 2542ข: 57)

แนวคิดที่พระธรรมปิฎกแสดงข้างต้น เป็นการเน้นย้ำถึงความสำคัญของการศึกษากับการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ แน่นนอน สถาบันการศึกษาทุกแห่งไม่ว่าจะเป็นระดับใดจึงมีพันธะหน้าที่ที่ต้องสร้างเด็กให้มีความคุณลักษณะดังกล่าว ซึ่งแม้จะไม่ใช่ว่าสิ่งทำได้ง่าย แต่ก็ก็เป็นสิ่งที่ทำไม่ได้

4. แนวทางการพัฒนารูปแบบการพัฒนาคุณธรรมแก่นิสิตนักศึกษา

การพัฒนาคุณธรรมตามแนวทางดังกล่าวเป็นบทบาทของสถาบันอุดมศึกษา นอกเหนือจากการบทบาทของสถาบันครอบครัวหรือสถาบันอื่น ผลการวิจัยนี้นำไปสู่การพัฒนารูปแบบการพัฒนาคุณธรรมแก่นิสิตนักศึกษา ซึ่งจากการศึกษาเอกสารที่เกี่ยวข้องสรุปรูปแบบที่สำคัญดังนี้

1. รูปแบบการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน
2. การกำหนดวิชาที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาคุณธรรมให้นิสิตนักศึกษาเรียน
3. รูปแบบการจัดหาตัวแบบ
4. รูปแบบการสร้างบรรยากาศในมหาวิทยาลัย

4.1 รูปแบบการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน

จากการศึกษาเอกสารที่เกี่ยวข้องของโรงเรียนหรือสถานศึกษามีบทบาทอย่างมากในการพัฒนาคุณธรรมแก่ผู้เรียน จึงมีงานวิจัยมากมายที่เสนอให้มีการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่เน้นการพัฒนาคุณธรรม โดยอาจจัดการเรียนการสอนแบบกลุ่ม เน้นการคิดวิเคราะห์ อภิปราย (ดวงเดือน พันธุมนาวิน, 2524, 2539; บุญจง เรื่องสะอาด, 2537; อภิญา มานะโรจน์, 2539; ทิศนา

แชมมณี, 2542) สำหรับแนวทางที่ผู้ทรงคุณวุฒิได้เสนอแนะในการวิจัยนี้คล้ายคลึงกับข้อเสนอแนะของผู้วิจัยอื่นก่อนหน้านี้ แต่ก็มีรายละเอียดและลักษณะของรูปแบบที่น่าสนใจที่ต่างไปจากงานวิจัยอื่นดังต่อไปนี้

1. การจัดให้นิสิตนักศึกษาได้มีโอกาสร่วมทำกิจกรรมเพื่อสังคม/เพื่อส่วนรวม เช่น การออกค่าย หรือได้รับการฝึกอบรม เพื่อให้นิสิตนักศึกษาได้สัมผัสและมีประสบการณ์ตรงจากการทำงานร่วมกัน และทำงานเพื่อส่วนรวม
2. การให้ความสำคัญกับการจัดหาสถานที่ฝึกประสบการณ์หรือแหล่งฝึกงานที่ต้องเลือกสรรอย่างดี โดยต้องเป็นหน่วยงานที่เป็นที่ยอมรับว่า เป็นหน่วยงานที่มีภาพลักษณ์ของการสร้างสรรค์สังคม และให้นิสิตนักศึกษาได้เห็นแบบอย่างที่ดี ที่ยึดถือเป็นแม่แบบได้
3. การสอดแทรกการสอนคุณธรรมในทุกวิชาให้เป็นธรรมชาติ และมีลักษณะของการบูรณาการ ให้เข้ากับชีวิตการทำงานจริง รวมทั้งการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนเน้นหนักกิจกรรมการทำงานสร้างสรรค์เพื่อส่วนรวมในรูปของกิจกรรมกลุ่ม
4. การจัดเอกสาร หนังสืออ่านประกอบที่มุ่งเน้นการพัฒนาคุณธรรมสำหรับให้นิสิตนักศึกษาได้ศึกษาเป็นการเฉพาะ
5. โดยที่ผลการวิจัยชี้ชัดถึงอิทธิพลของความเป็นผู้สนใจใฝ่ธรรมะที่มีต่อคุณธรรมของนิสิตนักศึกษา ดังนั้น ในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน ผู้สอนควรได้มีการจัดกิจกรรมที่ทำให้นิสิตนักศึกษาได้มีโอกาสใกล้ชิดกับศาสนาให้มากขึ้น โดยอาจเชิญพระหรือนักบวชมาให้ความรู้แก่นิสิตนักศึกษาเป็นระยะ ๆ

4.2 การกำหนดวิชาที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาคุณธรรมให้นิสิตนักศึกษาเรียน

เป็นที่น่าสังเกตว่าในหลายมหาวิทยาลัยได้มีการพัฒนาหลักสูตรรายวิชาที่เน้นการให้ความรู้และพัฒนาคุณธรรมแก่นิสิตนักศึกษา เช่น ที่จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย หน่วยงานที่ดูแลการจัดการศึกษาประเภทนี้ได้แก่ โครงการการศึกษาทั่วไป มีวิชาธรรมวิทยา บัณฑิตอุดมคติ ซึ่งเน้นให้ผู้เรียนได้มีโอกาสคิดวิเคราะห์ และพัฒนาตนเองให้เป็นผู้มีคุณธรรม และเป็นบัณฑิตที่มีคุณภาพของสังคมในมหาวิทยาลัยรามคำแหงเอง ก็มีเริ่มมีการกำหนดให้นักศึกษาลงทะเบียนเรียนวิชาเหล่านี้เป็นวิชาบังคับ โดยไม่นับหน่วยกิต ดังนั้น การพัฒนาวิชาที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาคุณธรรมน่าจะเป็นสิ่งจำเป็นที่ผู้เรียนควรมีโอกาสได้เรียนไม่ว่าจะเป็นหลักสูตรใดก็ตาม เนื่องจากการให้ความรู้ดังกล่าวเป็นสิ่งที่ควรได้รับการถ่ายทอดจากครูอาจารย์ที่มีความเข้าใจในเรื่องนี้อย่างถ่องแท้ และเป็นแบบอย่างที่ดีแก่ผู้เรียน อาจารย์ทั่วไปที่สอนอยู่ในหลักสูตรสามารถให้ความรู้สอดแทรกหรือความรู้เสริมได้ แต่อาจไม่ลึกซึ้งเหมือนกับการบังคับให้นิสิตนักศึกษาได้ลงทะเบียนเรียนอย่างจริงจัง

4.3 รูปแบบการจัดการแม่แบบ/แม่พิมพ์

ผู้ทรงคุณวุฒิเน้นย้ำให้หาตัวแบบที่ควรยกย่องเชิดชู เพื่อให้บัณฑิตนักศึกษาได้ประพฤติตนเป็นแบบอย่าง แต่ก็มีการถกอภิปรายกันอย่างมากว่าจะหาตัวแบบได้ที่ไหน และใครจะเป็นตัวแบบที่เหมาะสม มีการยกย่ององค์พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวเป็นแบบอย่างทีบัณฑิตนักศึกษาคควรประพฤติปฏิบัติตามด้วยพระจริยวัตรอันงดงามของพระองค์ ที่ตลอดเวลาได้ทรงปฏิบัติพระราชกรณียกิจแก่พสกนิกร โดยไม่เห็นแก่ความเหนื่อยยาก อย่างไรก็ตาม การเสนอตัวแบบจำนวนมากยังเป็นสิ่งที่ควรกระทำ โดยอาจดำเนินการในลักษณะที่ให้นักศึกษาช่วยกันค้นหาตัวแบบ และแสดงผลที่เลือกตัวแบบนั้น ตลอดจนแสดงคุณธรรมที่ตัวแบบนั้นได้กระทำจนทำให้ส่วนรวมได้ประโยชน์ จากนั้นอาจจัดนิทรรศการเผยแพร่ประวัติ และกิตติคุณของตัวแบบให้ทราบทั่วกัน ควรดำเนินการเช่นนี้อย่างต่อเนื่อง เพื่อสร้างบรรยากาศในมหาวิทยาลัยด้วย

4.4 รูปแบบการสร้างบรรยากาศในมหาวิทยาลัย

บรรยากาศในมหาวิทยาลัยเป็นสิ่งสำคัญที่ช่วยเสริมสร้างคุณธรรมแก่นิสิตนักศึกษา มหาวิทยาลัยควรกำหนดเป็นนโยบายการพัฒนาคุณธรรมที่นำไปสู่การปฏิบัติ ควรจัดสรรงบประมาณเพื่อใช้ในการจัดกิจกรรมสำคัญต่าง ๆ ที่ฝึกให้นักศึกษาได้มีโอกาสทำงานเพื่อสังคม และนำผลงานมาเผยแพร่ให้ผู้อื่นทราบ และควรกำหนดนโยบายให้เป็นกิจกรรมบังคับ ที่นิสิตนักศึกษาทุกคนก่อนสำเร็จการศึกษาจะต้องได้มีโอกาสทำกิจกรรมประเภทนี้ จากนั้นไปมหาวิทยาลัยจะพัฒนาแต่กลุ่มนิสิตนักศึกษาที่สนใจการทำกิจกรรมเพียงกลุ่มเดียวไม่ได้แล้ว ในทางตรงข้ามมหาวิทยาลัยต้องกำหนดแนวทางให้นักศึกษาทุกคนมีส่วนร่วม และวิถีชีวิตประจำวันของนิสิตนักศึกษาต้องได้สัมผัสบรรยากาศของการพัฒนาคุณธรรมตลอดเวลา การจัดกิจกรรมการบรรยาย โดยเชิญผู้ทรงคุณวุฒิมาเล่าประสบการณ์ที่มีส่วนร่วมสร้างสังคม การจัดแสดงสื่อต่าง ๆ ที่น่าสนใจ การประกาศยกย่องคนดีที่มาจากกลุ่มนิสิตนักศึกษา หรือแม้แต่การเชิญชวนให้นักศึกษามีการทำบุญตักบาตรในมหาวิทยาลัยสัปดาห์ละครั้ง โดยมหาวิทยาลัยเป็นผู้นิมนต์พระมารับบิณฑบาตรที่มหาวิทยาลัย ล้วนเป็นแนวทางที่น่าจะมีส่วนในการกระตุ้นให้นักศึกษาซึบซับค่านิยมที่ดีไปใช้ต่อไปในอนาคต

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้

แม้ว่าการพัฒนาคุณธรรมจะเป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องจะต้องมีส่วนร่วมกันสร้าง ไม่ว่าจะเป็นสถาบันครอบครัว สถาบันการศึกษา ศาสนา หรือรัฐ แต่สำหรับการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยสนใจและเน้นเป็นพิเศษเกี่ยวกับบทบาทของสถาบันการศึกษา เนื่องจากเห็นว่างานวิจัยที่ชี้สภาพของ

ระดับคุณธรรมโดยเฉพาะในกลุ่มบุคคลที่กำลังจะเป็นบัณฑิตต่อไปยังมีไม่มากนัก ดังนั้น ข้อเสนอแนะต่อไปนี้จะเน้นเฉพาะในส่วนที่เป็นบทบาทของสถาบันอุดมศึกษา

1.1 มหาวิทยาลัยต้องเร่งพัฒนาคุณธรรมระดับบุคคลเพื่อมุ่งความสำเร็จของส่วนรวม เนื่องจากระดับคุณธรรมดังกล่าวยังไม่สูงพอ โดยการพัฒนาคุณธรรมของนิสิตนักศึกษาเป็นหน้าที่ของทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้อง และถ้าเป็นไปได้ให้เป็นกลุ่มเป้าหมายที่เป็นนิสิตนักศึกษาสาขาวิทยาศาสตร์ให้มากขึ้นกว่าเดิม

1.2 ควรมีการกำหนดนโยบายระดับมหาวิทยาลัยในการจัดหารูปแบบการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่เน้นการพัฒนาคุณธรรม กำหนดเป็นภารกิจของผู้สอนทุกคนที่ต้องมีส่วนในการพัฒนา เนื่องจากผลการวิจัยชี้ว่าการได้รับการอบรมเอาใจใส่จากอาจารย์มีส่วนในการพัฒนาคุณธรรมแก่นิสิตนักศึกษา

1.3 มหาวิทยาลัยต้องเร่งรัดการพัฒนาอาจารย์ให้เป็นแบบอย่างที่ดี เพราะยังมีอาจารย์บางส่วนไม่ได้ประพฤติตนเป็นแบบอย่างที่ดี แม้จะเป็นส่วนน้อย แต่ก็ควรให้ความสำคัญ เนื่องจากผู้ประกอบอาชีพในการพัฒนาคน ต้องเป็นผู้ที่สมบูรณ์พร้อมทั้งความเป็นนักวิชาการและคุณธรรม

1.4 ควรมีการนำข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการพัฒนา “รูปแบบการพัฒนาคุณธรรมแก่นิสิตนักศึกษา” ไปพิจารณา และดำเนินการให้เกิดผล

1.5 การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่เน้นให้ผู้เรียนได้มีโอกาสสัมผัสใกล้ชิดกับศาสนา ไม่ว่าจะเป็นศาสนาใดก็ตาม น่าจะต้องได้รับการพิจารณา เนื่องจากศาสนาทุกศาสนาให้คำสอนและกระบวนการพัฒนาจิตใจที่ทำให้นิสิตนักศึกษาได้ขัดเกลาจิตใจของตนเองให้เห็นแก่เพื่อนมนุษย์มากกว่าตนเอง และผลการวิจัยนี้ก็ยืนยันกระบวนการดังกล่าวนี้ทั้งจากข้อมูลเชิงปริมาณและคุณภาพ

1.6 ต้องมีการรณรงค์เพื่อสร้างความเข้าใจใหม่ในกลุ่มนิสิตนักศึกษาที่ยังเข้าใจว่าการทำให้สังคมไม่เดือดร้อน ถือเป็นสมาชิกที่ดีของสังคมแล้ว โดยต้องพัฒนาวิธีคิดให้สมบูรณ์ขึ้นว่าสมาชิกที่ดีของสังคม ต้องช่วยกันสร้างสรรค์สังคมให้เจริญก้าวหน้าด้วย นั่นคือ ทุกคนต้องรู้จักคิดและทำงานเพื่อสังคม

2. ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยต่อไป

2.1 ในการวิจัยนี้มุ่งหวังจะได้เครื่องมือวัดคุณธรรมระดับบุคคลเพื่อมุ่งความสำเร็จของส่วนรวมสำหรับการเก็บข้อมูลกับกลุ่มตัวอย่างที่มีขนาดใหญ่ แต่หลังจากที่มีการพัฒนาเครื่องมือดังกล่าวด้วยวิธีการหลายรูปแบบ ไม่ว่าจะเป็นแบบวัดคุณธรรมตามรูปแบบการตอบแบบ Harter พบว่ายังมีปัญหาในการนำไปใช้ เนื่องจากกลุ่มตัวอย่างยังมีความสับสนในการตอบ และไม่เหมาะสมกับการเก็บข้อมูลกับกลุ่มตัวอย่างขนาดใหญ่ เนื่องจากต้องอาศัยการชี้แจงให้เข้าใจอย่างมาก ทำให้

แบบวัดคุณธรรมที่ใช้ในการวิจัยนี้ยังคงเป็นแบบรายงานตนเองโดยใช้มาตราประมาณค่าแบบ Likert ดังนั้น จึงน่าจะมีการพัฒนาต่อไปเกี่ยวกับแบบวัดคุณธรรมระดับบุคคลเพื่อมุ่งความสำเร็จของ ส่วนรวม เช่น แบบวัดที่เป็นการวัดตรง ให้ค่าเป็น absolute score

2.2 การกำหนดกรอบความคิดของการวิจัยในการวิจัยนี้ค่อนข้างสมบูรณ์ แต่การกำหนด ตัวแปรย่อยอาจยังไม่ครบถ้วน ทำให้สามารถทำนายระดับคุณธรรมของนิสิตนักศึกษาได้เพียง ร้อยละ 18 จึงน่าจะมีการศึกษาตัวแปรที่เกี่ยวข้องต่อไป เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพในการทำนาย คุณธรรมระดับบุคคลเพื่อมุ่งความสำเร็จของส่วนรวมในกลุ่มนิสิตนักศึกษาให้มากขึ้น

2.3 กลุ่มเป้าหมายในการวิจัยครั้งนี้เป็นกลุ่มนิสิตนักศึกษาซึ่งถือเป็นกลุ่มที่มีคุณธรรมพอ สมควร ดังนั้น การคัดเลือกกรณีตัวอย่างที่มีคุณธรรมระดับต่ำ จึงหาได้ไม่มากนัก ส่วนใหญ่จะมี คุณธรรมระดับปานกลาง และการขอความร่วมมือจากกลุ่มอาจารย์ให้ระบุชื่อนิสิตนักศึกษาที่มี คุณธรรมต่ำก็มักไม่ได้รับความร่วมมือ เนื่องจากโดยธรรมชาติของอาจารย์ที่ไม่ต้องการทำลาย ลูกศิษย์ จึงไม่ค่อยอยากเปิดเผยตัวของนิสิตนักศึกษาในกลุ่มนี้ ผลการวิจัยจากกรณีศึกษาที่มีระดับ คุณธรรมต่ำที่ใช้ในการวิจัยนี้จึงมีจำนวนน้อยกว่ากลุ่มอื่น ผู้วิจัยเห็นว่าน่าจะมีการศึกษาวิจัยซ้ำ โดย พยายามศึกษากรณีตัวอย่างที่มีคุณธรรมต่ำให้มากขึ้น เพื่อตรวจสอบผลการวิจัยซ้ำ

2.4 ควรจัดให้มีการวิจัยเพื่อวัดระดับคุณธรรมของนิสิตนักศึกษาโดยจัดเป็นการวิจัยระยะ ยาว เพื่อศึกษาติดตามพัฒนาการและแนวโน้มการเปลี่ยนแปลงคุณธรรมของระดับคุณธรรมของนิ สิตนักศึกษา

2.5 น่าจะมีการศึกษาซ้ำเกี่ยวกับการเปรียบเทียบระดับคุณธรรมของนิสิตนักศึกษาระหว่าง กลุ่มสาขาวิชาต่าง ๆ เพื่อยืนยันผลการวิจัยนี้

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

บรรณานุกรม

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

บรรณานุกรม

- กองทุนสนับสนุนการวิจัย, สำนักงาน. (2539). การศึกษากับการวิจัยเพื่ออนาคตของประเทศไทย. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานสนับสนุนกองทุนการวิจัย (สกว.).
- กรมฝึกหัดครู. (2537). การพัฒนากระบวนการฝึกหัดครูโดยใช้มิติทางพุทธธรรม. หน่วยศึกษานิเทศก์. กรมฝึกหัดครู กระทรวงศึกษาธิการ.
- กรมวิชาการ. กระทรวงศึกษาธิการ. (2523). แนวทางพัฒนาจริยธรรมไทย. การประชุมทางวิชาการเกี่ยวกับจริยธรรมไทย. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์การศาสนา.
- กรมวิชาการ. กระทรวงศึกษาธิการ. (2540). การศึกษาศักยภาพของเด็กไทย ระยะที่ 1 (พ.ศ. 2540). กองวิจัยทางการศึกษา กรมวิชาการ. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว.
- กองวิจัยการศึกษา, กระทรวงศึกษาธิการ. (2542). การสังเคราะห์รูปแบบการช่วยเหลือผู้อื่น เสียสละ มุ่งมั่น พัฒนา. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์คุรุสภา.
- กองวิจัยการศึกษา, กระทรวงศึกษาธิการ (2542). การสังเคราะห์รูปแบบการพัฒนาศักยภาพของเด็กไทย ด้านความขยัน อดทน ประหยัด และอดออม. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์คุรุสภา.
- กรมสามัญศึกษา. กระทรวงศึกษาธิการ. (2523). พฤติกรรมของครูโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษาด้านการปลูกฝังจริยธรรมในห้องเรียน. หน่วยศึกษานิเทศก์ กรมสามัญศึกษา. กระทรวงศึกษาธิการ.
- ไกรยุทธ วีรทยาคินันท์ (2531). แนวพระราชดำริด้านการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว. สถาบันไทยคดีศึกษาและฝ่ายวิจัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- คณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, สำนักงาน (2540). ในหลวงกับการศึกษาไทย: น้าทศวรรษสิริราชสมบัติ. กรุงเทพมหานคร: บริษัท อมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง จำกัด.
- คณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, สำนักงาน (2540). แนวคิดการจัดการศึกษาในอนาคต. กรุงเทพมหานคร: บริษัท อมรินทร์ พริ้นติ้ง กรุ๊ป จำกัด.
- คณะกรรมการพัฒนาการศึกษาอบรมและเลี้ยงดูเด็ก (2535). รายงานการศึกษา แนวทางการพัฒนาคุณธรรม จริยธรรม. กรุงเทพมหานคร: คณะอนุกรรมการการศึกษาแนวทางการพัฒนาคุณธรรม จริยธรรม.
- คณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, สำนักงาน. แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 8 (2540-2544). สำนักนายกรัฐมนตรี. กรุงเทพมหานคร: หจก.เม็ดยุทธพรินติ้ง.
- จรรยา สุวรรณทัต และลัดดาวัลย์ เกษมเนตร. (2533). ประมวลสังเคราะห์ผลงานวิจัยในประเทศไทย เกี่ยวกับการอบรมเลี้ยงดูเด็กไทย. กรุงเทพมหานคร: สถาบันวิจัยพฤติกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร.
- จิตรกร ตั้งเกษมสุข.(2538). การศึกษาเพื่อสันติภาพ. กรุงเทพมหานคร: บริษัท จุดทอง จำกัด.
- ดวงเดือน พันธุมนาวิน. (2524). ความสัมพันธ์ภายในครอบครัวกับสุขภาพจิตและจริยธรรมของนักเรียนวัยรุ่น. รายงานการวิจัยฉบับที่ 26. กรุงเทพมหานคร: สถาบันวิจัยพฤติกรรมศาสตร์. มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร.

- ดวงเดือน พันธุมนาวิน. (2533). แนวทางใหม่ในการพัฒนาจิตใจและพฤติกรรมแก่นักเรียนระดับมัธยมศึกษา. ในแนวทางการพัฒนาค่านิยมและคุณธรรมของเยาวชนในปัจจุบัน (หน้า28-35). กรุงเทพมหานคร : พี.เอ.ลิฟวิ่ง จำกัด.
- ดวงเดือน พันธุมนาวิน (2539). ทฤษฎีต้นไม้จริยธรรม: การวิจัยและการพัฒนาบุคคล. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ดวงเดือน พันธุมนาวิน และ เพ็ญแข ประจวบจันทน์. (2520). จริยธรรมของเยาวชนไทย. มปท.
- ทิตนา เขมมณี. (2542). การพัฒนาคุณธรรม จริยธรรม และค่านิยม : จากทฤษฎีสู่การปฏิบัติ. มปท.
- นวลละออง สุภาผล (2534). ผลการฝึกทักษะในการรับวัฒนธรรมที่มีต่อคุณลักษณะของนักเรียน นายร้อยตำรวจ. วิทยานิพนธ์ดุสิตบัณฑิต มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร.
- นิธิ เอียวศรีวงศ์. (2536). สภาพเศรษฐกิจสังคมไทยยุคใหม่:จริยธรรมในการศึกษาอนาคต. สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ. กรุงเทพมหานคร: บริษัท พรักหวานกราฟฟิค จำกัด.
- นิธิ เอียวศรีวงศ์. จริยธรรมในการศึกษาสำหรับอนาคต. วารสารการศึกษาแห่งชาติ. 28(6) : 21-41. สิงหาคม-กันยายน 2537.
- บรรเทา กิตติศักดิ์. (2533) . ปรัชญาเรื่องจะพัฒนาบุคคลให้มีคุณธรรมและจริยธรรมได้อย่างไร. ในแนวทางการพัฒนาค่านิยมและคุณธรรมของเยาวชนในปัจจุบัน (หน้า 36-41). กรุงเทพมหานคร: พี.เอ.ลิฟวิ่ง จำกัด.
- บุญจง เรื่องสะอาด. (2537). ผลสรุปเบื้องต้น : สภาพการอบรมและปลูกฝังจริยธรรมในโรงเรียนประถมศึกษา. วารสารการศึกษาแห่งชาติ. 28(6) : 42-46; สิงหาคม-กันยายน
- ประชุมสุข อาชาวำรุง (2522). งานมหาวิทยาลัย. กรุงเทพมหานคร: หจก. การพิมพ์พระนคร.
- ประภาเพ็ญ สุวรรณ, อลิศรา ชูชาติ และวาสนา จันทร์สว่าง (2535). การศึกษาจริยธรรมของนักศึกษามหาวิทยาลัยมหิดล. กรุงเทพมหานคร: พิมพ์ัดสำเนาเย็บเล่มที่คณะสาธารณสุขศาสตร์. มหาวิทยาลัยมหิดล.
- ประกาศศรี สีนอำไพ. (2535). อิทธิพลของพระพุทธศาสนาในการพัฒนาสำนึกความเป็นไทยของนักเรียนโรงเรียนวัดไทยในสหรัฐอเมริกา. คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน. (2525). กรุงเทพมหานคร : อักษรเจริญทัศน์.
- พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตโต). (2538). ธรรมบัญญัติชีวิต: พุทธจริยธรรมเพื่อชีวิตที่ดีงาม. กรุงเทพมหานคร : หอรัตนชัยการพิมพ์.
- พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตโต). (2542ก). การศึกษากับการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์. (พิมพ์ครั้งที่ 2) กรุงเทพมหานคร : บริษัท สหธรรมิก จำกัด.
- พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตโต). (2542ข). ธรรมกับไทยในสถานการณ์ปัจจุบัน. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์คุรุสภา.
- พระธรรมปิฎก, ประเวศ วะสี, ชัยอนันต์ สมุทวณิช, เทียนฉาย กิรนนท์, รั้งสรรค์ ธนะพรพันธุ์, เจือจันทร์ จงสถิตอยู่, อมรวิรัช นาคทรพรพ และอุทัย ดุลยเกษม (2539).ปฏิรูปการศึกษา: การสร้างสรรค์ภูมิปัญญา. กรุงเทพมหานคร: บริษัทอมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์พับลิชชิ่งจำกัด (มหาชน).

- พระมหาทองสุรย์ สุริยโชโต. (2533). แนวคิดเพื่อพัฒนาค่านิยมและจริยธรรมของเยาวชนไทย. ใน แนวทางการพัฒนาค่านิยมและคุณธรรมของเยาวชนในปัจจุบัน (หน้า 8-17). กรุงเทพมหานคร: พี.เอ. ลิฟวิ้ง จำกัด.
- พระราชวรมณี (ป.อ.ปยุตโต). (2528). **คุณธรรมและจริยธรรมสำหรับเด็กและเยาวชนรุ่นใหม่**. กรุงเทพมหานคร :โรงพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- พุทธทาสภิกขุ. (2505). **แนะแนวจริยธรรม**. ปาฐกถาชุดอบรมครูส่วนกลาง ที่หอประชุมคุรุสภา. พระนคร : ชุมนุมส่งเสริมจริยศึกษา.
- โมหัมมัด อับดุลกาเดร์. (2530). **บทบาทของสถาบันครอบครัว การศึกษา และศาสนา ต่อการปลูกฝังจริยธรรม**. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ.
- รัตนา ประเสริฐสม. (2526). **การเสริมสร้างจิตลักษณะเพื่อส่งเสริมพฤติกรรมอนามัยของนักเรียนประถมศึกษา**. วิทยานิพนธ์ดุสิตบัณฑิต มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร.
- ราณี เล่าพิทักษ์. (2535). **องค์ประกอบที่สัมพันธ์กับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักศึกษาพยาบาล**. วิทยานิพนธ์ปริญญาโท มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี.
- เรณู ภูมิประดิษฐ์. (2534). **การเปรียบเทียบการให้เหตุผลเชิงจริยธรรมระหว่างนักเรียนที่ฝึกสมาธิและไม่ได้ฝึกสมาธิในชั้น ม.5 โรงเรียนวัดทรงธรรม จังหวัดสมุทรปราการ**. วิทยานิพนธ์ปริญญาโท มหามบัณฑิต. มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- ลัดดาวัลย์ พงศรีสมุทร และ วิลาสลักษณ์ ชิววัลลี. (2524). **ครอบครัวกับการอนุรักษ์วัฒนธรรมทางจิตใจของไทย**. มปท.
- วีรยุทธ วิเชียรโชติ. (2525). **เทคนิคการวิจัยทางจิตวิทยา**. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์ประชาชน.
- สิปปนนท์ เกตุทัต (2539). **การพัฒนาคนในสังคมยุคใหม่**. ใน รายงานผลการประชุมทางวิชาการเรื่อง การวิจัยทางการศึกษาและการวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาครั้งที่ 9. กรุงเทพมหานคร: คณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ.
- เสฐียรพงษ์ วรรณปก. (2537) **ความหมายของจริยธรรม**. วารสารการศึกษาแห่งชาติ.28(6) : 14-20, : (สิงหาคม-กันยายน).
- เสฐียรพงษ์ วรรณปก. (2533). **การปลูกฝังจริยธรรม**. ใน แนวทางการพัฒนาค่านิยมและคุณธรรมของเยาวชนในปัจจุบัน (หน้า 18-23). กรุงเทพมหานคร : พี.เอ.ลิฟวิ้ง จำกัด.
- สมศิริ ปลื้มจิตต์. (2534). **การเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและเหตุผลเชิงจริยธรรมในการสอนจริยธรรมของนักเรียนชั้น ม.2 ด้วยการสอนโดยใช้บทบาทสมมติกับการสอนตามคู่มือครู**. วิทยานิพนธ์ปริญญาโท มหามบัณฑิต มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร.
- สุทธนู ศรีไธย์. (2537). **อิทธิพลขององค์ประกอบบางประการที่มีต่อความรักความชอบในอาชีพครูของนิสิตคณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย**. คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- อโนชา จังจริง. (2529). **ผลของการบวชชีพราหมณ์ต่อระดับการให้เหตุผลเชิงจริยธรรมของนักศึกษาวิทยาลัยพลศึกษาในจังหวัดภาคกลาง**. วิทยานิพนธ์การศึกษามหามบัณฑิต มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร.
- อภิชาติ ชัยบาล และคณะ. (2523). **สภาพการจัดจริยศึกษาในโรงเรียนมัธยมศึกษา เขตการศึกษา 8**. หน่วยศึกษานิเทศน์ สำนักงานศึกษาธิการ เขต 8.

- อภิญา มานะโรจน์. (2539). การศึกษากระบวนการปลูกฝังคุณธรรมแก่นักศึกษาคณะศึกษาศาสตร์มหาวิทยาลัย.
วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- Barry, V. (1986). *Moral Issues in Business*. Belmont, CA: Wadsworth Publishing Company.
- Chain, H. K. (1982). *Moral Development and Moral Education: A Critique of Kohlberg's Theory of Moral Development*. In P. Sukontasarp, P. Intasuwan, N. Yongsiri & C. Suvannathat (eds.) *Proceedings: Second Asian Workshop on Child and Adolescent Development* (pp. 135-141). Bangkok: Burapasilpa Press Ltd., Part.
- Luthans, Fred (1988). *Organization Behavior*. Singapore: McGraw-Hill.
- Meyer, J. (1988). *Moral Education in Taiwan*. *Comparative Education Review*. 32 (1) February: 20-38.
- Petersen, A.C. & Epstein, J.L. (1991). *Development and Education across Adolescence: An Introduction*. *American Journal of Education*. 99(4): 373-377.
- Snarey, J. (1987). *Promoting Moral Maturity among Adolescents: An Ethnographic Study of the Israeli Kibbutz*. *Comparative Education Review*. 31(2): 241-259.
- Stanton, M. (1982). *Moral Judgments and Moral Education in Adolescence*. In P. Sukontasarp, P. Intasuwan, N. Yongsiri & C. Suvannathat (eds.) *Proceedings: Second Asian Workshop on Child and Adolescent Development* (pp. 126-132). Bangkok: Burapasilpa Press Ltd., Part.

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ภาคผนวก

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

แบบสอบถามสำหรับนิสิตนักศึกษา

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

แบบสอบถามเพื่อวัดคุณลักษณะบางประการของนิสิตนักศึกษา

คำชี้แจง

แบบสอบถามนี้จัดทำขึ้นเพื่อวัดคุณลักษณะบางประการของนิสิตนักศึกษาปริญญาตรีชั้นปีที่ 4 ในสถาบันอุดมศึกษาสังกัดทบวงมหาวิทยาลัย ข้อมูลที่ได้จากท่านจะเป็นประโยชน์ต่อผู้เกี่ยวข้องในการนำไปใช้วางแผนพัฒนานิสิตนักศึกษาให้มีคุณสมบัติที่พึงประสงค์ คำตอบของท่านจะไม่มีมีการตัดสินว่าถูกหรือผิดแต่จะบอกให้ทราบว่าคุณมีลักษณะเช่นใด ดังนั้นจึงขอให้ท่านกรุณาตอบตามความเป็นจริง หลังจากตอบแบบสอบถามเสร็จแล้ว กรุณาส่งแบบสอบถามคืนตามที่อยู่ข้างหลังโดยไม่ต้องปิดอากรแสตมป์

นอกจากนี้เพื่อประโยชน์ต่อการวิจัย ผู้วิจัยจะทำการคัดเลือกนิสิตนักศึกษาที่มีคุณลักษณะตามที่ผู้วิจัยกำหนด เพื่อเป็นกรณีตัวอย่างที่จะต้องมีการเก็บข้อมูลโดยการสัมภาษณ์เพิ่มเติมต่อไป นิสิตนักศึกษาที่สนใจยินดีและเต็มใจจะเป็นกรณีตัวอย่างในการวิจัยครั้งนี้ โปรดให้ชื่อและที่อยู่ของผู้วิจัยสามารถติดต่อได้ในแบบสอบถามนี้ ผู้ที่ได้รับคัดเลือกให้เป็นกรณีตัวอย่างในการวิจัยจะได้รับของสมนาคุณตอบแทนตามสมควร

ขอขอบคุณที่ท่านได้สละเวลาอันมีค่าในการตอบแบบสอบถามฉบับนี้ ผู้วิจัยสัญญาว่าข้อมูลที่ได้จากท่านจะเก็บรักษาไว้เป็นความลับ และจะใช้ประโยชน์ในเชิงวิชาการเท่านั้น ความร่วมมือที่ท่านได้ให้กับการวิจัยครั้งนี้จะเป็นคุณประโยชน์ยิ่งต่อการพัฒนานิสิตนักศึกษาและการสร้างองค์ความรู้ทางวิชาการ

ผู้วิจัย

ตอนที่ 1 ข้อมูลส่วนตัว (ผู้ไม่ประสงค์จะระบุชื่อ โปรดข้ามไปข้อ 2)

- ชื่อ นามสกุล
ที่อยู่บ้านเลขที่..... ซอย ถนน
แขวง เขต จังหวัด
รหัสไปรษณีย์ หมายเลขโทรศัพท์ที่ติดต่อได้
- ขณะนี้กำลังศึกษาอยู่ในระดับปริญญาตรี ชั้นปีที่ 4 (หรือ 5, 6) ในคณะ.....
สังกัดสาขาวิชา 1. วิทยาศาสตร์การแพทย์ 2. วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี
 3. สังคมศาสตร์ 4. มนุษยศาสตร์
มหาวิทยาลัย สังกัด 1. รัฐบาล 2. เอกชน
- เกรดเฉลี่ยสะสมในปัจจุบันเท่ากับ
- อายุ ปี นับถือศาสนา 1. พุทธ 2. คริสต์ 3. อิสลาม 4. อื่น ๆ
- ภูมิลำเนา 1. กรุงเทพมหานครและปริมณฑล 2. ภาคกลาง 3. ภาคใต้
 4. ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ 5. ภาคเหนือ
- เพศ 1. ชาย 2. หญิง
- รายได้ครอบครัวโดยเฉลี่ยต่อเดือน (รวมทั้งบิดามารดา)
 1. ต่ำกว่า 10,001 บาท 2. 10,001 - 20,000 บาท 3. 20,001 - 30,000 บาท
 4. 30,001 - 40,000 บาท 5. 40,001 - 50,000 บาท 6. มากกว่า 50,000 บาท
- สถานภาพครอบครัว
 1. บิดาและมารดาอยู่ด้วยกัน 2. บิดามารดาหย่าร้าง 3. บิดาและ/หรือมารดาเสียชีวิตแล้ว

9. ปัจจุบันท่านอาศัยอยู่กับ

1. บิดา มารดา 2. ผู้ปกครอง หรือญาติพี่น้อง 3. เพื่อนฝูง
 4. อยู่คนเดียว 5. อาศัยอยู่กับพระในวัด 6. อื่น ๆ

10. ท่านมีพี่น้องจำนวน คน (รวมตัวท่านด้วย)

11. ครอบครัวของท่านมีลักษณะเอนเอียงไปทางข้อความด้านซ้ายหรือขวา

โปรดวงกลมล้อมรอบตัวเลขที่ตรงกับความรู้สึกของท่านมากที่สุดในทุก ๆ ข้อ

1. อบอุน	3	2	1	0	1	2	3	ไม่อบอุน
2. รักใคร่ปรองดอง	3	2	1	0	1	2	3	ทะเลาะวิวาท
3. พ่อแม่มีเวลาให้ลูก	3	2	1	0	1	2	3	พ่อแม่ไม่มีเวลาให้ลูก
4. สมาชิกสนิทสนม	3	2	1	0	1	2	3	สมาชิกห่างเหิน
5. ช่วยเหลือซึ่งกันและกัน	3	2	1	0	1	2	3	ต่างคนต่างอยู่

12. ผู้มีอิทธิพลต่อการกำหนดแนวทางการดำเนินชีวิตของท่านมากที่สุดคือใคร (ตอบเพียงข้อเดียว)

1. บิดา 2. มารดา 3. ครูอาจารย์(ระบุชื่อ)
 4. ญาติพี่น้อง 5. เพื่อนฝูง 6. พระภิกษุสงฆ์ 7. อื่น ๆ

13. ใครเป็นแม่แบบหรือแบบอย่างที่ท่านอยากจะทำตัวให้เหมือนมากที่สุด (ตอบเพียงข้อเดียว)

สำหรับผู้ที่เลือกข้อ 1 ให้ข้ามไปคำถามข้อที่ 15

1. ไม่มี 2. บิดา 3. มารดา 4. ครูอาจารย์
 5. อื่น ๆ (ระบุ)

14. บุคคลในข้อ 13 มีคุณลักษณะพิเศษอย่างไรที่ทำให้ท่านอยากยึดเป็นแบบอย่าง (ตอบเพียงข้อเดียว)

1. เป็นคนเก่ง ประสบความสำเร็จ 2. เป็นคนดี มีคุณธรรม
 3. เป็นผู้ที่มีพระคุณที่ท่านรักและเคารพ 4. อื่น ๆ (ระบุ)

15. ท่านคิดว่า "ลักษณะนิสัยที่ดีหรือพฤติกรรมที่ดี ๆ ในตัวท่านทุกวันนี้" ได้รับการอบรมสั่งสอนจากใครมากที่สุด (ตอบเพียงข้อเดียว)

1. รู้จักคิดได้เอง ไม่มีใครสอน 2. พ่อแม่ ปู่ย่าตายาย
 3. ครูอาจารย์ 4. เพื่อนฝูง
 5. คำสั่งสอนของพระ/นักบวช/คาสตา ต่าง ๆ 6. อื่น ๆ

16. ท่านพอใจในความเป็นตัวท่านทุกวันนี้ในระดับใด

1. ยังไม่พอใจ 2. พอใจปานกลาง 3. พอใจมาก

17. ท่านมีคุณลักษณะตรงกับข้อใดมากที่สุด (เลือกตอบเพียงข้อเดียว)

1. ชยัน อดทน พึ่งตนเอง มีวินัย 3. มีสติรอบคอบ ตั้งจิตดี (ใจเป็นกลาง)
 2. อยากทำในสิ่งดี ตั้งใจจริง รับผิดชอบ กตัญญู 4. มีเมตตา ไม่เห็นแก่ตัว ไม่เอาเปรียบใคร

18. ท่านมีคุณลักษณะตรงกับข้อใดน้อยที่สุด (เลือกตอบเพียงข้อเดียว)

1. ชยัน อดทน พึ่งตนเอง มีวินัย 3. มีสติรอบคอบ ตั้งจิตดี (ใจเป็นกลาง)
 2. อยากทำในสิ่งดี ตั้งใจจริง รับผิดชอบ กตัญญู 4. มีเมตตา ไม่เห็นแก่ตัว ไม่เอาเปรียบใคร

ตอนที่ 2 ท่านมีลักษณะแบบใดในข้อความนั้น? เหมือนคน**บางคน**? หรือ เหมือนคน**ส่วนใหญ่**?

โปรดระบุว่าท่านมีลักษณะ "**ตรง**" หรือ "**ใกล้เคียง**" กับข้อความด้าน **ซ้ายมือ** หรือ **ขวามือ** โดยในแต่ละข้อ โดยทำเครื่องหมาย ✓ ในช่อง **เพียงช่องเดียว** เท่านั้น

ตัวอย่าง (กรุณาศึกษาวิธีการตอบจากตัวอย่างให้เข้าใจก่อนตอบ)

ลักษณะ ตรงกับ	ลักษณะ ใกล้เคียงกับ		ลักษณะ ใกล้เคียงกับ	ลักษณะ ตรงกับ		
ข้าพเจ้า	ข้าพเจ้า		ข้าพเจ้า	ข้าพเจ้า		
☐	☐	1ก. นักศึกษาบางคนสามารถ ใช้คอมพิวเตอร์ได้	แต่	นักนักศึกษาส่วนใหญ่ไม่มี ความสามารถในการใช้ คอมพิวเตอร์	☐	☒

ข้อ 1ก ผู้ตอบเลือกตอบ ในช่องขวามือ "ลักษณะตรงกับข้าพเจ้า" แสดงว่าเขามีลักษณะตรงกับที่คนส่วนใหญ่เป็น

☐	☒	2ข. นักศึกษาบางคนสามารถ ใช้คอมพิวเตอร์ได้	แต่	นักศึกษาส่วนใหญ่ไม่มี ความสามารถในการใช้ คอมพิวเตอร์	☐	☐
--------------------------	-------------------------------------	--	-----	--	--------------------------	--------------------------

ข้อ 2ข ผู้ตอบเลือกตอบ ในช่องซ้ายมือ "ลักษณะใกล้เคียงกับข้าพเจ้า" แสดงว่าเขามีลักษณะใกล้เคียงกับคนบางคน

กรุณาตอบทุกข้อ (แต่ละข้อให้เลือกเพียงช่องเดียว !! เท่านั้น !!)

ลักษณะ ตรงกับ	ลักษณะ ใกล้เคียงกับ		ลักษณะ ใกล้เคียงกับ	ลักษณะ ตรงกับ		
ข้าพเจ้า	ข้าพเจ้า		ข้าพเจ้า	ข้าพเจ้า		
☐	☐	1. นักศึกษาบางคนเป็นคนขยัน ไม่ทำงานผลัดวันประกันพรุ่ง	แต่	นักศึกษาส่วนใหญ่จะไม่ค่อย ขยัน มักทำงานแบบจวนตัว	☐	☐
☐	☐	2. นักศึกษาส่วนใหญ่อดทน ยอมเหนื่อยเพื่อให้งานเสร็จ	แต่	นักศึกษาบางคนย่อท้อต่อ การทำงาน ทนทำงานหนักไม่ได้	☐	☐
☐	☐	3. นักศึกษาบางคนต้องพึ่ง ผู้อื่นในการทำงาน ช่วยตนเองไม่ค่อยได้	แต่	นักศึกษาส่วนใหญ่จะมีความ สามารถในการพึ่งตนเองได้	☐	☐
☐	☐	4. นักศึกษาบางคนมีวินัย สามารถบังคับตนเองให้ ทำตามระเบียบข้อบังคับ	แต่	นักศึกษาส่วนใหญ่จะขาดวินัย ไม่ทำตามระเบียบข้อบังคับ	☐	☐
☐	☐	5. ถ้าเป็นงานที่ตนเองไม่ชอบ แล้ว นักศึกษาส่วนใหญ่จะ ไม่สนใจหรือไม่พอใจที่จะทำ	แต่	แม้จะเป็นงานที่ไม่ชอบ นักศึกษา บางคนก็พยายามสร้างความพอใจ ให้เกิดความอยากทำ	☐	☐
☐	☐	6. นักศึกษาบางคนรักความ จริง และจริงจังในการทำงาน	แต่	นักศึกษาส่วนใหญ่ไม่ค่อย จริงจังต่อการทำงาน	☐	☐
☐	☐	7. นักศึกษาส่วนใหญ่มีความ รับผิดชอบในงานที่ได้รับ มอบหมาย	แต่	นักศึกษาบางคนขาดความ รับผิดชอบ ไม่ทำงานตามที่ ตกลงกัน	☐	☐

ลักษณะ ตรงกับ ข้าพเจ้า	ลักษณะ ใกล้เคียงกับ ข้าพเจ้า					ลักษณะ ใกล้เคียงกับ ข้าพเจ้า	ลักษณะ ตรงกับ ข้าพเจ้า
☐	☐	8. นักศึกษาส่วนใหญ่ไม่ลืม พระคุณของสถาบัน และ อุทิศตนทำงานให้ แม้จะ ไม่ค่อยมีเวลา	แต่	นักศึกษาบางคนระลึกถึงพระคุณ ของสถาบัน แต่ไม่ค่อยมีเวลา ทำงานเพื่อสถาบัน	☐	☐	
☐	☐	9. นักศึกษาบางคนมีสติ สมာธิ จดจ่อ และรอบคอบในการ ทำงานหรือการตัดสินใจ	แต่	นักศึกษาส่วนใหญ่ไม่ค่อยมีสติ ไม่มีสมาธิหรือไม่มีความรอบคอบ ในการทำงานหรือการตัดสินใจ	☐	☐	
☐	☐	10. นักศึกษาส่วนใหญ่ไม่ค่อยมี ความคิดเป็นกลาง จะตัดสินใจ สิ่งต่าง ๆ โดยมีผลประโยชน์ เกี่ยวข้อง	แต่	นักศึกษาบางคน มีจิตใจบริสุทธิ์ ปราศจากอคติ ตัดสินสิ่งต่าง ๆ โดยไม่กลัวตัวเองเสียประโยชน์	☐	☐	
☐	☐	11. นักศึกษาส่วนใหญ่มีความ ตั้งใจที่จะแบ่งปันหรือแลกเปลี่ยน ความรู้กับผู้อื่น	แต่	นักศึกษาบางคนไม่ค่อยอยาก แบ่งปันหรือแลกเปลี่ยนความรู้ ที่ตนเองมีกับผู้อื่น	☐	☐	
☐	☐	12. นักศึกษาบางคนเอาเปรียบ ผู้อื่นในการทำงานกลุ่ม ชอบเลือกทำแต่น้อย ๆ	แต่	นักศึกษาส่วนใหญ่จะไม่เอาเปรียบ ใครในการทำงานกลุ่ม ยอมทำงาน มากกว่าผู้อื่น	☐	☐	

ตอนที่ 3

1. ท่านมีลักษณะตรงกับข้อความต่อไปนี้ในระดับใด และคนทั่วไปในสังคมที่ท่านพบเห็นส่วนใหญ่มี
ลักษณะต่อไปนี้ในระดับใด โปรดกาเครื่องหมาย X ในช่องที่ตรงกับความรู้สึกของท่านมากที่สุด

มาก ← → น้อย มาก ← → น้อย

ลักษณะ	คนทั่วไปในสังคม					ตัวท่านเอง				
	5	4	3	2	1	5	4	3	2	1
1. ความขยันหมั่นเพียร										
2. ความอดทน										
3. ความสามารถพึ่งตนเอง										
4. การมีวินัย										
5. ฉันทะ (พอใจ ศรัทธาและอยากทำในสิ่งดีให้สำเร็จ)										
6. สัจจะ(ตั้งใจจริงและจริงจังต่อการทำงาน)										
7. ความรับผิดชอบ ความสำนึกในหน้าที่										
8. ความกตัญญู (กระทำการเพื่อทดแทนบุญคุณ)										
9. ความมีสติและรอบคอบ										
10. ความตั้งใจดี (การคิดที่เป็นกลาง ความเที่ยงตรงใน การวินิจฉัย)										
11. ความเมตตา ความปรารถนาดีต่อกัน										
12. ความไม่เห็นแก่ตัว ไม่เอาเปรียบใคร										

2. ท่านมีลักษณะตรงกับข้อใดมากที่สุด (เลือกตอบเพียงข้อเดียว)

1. ความขยันหมั่นเพียร 2. ความอดทน
 3. ความสามารถพึ่งตนเอง 4. การมีวินัย

3. ท่านมีลักษณะตรงกับข้อใดมากที่สุด (เลือกตอบเพียงข้อเดียว)

1. ฉันทะ (พอใจและอยากทำในสิ่งดี) 2. มีสัจจะ (ตั้งใจจริงและจริงจังต่อการทำงาน)
 3. ความรับผิดชอบ สำนึกในหน้าที่ 4. ความกตัญญู (กระทำการเพื่อทดแทนบุญคุณ)

4. ท่านมีลักษณะตรงกับข้อใดมากที่สุด (เลือกตอบเพียงข้อเดียว)

1. ความมีสติและรอบคอบ 2. ความตั้งใจดี (ใจเป็นกลาง ความเที่ยงตรงในการวินิจฉัย)

5. ท่านมีลักษณะตรงกับข้อใดมากที่สุด (เลือกตอบเพียงข้อเดียว)

1. ความเมตตา ปรารถนาดีต่อกัน 2. ความไม่เห็นแก่ตัว ไม่เอาเปรียบใคร

ตอนที่ 4 บุคคลรอบข้างท่าน (พ่อแม่ พี่น้อง ครูอาจารย์หรือเพื่อนฝูง) ส่วนใหญ่มีพฤติกรรมตามข้อความต่อไปนี้ในระดับใด และตัวท่านเองได้ประพฤติปฏิบัติตามข้อความนั้นในระดับใด
 โปรดกาเครื่องหมาย X ในข้อความที่ตรงกับความรู้สึกของท่านมากที่สุดทั้ง 2 ช่อง

ข้อ	ข้อความ	พฤติกรรมของบุคคลรอบข้าง			พฤติกรรมของตัวท่าน		
		มาก	กลาง	น้อย	มาก	กลาง	น้อย
1	การทำบุญทำทานแก่ผู้ยากไร้หรือด้อยโอกาส						
2	การไปวัด ไปโบสถ์ ฟังเทศน์ ฟังธรรม						
3	การอ่านหนังสือหรือฟัง ชม สื่อวิทยุ โทรทัศน์ ที่มีเนื้อหาสาระเกี่ยวกับคุณธรรม จริยธรรม						
4	การอุทิศตนบำเพ็ญประโยชน์เพื่อส่วนรวม						

ตอนที่ 5 โปรดกาเครื่องหมาย X ในช่องที่ตรงกับความรู้สึกของท่านมากที่สุด

ข้อ	ข้อความ	มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด
1	พ่อแม่ปลุกฝังให้ท่านเป็น "คนดี" มากกว่า "คนเก่ง"					
2	ครูอาจารย์ของท่านส่วนใหญ่เอาใจใส่ ตักเตือน ปรับปรุงพฤติกรรมที่บกพร่องของท่าน					
3	โรงเรียนที่ท่านเรียนตั้งแต่เด็กมีปรัชญาที่เน้นการพัฒนาคุณธรรมของผู้เรียนมากกว่าเน้นการแข่งขันทางวิชาการ					
4	ท่านพักอาศัยอยู่ในสภาพแวดล้อมของเพื่อนบ้านชุมชนที่ดี					
5	ท่านมีเพื่อนที่คอยชักจูงไปในทางที่ดี					
6	ท่านนำแบบอย่างพฤติกรรมดี ๆ ที่ปรากฏตามสื่อมาใช้ในการปรับปรุงพฤติกรรมตนเอง					

ตอนที่ 6

1. บุคคลต่อไปนี้มีส่วนร่วมในการปลูกฝังคุณลักษณะที่พึงประสงค์ให้แก่ตัวท่านในระดับใด

โปรดตอบให้ครบทั้ง 3 ช่องโดยกาเครื่องหมาย X ในช่องที่ตรงกับความรู้สึกของท่านมากที่สุด

คุณลักษณะ	พ่อแม่ ผู้ปกครอง			ครูอาจารย์			เพื่อนฝูง		
	มาก	ปานกลาง	น้อย	มาก	ปานกลาง	น้อย	มาก	ปานกลาง	น้อย
1. ความขยันหมั่นเพียร									
2. ความอดทน									
3. ความสามารถพึ่งตนเอง									
4. การมีวินัย									
5. ฉันทะ (พอใจ ศรัทธาและอยากทำในสิ่งดีให้สำเร็จ)									
6. สัจจะ (ตั้งใจจริงและจริงจังต่อการทำงาน)									
7. ความรับผิดชอบ ความสำนึกในหน้าที่									
8. ความกตัญญู (กระทำการเพื่อทดแทนบุญคุณ)									
9. ความมีสติและรอบคอบ									
10. ความตั้งใจดี (การคิดที่เป็นกลาง ความเที่ยงตรงในการวินิจฉัย)									
11. ความเมตตา ความปรารถนาดีต่อกัน									
12. ความไม่เห็นแก่ตัว ไม่เอาเปรียบใคร									

2. พ่อแม่ ผู้ปกครองของท่านมีพฤติกรรมตรงกับข้อใดมากที่สุด

- 1. ให้การอบรมสั่งสอนดี และประพฤติตนเป็นแบบอย่างที่ดีด้วย
- 2. ไม่ค่อยได้อบรมสั่งสอน แต่ประพฤติตนเป็นแบบอย่างที่ดี
- 3. ให้การอบรมสั่งสอนดี แต่ไม่ได้ประพฤติตนตามที่สอน
- 4. ไม่ค่อยได้อบรมสั่งสอน และไม่ได้ประพฤติตนเป็นแบบอย่างที่ดีด้วย

3. ครูของท่านส่วนใหญ่มีพฤติกรรมตรงกับข้อใดมากที่สุด

- 1. ให้การอบรมสั่งสอนดี และประพฤติตนเป็นแบบอย่างที่ดีด้วย
- 2. ไม่ค่อยได้อบรมสั่งสอน แต่ประพฤติตนเป็นแบบอย่างที่ดี
- 3. ให้การอบรมสั่งสอนดี แต่ไม่ได้ประพฤติตนตามที่สอน
- 4. ไม่ค่อยได้อบรมสั่งสอน และไม่ได้ประพฤติตนเป็นแบบอย่างที่ดีด้วย

4. เพื่อนของท่านส่วนใหญ่มีพฤติกรรมตรงกับข้อใดมากที่สุด

- 1. ให้คำแนะนำในสิ่งดี และประพฤติตนเป็นแบบอย่างที่ดีด้วย
- 2. ไม่ค่อยได้ชี้แนะแนวทางที่ดี แต่ประพฤติตนเป็นแบบอย่างที่ดี
- 3. ให้คำแนะนำในสิ่งดี แต่ไม่ได้ประพฤติตนตามที่ชี้แนะ
- 4. ไม่ค่อยชี้แนะแนวทางที่ดี และไม่ได้ประพฤติตนเป็นแบบอย่างที่ดีด้วย

5. โปรดกาเครื่องหมาย X ในช่องที่ตรงกับความรู้สึกของท่านมากที่สุด

ข้อ ที่	ข้อความ	มากที่สุด	มาก	ปาน กลาง	น้อย	น้อยที่ สุด
		5	4	3	2	1
1	พ่อแม่ ผู้ปกครองของท่านมีพฤติกรรมต่อไปนี้ในระดับใด					
	1.1 ขยัน อดทน พึ่งตนเอง มีวินัย					
	1.2 อยากทำในสิ่งดี ตั้งใจจริง รับผิดชอบ สำนึกในหน้าที่ กตัญญู					
	1.3 มีสติและรอบคอบ ตั้งจิตดี (ใจเป็นกลาง)					
	1.4 มีเมตตา ไม่เห็นแก่ตัว ไม่เอาเปรียบใคร					
2	ครูอาจารย์ของท่านส่วนใหญ่มีพฤติกรรมต่อไปนี้ในระดับใด					
	2.1 ขยัน อดทน พึ่งตนเอง มีวินัย					
	2.2 อยากทำในสิ่งดี ตั้งใจจริง รับผิดชอบ สำนึกในหน้าที่ กตัญญู					
	2.3 มีสติและรอบคอบ ตั้งจิตดี (ใจเป็นกลาง)					
	2.4 มีเมตตา ไม่เห็นแก่ตัว ไม่เอาเปรียบใคร					
3	เพื่อนของท่านส่วนใหญ่มีพฤติกรรมต่อไปนี้ในระดับใด					
	3.1 ขยัน อดทน พึ่งตนเอง มีวินัย					
	3.2 อยากทำในสิ่งดี ตั้งใจจริง รับผิดชอบ สำนึกในหน้าที่ กตัญญู					
	3.3 มีสติและรอบคอบ ตั้งจิตดี (ใจเป็นกลาง)					
	3.4 มีเมตตา ไม่เห็นแก่ตัว ไม่เอาเปรียบใคร					

ตอนที่ 7

1. ในขณะที่เรียนระดับอุดมศึกษา ท่านลงทะเบียนในวิชาที่เกี่ยวข้องกับธรรมะ ศาสนา คุณธรรมจริยธรรมหรือไม่

1. ไม่ได้เรียน

2. เรียน วิชา

เพราะ

2. ท่านคิดว่า คนทั่วไปส่วนใหญ่ทำตัวให้เกิดความสำเร็จของส่วนรวมได้อยู่ในระดับใด

1. น้อยมาก

2. น้อย

3. ปานกลาง

4. มาก

5. มากที่สุด

3. ถ้าเปรียบเทียบกับคนรอบข้างถือว่า ท่านได้ทำตัวให้เกิดความสำเร็จของส่วนรวมได้อยู่ในระดับใด

1. น้อยมาก

2. น้อย

3. ปานกลาง

4. มาก

5. มากที่สุด

4. ท่านคิดว่าคุณลักษณะในชุดใดนำไปสู่ความสำเร็จของส่วนรวมมากที่สุด (เลือกตอบเพียงข้อเดียว)

1. ขยัน อดทน พึ่งตนเอง มีวินัย

3. มีสติรอบคอบ ตั้งจิตดี (ใจเป็นกลาง)

2. อยากทำในสิ่งดี ตั้งใจจริง รับผิดชอบ กตัญญู

4. มีเมตตา ไม่เห็นแก่ตัว ไม่เอาเปรียบใคร

5. โปรดให้ข้อมูลเกี่ยวกับวิธีการที่ท่านได้รับการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมตั้งแต่เด็กจนถึงปัจจุบัน

.....

.....

.....

ขอขอบคุณที่ท่านได้ให้ข้อมูลที่เป็นประโยชน์ต่อการวิจัยครั้งนี้เป็นอย่างสูง

(โปรดส่งคืนตามที่อยู่ด้านหลัง ไม่ต้องติดแสตมป์)

แบบสอบถามสำหรับอาจารย์

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

แบบสอบถามเพื่อวัดคุณธรรมระดับบุคคลเพื่อมุ่งความสำเร็จของส่วนรวมของ
นิสิตนักศึกษาปริญญาตรี

เรียน อาจารย์/ผู้ทรงคุณวุฒิที่เคารพ

แบบสอบถามนี้จัดทำขึ้นเพื่อวัดคุณธรรมระดับบุคคลเพื่อมุ่งความสำเร็จของส่วนรวมของนิสิตศึกษาปริญญาตรีชั้นปีที่ 4 ในสถาบันอุดมศึกษา โปรดให้ข้อมูลตามความรู้สึกหรือประสบการณ์ของท่าน ข้อมูลที่ได้จากท่านจะนำไปสู่การวางแผนพัฒนาคุณธรรมของนิสิตนักศึกษาต่อไป หลังจากตอบแบบสอบถามเสร็จแล้ว กรุณาส่งแบบสอบถามคืนตามที่อยู่ข้างหลังโดยไม่ต้องปิดอากรแสตมป์

ขอขอบคุณที่ท่านได้สละเวลาอันมีค่าในการตอบแบบสอบถามฉบับนี้ ความร่วมมือที่ท่านได้ให้การวิจัยครั้งนี้จะมีคุณค่าต่อการพัฒนานิสิตนักศึกษาให้มีคุณลักษณะที่พึงประสงค์ และยังเกิดประโยชน์ต่อการพัฒนาองค์ความรู้ทางวิชาการอีกด้วย

ขอแสดงความนับถือ

รศ. ดร. สุวิมล ว่องวานิช และ รศ. ดร. นงลักษณ์ วิรัชชัย

ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไป

1. เพศ 1. ชาย 2. หญิง
2. อายุ 1. ต่ำกว่า 31 ปี 2. 31-40 ปี 3. 41-50 ปี 4. มากกว่า 50 ปี
3. ประสบการณ์ด้านการสอน/ทำงาน
 1. 1-5 ปี 2. 6-10 ปี 3. 11-15 ปี 4. 16-20 ปี 4. มากกว่า 20 ปี
4. สถานภาพปัจจุบัน 1. อาจารย์มหาวิทยาลัย 2. อื่น ๆ (ระบุ).....
(สำหรับผู้ที่ไม่ใช่อาจารย์ในมหาวิทยาลัยกรุณาข้ามไปตอน 2)
5. ท่านสอนที่คณะมหาวิทยาลัย..... สังกัด 1. รัฐบาล 2. เอกชน
สังกัดสาขาวิชา 1. วิทยาศาสตร์การแพทย์ 2. วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี
 3. สังคมศาสตร์ 4. มนุษยศาสตร์
6. วิชาที่ท่านสอนมีเนื้อหาเกี่ยวข้องกับคุณธรรมจริยธรรมของมนุษย์หรือไม่ 1. มี 2. ไม่มี
7. ถ้าคิดปริมาณของเวลาที่ใช้ในการสอนเป็น 100 เปอร์เซ็นต์ โดยเฉลี่ยท่านมีการสอดแทรกความรู้หรือปลูกฝังคุณธรรม จริยธรรมทั่วไป ๆ หรือจริยธรรมในวิชาชีพแก่นิสิตนักศึกษาในขณะที่สอนหรือไม่ ถ้ามี อยู่ในระดับใด
 1. ไม่ค่อยได้ทำ เพราะ
 2. ทำบ้างถ้ามีโอกาส โดยใช้เวลาในการสอดแทรกความรู้ประมาณร้อยละเท่าใดของเวลาที่สอน
 1. ไม่ถึง 10% ของเวลา 2. 10% - 20% ของเวลา 3. มากกว่า 20% ของเวลา

ตอนที่ 2 ระดับคุณธรรมของนักศึกษาปริญญาตรี

1. นักศึกษาปริญญาตรีส่วนใหญ่มีคุณธรรมต่อไปนี้ตรงกับข้อใดมากที่สุด (เลือกตอบเพียงข้อเดียว)
 1. ความขยันหมั่นเพียร 2. ความอดทน
 3. ความสามารถพึ่งตนเองได้ 4. การมีวินัย
2. นักศึกษาปริญญาตรีส่วนใหญ่มีคุณธรรมต่อไปนี้ตรงกับข้อใดมากที่สุด (เลือกตอบเพียงข้อเดียว)
 1. ฉันทะ (พอใจ ศรัทธาและอยากทำในสิ่งดี) 2. สัจจะ (ตั้งใจจริงและจริงจังต่อการทำงาน)

3. ความรับผิดชอบ ความสำนึกในหน้าที่ 4. ความกตัญญู (กระทำการเพื่อทดแทนบุญคุณ)
3. นักศึกษาปริญญาตรีส่วนใหญ่มีคุณธรรมต่อไปนี้ตรงกับข้อใดมากที่สุด (เลือกตอบเพียงข้อเดียว)
1. ความมีสติและรอบคอบ 2. ความตั้งใจให้ดี (ใจเป็นกลาง ความเที่ยงตรงในการวินิจฉัย)
4. นักศึกษาปริญญาตรีส่วนใหญ่มีคุณธรรมต่อไปนี้ตรงกับข้อใดมากที่สุด (เลือกตอบเพียงข้อเดียว)
1. ความเมตตา ปรารถนาดีต่อกัน 2. ความไม่เห็นแก่ตัว ไม่เอาเปรียบใคร
5. จากคุณธรรม 4 ชุดต่อไปนี้ ท่านคิดว่านักศึกษาปริญญาตรีส่วนใหญ่มีคุณธรรมตรงกับชุดใดมากที่สุด
1. ชยัน อดทน พึ่งตนเอง มีวินัย
2. มีขันตะ (พอใจ ศรัทธาอยากทำในสิ่งดี) มีสัจจะ (ตั้งใจจริงและจริงจังต่อการทำงาน)
รับผิดชอบ สำนึกในหน้าที่ และมีความกตัญญู (กระทำการเพื่อทดแทนบุญคุณ)
3. มีสติและรอบคอบ ตั้งจิตดี (ใจเป็นกลาง ปราศจากอคติ ความเที่ยงตรงในการวินิจฉัย)
4. มีความเมตตา ไม่เห็นแก่ตัว ไม่เอาเปรียบใคร
6. จากคุณธรรม 4 ชุดต่อไปนี้ ท่านคิดว่านักศึกษาปริญญาตรีส่วนใหญ่มีคุณธรรมตรงกับชุดใดน้อยที่สุด
1. ชยัน อดทน พึ่งตนเอง มีวินัย
2. มีขันตะ (พอใจ ศรัทธาอยากทำในสิ่งดี) มีสัจจะ (ตั้งใจจริงและจริงจังต่อการทำงาน)
รับผิดชอบ สำนึกในหน้าที่ และมีความกตัญญู (กระทำการเพื่อทดแทนบุญคุณ)
3. มีสติและรอบคอบ ตั้งจิตดี (ใจเป็นกลาง ปราศจากอคติ ความเที่ยงตรงในการวินิจฉัย)
4. มีความเมตตา ไม่เห็นแก่ตัว ไม่เอาเปรียบใคร

ตอนที่ 3 จากประสบการณ์ของท่าน นักศึกษาปริญญาตรีส่วนใหญ่มีคุณลักษณะต่อไปนี้ในระดับใด และตัวท่านเองมีคุณลักษณะดังกล่าวมาน้อยเพียงใด โปรดกาเครื่องหมาย X ในช่องที่ตรงกับความรู้สึกของท่านมากที่สุด

คุณลักษณะ	ระดับคุณลักษณะเฉลี่ยของนักศึกษา					ระดับคุณลักษณะของตัวท่าน				
	มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด	มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด
1. ความขยันหมั่นเพียร										
2. ความอดทน										
3. ความสามารถพึ่งตนเอง										
4. การมีวินัย										
5. ขันตะ (พอใจ ศรัทธาและอยากทำในสิ่งดีให้สำเร็จ)										
6. สัจจะ (ตั้งใจจริงและจริงจังต่อการทำงาน)										
7. ความรับผิดชอบ ความสำนึกในหน้าที่										
8. ความกตัญญู(กระทำการเพื่อทดแทนบุญคุณ)										
9. ความมีสติและรอบคอบ										
10. ความตั้งใจดี (การคิดที่เป็นกลาง ความเที่ยงตรงในการวินิจฉัย)										
11. ความเมตตา ความปรารถนาดีต่อกัน										
12. ความไม่เห็นแก่ตัว ไม่เอาเปรียบใคร										

ตอนที่ 4

1. ท่านคิดว่าบุคคลต่อไปนี้มีส่วนในการพัฒนาหรือปลูกฝังคุณธรรมแก่นักศึกษาปริญญาตรีในระดับใด โปรดตอบให้ครบทั้ง 3 ช่อง โดยกาเครื่องหมาย X ในช่องที่ตรงกับความรู้สึกของท่านมากที่สุด

คุณลักษณะ	พ่อแม่			ครูอาจารย์			เพื่อนฝูง		
	มาก	ปานกลาง	น้อย	มาก	ปานกลาง	น้อย	มาก	ปานกลาง	น้อย
	3	2	1	3	2	1	3	2	1
1. ความขยันหมั่นเพียร									
2. ความอดทน									
3. ความสามารถพึ่งตนเอง									
4. การมีวินัย									
5. ฉันทะ (พอใจ ศรัทธาและอยากทำในสิ่งดีให้สำเร็จ)									
6. สัจจะ (ตั้งใจจริงและจริงใจต่อการทำงาน)									
7. ความรับผิดชอบ ความสำนึกในหน้าที่									
8. ความกตัญญู (กระทำการเพื่อทดแทนบุญคุณ)									
9. ความมีสติและรอบคอบ									
10. ความตั้งใจดี (การคิดที่เป็นกลาง ความเที่ยงตรงในการวินิจฉัย)									
11. ความเมตตา ความปรารถนาดีต่อกัน									
12. ความไม่เห็นแก่ตัว ไม่เอาเปรียบใคร									

2. ตามความรู้สึกของท่าน ปัจจุบันนักศึกษาปริญญาตรีในมหาวิทยาลัยที่ท่านทำตัวให้มีคุณธรรมโดยรวมเพื่อให้เกิดความสำเร็จของส่วนรวมมีประมาณร้อยละ..... ของนักศึกษาทั้งหมด (ประมาณการตามประสบการณ์)

ข้อมูลเพิ่มเติม

โปรดให้ข้อมูลเกี่ยวกับกระบวนการหรือวิธีการที่ท่านคิดว่าควรใช้ในการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมข้างต้นสำหรับนิสิตนักศึกษามหาวิทยาลัยปริญญาตรีในปัจจุบัน

.....

.....

.....

ขอขอบคุณที่ท่านได้ให้ข้อมูลที่เป็นประโยชน์ต่อการวิจัยครั้งนี้เป็นอย่างสูง (โปรดส่งคืนตามที่อยู่ด้านหลัง ไม่ต้องติดแสตมป์)

รายชื่อผู้ทรงคุณวุฒิ
ตรวจสอบรายการพฤติกรรมสำหรับวัด
คุณธรรมระดับบุคคลเพื่อมุ่งความสำเร็จของส่วนรวม

รศ. ดร. นงลักษณ์ วิรัชชัย	ภาควิชาวิจัยการศึกษา คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
รศ. ดร. ทิศนา แชนมณี	ภาควิชาประถมศึกษา คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
ผศ. วารินทร์ มาศกุล	ภาควิชาสารัตถศึกษา คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
ผศ. ก่องแก้ว เจริญอักษร	ภาควิชามัธยมศึกษา คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
ผศ. ลักษณ์า บรรพกาญจน์	คณะศึกษาศาสตร์ สถาบันราชภัฏธนบุรี
พ.ญ. สุนทรี วิรัชชัย	แพทยศาสตรบัณฑิต จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย วุฒิปัตрд้านกุมารแพทยศาสตร์. U.S.A.
ผศ. อวยพร เรืองตระกูล	ภาควิชาวิจัยการศึกษา คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
อ. ดร. สุชาดา บวรกิตติวงศ์	ภาควิชาวิจัยการศึกษา คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
อ. ดร. ดวงกมล ไตรวิจิตรกุล	ภาควิชาวิจัยการศึกษา คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
ผศ. ดร. ศิริเดช สุชีวะ	ภาควิชาวิจัยการศึกษา คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

**รายชื่อผู้ทรงคุณวุฒิที่เข้าประชุมสัมมนา
เกี่ยวกับแนวทางการพัฒนาคุณธรรมแก่นิสิตนักศึกษา**

ศ. มณีวรรณ กมลพัฒนา	หัวหน้าโครงการการศึกษาทั่วไป จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
รศ. น.พ. ไพโรจน์ วิฑูรณิษฐ์	คณะแพทยศาสตร์ ผู้สอนวิชาธรรมวิทยา โครงการการศึกษาทั่วไป จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
รศ. ดร. ไพฑูรย์ สินลารัตน์	ภาควิชาอุดมศึกษา อดีตคณบดีคณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
รศ. ดร. พรรณทิพย์ ศิริวรรณบุศย์	คณบดีคณะจิตวิทยา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
รศ. ดร. ปทีป เมษาคุณวุฒิ	ภาควิชาอุดมศึกษา คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
รศ. ดร. สมพงษ์ จิตระดับ	ภาควิชาประถมศึกษา คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
รศ. พวงแก้ว ปุณยนก	ภาควิชาวิจัยการศึกษา คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
ผศ. ดร. สุวัฒนา สุวรรณเขตนินคม	รองคณบดีฝ่ายวิชาการและวิจัย คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
ผศ. ดร. อลิศรา ชูชาติ	ภาควิชามัธยมศึกษา คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
ผศ. ดร. พิมพ์พันธ์ เดชะคุปต์	ภาควิชามัธยมศึกษา คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
ผศ. ดร. ชนศักดิ์ ป้ายเที่ยง	รองคณบดีฝ่ายวิชาการ สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้า พระนครเหนือ
ผศ. เพียงใจ ศุขโรจน์	รองคณบดีฝ่ายกิจการนิสิต คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
ผศ. เกษมศักดิ์ ภูมิศรีแก้ว	คณะจิตวิทยา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
รศ. ดร. ศรีเพ็ญ สุภพิทยากุล	โครงการการศึกษาทั่วไป จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ผศ. จิตโสมนัส ศิวะดิตรต์

ผศ. ก่องแก้ว เจริญอักษร

ผศ. อวยพร เรืองตระกูล

คณะอักษรศาสตร์ โครงการการศึกษาทั่วไป

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ภาควิชามัธยมศึกษา คณะครุศาสตร์

ผู้สอนนิสิตบัณฑิตศึกษาคณะครุศาสตร์

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ภาควิชาวิจัยการศึกษา คณะครุศาสตร์

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

กิจกรรมในการประชุมสัมมนา

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

กิจกรรมที่ 3 แนวทางการพัฒนาคุณธรรม

ในฐานะที่ท่านเป็นอาจารย์ที่สอนนิสิตนักศึกษา ท่านคิดว่าวิธีการต่อไปนี้สามารถนำไปสู่การพัฒนาคุณธรรมในด้านใดบ้าง (คุณธรรม 4 ชุด) โปรดกาเครื่องหมาย ✓ ในช่องที่ตรงกับความรู้สึกของท่าน (ตอบได้มากกว่า 1 ชุด) และระบุอัตราร้อยละ ที่แสดงปริมาณของการใช้วิธีการดังกล่าวในการพัฒนาคุณธรรม

วิธีการพัฒนาคุณธรรม	แรงผลักดัน ขยัน อดทน พึ่งตนเอง มี วินัย	หล่อเลี้ยง ฉันทะ สัจจะ รับผิดชอบ กตัญญู	เหนียวรั้ง สติและ รอบคอบ ตั้งจิตต์	สนับสนุน เมตตา ไม่เห็น แก่ตัว	ปริมาณที่ควร จะใช้วิธีการนี้ ในการพัฒนา คุณธรรม (%)	ปริมาณของ การใช้วิธีการ นี้ในปัจจุบัน (%)	มาตรการ/ แนวทางใน การทำให้เกิด การใช้ วิธีการนี้
1. การสอดแทรก คุณธรรม ในการ สอน							
2. การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนเน้นคุณธรรมในวิชา							
3. การจัดทำชุดการเรียนรู้ด้วยตนเอง ฯลฯ							
4. การกำหนดวิชาบังคับในหลักสูตรให้นักศึกษาเรียน							
5. การให้คะแนนจิตพิสัยในวิชาที่สอน							
6. การออกกฎระเบียบ ลงโทษผู้ขาดคุณธรรม							
7. การส่งเสริมยกย่องคนดี ให้รางวัล							
8. การจัดอบรม,ค่าย ฯลฯ เพื่อพัฒนาคุณธรรม							
9. การจัดสภาพแวดล้อม, สื่อ, ฯลฯ เพื่อส่งเสริมคุณธรรมในมหาวิทยาลัย							
10. ใช้กระบวนการทางจิตวิทยากระตุ้นให้เกิดจิตสำนึกเพื่อพัฒนาตนเอง							
11. อื่น ๆ (ระบุ)							

ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ตารางที่ ก1 ความสัมพันธ์ระหว่างระดับคุณธรรมของนิสิตนักศึกษาระหว่างคุณธรรม
ในแต่ละชุดปัจจัย

คุณธรรม	ปัจจัยแรงผลักดัน	ปัจจัยหล่อเลี้ยง	ปัจจัยเหนี่ยวรั้ง	ปัจจัยสนับสนุน	คุณธรรมรวม
ปัจจัยแรงผลักดัน	1.00				
ปัจจัยหล่อเลี้ยง	0.57*	1.00			
ปัจจัยเหนี่ยวรั้ง	0.46*	0.47*	1.00		
ปัจจัยสนับสนุน	0.38*	0.54*	0.48*	1.00	
คุณธรรมรวม	0.77*	0.83*	0.77*	0.76*	1.00

* $p < .05, n = 3,011$

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ตารางที่ ก2 ค่าสัมประสิทธิ์ถดถอยและประสิทธิภาพในการทำนายคุณธรรม 4 ชุด

ตัวแปร	ปัจจัยแรงผลักดัน				ปัจจัยหล่อเลี้ยง				ปัจจัยเหนี่ยวยัง				ปัจจัยสนับสนุน			
	B	SE b	Beta	T	B	SE b	Beta	t	B	SE b	Beta	T	B	SE b	Beta	t
(Constant)	22.38	2.01		11.15**	22.25	2.00		11.11**	30.99	2.04		15.22**	33.84	2.01		16.80**
เพศ	1.20	0.36	0.06	3.37**	-0.08	0.36	-0.00	-0.23	1.93	0.36	0.10	5.33**	0.21	0.36	0.01	0.59
ภูมิฐานะ	-1.85	0.37	-0.09	-4.98**	-1.36	0.37	-0.07	-3.66**	-1.40	0.38	-0.07	-3.72**	-1.09	0.37	-0.05	-2.93**
รายได้ครอบครัว	-0.25	0.11	-0.04	-2.27*	-0.06	0.11	-0.01	-0.55	0.02	0.11	0.00	0.19	0.07	0.11	0.01	0.63
สถานภาพครอบครัว	0.20	0.46	0.01	0.44	-0.64	0.46	-0.02	-1.39	-0.66	0.46	-0.03	-1.43	-1.66	0.46	-0.06	-3.62**
จำนวนพี่น้อง	0.29	0.12	0.04	2.52**	0.20	0.12	0.03	1.77	0.14	0.12	0.02	1.19	0.06	0.12	0.01	0.49
สาขาวิชาที่ศึกษา	-1.09	0.37	-0.05	-2.94**	-1.02	0.37	-0.05	-2.74**	-1.96	0.38	-0.09	-5.18**	-1.55	0.37	-0.07	-4.15**
สังกัดของมหาวิทยาลัย	-1.20	0.43	-0.05	-2.76**	-0.23	0.43	-0.01	-0.52	-0.72	0.44	-0.03	-1.63	-0.84	0.44	-0.03	-1.93
GPA	2.95	0.46	0.12	6.43**	1.08	0.46	0.04	2.37*	0.20	0.46	0.01	0.43	-1.39	0.46	-0.05	-3.02**
ลักษณะครอบครัว	0.05	0.02	0.05	2.66**	0.13	0.02	0.13	7.01**	0.04	0.02	0.04	2.37*	0.04	0.02	0.04	2.39*
การทำบุญทำทาน	0.49	0.32	0.03	1.55	0.67	0.31	0.05	2.78**	0.60	0.32	0.04	1.88	1.43	0.32	0.08	4.52**
การเข้าวัด	1.11	0.31	0.07	3.58**	0.59	0.31	0.04	1.90	0.95	0.32	0.06	3.03**	1.45	0.31	0.09	4.64**
การอ่านพึงธรรม	1.01	0.29	0.07	3.44**	0.52	0.29	0.03	1.78	0.93	0.30	0.06	3.14**	0.28	0.29	0.02	0.94
การบำเพ็ญประโยชน์	1.91	0.30	0.12	6.30**	1.63	0.30	0.10	5.38**	1.47	0.31	0.09	4.77**	1.48	0.30	0.09	4.86**
พ่อแม่ปลูกฝัง	0.52	0.16	0.07	3.26**	0.58	0.16	0.08	3.62**	0.29	0.16	0.04	1.81	0.46	0.16	0.06	2.91**
ครูเอาใจใส่	0.25	0.21	0.02	1.16	0.85	0.21	0.08	4.03**	0.62	0.21	0.06	2.92**	1.15	0.21	0.11	5.44**
ปรัชญาร.	0.11	0.21	0.01	0.52	-0.12	0.21	-0.01	-0.58	0.09	0.22	0.01	0.44	-0.50	0.21	-0.04	-2.34*
สภาพแวดล้อมดี	0.44	0.21	0.04	2.08*	0.01	0.21	0.00	0.05	0.41	0.22	0.04	1.91	0.11	0.21	0.01	0.52
เพื่อนดี	0.24	0.22	0.02	1.09	0.75	0.22	0.06	3.37**	0.37	0.23	0.03	1.64	1.03	0.22	0.09	4.62**
ตั้งใจปรับปรุงพฤติกรรม	1.43	0.21	0.13	6.67**	1.61	0.21	0.14	7.54**	1.09	0.22	0.10	5.02**	1.01	0.22	0.09	4.69**
R	.361				.365				.324				.352			
F	23.59				24.17				18.44				22.25			
P	.000				.000				.000				.000			
R ²	.130				.133				.105				.124			

* p < .05, ** p < .01

เรื่อง ปัจจัยและกระบวนการที่เอื้อต่อการพัฒนาคุณธรรมระดับบุคคลเพื่อมุ่งความสำเร็จ
ของส่วนรวมของนักศึกษามหาวิทยาลัย: การศึกษาเชิงปริมาณและคุณภาพ

ผู้วิจัย รศ. ดร. สุวิมล ว่องวานิช

รศ. ดร. นงลักษณ์ วิรัชชัย

ปีที่ทำ 2543

ผู้ช่วยเก็บข้อมูล

นิสิตภาควิชาวิจัยการศึกษา คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ผู้ช่วยจัดเตรียมและวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณ

1. นายอานูภาพ ธงภักดี

2. นายเอกภพ ยานะวิมุติ

ผู้ช่วยเก็บข้อมูลและวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ

1. นางสาวภิรดี วัชรสินธุ์

2. นางสาวเทวี พรหมมินตะ

3. นายอภิสิทธิ์ ขอพิทักษ์

ผู้ช่วยสืบค้นเอกสาร

1. นางสาวธรรมรส ช่างไม้งาม

2. นายศักดิ์ชัย บาลศิริ

3. นางสาวนิลวรรณ แซ่จิ๋ว

4. นางสาวปานจันทร์ ไททอง

5. นางสาวภิรดี วัชรสินธุ์

6. นางสาวเทวี พรหมมินตะ

7. นางสาวประไพจิตร หิรัญยัชจิติ

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

Chulalinet

3 0021 00143474 5

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

พิมพ์อัดสำเนาที่โรงพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

กรุงเทพมหานคร พ.ศ. 2543